

LEON BLOY

CHUDOBNÁ ŽENA

ROMÁN

PRELOŽIL

JOZEF GONSORČÍK

YDALA OBRODA V RUŽOMBERKU

Román Léona Bloyu: Chudobná žena (La Femme pauvre — Épisode contemporain — Súčasná udalosť —, Mercure de France, Paris, 1932, 29. vydanie) preložil Jozef Gonsorčík. Vydala Obroda, nakladateľská spoločnosť s r. o. v Ružomberku roku 1943.

Tlačil Lev, kníhtlač. a nakl. spol. v Ružomberku.

Petrovi Antidovi Edmondovi
Brigand-Kairovi
kapitánovi zámorskej lode

Teda tu je konečne! Tá Chudobná žena, po ktorej ste toľko túžili bez toho, že by ste ju boli poznali, a ktorú som venoval — ako sa to patrilo — pod ochranu Zomretých.

Nepoznám človeka podivuhodnejšieho od Vás, môj drahý Brigand, a niekedy to napíšem, ako len budem môcť najväčkolepejšie.

Vaše priateľstvo, ktoré som nepredvídal, a musel som veriť, že prišlo s neba, je istotne jedným zo zriedkavých divov, ktoré by som bol na zemi kedy videl.

Okrem nášho veľkého maliara, Henricha Grouxa, kto teda do mojej čiernej jamy sostúpil tak hlboko a ochotne, ako Vy? Pamätáte sa, že ste boli mojim hosťom, keď som býval v dome bez mena, v dome hniloby a zúfalstva, ktorý som sa pokúsil vyličiť a ktorého hrôzu, myslím, odniesli ste do žiarivej a krvavej Ázie.

Teda Vám, drahý priateľ, patrí táto bolestná kniha, ktorú mi diktovala energia Vašej duše

a ktorá by zaiste bola chef-d'oeuvre, keby som jej autorom nebol ja.

Kiež Vás Boh chráni od ohňa, noža, súčasnej literatúry a hnevu zlých nebožtíkov!

Grand-Montrouge, Popolná streda 1897.

Léon Bloy.

ČASŤ PRVÁ

TROSKY TEMNOSTÍ

*Qui erant in poenis tenebrarum,
clamantes et dicentes: Advenisti,
Redemptor noster!*

*Ktorí boli v trestoch temností,
volajúci a hovoriaci: Prišiel si.
Vykupiteľ náš!*

Officium Defunctorum

I

— Čiže tu smrdí Pánom Bohom!

Táto lotrovská bezočivosť bola vypľutá ako chrcheľ na veľmi skromnom prahu kaplnky misionárov lazaristov v Sèvreskej ulici roku 1879.

Bolo to v prvú adventnú nedeľu, a parížska humanita ťažko sa blížila k Veľkej Zime.

Tento rok, tak podobný iným, nebol rokom Konca sveta, a nikoho nenapadlo, aby sa tomu čudoval.

Otec Izidor Chapuis, povoláním mechanik a jeden z lumpov, najviac vážených v Gros-Caillon, čudoval sa tomu ešte menej než ktokoľvek.

Povahou a vzdelaním patril k elite prejemnej hnusnej spoločnosti, ktorú možno vidieť len v Paríži; nevyrovná sa jej naničhodnosť nijakého iného národa pod mesiacom.

Vskutku, i proti veľmi usilovnej politickej práci a veľmi pozornému *literárnemu* polievaniu kvitne tu nízke ožranstvo s najmenšou plodnosťou. A hoci aj krv prší, vidno tu vyrastať len málo nadobyčajných osobností.

Starý mechanik, vyklopiac hnus svojej duše práve vtedy, keď prechádzal popred sväté miesto, predstavoval — nie bez pýchy — všetkých virtuózov krikľúnstva a hanobenia spoločenskej vrstvy, do ktorej sa večne vylievajú, ako do prostredného kanála, intelektuálne splachy malomeštiaka a dusivá špina robotníka.

Celkom spokojný so svojim slovom, ktorým nastrašil niektoré nábožné babičky, čo ho s hrôzou pozorovaly, kolísavým krokom šiel do neurčita ako voľajaký námesačník, ktorému hrozí morská nemoc.

Na tom hlupákovi z nízkej bandy, napáchnutom alkoholom a stočenom na vretene najšpinavejších žiadostí, hlásila sa ako by predzvesť šialenstva.

Na jeho hnusnej a rozškľabenej maske rozprestieral sa kyslý a pyšný posmešok; pod otrávenými cimburiami ohavnej papule stláčal spodnú gambu a oba kútiky úst veľmi hlboko snižoval do hlinených alebo kriedových vrások, ktorými lumpačka a kontušovka zhyzdily jeho tvár.

V strede tvári sa už šesťdesiat rokov aklimatizoval židovský nos punktovného úžerníka, pod ktorý zabľúdil pýr rebelantských fúzov, ktorými by sa celkom dobre oplatilo česať prašivé kone.

Oči, ako na šidlách, nepravdepodobnej

maličkosti, so živosťou skokana alebo zemského psíka, chladným trblietaním bez svetla pripomínaly nočného lupiča pokladníc chudobných, zvyknutého vykrádať kostoly.

Konečne výzor toho rozgajdaného zhýralca tvoril súhrn neúprosného nepodarka, bojazlivého a ešte aj v spitosti vedomého, ktorého by boly rozohnily staré dobrodružstvá, lenže tie už dávno neoživovaly jeho chrapúnske srdce, iba keď bolo treba útočiť na slabých a bezbranných.

Ten výborný otec Chapuis nebol absolútne nevzdelaný. Často čítaval arbitrálne a smelé fejtóny, ako *Lampáš* alebo *Hlas národa*, silne veriac v neomylný príchod Sociály. V krčmách veľmi rád chrlil mútne veštby o Politike a Náboženstve, dvoch — ako to každý vie — dobráckych a tak zázračne ľahkých vedách, v ktorých môže vynikať prvý prišlý šašo.

Láska, — tou pohárdal, považujúc ju za vedľajšiu vec, a keď sa o nej nejaký majster vyslovil trocha vážnejšie, zaraz strúhal žarty a nafaľhoval si hnáty, rehúňajúc sa.

Preto roztomilý Izidor upozornil na seba neuveriteľný počet krčmárov.

Presne sa nevedelo, akého je pôvodu, hoci sa osvedčoval, že je z meštianskeho rodu a Perigurďan. Iste to bol vzdialenejší pôvod, lebo, darebák, sám sa priznal, narodil sa

v predmestí Templu, kde jeho rodičia prevádzali neurčité, príliš parížske obchody, o ktorých veľmi nerád hovorieval.

Radšej sa odvolával na vidiecky, všetkej úcty hodný pôvod a na nespočítateľných, ďaleko po svete roztratených pokrvných, vychvaľujúc ich bohatstvo. Zato vedel poriadne hanobiť pýchu majiteľov, ktorí sa nechceli priznať k jeho slávnej blúze občianskeho robotníka. V skutočnosti nikto nevidel ani jedného z jeho pokrvných. Tak toto problematické príbuzenstvo bolo spolu prameňom slávy, ako aj príležitosťou k veľmi častým rozhorčeniam.

Ale ešte väčšmi sa vedel rozhorčiť nad nespravodlivosťou vlastného osudu, so zánietenosťou južných domorodcov rozprávať o prekliatom nešťastí, ktoré prekazilo všetky jeho podujatia, a o špinavej nepoctivosti konkurentov, ktorá ho prinútila složiť panský redingot a obliecť proletársku blúzu.

Lebo v skutočnosti bol kapitalistom a podnikateľom, pracujúcim na svoju päsť, lepšie povedané, niekedy dával prácu poltuctu robotníkov, pred ktorými vystupoval ako vodca veriacich hýrenia a večného lumpovania.

Štvrť de la Glacière sa ešte dobre pamätá na viac-menej podnapitých osnovateľov žartovných hlúpostí, s ktorými si sa mohol

stretnúť pod každou viechou, kde im tá vždy smrteľne opitá opica obyčajne vyhlasovala svoj zákon.

Dost rýchly krach, dostatočne oznámený toľkými predzvestami, zarazil len Chapuisa, ktorý sa zprvoti rozzúrnil preklínaním zeme a neba a potom s dobrosrdečnosťou opilca uznal, že urobil hlúposť, keď bol pripoctivý v podnikových veciach.

A o prameni toho tak nestáleho blahobytu, odteraz vyschnutom, nikto nič nevedel:

— Malé vidiecke dedičstvo, — nejasno povedal mechanik.

Kolovaly však určité čudesné ozveny, zatemňujúce jeho vysvetľovanie.

Ľudia sa ešte veľmi dobre pamätali na toho naničhodníka zpred oboch Obliehaní, zbaveného celkom okázalosti, ako vláčil z pracovne do pracovne svoju odpornú kostru zlého tovariša.

Po Komúne sa náhle ukázal ako boháč s niekoľko desaťtisícami frankov, za ktoré si kúpil majetok.

Keď pritlmená povest štvrti necigánila, tie peniaze, vzaté z akejsi hroznej, krvavej kloaky, boly vraj výkupným nejakého princa parížskeho Obchodu, nevysvetliteľne zachráneného od streľby pušiek a ohňa, keď hrdinský Chapuis bol veliteľom alebo podplukovníkom spojencov.

Veľmi tajomná a nevypočítateľná blahosklonnosť, ktorá po skončení povstania ušetrila istých buričov, sa aj na neho vzťahovala, ako tiež na mnohých iných, povestnejších, o ktorých sa vedelo, alebo predpokladalo, že uschovávali nešľachetné tajomstvá, ktorých vyzradenie mohlo škodiť.

Nechali ho teda spokojne vytrezvieť zo stroskotaneckého opojenia a nevyrušovali ho, lebo sa pri krátko-rýchlych popravách vedel urobiť dokonale neviditeľným.

Trochu neskôr, po dvoch či troch pokusoch vyšetrovacieho vypočúvania, vykonaného zpravodajcami mravného Poriadku, ktorý na skutočnej či predstieranej tuposti toho večného opilca absolútne stroskotal, upustilo sa od ďalšieho, a otecko Chapuis, na chvíľu slávny, znovu zapadol do najhlbšieho zabudnutia.

A tak sa okolo toho človeka vznášal mrak hrozných nejasností, čo mu dodávalo tajomnej dôležitosti v očiach úbožiakov, ktorých zhovievavo navštevoval a ktorých detinské duše tak ľahko zahrdúsi každý brecháč, o ktorom myslia, že je vybitý. Či pre veštby krčiem, ktorých postrehy niekedy rada používa polícia, nestal sa panovník Hydinou antických povier?

Slovom, starý Izidor mal povesť „špina-

vého chlapíka'', rodový to výraz, ktorého sila sa nedá odškriepiť.

Jednoducho patrila k tej ideálnej vrstve huncútov, ktorú Prozreteľnosť od počiatku ustanovila k rovnováhe Serafínov.

Či rieka Ľudstva nebolo treba toho múlu, aby ho kal a smrad jej vln mohli upozorniť, keby niečo padlo s neba? A ako by bolo možné, aby sa nejaké srdce stalo veľkým bez zázračnej výchovy tej nevyhnutnej ošklivosti?

Bez Barabáša niet vykúpenia. Boh by nebol býval *hodný* stvoriť svet, keby bol zabudol v ničote na nesmiernu Sberbu, ktorá ho mala jedného dňa ukrižovať.

II

Nedbajúc na nepravidelnosť jeho kroku, zdalo sa, že pán mechanik mal čosi, čo už viac nemohol zdržovať, lebo sa nezastavil na *Schôdzke nepriateľov fyloxéry* a neodpovedal na poklony shovorčivého umeleckého truhliara, ktorý naňho volal s prahu *U Verného kočiša*.

Možno už mal dosť v hlave, hoci bolo ešte sotva poludnie, lebo sa nedal pokúšať nijakým z tých kompanistov rozkoší, u ktorých obyčajne rozmnožoval zastavenia. Okrem

toho dudral čosi, pľujúc na svoje topánky, dobre známy príznak mrzutej starosti, ktorú kamaráti rešpektovali.

A tak, neprijmúc nijakú potechu, napokon prišiel ku svojej bráne v strede smutnej Grenellskej ulice, kde od svojho krachu býval.

Keď po dusnom schodišti, na ktorom rúry a záchody šířily hrozné výpary, dosť namáhavo došiel na piate poschodie, lakťom narazil, ako ataxik, na šupinaté dvere, vyzerajúce ani najobťažnejší vchod do pekla.

Dvere sa čochvíľa otvorily a objavila sa stará žena, prizierajúc sa mu skúmavými očami...

— Hej! — odpovedal, — vec je v poriadku a závisí to len od princeznej.

Vstúpil do izby a zvalil sa na akúsi stoličku, smerom k peci pľujúc husté sliny, ktorých nepresne vyrátaná krivka skončila sa na chlpe všivavého koberca, rozloženého pred pecou.

Zatiaľ, čo sa starena ponáhľala nohou roztrieť ten hnus, on skuhravo frľal nejaké bežné ponosy:

— Ach, Bože, ako ďaleko je to prasacie námestie Honoré, a ani haliera na omnibus, nepočítajúc do toho, že som musel stáť a čakať na mizerného maliara, ktorý pracuje pre aristokratov. O desiatej ešte nebol hore. Nie je ani veľmi slušný. Už som mu chcel

poriadne nadať, ale som si povedal, že pre tvoju dcéru to znesiem a že je už čas, aby nám doniesla pár groší, keďže priam šesť mesiacov nič nerobí... Počuj, ty stará jeduľa, niet tu dačo vypíť?

Vyzvaná zdvihla k nebu svoje veľké suché ramená, veľmi dlhým vzdychom sprevádzajúc svoj posunok.

— Žiaľ, môj sladký Ježišu, čo povedať úbohému miláčkovi, ktorý sa za svoju rodinu toľko obetuje? Ty, dobrá svätá Panna, si svedkom, že v dome už niet ničoho, že sa všetko, čo stálo aspoň pár groší, odnieslo do záložne, že sa všetky záložné lístky zadaly, aby bolo chleba. Ach, môj milovaný Spasiteľ, kedy ma už vezmeš s toho sveta, kde som toľko trpela?

Slovo „trpela“, zjavne už od rokov „vypracované“, skončilo sa vzlykaním.

Izidor, natiahnuc ruku, poriadne čiahol za sukňou klebetnice a energicky ňou potriasol.

— Do paroma, už mám toho dosť! Vieš, že nemám rád, keď na mňa rozdieraš svoju špinavú jezuitskú papuľu. A keď si chceš potancovať, tak len povedz, hneď ňu obslúžim. A potom, ešte je to nie všetko, kde je tá tvoja sukina dcéra?

— Ale, Zizi, dobre vieš, že mala ísť k sesternici Amadée na Vaugirardský bulvár, aby si od nej požičala päť frankov. Povedala

mi, že tam pobudne najviac hodinu. Keď si zabúchal, myslela som: prichádza.

— Čo si mi to nepovedala, ty starý umrlčí voz. Jej sesternica je špinavá ženská, ktorá jej nedá ani reďkovku, lebo ani mne, áno, *mne*, nechcela dať minulý deň, vyčítajúc mi, že na ožranstvá nemá peňazí. Tú si zapamätám. Ach, Bože, dobrý Bože, nešťastie za nešťastím, — pridal skoro šeptom. — To sa už, Bibi, *ja* postarám o to, aby som jej, len čo príde najbližšia revolúcia, spratal jej skrinku na ploštice. Konečne dosť! Budeme ju čakať, cumľajúc si palec, a uvidíme, či *Slečna Ohľadov* urobí svojim rodičom česť, že ich poslúchne.

— Radšej mi teda rozprávaj o svojej dnešnej raňajšej ceste, — sadajúc si povedala presladučká striga. — Hovoríš, že si to s tým pánom Gacougnolom vyjednal?

— Ale hej, dva franky na hodinu a tri alebo štyri hodiny každý deň, pravda, keď si ho chytí. Je to neunavujúca obracačka, ktorá ju istotne neuštvie. Tá tvoja fialôčka sa má o jedenástej k nemu dostaviť, ihneď sa to rozhodne . . . To ľavisko nezdá sa byť veľmi prístupné. Obsypalo ma otázkami. Chcelo vedieť, či už má milencov, či sa na ňu možno spoľahnúť, či sa s časom na čas neopíja. No či to ja viem? Už som mu chcel povedať h . . . Zdá sa, že by ma nebol prijal bez odporúča-

júceho listu domovníka. Trochu je to nemilé, keď závisíš od protekcie kadejakých sprostákov, ktorí nedôverujú robotníkovi, ako keby bol lajnom. Vracajúc sa, zašiel som až k Červenému krížu, aby som vylákal pár frankov od jedného kamaráta, ktorý v záložni zarába denne pätnásť frankov. Ten je veru tiež nie štedrých pliec... Vytiahol mi tri franky a ešte k tomu som druhú rundu musel ja zaplatiť. Je čas, aby nám pomohla Klotilda. Už som priniesol dosť obetí. A potom, ja som v prvom rade pre politiku, pre zábavu, a dielňa na mňa pôsobí spodkom, parom by ju vzal!

Tu starena znovu zavzlykala ako hrobový holub a povedala:

— Štyri hodiny po dvoch frankoch, osem frankov. To by nás udržalo. Nebojíš sa však, či ten pán nebude od nej požadovať ťažké veci? Hovorím ti to, môj Zizi, lebo som matkou toho dieťaťa. Bolo by jej treba vysvetliť, že jej je to na osoh. Dnes ráno som jej o tom hovorila. Povedala som jej, že sa má dať veľkým umelcom odmaľovať na portrét, a to jej nahnalo strach.

— Ach! prekliata cundra! Vari nám bude hrať cisárovnú? Počkaj trochu, naučím ťa ja hodnosti. Keď nieto peňazí, pracuje sa, aby sa zarobily a aby sa vyživila rodina. Poznám iba to!

Prudký nával ticha prerušil rozhovor. Zdalo sa, že sa tie dve bytosti, ukážuc špinavé zrkadlá svojich sŕdc, bály odrážať jedna v druhej.

Chapuis rečníckymi gestami začal nupchávať fajku, kým jeho predrahá samica, stále sediac so skriženými rukami a s hlavou, mierne naklonenou na ľavom pleci, v póze pokornej smiernej obety končekami prstov poklopkávala svoje lakte, zrakom plávajúc po nebi.

III

Pribytok, osvetlený bledou povalou ľadového neba koncom jesene, bol hrozný. Ale možno predpokladať, že indické, rozžeravené slnce bolo by ho ukázalo ešte hroznejším.

Bola to čierna parížska bieda, vystrojená svojou lžou, odporné haraburdie z niekdajšieho blahobytu mestských remeselníkov, pomaly vyprázdneného hýrením a pažravým hladom.

Najprv veľká napoleonská posteľ, ktorá mohla byť peknou v 1810, ale od času cisárstva Sto Dní jej kovové čiastky bez pozlátky, bez laku, s vykrivenými kolieskami a so žalostne nastavovanými nohami a nespoči-

tateľnými trhlinami svedčily o zodratosti. Toto lôžko bez pôvabu, ledva opatrené pochybným matracom a dvojicou špinavých plachiet, nedostatočne skrytých pod želatínovou prikrývkou, muselo stuchnúť pod trocha generáciami presťahovalcov.

V tóni tej starožitnosti, zaujímajúcej tretinu mansardky, bolo možno vidieť druhý matrac, bodkovaný plošticami a čierny od špiny, jednoducho rozložený na dlážke. S druhej strany staré hlboké kreslo, ktoré, mohlo sa myslieť, zostalo po drancovaní nejakého mesta, ukazovalo svoje vnútornosti vaty a drôtov, hoci ho pokrýval skoro dojímavý roztrhaný detský koberec. Pri tom nábytku, ktorý by nebol kúpil nijaký stariár, susedil so svojím džbánom a umyvákom jeden z tých malých stolíkov zhýralých ceckárok, ktoré vyvolávaly v tebe myšlienky na Posledný súd.

Napokon pred jediným oknom stál druhý, okrúhly stôl z orechového dreva, bez okrás a rovnováhy, ktorý by ani najusilovnejšie utieranie nebolo vyleštilo, a tri slamené stoličky, z ktorých dve mali i sedadlá skoro celkom deravé. Bielizeň, ak nejaká ešte ostala, musela sa vpratať do starého, chlpatého a zamknutého kufra, na ktorý si niekedy sadávali návštevníci.

Nuž taký bol nábytok, dosť podobný

mnohým iným v tom veselom hlavnom meste flámu a zmätku.

Ale čo tu bolo čudné a hrozné, to bola náročnosť pyšnej dôstojnosti a meštiackej okázalosti, ktorými Chapuisova sentimentálna družka *posiala* ako pomádou plesť tej strašnej diery.

Pec, bez ohňa a popola, bola by, nedbajúc na jej škaredosť, mohla byť trochu pôvabná, keby nebolo toho groteskného nakopenia *pamiatok* a ohavných darčiekov, ktoré ju pokrývaly.

Bolo tam vidno malé sklené gule, chrániace drobné kytky sosušených kvetín; v inej pologuli, pripevnenej na podstavec lastúrovitého betónu, pozorovateľ videl plávať krajinku nemeckého Švajčiarska; potom tam bola hĺba jednoulitných škeblí, v ktorých básnické ucho môže zachytiť ďaleký šepot vln; ďalej dva kusy z Florianových prítulných pastierikov, maľovaných na porceláne, muž a žena, vypálených pre luzu, nevedno v ktorých hanebných továrňach.

S jednej i druhej strany týchto umeleckých diel bolo vidieť nábožné obrazy, holubice, ktoré pily zo zlatého kalicha, anjelov, ako v náručí nesú *pokrm vyvolených*, veľmi vykolmovaných prvoprijímajúcich, držiacich sviečku s papierovými čipkami, potom dva alebo tri rébusovité obrázky: Kde je mačka?

Kde je poľný strážnik? atď., nevysvetliteľne vsadené do rámkov na všetko súcich.

Nakoniec podobizne robotníkov, vojakov alebo vážených obchodníkov obojeho pohlavia. Počet tých obrázkov, ktoré v podobe pyramídy vystupovali po samú povalu, bol neuveriteľný.

Po stenách medzi handrami kde-tu viselo niekoľko rámov. Zrejme, museli by sme sa rozhorčiť, keby sme tu nenašli povestnú, ženským srdciam tak vzácnu a predrahú rytinu „*Konečne sami*“, na ktorej ľudia neprestávajú obdivovať, ako bohatý pán rozhodne sviera vo svojom náručí, pred okom božím, svoju chvejúcu sa nevestu.

Táto rytina pisárov alebo ľahkých dievčat bola slávou Chapuisovcov. Raz priviedli akéhosi šustra z Charentonu, aby ju obdivoval.

Ostatok, strašiace farbotlače, kúpené na jarmokoch alebo oslobodené z verejných bazárov, bez toho, že by sa bol pozdvihol až k estetickému vrcholu, nebol pozbavený určitej pikantnosti a najmä ešte určitejšej okázalosti, ktorú mama Chapuisova mala tak rada.

Tá slabučká flandra bola najzbabelejším vtelením hlúpej pýchy žien a nákazlivá hniloba „nadpočetnej kosti“, podľa Bossuetovho výrazu, bola by odstrašila aj Mor.

Bola nemanželským dieťaťom akéhosi *princa*, tajomne hovorievala, veľmi vznešeného princa, ktorý zomrel prv, než by ju bol uznal za svoju. Meno osoby nechcela nikdy vyzradiť, vyhlasujúc svoje rozhodnutie, že slávne tajomstvo ponechá v najväčších hĺbinách svojho srdca. Ale z toho pochádzaly všetky jej strigónske vrtochy.

Nikto sa, pravda, nepodobral zistiť pravdivosť jej pôvodu. Niečo pravdy muselo v tom však byť, lebo tá zasmradená päťdesiatnica, žijúca v konkubinate s ohavným Chapuisom, bola ženou dosť aristokraticky peknou, vynímala sa nad robotnícke prostredia, v ktorých stále žila.

Ako dcéru hocakej krajčírky a neznámeho otca, ešte len osemnásťročnú, náhle stretlo malé bohatstvo, načo sa ihneď vydala za váženého živnostníka z ulice sv. Antona.

Je pravda, že elementárna výchova jej nenahraditeľne chýbala. Ledva spoznala svoju matku, predčasne zachvátenú tajnou prostitúciou, adoptovala si ju akási vyrábačka matracov v Montrouge.

Táto macocha, pravdepodobne nájdená vplyvom povestného „princa“, starostlivo ju vychovala na ulici. Veď s každodennými fackami mohla jej veru podávať len svoju nízku osobnú a krajčírsku skúsenosť, a o ta-

komto spôsobe výchovy zaiste nehovorily nič vyučovacie osnovy.

Dieťa poslala teda do školy, kde po mnohých rokoch vedomosti toho mladého ducha neprekročily umenie písať bez pravopisu a nepresne rátať. Pravda, bahno rozličných kanálov nebolo pre ňu tajomstvom. Aritmetický sval mal sa vyvinúť až omnoho neskôr, to jest pri zavítaní peňazí.

Keď sa tento návštevník ohlásil s podmienčnou výhradou, že prijme nejakého manžela, dojímavá lacedemonská panna, zabudnúc na lišiakov, ktorí mohli potešiť jej lono, odrazu vynašla v sebe predtým neznáme zárodoky najtvrdšej ctnosti a obchodník, čo sa s ňou oženil, šťastný, že bude mať zákonitú pokladničku, ktorá sa pričíní o to, aby jeho kšeft prosperoval, viac si ani nežiadal.

Takto sa stala Meštiačkou na čas i na večnosť.

Našťastie, jej reč zachovala si predmestskú šťavnatosť. Hovorievala celkom pekne: *dajce mi z toho a oznámce im to*. Lenže v tom istom čase, keď sa zmenil jej osud, duša sa jej zázračne očistila od špiny parížskych ulíc a od hnusoty ohavných periférií, kde pohnily smutné kvety jej biedneho detstva. Náprava a úplné zabudnutie.

Slovom, stala sa bezúhonnou manželkou,

ach! spravodlivé nebesá! a mala istotne priťahnuť najvzácnejšie požehnanie na putiku blaženého manžela, ktorý nechápal svoje šťastie.

Prirodzene, mala aj náboženstvo, lebo pre „lepšieho človeka“ je nevyhnutne potrebné mať rozumné náboženstvo, pravda, bez prepínania a fanatizmu.

Práve vtedy panoval v plnej sláve Ľudovít-Filip, občiansky kráľ, a všetky univerzitné a filozofické kravy tej žiariacej doby sotva stačili dávať očkovacie sérum, ktoré vstrekly do francúzskeho ducha, aby ho zachovaly od povier starého poriadku.

Lež pani Maréchalová — tak sa volala tá kresťanka — nezniesla žarty na nábožnosť a svojho muža, ktorý zbožňoval Bérangerovo vtipkárstvo, musela často prísne priviesť k citu jeho stavovskej zdvorilosti.

Lebo už je čas povedať, že táto osoba, vskutku nevýslovná, bola predovšetkým *dušou básnickou*. V nej uložený poklad poézie objavil sa niektorými *Meditáciami* od Lamartina, ktorého nazývala „svojím božským Alfonzom“, a dvoma alebo troma krupárskymi elégiami od Jána Reboula, takými, ako: *Anjel a dieťa*, „rozkošné dieťa, čo sa mi podobáš... Zem je ťa nehodná“. Keď po dvoch rokoch manželstva mala dcéru, toto džavotanie zväčšilo sa natoľko,

že z nej stvorilo najodpornejšiu a najmrzutejšiu ovцу. Mestská štvrť bola preto jedno-myseľná a unisono oslavovala nezhrešiteľnú prísnosť jej mravov.

Zavedený Maréchal jedného dňa prichytil však svoju ženu v spoločnosti akéhosi polonahého šľachtica. Okolnosti boli také, že bolo treba byť nielen slepým, ale hluchým ako peň, aby zostalo najmenšie podozrenie.

Prísna matróna, ktorá ho klamala so zrejme obapolným nadšením, nebola dosť literátkou, aby mu poslúžila nádherným výrazom Ninony: Ach, už ma nemiluješ! Veríš, čo vidíš, a neveríš, čo ti hovorím. Ale to bolo skoro tak krásne.

S odkrytou hrudou podišla k nemu a veľmi sladkým hlasom, hlasom hlboko vážnym a jemným, povedala ustrnutému mužovi:

— Priateľ, mám prácu s *pánom grófom*, choď teda obslúžiť svojich zákazníkov, všakver? — Nato zavrela dvere.

Tým sa to skončilo. O dve hodiny neskôr svojho manžela uvedomila o tom, že ju má oslovovať len v nevyhnutných prípadoch, dajúc mu cítiť, že sa už proste nevládze snižovať k jeho putikárskej duši a že je skutočne na poľutovanie, že svoje dievčenské nádeje obetovala neohrabancovi bez ideálu, ktorý si ju dovolil tak neslušne špehovať.

Nezabudla sa, pravda, odvolávať pritom na svoj vznešený rod.

Od toho dňa vzorná manželka kráčala len s palmou mučeníctva a ich život stal sa peklom, jazerom veľmi hlbokoj trpkosti pre úbohého, sklamaného a premoženého muža, ktorý sa dal na pijatyku a zanedbával svoj obchod.

Život je prikrátky a román priprekérny na to, aby sa tu mohla rozprávať báseň obchodného krachu. Nech stačí epilog:

Po štyroch rokoch bol krach úplne hotový, manžela zatvorili do ústavu paralytikov a žena, zničená tým istým úderom, ledabolo sa ubytovala kdesi na predmestí sv. Jakuba, kam jej blahosklonnosť jedného veriteľa dovolila odniesť niektoré zvyšky zo starého nábytku.

Mučenica žila tu až do 1872, toto je čas, hodný zmienky, lebo vtedy sa spoznala s Chapuisom. Hoci nemala nijaké prostriedky, jednako sa živila dosť pohodlne svojimi takzvanými krajčíorskymi prácami, ktoré, treba tomu veriť, vykonávala k spokojnosti objednávateľov, lebo vždy hovorievala, že ju zahrnujú objednávkami, i keď ju len zriedka bolo vidieť šiť v izbe. Ale treba tiež predpokladať, že sa vysilovala v meste, lebo obyčajne sa vracala veľmi neskoro a často sa vôbec nevracala.

Úbohé dievčatko rástlo, ako mohlo, v úžasnom strachu pred svojou matkou, ktorá ho niekoľko ráz prinútila prebdiť celu noc, aby ju čakalo; hovorievala, že po sväto strávenom robotnom dni potrebuje nájsť v svojom byte dôkazy príchylnosti a oddanosti.

Malá dievočka, ktorá, hoc aj zle živená a ešte horšie šatená, dozrievala v slečnu, ba v ženu, na dlhý čas zachovala si chvejúci sa obdiv pre svoju matku, ktorá ju neveľmi bila, v dňoch materinskej krízy s času na čas aj objala a jej pristrojenie, neobvyklé u robotníčky, naplňalo ju obdivom. Naivne verila v skutočnosť nevyskúmateľných strastí svätokrádežnej žartovateľky, ktorá ju raz do roka zaviedla na hrob otca, mŕtveho „bez pokánia“, a hlasom agonizujúcich svätých vdov rozprávala jej o prísnom treste toho bezbožníka, čo zneužal a zlomil jej srdce.

Až neskôr, veľmi neskoro sa jej vyjasnilo, vtedy, keď pracovala sama veľmi reálne a veľmi tvrdým spôsobom, aby udržala svoju matku, začínajúcu si pravdepodobne znechucovať trotoár; náhle videla, ako zanecháva vznešené spôsoby a stáva sa samicou v konkubinate s ohavným zbojníkom, ktorého výzor stačil na to, aby ju naplnil hrôzou.

Vdova po Maréchalovi premenila sa takto na Chapuisovu ženu, nazvanú niekedy aj zvučnejším menom, pani matka Izidorova.

Odvtedy hnusne zostarla pod účinnou čižmou naničhodníka, ktorý ju vďačne tlkol.

Odporná kreatúra, ktorá nemilovala nikoho, nevysvetliteľne ho zbožňovala, náležala mu telom i dušou, bola rada, že ju mláti a bola by spálila aj svoju dcéru, len aby sa mu páčila. Jedine pred ním bývala ponížená, zachovajúc si všetky svoje staré pštrosie spôsoby, pre ktoré ju ľudia nenávideli.

Fyzicky sa stala ohyzdnou, k zúfalstvu zruinovaného Chapuisa, ktorý by bol svoju jemnú spoločnicu bez okolkov dal na lici-táciu, ale ktorý ju odteraz mohol dať iba ako handru, dobrú na umývanie dlážky mŕtvych v niektorej nemocnici pre malomocných.

IV

Konečne sa dvere otvorily a objavila sa Klotilda. Bolo to, ako keby slnko vniklo do podpalubia galeje.

Klotilda Maréchalová, „Izidorova dcéra“, ako sa hovorievalo v Grenelle, patrila do kategórie dojímavých a smutných bytostí, ktorých výzor utužuje vytrvalosť popravencov.

Bola skôr rozkošná než pekná, ale jej štíhla postava, pod ťarchou trápnych dní

jemne prihnutá v pleciach, dodávala jej dosť vznešeného výzoru. Len to zdedila po svojej matke, pri ktorej sa vynímala ako anjelský opak, kontrastujúci v nekonečných rozdieloch.

Jej veľkolepé vlasy najskvelejšej čierňavy, jej široké oči zajatej cigánky, z ktorých sa zdalo, že „sa valia čierňavy“, ale v ktorých plávala porazená eskadra Vzdania sa, bolestná bledosť jej detinskej tváre, ktorej črty, premenené umelými úzkosťami, staly sa temer prísnymi, konečne rozkošná pružnosť jej rozličných polôh a jej chôdza zaslúžily jej povesť, že vlastnila to, čo parížski mešťania medzi sebou menujú „španielskou postavou“.

Úbohá, neobyčajne bojazlivá Španielka! Pri jej úsmeve nemohli ste sa na ňu pozerať bez toho, aby vám nešlo do plaču. Všetky nostalgie prítulnosti, ako vyplašené vtáčatka, keď ich vydurí drevorubač, poletovaly okolo jej perí bez lišiactva, ako by štetcom naružovených, natoľko jej srdce hnalo tam krv k bozku. Božský, srdce svierajúci úsmev, čo prosil o milosť a čo sa chcel dobrotive páčiť, nebolo možno zabudnúť, keď ste si ho vydobyli hoc aj najobyčajnejšou úslužnosťou.

Roku 1879 mala asi tridsať rokov, už tridsať rokov biedy, namáhania a zúfalstva! Umŕt-

vené ruže jej otrockej mladosti byly postrohované ukrutnými búrkami do čiernej nádrže záдумčivej záhrady jej snov, ale predsa ešte celý úsvit mladosti rozprestieral sa na nej ako žiarivé sálanie jej duše, ktorú nič nemohlo zostarieť.

Tak dobre bolo badať, že trošku šťastia bolo by ju urobilo úchvatnou a že úbožiatko bolo by sa mohlo pre nedostatok zemskej radosti rozplameniť vari ako zamilovaná fakľa z Evanjelia, vidiac prejsť bosého Krista.

Ale Vykupiteľ, pribitý už devätnásť storočí, celkom náročky nesostupuje s kríža pre úbohé dievčatá, a osobná skúsenosť nešťastnej Klotildy nevedela ju posilniť v nádeji ľudských potiech.

Keď vstúpila do izby, Chapuisova prítomnosť ju inštinktívne odpudila. Jej rozkošné pery sa zachvely; zdalo sa, že utečie. Ten muž bol vskutku jediná bytosť, o ktorej bola presvedčená, že ju má právo nenávidieť, pretože skrze ňu tak strašne trpela.

Zavrela však dvere a, hodiac na stôl päťdesiat centimov, povedala matke:

— To je všetko, čo kmotra mohla pre nás vykonať. Chystala sa k jedlu a jej raňajky naozaj voňaly. Ale vedela som, mamička, že ma čakáš, a nebola by som sa jej odvážila povedať, že som veľmi hladná.

Izidor začal revať:

— O, tá krava! A ty si jej to nehodila do hlavy, tej Heloize z repného poľa, ktorá zarobila viac než stotisíc frankov kupčením so špinavým svinským telom? Pravda, ty si ešte nevybitá, dcéra moja.

Vstal so stoličky, aby rozťahol svoju papuľu, a svoj užialený smútok podoprel na konci gestikuláciou starého maca, ktorá by vedela zastrašiť múzu hanebnosti.

Klotildine bledé líca sčervenely a tmavé jazerá jej sladkých očí rozplamenily sa hnevom.

— Ponajprv, — skríkla, — Bohu vďaka, nie som vašou dcérou! a zakazujem vám, aby ste so mnou hovorili ako môj otec. A potom, moja krstná mať je poctivá žena, ktorú nemáte právo tupiť. Už od dávna nám preukázala dosť služieb a dnes nebola štedrá len preto, lebo ju znechutilo vaše pokrytectvo a vaša pijanská lenivosť, rozumiete? Už aj ja mám dosť vašej bezočivosti a nespôsobov, a keď ste s tým, čo vám vravím, nespokojný, odídem hneď a nechám tú prekliatu budú, hoc by som mala na ulici zomrieť!

Vtom sa stará vrhla medzi oboch protivníkov a využila príležitosť, aby vyliala veľkú patetickú hru, ktorú sama vynášla a ktorá sa skladala z rozličných tónov hrkútania, zalamovania, sopätých rúk hore-dolu, so strany na stranu.

— Ó, dieťa moje! ako sa opovažuješ hovoriť takto s tým, ktorého nám poslalo nebo, aby sprijemnil posledné dni tvojej úbohej matky, čo sa obetovala za teba? Aj ja som bola za mladi pekná a bola by som sa mohla zabávať ako iné, užívať sveta ako naničhodné dievča, keby som bola slúchala Pokušiteľa. Ale ja som sa vedela podriaďiť svojej povinnosti a obetovala som sa tvojmu otcovi. Nech ma chráni dobrotivý Boh a všetci svätí žalovať na nešťastníka pred jeho dcérou! Nebesá volám však za svedka bolestí, ktoré som musela znášať od ukrutníka, čo sa kúpil v mojich slzách a chlácholil na mojich mukách. To, čo vytrpelo moje srdce, je moje tajomstvo, ktoré si odnesiem do hrobu. Ó, Klotilda, šetri zlomené srdce svojej matky, nezväčšuj jej muky, ucti si šediny nášho vznešeného priateľa, ktorý mi má zatlačiť oči. A ty, moja potecha, moja posledná láska, odpusť dieťaťu, ktoré ťa nepozná. Ukáž sa šlachetným, nech sa naučí milovať ťa a zbožňovať. Ó, môj Zizi, moja drahá Kloklo, napájate ma žľcou a absintom, znovu otvárate moje rany, vaše škriepky zdvojujú vo mne túhu po večnej vlasti, kde mi anjeli pletú veniec. Radšej ma zabite. Tu ma máte, ponúkam sa za obeť. Tu som medzi vami dvoma!

A ohavná sväťuškárika, snižujúc oplznutú

hlavu v predpokladanom smere svojho povestného srdca, ako keby stála pod neviditeľným krížom, svoje dlhé ruky roztvorila jednému i druhému horizontu, vrcholné a definitívne to gesto, v ktorom sa podobala rozdvojenej šibenici starej mučiarskej rás-sochy.

Zjavne namrzený Chapuis necítil v sebe nijakú túžbu zabíjať kohokoľvek. V Klotildinej neprítomnosti a hlavne v iných okolnostiach isté zaucho bolo by hneď od začiatku zastavilo tento tragický monolog. Chcel však účinkovať na vôľu mladej ženy a nová brutalita mohla by ju ešte viac zatvrdiť, lebo svoju matku, hoci sa nesmierne hanbila, že ju počuje tak cigániť a vidí takú smiešnu, istotne by bránila proti nemu. Preto si pomohol smierlivým presvedčujúcim dob-ráctvom.

— Tak, dobre, stará, môžeš si ísť sadnúť. Nikto tu nemá úmysel rozbúrať ťa. Na to myslieť je dosť času až okolo Vianoc, dokiaľ môžeš nabráť na svoje údy trochu margarínu. Slečna Klotilda, — dodal s troškou hneď potlačenej uštipačnosti, — ráčte si vziať stoličku a sadnite si; stáť či sedieť, vždy za jeden groš. Pred chvíľkou ste ma uviedli do situácie, že som nevedel, kam z konopí, ale nechcem sa na vás hnevať. S času na čas treba si vynadať, pravda, matka? To utužuje

priateľstvo. Titulovali ste ma opilcom. Bože môj! Nehovorím nie; nerobím sa lepším od iných. Ale medzi priateľmi treba dbať na slušnosť, veď nie sme divosi, jeden pohárik sem-tam, nezaškodí nikomu. Ani tvoja matka nevypľuje zato, keď sa jej ujde. Ale nie to som ti chcel povedať. Stalo sa, že som ti našiel miesto, dobre platenú prácu. Nezhybieš, keď maliarovi ukážeš svoju kožu a keď sa postavíš ako malá dobrá panenka na jeho obrazy. Dva franky na hodinu, treba si to všimnúť, keď je človek v kaši. A potom. Netreba myslieť na hlúposti. Stará by to nechcela, nuž — a či som ja kupec s dievčatmi? — Človek sa rád napije, to je možné, ale má svoju vážnosť. Keby ťa ten súkromník zneuctil, potom by mal dočinenia so mnou, s Izidorom Chapuisom. Môžeš mu povedať, že mu to ja odkazujem.

Pri tom poslednom slove, chvastavo vypnúc svoje chrobačie poprsie a potľapkajúc si zvučné rebrá, na chvíľu sa zastavil, aby si znovu odpľul do pece a, ukazujúc na odpornú dieru, zasa začal:

— Pozriže sa na tento Belveder! Či je to krásne pre markýzky! Či tu možno prijať niekoho na návštevu? Nežiadame si neviemaké panské izby, ale všade inde bolo by predsa len lepšie, ako v tomto šerbli. Lenže neslobodno strúhať postoj *Slečny, celej v čiernom*.

Nechceme Ťa zjesť. Chceme len, aby si bola dobrou a rozumnou dcérou a aby si nám teraz pomohla ty. Je to spravodlivé, či nie? Veď od toho času, ako si vyšla z nemocnice a ako máš celučký deň skrížené ruky, človek Ťa predsa nenechal v psote.

Trasúca sa Klotilda vyzerala ani lastovička v ruke vandrovníka. Matkina groteskná scéna vyhasila v nej slabú zlosť a zmrazila jej dušu. Ochromil ju nesmierny odpor, nekonečné uponíženie, ako aj už teraz víťazný pohľad mizeráka, ktorého reč plnila ju hrôzou a poškvŕňovala.

Jej vzbury boli odteraz iba veľmi bledými a veľmi rýchlymi bleskami pre pradáвне osvojenie rozličných horkostí.

A potom, tlačily ju tie posledné slová. Sama si vyčítala, že, ležiac bez sily za viaceré mesiace celé dni na posteli, bola neužitočná a jedla chlieb toho ohavného človeka.

Teda bolo treba, ó, milosrdný Bože, prehltnúť ešte aj túto potupu; stať sa modelom v ateliéri, mäsom pre paletu, dávať si od rána do večera maliarmi alebo sochármi vymeriavať telo!

Možno, že to nebolo také zneuctievajúce ako prostitúcia, ale, pýtala sa, či nie je to ešte horšie. Pamätala sa veľmi dobre na

ženy, ktoré videla, idúc ráno popred Školu krásnych umení. Videly sa jej hroznými s tým darebáctvom a profesionálnou nestydatosťou, so zbabelou usadnutou bezcitnosťou a zdalo sa jej, že posledný stupeň biedy bol by sa podobal tomu dobytku akadémie a maliarskemu podstavcu, na ktorý by sa bol starý Dante, vracajúc sa z Pekla, zamyslene pozrel.

Nuž, zaiste to muselo byť, keďže sa musela zrieť zamestnania pozlacovačky, ktoré by bola zaplatila životom, a, stratiac silu a odvalu, nehodila sa už na nič, len aby trpela a aby ju za vlasy alebo za nohy vliekli do špiny.

Neodpovedala, čudujúc sa, že sama našla slová protestu. Zdalo sa, že sa, prevládaná únavou, podrobí.

Matka teda, považujúc bitku za vyhratú, pristúpila k nej a vzala jej hlavu do svojich rúk tak, že ich mohla spojiť v tyle, a v tejto póze vydýchla k nebu, ako sa to patrilo, živú vďaka za to, že obmäkčilo srdce jej dcéry.

Chapuis si pri tom výjave spomenul náhle na dôležitú, veľmi naliehavú schôdzku a, nechajúc na stole niekoľko centimov, zmizol, aby prišiel až o tretej ráno, celkom spitý.

V

Uhádli ste, že matrac, rozložený na zemi, o ktorom bola prv reč, náleží Klotilde.

Rozprávač zdal by sa hádam nekonečne pravdepodobnejším, keby predpokladal menej romantické a jemnejšie lôžko. Ale také sú mravy určitej pospolitej vrstvy a táto bolestná história je v svojich detailoch až veľmi pravdivá.

Tu spávala už dva roky, to jest od Chapisovho krachu. Predtým bývali v dosť pohodlnom byte neďaleko Montsourského parku a Klotilda mala svoju izbu. Ale mechanikov náhly a úplný krach nedovoľoval im tam ostať dlhšie, iba potiaľ, kým si nenašli nový byt, menej krutý, ako bol ubytovací hostinec U mesiaca.

Okrem šiestich mesiacov, strávených v nemocnici, ktoré sa jej v porovnaní s ostatnými zdaly blaženosťou, úbohé dievča spávalo tu dva roky na svinstve tých dvoch nestydatých starcov, spiacich pri nej, obmotané biednymi handrami, vydané na korisť smrteľným úzkostiam zhnusenja, ktoré nemohol vyliečiť ani návyk.

Tej noci vôbec nespala. Veľmi ju trápily myšlienky. Zima ňou lomcovala a triasla sa pod tenkými handrami, lebo sa už začí-

nala tohoročná strašná zima, tak trúchlivá pre chudobných.

Pozeraúc do temnôt, myslela si, že je to predsa len veľmi kruté, keď v tom mizernom kúte nemá práva ani plakať. V predpoklade, že hrôza pred poškvernením jej slz nebola by ich niekedy zabránila vylievať na hnojisko svinského chlieva, melancholický výlev boli by zaraz posúdili ako dôkaz egoizmu a zločinnej zbabelosti.

Chapuis by nebol zabudol mrhať iróniou svojich špinavých potešení a mučenica bola by zas s hojnými výbuchmi vzdychov prežierala pred ňou starý kalich, úpenlive ju prosiac v mene nebies, aby jej bolesti porovnala so svojimi.

Tá húsenica Očistca prísne od nej vyžadovala od najútlejšieho detstva, aby sa nikdy neponosovala, tvrdiac, že dieťa má byť matkinou náhradou a „korunou“. Používala aj nafúknuté frázy, vypožičané z modlitebnej retoriky pobožných obrázkov, ktorým sa klaňala.

Srdce nešťastnej dievčiny, stlačené do neúprosného svierača, mlčanlivo prijímalo svoje muky bez toho, aby sa bolo mohlo brániť alebo zatvrdnúť.

Mohli jej robiť čokoľvek, zmierala smädcom po láske a, nemajúc koho milovať, niekedy cez deň vchádzavala do polotma-

vých kostolov, aby sa voľne, podľa chuti vyvzdychala v niektorej úplne temnej kaplnke.

Úbohá, opustená bytosť! Veľmi ťažko jej padlo, keď si pomyslela, že v svojom detstve, ba ani v najsviežejších rokoch svojej mladosti nemala iných radostí! Pravda, pokúsila sa o užšie priateľstvo s učnicami, ktoré poznala v pozlacovačskom ateliéri. Ale znepáčila sa im jej až chorobná plachosť; jej prílišná láskavosť a úprimná šlachetnosť rozhorčovali malé necudnice, ktoré ju nazvaly „pozérkou“, zatiaľ čo inštinktívna hanblivosť chránila ju od ich hnilobných príkladov. Ach, iste vedela všetko a jej uši počuly i o najintímnejších kalužiach nižšej vrstvy ľudstva.

Ale hriešne džavotanie pohlavne nedospelých dievčat nepreniklo jej do duše, ktorá zostávala taká panenská ako ruženec mníšky z rehole Navštívenia Panny Márie.

Preto chodievala do kostolov obetovať svoje slzy bez toho, aby si uvedomovala, že prináša veľkú obeť, smiernu a strašnú Obeť, ktorá má na každý prípad väčšiu silu, než treba na premiestenie hviezd, lebo Pán Ježiš pri Krvavom Pote a v Agónii nedostal lepší posilňujúci nápoj.

No nebola tým, čo sakristánky menujú *nábožným dieťaťom*. Dostala náter nábožen-

skej náuky, aký v parížskych farách obyčajne dávajú učitelia katechizmu.

Jej matka, ktorá sa zaoberala iba zdanlivým vzývaním neurčitého neba a myslela, ako každá malomeštiacka opica, že „pretvárky urážajú nášho Stvoriteľa“, nebola preto vôbec vzorom, čo by ju bol viedol na ceste kresťanskej dokonalosti.

Prvé sväté prijímanie „vystrojila“ jej tak ako všetky ostatné kupecké samčie chlipy, lebo to bola príležitosť na neobvyčajné rozvinutie materinskej citlivosti. Pravda, nebola by schválila poverčivé zveličovanie modlitby a predovšetkým neužitočné vylievanie slz na skrytých miestach.

Úzkostlive zachovávala hlbokú liturgiu malých pravoverných obchodníkov, ako je vyťahovanie Kráľov, jedenie sušenej ryby na Veľký piatok, palacínok na sv. Jána, huriek na Vianoce a predovšetkým, och, predovšetkým zanášanie vencov „drahým nebožtikom“ na deň Dušičiek. Požadovať od nej viac bolo by paroxyzmom pomätenosti.

Áno, tie hodiny dojatia boli v Klotildinom živote najlepšie a obluda vášní, ktorá neskôr prišla na ňu, istotne sa im nevyrovnala.

Tie požehnané hodiny, v ktorých sa pramene jej srdca tíško dovolávaly prameňov nebies, nezanechaly v nej aspoň trpkosť.

Spomínala si, že zakúsila samu Sladkosť

a keď bola celá v slzách, cítila ju ako vzdialený, nekonečne tajomný dojem, ako anonymnú predtuchu, že ukojila neznáme smäd, že potešila Kohosi nevysloviteľného...

Istého dňa, ach, tá spomienka nestratí sa jej nikdy z mysli, prehovorila k nej akási Osobnosť, akýsi kňaz s dlhou bielou bradou patriarchu, s pektorálnym krížom s amethystom, ktorý ako by bol prichádzal z púšte tam kdesi na kraji sveta, kde sa pod strašným nebom prehánajú evanjeliové levy Episkopátu.

Keď videl plakať takú mladú dievčinu, priblížil sa k nej, milostivo na ňu pozerajúc. Požehnal ju pomalým požehnaním, sladko pohybujúc pritom svojimi ústami a potom jej položil ruku na hlavu, ako by bol pánom duší.

— Dieťa moje, — povedal, — prečo plačeš?

Ešte počula ten vážny, spokojný a prenikajúci hlas, ktorý sa zdal hlasom nadľudskej bytosti. Ale čo mala v tej chvíli povedať, ak nie to, že mrie od túhy po živote. Len pozerala naň svojimi očami stratenej srny, v ktorých sa dokonale odrážala jej bolesť.

Nato cudzinec pridal úžasné slová, ktoré nemala nikdy zabudnúť:

— Istotne si počula o Eve, Matke ľudského pokolenia. V Cirkvi je veľkou sväticou,

hoci sa na Západe, kde sa k jej menu miešajú dosť svetské úvahy, vôbec neuctieva. Ale v kresťanstvách starého Východu, kde sa zachováva stará tradícia, stále ju vzývame. Jej meno značí *Matka Živých*... Boh, ktorý tvorí všetky naše myšlienky, zaiste chcel, aby mi Ona prišla na um, keď vidím teba. Odovzdaj sa tej matke, čo ti je omnoho bližšia než tá, ktorá ňu zrodila. Ver mi, ona jediná ti môže pomôcť, lebo nikomu sa nepodobáš, úbohé dieťa, žízniace po Živote!... Možno ňu aj Duch svätý označil svojím mocným Znamení, lebo cesty sú veľmi neznáme... S Bohom, milá dievčina, o pár chvíľ odcestujem do vzdialených krajín, z ktorých sa pravdepodobne viac nevrátim, lebo som už veľmi starý... Ale na teba nezabudnem... *Keď budeš v plameňoch*, spomeň si na starého misionára, ktorý sa bude modliť za teba.

A skutočne odišiel, nechajúc dvadsať frankov na kľakadle, kde Klotilda ostala pribitá úžasom a nevysloviteľnou úctou.

Nevládala sa hneď informovať, tak nevedela nič o tom starcovi, ktorého, ako verila, schválne jej poslal Otec dietok, čo trpia. Zostal pre ňu jednoducho „Misionárom“.

Na jeho pamiatku utiekala sa často s detinskou jemnosťou k spoločnej Matke, o ktorej nehovoril tak nijaký iný kňaz a často

sa tiež spytovala, čo by mohli znamenať tie „plamene“, v ktorých si jedného dňa mala spomenúť na svojho návštevníka...

Prirodzene, tých dvadsať frankov dovolila ukradnúť matke, ktorá nepýtala vysvetlenie. Odvtedy jej ponechala aj trochu viac slobody než predtým, až po deň, keď rozhodne spozorujúc, že peniažky nepritekajú, stala sa zas nevľúdnou opatrovnicou dievčaťa a dala jej na vedomie, že je prihlúpou na to, aby sa mohla vystavovať príležitostiam zvedenia a iných príhod. Nevinné dievča doteraz nepoznalo tú ohavnú starenu tak, ako sme to poznamenali, a len neskôr malo vycítiť hnus jej výpočtov.

A tak za bolestnej bezsennej noci vystupovala v jej pamäti rad-radom celá minulosť. Keď sa stretla s misionárom, mala 16 rokov a, veľký Bože, čím sa stala odvtedy!

Ona, ktorá si myslela, že vzdychá v náručí anjelov a že sám Pán chcel k nej poslať posla, do akej priepasti profanácie to sostúpila! Nijako nemohla pochopiť svoj hrozný pád! Či teda, opierajúc sa o modlitbu, sviatosti, o všetky stĺpy svätých miest, kde je Spasiteľ v agónii, nemohla uniknúť pred hanebnou túhou po svetskom blahobyte, ktorá ju tak zversky oklamala?

Lebo skutočnosti sú neúprosné, nepoznajú zľutovanie, a samo zabudnutie, i keď ho

možno dosiahnuť, nevie zničiť ich neodškriepiteľné svedectvo.

— Všetky mocnosti nebies nemohly zabrániť, aby som dobrovoľne nepodľahla tomu mužovi a až do smrti nebola ním poškvrnená! Ó, môj Bože! môj Bože!

VI

Stonajúca narovnala sa v temnotách. Od úzkosti skoro zošalela, keď sa tá myšlienka objavila znovu s jasnou určitosťou.

Jej Iúbostná príhoda bola zúfale banálna. Podľahla, ako tisíc iných, nezmeniteľnému klepcu praobyčajného zvedenia. Zahodila sa jednoducho, hlúpo, s akýmsi Fauglasom z ministerstva, ktorý jej nič nesľúbil, ani nič nedal; ani len jedinú hodinu rozkoše, a od ktorého sama nič nedúfala, ani nič nečakala.

Bola to bolestná pravda, že sa oddala kadejakému márnivému ulízancovi, lebo sa s ním stretla, lebo pršalo, lebo ju bolelo srdce a mala rozrušené nervy, lebo už mrela jednotvárnosťou svojho utrpenia, a pravdepodobne aj zo zvedavosti. Ani sama nevedela ako, bolo to čosi nepochopiteľné.

A aké odporné nízosti v intrigách omnibusových zastávok a reštauráciách! Vari jej najväčšou výhovorkou bola, žiaľ, ako vždy,

ilúzia, ktorá u tak nešťastného dievčaťa ľahko vzniká, keď vidí pekne oblečeného a jemnúčko vychovaného muža, vidinu vyššieho života, čo ju na minútu omámi.

Lúboštný pomer trval nejaký čas a zo šľachetnosti srdca, z pýchy, nepokladal ju za prostitútku; hoci jej peňažite sotva pomohol, usilovala sa svedomite milovať toho chlapca, ktorého egoizmus a fičúrsky namyšlenú prostrednosť dobre cítila.

Padlo jej to ťažko, tak si však myslela pod dojemom známeho popudu, tajomnejšieho, ako sa predpokladá, ktorý opustené alebo utekajúce často privádza nazpät k prvému mužovi, ktorému patrily.

Ale teraz, ach, teraz po rokoch zvlášť bolo všetkému koniec! Zostal jej len akýsi neznesiteľný odpor oproti biednemu milencovi, ktorého úzkoprsosť bola by ešte vedela zniesť, ale ktorého obdivuhodná zbabelosť nakrmila ju všetkými ropuchami opovrhnutia a nenávisti.

Smutný román rozuzlil sa takto: Chapuis, ešte nie celkom zruinovaný, a okrem toho aj ľahostajný, ale nahuckaný starou, ktorá hneď zbadala nevýnosné poškvvrnenie svojej dcéry, vyhľadal raz mladíka v jeho kancelárii a sladkým výzorom mu naznačil, že by mu ho bolo ľúto, keby jeho postup musel kompromitovať povesným škandálom, ak

by úctyhodnej rodine, „do lona ktorej viedol hanbu a zneuctenie“, neposkytol odškodné.

Výslovne nepožadoval od neho sobáš, lebo rúbal vyššie, než je spojenie s úradníkom bez majetku a bez budúcnosti, ale starý lišiak doniesol okolkované papiere.

Neskúsený a prestrašený zvodca podpísal s mesiaca na mesiac čudné poukázky dosť fantastickej sumy, splatné tovarom, ktorých splácanie odbavovalo sa pravidelnými ráťami až do dňa, keď zakročili rodičia mladíka a mechanikovi pohrozili neprijemným vyzradením vylákania peňazí.

Klotildina hanba a zúfalstvo boli nekončné, lebo Chapuis, dúfajúc pravdepodobne vo výnosnejšiu porážku spanilého dievčaťa, za majetníka ktorého sa pokladal, vymohol bezprostredné pretrhnutie stykov formou urážlivého listu, napísaného Lausanom Sandarackým podľa Chapuisovho diktátu.

Zradená, predaná, zhanobená a sprosté kameňovaná špinou aj tým, ktorému obetovala svoj jediný kvet, aký to krutý trest za bláznivú neopatrnosť jedného dňa!

A jej matka, ktorej ruku videla vo všetkom, jej ohavná matka, ktorá sa tvárila, ako keby o ničom nevedela, tak dlho, kým sa nepresvedčila o *obchodnej* bezvýznamnosti lások, hodných oplakania, — prečo ju len

tá najdiabolskejšia nevyhnutnosť donucovala žiť ešte pri nej?

Nastala strašná scéna, keď to smradľavé babisko, donútené priznať sa ku svojim nestydatostiam, pokúsilo sa zachrániť od hanby strašným agonickým krikom, prebúdžajúcim v susedoch myšlienky, že mechanik hrdúsi svoju ženu.

A huncút, naopak, vyhrážal sa Klotilde, že ju zabije, lebo najviac ona zvažovala naňho všetko v svojom hádam najväčšom, keď nie prvom, hneve svojho života.

Potom sa všetko skončilo. Hlboká osobnosť mladého dievčaťa tlela ďalej pod jednotvárnymi pieskovými násypmi a smutnými močiami jej zdanlivého zemskeho života a pod strašnými podzemnými vodami jej ľútošti, podobnými zázračným kryptám, skrytým v strede zemegule, ktoré by jediná kvapôčka svetla rozžiarila ako baziliky nebies.

Tvárila sa, ako keby bola na všetko zabudla. Jej jemnosť stala sa dojímavejšou, najmä keď hovorila s matkou, klopiac oči, aby ju nevidela, a tá hepa dala jej zato prímene pokryteckého dieťaťa.

Lenže ustavičným utrpením klesla jej neobyčajne sila. Strigy chudokrvnosti pohltily jej rozkošné farby, zbledla ako sama pokora. Už nemala ani sil znášať únavu drviaceho remesla predavačky vo veľkom

bazári, ktoré zamenilo každodenné otravovanie pozlacovania.

Napokon ju museli odniesť do nemocnice, kde primár, ktorého zaujímala, prísne povedal Chapuisovi, keď ju prišiel pozrieť, že dievča ochorelo vážne zo žiaľu, ktorým ju sužovali v rodine. Radil mu, aby sa mal v budúcnosti kvôli sebe samému napozore pred hroznými následkami nových surovostí.

Toto napomenutie malo nebeský výsledok; že rekonvalescentku ušetrilo neskôr pred scénami alebo ohavnými nádvkami, ktoré by jej preveľká slabosť bola nevyhnutne pritiahla, a takto predsa len mohla trčať celé mesiace vo všivavej diere.

VII

Ale čo bude teraz? Či by skutočne nemohla uniknúť odpornej veci, ktorú spomínal ten bandita?

Byť modelom v ateliéri! Je to možné? Ved' kedysi sľubovala, že ju odteraz neuvidí nijaký muž. Lež chudobní nevlastnia ani svoje telá a keď sú prinútení ležať v nemocniciach, keď ich zúfalá duša odletela, ich žalostné a drahocenné telá, určené na večné Vzkriesenie, ó, bolestný Kriste! — odnesú bez kríža a modlitby ďaleko od tvojho kostola

a tvojich oltárov, ďaleko od pekných potešujúcich maľovaných vitrálov, na ktorých sú vyobrazení tvoji Priatelia, — aby slúžili ako kostry nečistých zvierat na zbytočné, neužitočné profanácie ľudskej vedy.

Skutočne, zákon nešťastných je veľmi tvrdý! Je teda celkom nemožné, aby dievča, trpiace núdzu, uniklo tak či onak prostitúcii!

Lebo, napokon, nech predá svoje telo, nahotu svojho tela, pre Ťa alebo ono, vždy je to prostitúcia. Oči mužov sú rovnako pažravé ako ich nečisté ruky, a to, čo maľari vkladajú do svojich obrazov, je stelesnený stud, ktorý bolo treba zaprieť, aby im mohol slúžiť za model.

Áno, iste sám stud. Predávajú ho umelcom zá nepatrný groš. Presne sa predáva jediná vec tak veľkej váhy, ako je výkupné, ktorým Stvoriteľ vyvažuje telesá hmlovín... Nechápe sa, že je to ešte nižšie než to, čo spoločne nazývame prostitúciou!

Šata ženy, či už po nej tečú perly alebo nečistota, nie je iba obyčajným závojom. Je to veľmi mystický symbol nepreniknuteľnej Múdrosti, do ktorého sa pochovala budúca Láska.

Len láska má právo sobliecť seba samu a nahota, ku ktorej neprivilila láska, je vždy zradou. No ešte i najposlednejšia prostitútka bude môcť apelovať u najprísnejšej Spra-

vodlivosti, poukazujúc na to, že nespotvorila svoju podstatu a že sväté Obrazy nepreložila na iné miesto, lebo bola iba tónou ženy pri oddávaní sa tóni lásky. Sama povaha ilúzie, ktorú tým poskytuje mužom, môže v zúfalstve veci vyrvať od Boha odpustenie.

Naopak, zamestnanie „modelu“ oberá ženu celkom a vyháňa ju z vlastnej osobnosti, aby ju umiestilo do predpekia najtemnejšieho nevedomia.

Klotilda zaiste nemyslela takto o tých veciach, ale jej živá duša dávala jej o tom jasnú tuchu. Keby aj dávanie vlastného tela nemuselo byť hriechom, nuž, ako však preglgnúť ošklivosť nevinnosti, sníženej väčšími — tak sa jej zdalo — než sám hriech?

Čo by povedal „Misionár“, čo by povedal ten krásny starec, ktorý tak výborne videl, že agonizuje smädom po živote? ... Pri spomienke na neznámeho tíško sa rozplakala v temnosti.

— Beda! — myslela si, — on by bol milosrdný k svojmu dieťaťu, on by ma na každý prípad zachránil! Ale či ešte žije? po toľkých rokoch! Na ktorom mieste sveta môže byť, živý, alebo mŕtvy?

Začala teda rozmýšľať, ako to robievajú nešťastní, o všetkých možných vysloboditeľoch, s ktorými sa zúfale stvorenie môže stretnúť a ktorých nikto nikdy nestretol!

Spomenula si na obraz, čo kedysi obdivovala v zlatníkovom obchode. Bola by veľmi rada, keby ho mohla mať. Predstavoval niekoľkých mužov zbojníckeho výzoru v krčme. Sedeli a popíjali si so zhýralými dievčatmi. Vpravo špelunky miesto steny bolo vyobrazené oslňujúce videnie. Sladký Kristus Galilejský, oslnený slávou, taký, aký sa zjavil Magdaléne v záhrade Vzkriesenia, stál nepohnute v jase. Jeho bolestná Tvár vyjadrovala božský súcit a svoje ruky, plné odpustenia, vystieral k jednej z tých žien, celkom mladému dievčaťu, ktoré sa odtrhlo od skupiny pri stole a vzdychajúc prosebne sa vlieklo k nemu na kolenách.

Koľko ráz si len spomenula na tú zarámovanú kameňotlač, smädila po stretnutí so zázračným Priateľom, ktorého nevidieť viac v mestách ani na vidieku, ako kedysi, keď dôverne hovorieval ku šťastlivým hriešniciam jeruzalemským!

Nepovažovala sa za lepšiu od najzvrhlejších; keďže jej previnenie stalo sa bez opitia, nič nevládalo zmierniť trpkosť a poníženie. Toto ustavičné pripomínanie ju hypnotizovalo, znehybňovalo, niekedy ju ohlupovalo s jej prestrašenými, ustrnuto roztvorenými očami Kassandry Lútosti.

Na celé trvanie večnosti nenávratne dala svoj jediný majetok, najdrahší poklad, aký

môže mať žena, nech sa menuje hoci aj Cisárovnou Mliečnej cesty! Komu ho dala? a prečo?...

Tri Osoby mohli by teraz robiť, čo by chceli: zničiť stvorenie, vypovedať priestor a čas, stvoriť znovu ničotu, pomiešať všetky nekonečnosti, to všetko nezmenilo by absolútne nič na tom, že v určitej minúte bola pannou, a v nasledujúcej ňou už nebola. Premenu nemožno *odvolať*.

Keď Ježiš konečne sostúpi s kríža, kráčajúc miernym svahom Kalvárie, vedúcim zaiste do štvrti neverných, hneď ju nájde, ju — poškvرنenú. So svojej strany — bude mu môcť umyť nohy a vyliat na ne masť ako veľká Magdaléna, nazvaná vznešenou *Nevestou*. Ale nebude môcť, hoci by mala priam diamantové kliešte, vytrhnúť čo len jediný trn z jeho zbodaného čela.

Hladný Ženich musí sa uspokojiť so zvýškami nečistej hostiny, na ktorej si nikto nezachoval svadobné rúcho, a ovoniávať zvädnuté lalie svojich neverných, nepoctivých milovníc.

— Teda čo môžem teraz obetovať? — tíško šeptala. — O čo som lepšia od hoci ktorej ženy, ktorú mužovia váľajú nohou vo svojich nečistotách?

— Keď som bola múdrou, zdalo sa mi, že som na víšku, plnom vône a slávikov, strá-

žila veľmi bielych baránkov. Nič zato, že som bola nešťastná, cítila som, že mám v sebe prameň odvahy brániť drahocennú vec, ktorú som opatrovala a ktorú Pán, keď ju bude potrebovať, už nenájde. Dnes je moja studnička suchá, priehľadne čistá voda premenila sa na blato a hmýria sa v nej najodpornejšie zvieratá. Mohla som sa stať sväticou, jasnou ako deň, a modliť sa s anjelmi na okraji nebeských kobercov, a nemám právo byť milovanou čestným mužom, ktorý by bol taký láskavý, a chcel ma!...

Myšlienky mladej ženy zasekly sa v tej chvíli ako krv mŕtvych. Opilec prichádzal macajúc, shadzujúc všetko, chrliac okolo seba bohorúhanie a svinstvo a napokon, chrochtajúc ako sviňa, zvalil sa k jedovatej samici, ktorá vydýchla pár ospanlivých vzdychov.

Susedstvo toho hováda bolo pre Klotildu neznesiteľnou mukou. Často sa čudovala sama nad sebou, že ešte nezomrela od odporu a zúfalstva toľkých mesiacov, cez ktoré ho musela znášať.

Nielen že v tom bola hrôza z hanebnej blízkosti, z celého radu špinavých poém, epizodiiek alebo vedľajších udalostí, ale omínala ju ešte ukrutnejšia a stále živá rozpomienka, ktorá ju posadúvala bez prestania ako zlý sen.

Istého dňa, niekoľko rokov predtým, keď ešte bývali v Montsouris a Chapuisov lesk nebol ešte vyhasol, necudník, využijúc veľmi dlhú a hádam dohovorenú matkinu neprítomnosť, pokúsil sa ju znásilniť.

Klotilda bola vtedy veľmi nevinná, ale aj veľmi oboznámená. Boj medzi rozdráždeným opilcom a silným dievčaťom, ktorému sa rozhorčením sily zdesaťnásobily, bol tragický a skoro smrteľný. V minúte, keď sa jej podarilo vyšmyknúť z násilníkovej ruky tým, že ho hrýzla s najdivšou krutosťou, vyskytla sa príležitosť a čas, že mohla odskočiť po železo z hladidla, a Chapuisovi zasadila takú strašnú ranu do hlavy, že ležal v posteli tri mesiace ako do troch štvrtín zabitý.

Táto príhoda sa zahladila a spoločný život pokračoval ďalej. Klotilda nemala prostriedky na to, aby mohla zutekať a fantázia zbabelého pandúra, poranená niemenej ostro ako jeho lebka, stačila ho odradiť od nového pokusu. Ostala mu tmavá obava aj pred pannou s tak sladkými očami, o ktorej by si nebol pomyslel, že je schopná takej ohnivej neohrozenosti.

Ostatne, bola na sto míľ od toho upodozrievať svoju matku, ktorej chorý, zdalo sa, vysvetlil svoju ranu obyčajnou nehodou, akú jeho ustavičné opilstvo robilo veľmi prijateľnou. Ale ona stále mala pred očami

hnusnú scénu a hlboké vzrušenie, vyplývajúce z toho, nebolo najmenšou príčinou jej vlastného pádu, nasledujúceho krátko potom.

— No tak! — povedala napokon, — pôjdem tam, lebo ináč sa nedá. O hanbu viac alebo menej, čo na tom? Nikdy nebudem môcť sebou samou opovrhovať viac než teraz. A potom, moja práca, tá pekná *práca*, zaplatí „rundy“ pána Chapuisa a „maličké mamičkine sladkosti“. Musím si to uvážiť! Nemysli už na nič a hľad' zaspáť, úbohá, malá, stratená sučka, ktorú nebude nik vyhľadávať. Pozri sa, veď tvojím osudom je trpieť! Je to skoro to isté, čo mi povedal Misionár, môj dobrý Misionár, ktorý by ma bol mohol vziať so sebou do púšte, a ktorý možno plače, pozorujúc ma z hĺbky svojho hrobu!

VIII

Chudobní sú presní. Klotilda bola o jednástej hodine ráno na vyšnom konci námestia sv. Honoria a zvonila na dverách Pelopida Anarchsisa Gacougnota.

On je autorom slávnej skupinky, nazvanej Manželovo víťazstvo, v ktorej vidno modernú osobnosť ako melancholického čokolád-nika, kímiaceho dvanásť či pätnásť zjavne

nemanželských šprndov. Taký je druh obraznosti toho umelca.

Univerzálny Gacougnol, spolu maliar, sochár, básnik, hudobník, ba aj kritik, zdalo sa, že na akord ilustroval všetky príslovia a všetky poučné metaforý. Rozohnil sa takými výrokmi, ako Castigat ridendo mores, a vystatoval sa tvrdením, že je silne satirický.

Zo samých Lafontainových moralít narobil pätnásť obrazov a poskytly mu látku k počtu prí povedných basreliefov.

Práve on, a nie iný, vynašiel *miletské* poprsie, to jest podobu povestného muža z mramoru alebo z bronzu od vrch hlavy až po pupok so starostlivo odseknutými ramenami, čo podľa neho dodáva soche vysoký dojem strašnej bezcitnosti.

Okrem toho v ilustrovanom časopise uverejnil ešte celú seriu karikatúr, ktoré vedely tak veľmi rozveseliť Paríž. Každý sa ešte pamätá, väzilo to v tom, že sa vychádzalo napr. od svine a cez všetky predpokladané prechodné zvieratá prešlo sa až ku znetroreným tváram Arnošta Renana alebo Františka Sarceya, pokladaných za vrchol selekcie.

V poézii a najmä v hudbe je skôr sentimentálny a rád si poplače na piano, spievajúc veľmi krásnym hlasom všelijaké šlágrovité hlúposti.

Toulouský Gaskonec so silnou papuľou, namažaný cesnakom a estetikou, umelec od koreňa a dobrák, fúzatý ako Jupiter Pogonat a učesaný víchricou, obyčajne afektuje vznešenú brutalitu spustošeného *Enceláda*.

Nikto nikdy neopovrhol tým dobráckym chlapcom, neschopným byť zlým, ale ani skromným, ktorého skutočný talent, sterilizovaný ustavičným roztrasovaním fantázie, nemôže nikoho uraziť. Nadľudskou smiešnosťou niektorých svojich výtvorov vie dojať a úplne odzbrojiť najneohrabanejších alebo najtvrdších priateľov.

Na hlas zvonca šiel sám otvoriť.

— Čo chcete, vy, ešte? — zvolal, vidiac na prahu svojho ateliéru ženu s holou hlavou.
— Vždy to isté, však? Váš muž má stále kĺbový reumatizmus, ktorý dostal pri oprave obelisku a vy ste iste svojmu poslednému malému rozbili fľašu s cumlíkom. Prosím, tohto mesiaca budem platiť už štrnástu! ... Ach, boží deň! Vás z Ternesskej štvrti nedusí fantázia. Konečne, len vstúpte. Pozriem, či mám dačo peňazí ... Tak, môj šľachtic, môžeš sa chváliť, že máš šťastie preto, že si špinavec a že nikdy nikomu nedáš ani de-ravý groš. Nik ňa nevyrušuje.

Toto pridané blahoželenie týkalo sa akejsi tretej osoby čudného výzoru, ktorá sa bez slova poklonila.

— Len si predstav, — pokračoval Pelopidas, — že to tak trvá celý deň. Keď som niektorému z tých úbožiakov dal štyri groše, už ma neopustí a pošle mi celú rodinu! Teda dobre! Kde som teraz, do čerta, zašantročil peňaženku? Ale, miliardy bohov! Zavrite tam dolu vaše dvere. V tom lampáši nie je už veľmi teplo.

Klotilda, zarazená takým prijatím, mechanicky poslúchla, potom, sosbierajúc všetku odvahu, povedala:

— Pane, mýlite sa, nie som žobráčka; som tá, o ktorej ste už počuli a ktorú ste čakali dnes o jedenástej hodine. — A podala mu svoju navštívenku.

Úbohá, jediná navštívenka, nožnicami vystrihnutá pre túto príležitosť z rohu najmenej špinavého listu hrubého žltého papiera, na ktorú napísala svoje meno: *Klotilda Maréchalová*.

— Ach tak! Vy ste to ten model! Teda, soblečte sa.

A ako by to bola celkom najobyčajnejšia vec, pustil sa hneď do ďalšieho rozhovoru, prerušeného na chvíľu príchodom toho „vedľajšieho“.

— Aby sme sa vrátili k tvojim povedačkám o veľkom umení, môj milý Zefyrín, pohovoríme si o tom až vtedy, keď mi budeš môcť ukázať zas niečo nového. Doteraz ma

nudiš a nehovorím ti to do očí. Všetko, čo mi už hodinu táraš, naučili ma s veľkou starostlivosťou citohodní hlupáci, keď si ty ešte cical prsník. Som za osobnostné umenie, či to pomenujú tak, alebo onak. Nepatrím k nijakej inej škole, len ku svojej... a ešte! mojou ctižiadosťou je: byť Pelopidasom Gacougnolom, nikým iným... čudné meno, ako chceš, ale dal mi ho môj statočný otec a ja sa ho pridrižiam... Čo sa týče tvojej „Androgyny“ alebo tvojich „Detí anjelov“, to je zo záchodovej estetiky, a takú nepotrebujem. Majstri nepotrebovali všetky tie prasaciny, aby tesali alebo maľovali zázraky, a veľký Leonardo bol by si zhnusil svoje dielo, keby bol predvídal tvoj špinavý spôsob obdivu. Počkaj, chceš, aby som ti povedal, že vy mladí ste všetci otroci, keď sa tvárite, ako by ste boli všetko vynašli a pred prvým prišlým, ktorý by vás mohol poriadne sčesať, plazili by ste sa veľmi dobre. Neviete byť chlapmi, a nič iné! Nech ma čert vezme, keď vo vašej drsnej literatúre náročných a skrachovaných žobrákov možno nájsť jednu ideu... Ty si šibal šibalov, vynašiel si tretie pohlavie, anjelský spôsob, ani samec, ani samica, ani len vymiškovanec. Utešene! Nudili sme sa, to je svinské šťastie, ktoré zaiste obohatí niektorých literárnych niktošov; počnúc od teba, ako priekopníka

a veľkého proroka. Lenže, pozri sa, to nestačí, aby si bol kritikom a môžeš sa chvastať, že si napísal pekné somárstvo o maliarstve!...

Na tomto mieste jeho reči, ktorú podporovala najjužnejšia gestikulácia, Pelopidasove oči padly na Klotildu, úplne skamenelú, s úžasom pozerajúcu na vlajúcu hrivu tej nestálej osobnosti, ktorá jej povedala, aby sa sobliekla. Už rozčúlený vybuchol:

— Nuž a vy! čo tu robíte? a pozeráte na mňa s očami ako vráta. Ihneď sa mi soblečte do naha, musím pracovať. Počkajte, tu... tu! Za tú španielsku stenu, a nech to netrvá dlho, prosím!

Úbohé dievča, nesmierne prestrašené, hneď zmizlo.

— A ty, bambino anjelov, malý Delumière môjho srdca, sprav mi láskavosť, choď sa pozrieť, či som vonku. Tvoj rozhovor je taký okúzľujúci, ako i dužný, ale na čas mám už toho dosť. Prídeš ma pozrieť, keď nebudeš mať čo robiť... Tak! dobre, vezmi si klobúk a dobrý večer tvojim milenkám. Nevyprevádzam ňu.

Zefyrin Delumière, povestný tajomný románopisec, nedávno na zlopovestných snehoch okultizmu promovaný na nízke hodnosti, skutočne vzal klobúk; obesiac ruku na mosadznú kľučku, hlasom nebožtíkov,

vychádzajúcim zo dna fľaše, miesto sbohom vypovedal tieto diamantové slová:

— Do videnia teda, alebo nikdy viac, ako sa vám bude páčiť, grobiansky maliar. Bolo by mi veľmi ľahko potrestať vás tým, že vás vytriem zo svojej pamäti, ale plávate ešte v koryte nezodpovedného pohlavia. Ako dlho sa ešte nachádzate v embryogenických váhaniach Dôjdenia! A čúpite v bezvýznamnej svetlej Norme, v ktorej sa ukazuje sedmorák! Preto menejcenne pracujete v temnote pozemskej sily. A preto vám tiež odpúšťam, požehnávajúc vás. Jedného dňa to napokon pochopíte.

Pritom hovoriaci mystagog bol najpodivnejšou a arcihuncútskou figúrou, akú bolo možno vidieť, s jeho mastnou hrivou kaferského čarodeja alebo šarlatána, s jeho bradou ako by mitrou zamlčujúceho astrologa a s jeho tuleňacími očami, rozšírenými pre zvyčajné opatrnosti, s jeho nosom, vyčnievajúcim ako obelisk, ktorý bol, tak sa zdá, prispôsobený na to, aby zavetril i najvzdialenejšie zauchá.

Vyfintený bol v krátkom kabáte z fialového zamatu, miesto vesty mal akési ľanové vrece, popretkávané striebornými niťami, zahalený bol čiernym svrchníkom z ľavej srsti, popretkávaným zlatými niťami, a obutý v topánkach zo srnčej kože, ale, pod kožu-

šinami a zlatom pravdepodobne špinavý, vyzeral ako nejaký abrakadabrandský gavalier z nejakého fantastického Poľska.

Odzrazu vybuchol v ohromný smiech, zdalo sa, že všetko zmrví.

Karikaturistu, ktorý v Gacougnolovi nikdy dlho nedriemal, zasiahol v plnej miere všemohúci posmešok, ktorý vyviera z Delumièrovej osobnosti dvadsaťštyri hodín denne.

Padol na diván a svíjal sa v kĺčoch a v omdlievaní najblúznivejšieho jasotu.

Keď sa záchvat skončil, groteskný Delumière, zmeravejúc na chvíľu od prekvapenia, odišiel znechutený a bledý.

— Ach, hovädo, — vysotil napokon zo seba smeško po hlasnom vydýchnutí zadostučinenia, mrmlajúc sám k sebe podľa svojho zvyku, — jedného dňa ma donesie do hrobu. Upodozrievam ho z najšpinavejších úskokov, a sotva som sa opovážil vyhodíť ho von. Naozaj, za to zaslúži plat. Špinavý chlapisko! Rozosmial ma svojimi topánkami à la Franconi a svojou papuľou čerkeského pastiera, keď je celý v polotieni. Jeho otca som poznal ako inšpektora v Toulouse, ale ten nebol taký smiešny. Pokladali ho za počestného kupca polievok, trochu drgnutého royalistickými proroctvami a dosť zle videného duchovenstvom, ktoré si zaumienil osvietiť. Ale to neprekročilo mieru dobrého

vidieckeho figliara. Jeho syn podal sa hádam skôr na babičku, kuchárku, *Matku kamarátov*, ako sa hovorievalo, ktorá nepochádzala práve z „Elohima“, ako on sám menuje svojich predkov zpred potopy . . . Napokon, nemyslime viac na toho uličníka, pre ktorého som zas stratil jednu hodinu ráno, a pozrime trocha na model . . . Slečna, počujte, boli by ste veľmi milá, keby ste sobliekanie o niečo urýchlili.

V tom momente stalo sa čosi, čo nebolo ani hrmotom, ani dýchnutím, ani zásvitom, ani ničím, čo by sa mohlo podobať nejakému úkazu. Možno, že sa vonkoncom nič nestalo.

Gacougnota však striaslo a živo dojatý, bez toho, aby vedel, prečo, zamlčal sa na chvíľku s otvorenými ústami, s očami, upretými na španielsku stenu.

— Hej, čo sa to so mnou robí? — pošepol.
— Či by náhodou bol ten idiot nákazlivý?

Priblížil sa a, nastavujúc ucho, začul ako by slabý šelest, celkom pridusený, veľmi ďaleký, podobný šelestom apokryfných mŕtvych, ktorých básnik hrôz počul agonizovať pod zemou.

Odhodiac rázne ľahký nábytok, videl, ako nešťastnica kľací s obnaženými ramenami a s tvárou, zaborenou do biednej šatky z belasej vlny, jediného kusu obleku, ktorý svliekla so seba.

Zrejme, srdce jej hneď vypovedalo, od zúfalstva sa zrútila a bezmála štvrt hodiny oboma rukami pridusovala hrozné vzlykoty, ktoré ňou celou otriasaly.

Prekvapeného a súcitného Gacougnola opanovala zaraz myšlienka, že jeho smiech doprevádzaly tie neobyčajné slzy, a, nežne sa skloniac k ubolenej, povedal:

— Dieťa moje, prečo plačete?

IX

Tie jednoduché slová pôsobili ako magnetický náraz. Klotilda zdvihla hlavu rýchlym pohybom niektorých zvierat a šialeno pozrela na toho muža, ktorý jej dal tú istú otázku, akú jej v podobnom smutnom stave kedysi adresoval Misionár.

V zmätku svojho úžasu myslela, že je to hlas drahého starca, ktorý bol pre ňu jediným občerstvením na zemi, čo jej bolo dopriate.

Náhle začala cítiť veľkú nádej a tento pocit vyjadrila jej tvár, jej celá pekná tvár, zjarčená slzami, ktorú maliar mlčky obdivoval.

Sotva si ju bol obzrel, keď prišla uprostred naničhodného rozhovoru, ktorý ho tak rozúrnil, a teraz, aká bola úchvatná, skoro veľkolepá v ozdobe svojho zármutku.

Ťažko sa mu bolo tváriť ľahostajným. Z výzoru jej tváre vychádzalo čosi ako ruka sladkosti, vyťahujúca dušu z obalov a umiestňujúca ju do kryštálového väzenia.

Nebola to známa hriešnica z Evanjelia, ktorú svätokrádežné pohanstvo Renesancie toľko ráz zneužilo. Nebola však ani sestrou tých útlych Blahoslavených, ktoré už dvestisíc rokov horia v nesmiernom sprievode Svätých ako nedotknuteľné sviece večných Hromníc.

Na tom kľáčiacom dievčati nebolo nič viac, len malé milujúce telo, zmiesené Serafínmi Biedy a ozdobené nezábudkami Bolesti. Smierlivá obeta všedného života, neosvetlená nijakou žiarou svätých a nepreniknutá hromom božských múk!

Ale paradoxálna veľkoleposť neporiadneho účesu, temný zamat jej čarokrásnych očí antilopy, v ktorých stroskotávalo svetlo, a tá tvár zničenej kresťanky, z ktorej horúci dážď slz ako by bol smyl bledosť, toto všetko bolo ako vo sne...

Gacougnola sa to tým viac dotklo, lebo mu už od istého času vrtalo v kotrbe, ako vytvoriť svätú Filomenu, ohrozovanú niekoľkými levmi, ktorú mienil darovať istému dobráckemu toulouskému dekanovi, čo mu nasháňal viacero objednávok.

Ale v tejto chvíli bezprostredne účinkoval

naňho iba nevypočítaný obdiv a sústrasť. Vidiac Klotildu zdesenú, neschopnú reči, podal jej obe ruky, aby jej pomohol vstať, a s istou útlosťou prehodil:

— Zakryte si plecia, — povedal, — moja malá priateľka, a poďte si sadnúť k peci. Porozprávame sa celkom spokojne ako starí kamaráti. Nehovorte mi ešte nič. Len si utrite oči, prosím vás. Môžem vyzeráť ako dravé zviera, ale nemôžem pozeráť, keď niekto plače. To je silnejšie než ja... Nastrašilo vás to teda, že ste sa mali postaviť za model pre skupinu, však? Rozumiem, a keby som si vás bol lepšie všimol, keď ste prišli, bol by som s vami ináč hovoril. Nesmiete sa na mňa hnevať. Ale remeslo to tak vyžaduje. Keby ste poznali pobehlice, ktoré sem prídu postáť za model, za všetko, čo len človek chce, ach, tie neplačú, keď majú so seba sobliecť košeľu, veru, to vám hovorím ja a často je to nie veľmi krásne a veľmi chutné... Odhliadnuc od toho, že ešte aj ináč vyrušujú človeka. Pred chvíľou ste ma videli s hrozným hlupákom. Čo chcete? Ustavičným pestovaním všetkých tých tiav človek konečne nadobudne konské zvyky a niekedy naďabí na dosť zlý výber... Ale už sa na mňa nehneváte, povedzte?

Ach, veruže nie, úbohé dievča sa už nehnevalo, keby sa vôbec mohlo hnevať. Tak

dobre pocíťovalo súcít toho statočného muža, ktorý obviňoval seba, aby ju uspokojil. Ale nenechal jej času prejaviť mu svoju vďačnosť.

— A potom, keď vám už treba všetko povedať, včerajšie individuum neodporúčalo vás najkrajšie. Však, to nie je váš otec?

— Môj otec! — skríkla skočiac. — On! ničomník! Opovážil sa vám to povedať...

— Nie, upokojte sa, nepovedal mi to, ale nepovedal mi ani opak toho... Áno, už viem, je to tešiteľ vašej matky. Ach, moje úbohé dieťa!... Pánko bol celkom opitý a bez listu vášho domáceho, ktorý je mojím starým priateľom, nebol by som ho vôbec prijal. Naničhodník, hovoril o vás ako o nejakom tovare. Myslím, že som zbadal aj podozrivé úmysly, ktoré nevoňaly najjemnejšími voňavkami. Nakoniec sa pokúsil vylúdiť odo mňa peniaze a obdivujem sa, že som ho drsnejšie nevysotil za dvere. Uznajte, drahušká, že takýto úvod ma zle naladil, aby som vám preukázal svrchované poklony. Ale nehovorme viac o tom. Dávam vám návrh. Chceli by ste stáť ako model iba pre hlavu? Máte tvár svätice, akú už mesiace hľadám. Dám vám tri franky na hodinu. Pristávate na to? Verte mi, prosím vás tu o pomoc.

Klotilda myslela, že vychádza z jaskyne kamennej doby. Pre počestnú a dobrácku

tvár toho čudného Gacougnola, ktorého by ste niekedy pokladali za zádušného starostu náboženskej obce Notre Dame des Paternités, nemusela sa čo len na minútu obávať nejakej škaredej mystifikácie.

— Pane, — prehovorila, — som veľmi úbohé dievča a neviem sa náležite vysloviť. Keby ste mohli vidieť do môjho srdca, najmä, keby ste videli môj život, pochopili by ste, čo cítim. Tak som sa vás bála! Prišla som ako zatratenec do pekla. Odpusťte, že som vás obťažovala svojím fňukaním a keď sa môžete uspokojiť s mojou smutnou tvárou, som veľmi, veľmi šťastná! Pomyslite si, nikto mi nikdy nepovie láskavé slovo.

Vtom, bez toho, aby to Gacougnol mohol predvídať alebo predísť, schytila mu ruku a pobožkala. Urobila to tak pravdivo, tak dojemne, že sa úctyhodný Pelopidas, celkom zmätený, bál, aby so svojej strany priveľmi nezmäkol, čo sa, pravda, neshoduje s vážnosťou pána seba samého, preto prudko trhol nazpät svoju labu.

— Dobre, dobre! prosím, slečna, nie tak citove, a poďme do roboty! Poďte sem, do plného svetla, aby som mohol preštudovať váš postoj. Zdvihnite oči a pozorne ich uprite na trám, ktorý je tam nad vašou hlavou... áno... to nie je zlé, ba veľmi dobré, ale aký všedný klasický výraz! Dieťa moje! aké to

uvoľnené pobožnostkárstvo! V maliarstve jesto možno päťtisíc párov takých očí, ktoré sa dívajú na obývanie vyvolených! Kýho čerta by som mohol tak urobiť, aby pozerala ako svätá Filomena? Nastrojenie nebeských videní je neznesiteľné... Ono ťažko je maľovať takýto námiet, keď si nebol svedkom nijakého umučenia! Či jej mám dať pozeráť na dav, ako by prosila o milosť? Hlúpe! To je nemožné, lebo sa žiada, aby všetci kresťania, vystavení divej zveri, dychtili byť jej pokrmom. Pravda, v predpoklade, že je neschopná strachu, ešte by som mal na pomoc, že bude napomínať Iud... Nie je to tak originálne, nerátajúc s tým, že hovoriace osoby nie sú na obrazoch práve vábivé. Tak čo? Nemožno vyhnúť postojú s očami k nebu. Zrejme, tu je to najvýhodnejšie... A potom? Stojí, dobre; nepriniesli im tam kreslá. Áno, ale čo urobím s rukami? s oboma rukami? ó, Spravodlivý sudca!... nemožno ich odrezať. Veď by sa ma pýtali, či je tá mučenica miletská Venuša... Sviazané? skrížené? rozťahnuté na kríži, zdvihnuté k nebu? vždy len nebo! Ach! do paroma... Povedzte mi, dieťa moje, ako sa voláte?

— Klotilda, pane.

— Tak, slečna Klotilda, alebo, keď to dovolíte, celkom krátko Klotilda, možno by ste mi mohli vnuknúť dobrú myšlienku. Mám

namaľovať malú mučenicu, ktorú majú levy roztrhať. Vžite sa do jej polozenia. Čo by ste urobili, keby ste boli *skutočne* na jej mieste? Dajte dobrý pozor, ide o ozajstnú sväticu, ktorá už teraz, ako sa len najviac dá, túži vojsť do Raja s krásnou palmou, a vôbec sa nebojí týchto zvierat. Ešte raz, čo by ste urobili, očakávajúc prvé drapnutie pazúrov?

Klotilda sa sotva mohla zdržať smiechu, keď si pomyslela na svoju matku, ktorej po-vestné mučeníctvo saturovalo jej mladosť. Ani sama nevedela o tom, že ustavičná hrôza z toho praktikovaného pokrytectva, rozťahnutého po všetkých scénach jej života, vložila do nej najväčšiu túhu, hladnú potrebu po jednoduchosti a po pravde. Jej prostá odpoveď nedala na seba dlho čakať.

— Verte mi, pán Gacougnol, nikdy som nemyslela na niečo podobného. Ešte vtedy, keď som bola lepšia než teraz, nepomyslela som nikdy na to, že by ma Boh mohol po-voľať, aby som ho oslavovala takýmto spôsobom. A jednako, to, čo odo mňa žiadate, zdá sa mi celkom jednoduché. Keby som bola sväticou, ako hovoríte, jedným z tých šľachetných dievčat, ktoré milovaly svojho Spasiteľa viac než všetko na svete, a bolo by mi treba umrieť v zuboch divej zveri, myslím si, že by som sa jednako veľmi bála. Lenže istá, že potom hneď vstúpim do slávy

svojho najmilšieho, myslela by som, že je to nie veľmi ťažké, ani veľmi dlhé, aby som zomrela, a v mene Ježiša prosila by som levy, aby ma veľmi dlho netrápily. Predpokladám, že by ma tie divé zvieratá porozumely, lebo by som im to povedala s veľkou vierou. Vy tomu neveríte? alebo veríte tomu?

Pelopidasova radosť bola nesmierna a mimovoľne sa prejavila výkrikmi a poskakovaním.

— Moja malá Klotilda, — koktal, — ste jednoducho uchvacujúca a ja vás zbožňujem. Ja som idiot, počujete, trojnásobný idiot. Ja by som to nebol nikdy vynašiel. Vďaka vám, budem môcť teraz urobiť niečo čistého. Vidíte, moja čierna vranôčka, my v oleji sme takí hlupáci, že nikdy neprídeme na pravé stanovisko. Nevieme byť prostí, ako by bolo treba, lebo chceme byť vtipní, chceme svoje veľmi lacné myšlienky vhodiť do pokladničky Dobrotivého Boha a svoje prasačie hlavy nosiť ako sväté Sviatosti hlúposti štyridsať krokov pred sebou v procesiách sprostákov. Platí to pre najmúdrejších, ako aj pre mňa samého... Vaša myšlienka ma unáša, a počkajte, hneď si ju poznačím.

Po týchto slovách hodil sa na karton, chytil náruživo veľký kus papieru, ktorý

upevnil do rámu, a začal kresliť veľkými ťahmi, neprerušiac monolog.

— Hneď uvidíte. Ostaňte tak, moja drahá. Nepotrebujem nijaký extrapostoj. Ponajprv sa pokúsim vybudovať trošku svoju vec. Prehovoríme k tým levom, nebojte sa nič... Prirodzene, sme v plnom rímskom cirkuse... S tej strany, v diaľke je sberba. Uvidíme ju tak slabo, že škoda o nej hovoriť... Tu vy, to jest Filomena, s dobrotivým Bohom, ktorého nevidieť, ale ktorého prítomnosť musí každý cítiť, keď som nie oslica... a skutočne, koľko nám treba levov? Keby som ich vložil štyridsať? Akadémii levov!... Nie, bolo by to rozhodne veľmi vtipné. Uspokojme sa so štyrmi. Bude to pripomínať štyri kardinálne ctnosti: spravodlivosť, múdrosť, zdržanlivosť a statočnosť. V zátvorkách by som vám radil, aby ste sa, keď budete hovoriť levom, obrátili na tú poslednú. Ostatným by som nedôveroval... Čo sa týče reči, je vždy nepríjemné dať hovoriť namaľovanej osobe tými čertovskými ústami, otvorenými k večnému mlčaniu, — čo pre šľachetné srdcia bude zúfalstvom až do konca sveta. Darmo! Zavrem vám ústa. Pravda, bude sa predpokladať, že rozhovor je už skončený a levy si nežiadajú, aby sa im hovorilo ako ľuďom. Levy počúvajú najviac očami, čo ľudské zviera skoro vždy nedokáže... Dob-

re . . . Majú byť neobyčajne veľké, však? Danielove levy od Viktora Huga, nie? nepoznáte? levy, ako rozprávajú medzi sebou. Jeden z nich hovorí ako osol. Nič to zato! Ale sú hodné. Hľa, vidíte toho tu?! Vyzerá ako dobrý chlapec; keby ste ho pohladili po hrive, možno by sa mu to páčilo. Pokúsme sa! No, no! . . . To malé gesto vzbudí obdiv Vestálok. Nestarám sa však o tie kňažné; áno, ale salónne dámy, vestálky mojich kutíc, či to teraz ocenia? Ach, diabla, nie. Upadli by sme do sentimentálneho hlupáctva. Hľadáme niečo iného. — Náhle sa vzpriamil, vlasy strapaté, natriasal celým Olympom svojich myšlienok.

— Ale tisíc striel! — skríčal, — veď som nikdy nerobil levy! tie šelmy nemám vôbec v oku. Pozrite na toho, ktorý je tu v popredí, obrátený k nám chrbtom. Vzali by sme ho skoro ako kravu so zatvorenými očami. Budem ich musieť ísť študovať do Botanickej záhrady. Viete čo, keby som dnes šiel ta s vami? Mám rád, keď sa veci robia ihneď. Veď je ešte sotva poludnie. Dohodnuté, pravda. Pôjdete so mnou? Tak poďme.

X

O päť minút neskôr boli na ulici a Gacognol zavolať fiakristu.

— *Dobrý Bazar*, a rezko, — zavolať.

Potom, posadiac Klotildu, sadol si k nej a kým voz ubiehal, pokračoval v hojnej rozprave.

— Predovšetkým, moje drahé dieťa, sľúbte mi, že ma spokojne necháte konať, čo sa mi bude páčiť. Som zviera, ktorému neslobodno odporovať. Prišli ste ku mne, úfam, aby ste sa podrobili mojim rozkazom. Preto ma musíte krásne poslúchať. Chápete, že sa v tomto vašom obleku nemôžem s vami viezť. Teda pôjdeme cez tržnicu, ktorá je na našej ceste, a upravíte si trocha toaletu. Och, len buďte spokojná. Nie je to nijaký „dar“. Nemám práva dávať vám ho. Je to jednoducho malá splátka na vaše výstupy... A potom, viete, ja nemám rád chudobných. Nemôžem ich vystáť; mám veľmi dekoratívnu inšpiráciu a nemohol by som nič urobiť s modelom hlavy, ktorý by nebol v slušnom obleku... Potom si pôjdeme niekam zaobedovať. Zdochýnam od hladu a vy asi tiež. Vynasnažíme sa, aby sme sa nenudili... Ach, budete zato roztomilá, keď sa nebudete obliekať dve hodiny. Chcem vidieť vzácne zvieratá a chcel by som prísť načas. Potrebujem hrbu náčrtkov...

Klotilda by bola bývala v rozpakoch, keby jej bolo bývalo treba odpovedať. Gacognol najúčinnejšie odmotával svoje táranie a naj-

viac hovoril sám k sebe, ona si i tak nemohla utvoriť nijakú ideu. Myslela si, že je v úplnom vytržení, a odkedy ten čertovský chlapík, trúbiac ako barbarský náčelník, zaujal jej ohybnú vôľu, nenašla slova.

Naivne poslúchla, nasledujúc inštinkt hlbokých osobností. Jej vyššia duša jej hovorila, aby ten neuveriteľný dobrý obchod prijala s takou jemnosťou, s akou by bola prijala potupy.

Ako všetci trpiaci, ktorí si myslia, že na bronzových ústach svojho osudu objavili úsmev, rozkošne sa oddala ilúzii, že u neho našla milosť.

Potom ju dusila, hrdúsila, svierala jej srdce myšlienka, že bude konečne oblečená. Už raz vyjsť z tých strašných handier, ktorými by boly pohrdly žobráčky! Na sebe viac necítiť hanebnú šatu, ktorá ju pozbavovala sviežosti, ktorej blízkosť usmrtila by kvety, šatu smútku a pohany, ktorú jej kedysi daroval jej biedny milenec a ktorú nosila jedine preto, lebo si nemohla kúpiť novú. Ach, ten oblek červenej farby, vydávanej už hotovým opilcom, vymoknutý dažďami dvadsiatich období, zožratý všetkými slnkami, napustený všetkým možným blatom, predratý až k rozpusteniu tkaniva a polátaný krajčírkou jaziev či pitiev! — Zbaviť sa ho, vyslobodiť sa z neho, nevidieť ho viac, od-

hodiť ho, utekajúc do nejakého potoka, v ktorom by ho sberatelia starín pohrýdlivo nechali ! . . .

Bolo by možné, že by sa našli takí šľachetní mužovia! Zaiste! Áno, vďaka pôjde stáť za model, koľko sa len bude chcieť, nebolo by jej chybou, keby tento umelec nevytvoril umelecké dielo, lebo ona bude stáť ako nikto iný, ako by mu nikto nikdy nestál. Pod jeho zrakom bude ako z kameňa.

Veru, ale topánky, tie by tiež potrebovala, lebo bola prinútená chodiť iba v ponožkách. A bielizeň, čo viac! Ako sa zaodieť, veď pod svojimi handrami bola úplne nahá? A blúzku! Šál! A klobúk! Toto všetko treba žene, aby bola „slušne“ oblečená, ako to povedal . . . Koľké výdavky! Ale on mal peniaze, zaiste, mnoho peňazí. A nechcel by urobiť nič polovičatého.

— Môj Bože! Keby mi bol niekto povedal, že onedlho budem ako táto, — myslela si, prezerajúc prechádzajúce sa malé meštiacky po ulici Bac, — zdá sa mi, že zblazniem od toho.

Zdalo sa jej, že by za nič na svete neprehovorila, aby jej neutieklo nič z jej radosti.

Gacougnol, zúfalý, že nemôže pripútať svoju spoločnicu, aby dávala pozor, prestal sa nahlas rozprávať so sebou. Ruku držal v bujnej brade, pozoroval ju, usmievajúc sa.

— Úbohá stvora, — povedal si, — v tej chvíli som pre ňu Bohom Otcom. Keby šťastie malo vlastnosti svetla, náš koč by sa premenil na voz proroka Eliáša, lebo všetkými pórami tečie z nej jasot. Ozaj, musela zažiť veľkú biedu, keď je ju tak ľahko priviesť do vytrženia. Vedel som dobre, že z mojej malej, pred chvíľou ešte svätice, vykľuje sa žena. Tento zázrak bude ma stáť najviac päť-šesť dukátov. Stojí to za to, na mojveru! Moc peňazí je predsa len obdivuhodná! ... Ale, starký, nedaj sa príliš balať takými myšlienkami. Isteže moja chudera nie je hockto. Kukla sa teší, že sa stane motýľom. V čom tu vidíš zlo? Poslúcha svoju prirodzenosť. Dobré! a potom? Prečo by jej tvár mala cigániť? Nijaká komediantka nemohla by sa ani v nádeji radovať s podobnou nenútenosťou. Nezabudla by mi dať pocítiť, že jej to patrí, a z vďaky za moju horlivosť ponúkla by mi gytovú papuľku, do ktorej by vtlačila svoju dôstojnosť. Naopak, uchvátila ma naivnosť toho veľkého dievčaťa a napokon je celkom možné, že má zlaté srdce. „Čím viac je žena sväticou, hovoril mi raz Marchenoir, tým viac je ženou.“ Zaiste má pravdu, ako vždycky. Táto je nie hádam celkom sväticou, a istotne je nie novickou. Možno sa dala zviešť a špinavo opustiť nejakým fičúrom alebo nejakým po-

cestným trubadúrom s malým obchodom. Večná história žien, zbláznených na poľutovanie! Ale je možné, že ten slimák sošmykol sa s nej bez toho, že by bol po sebe zanechal nečistú perleť svojej spomienky. No, veď sa pri obede pobavím, aby mi rozprávala a uvidím farbu jej myšlienok.

Pri tomto bode jeho myšlienok voz zastal pred monumentálnou bránou Templu našej pravej viery.

— Ach, dieťa moje, — zvolal celkom jasným hlasom, — už sme tu; sostúpte prvá a ponáhľajte sa!

XI

Neistoty, ktoré čestnému maliarovi ešte zostaly, stratily sa pri obede.

Premena bola náhla a zázračná. Pelopidas, vyznajúc sa asi vo veciach, už vopred dal patričné presné príkazy zamestnankyni podniku a bojazlivá i natešená Klotilda zmizla v hĺbkach obchodu.

Karikaturista, ktorý sa v tom pútnickom mieste vôbec nenudil, o päťdesiat minút neskôr videl k sebe prichádzať veľmi pekne oblečenú mladú ženu, ktorú na prvý raz ani nepoznával a ktorá mu jemne a tiško stisla obe ruky so vznešeným výrazom tváre.

Klotilda bola tak prirodzene, tak *jednoducho* povýšená nad svojím postavením, že i najvnímavejší parížsky pozorovateľ, hoci vopred upozornený, nebol by objavil ani najmenší rozdiel, poukazujúci na tak náhlu premenu.

Gacougnol, ktorý sa bol šibalsky pripravil študovať body rozdielu tej premeny, darmo sa namáhal a cítil, že je preniknutý naozaj extra zvláštnym obdivom.

A teraz tu, v kaviarni boulevardu Saint-Michel, kam ich bol kočiš zaviezol, špekuloval ešte, ako vysvetliť zázrak vrodenej vznešenosti, ktorej nepredvídaný zárodok, unášaný tajomným tokom rodu, čo prešiel cez toľké nečisté amalgamy, rozvinul sa konečne v tom rozkošnom stvorení.

Klotildina toaleta istotne bola bez akejkoľvek nádhery. Boly to najobyčajnejšie šaty, aké nosí tristotisíc Parížaniek, ktoré dobyly svet bez toho, že by byly prekročily vonkajšie boulevardy. Čierny kostým po behlice alebo usilovnej robotníčky, aký opisuje dvadsaťtisíc románov a ktorého cena by nezaplatila raňajky zababranej cisárovnej Indie.

Ale ona tú výstroj civilnej vojny nosila s takou prirodzenou gráciou, s akou vážky nosia tyrkysové alebo zlaté štitky. Jej

postava sa vyrovnala. Odteraz vladárska armatúra ženských šiat zdvihla jej poprsie a vzpriamila jej ustarostenú hlavu, ktorú kajúcne ruky chudoby boly tak dlho tlačily k zemi.

Maliar-kritik na vrchole obdivu zbytočne analyzoval. Nenašiel tieň všednej odchýlky, nesúladu alebo chyby v správaní alebo vo vystrojení.

Ani obávaná skúška pri obede nepriniesla nijaký neprijemný výsledok. Chcel vedieť, či pri dvíhaní pohára k ústam vytrčí malíček pravej ruky. Nevytrčila. Ba nepozoroval, že by si bola servítkou zakrývala polovicu tváre, keď rozprávala s obsluhujúcim čašníkom, ani pri lámaní chleba melodicky nezakašľala. Nerozkrikovala sa pri počutí novôt, len s veľmi rýchlou jednoduchosťou pýtala si nevyhnutné vysvetlenia a neomlúvala sa, že má ohromný hlad a smäd, ako sa to patrilo silnej deve, ktorej terajšia slabosť zvlášť bola výsledkom nedostatku dlhých rokov a čiernych sužovaní.

Všetko v nej napokon vyvolávalo obraz živej orlice, ktorá až doteraz vyrastala na tmavých miestach a dnes poznala *svoje* nebo.

V jej slove a tvári práve že bol výraz domova a obnovy.

Hovorila tie isté veci, ktoré by bola mohla

povedať aj niekoľko hodín predtým, uväzená v tom istom kruhu bledých myšlienok, obkolešená polygonom temnôt. Ale toto všetko povedala temnejším hlasom, ktorý by hlupáci boli pokladali za afektovanie práve preto, že bol spečatený hlbšou poníženosťou.

Jej tvár bola dojemná a sladká a jej vznešené oči vždy mali svoj nepremenniteľný výraz po *búrke*, ale jej úsmev sotva bol o niečo menej bolestný.

Bolo vidieť, že na dne jej radosti, ktorá bude trvať hádam iba jediný deň a ktorá je vystavaná z ilúzie ilúzií, ako kaštieľ z pary chudobných detí, silne trvala nesmierna trpkosť. Skvelý obed, ktorý rozkázal Gacognol, a hlavne veľmi dobré burgundské víno, ktoré dal doniesť, zahnať však alebo aspoň až ku koreňom jej vlasov odvrátili pohyblivý oblak trápenia.

— Moja drahá Klotilda, — povedal Gacognol, — starí židia pre každý z dvoch súmrakov mali osobitné mená. Raňajší volali Holubicou a večernajší Havranom. Vaša melancholická tvár dáva mi myslieť na ten druhý. Chcem s vami urobiť veľký pokus. Predpokladajte na chvíľu, že som vašim starým priateľom a že ste stratili nádej stretnúť sa so mnou a len na vašu veľkú radosť pred dvoma hodinami ste sa so mnou predsa

stretli. Ba viac, pomyslite si, keď sa vám to tak lepšie páči, že som možno, ktovie, človekom Prozreteľnosti, nástrojom, určeným k tomu, aby som premenil vašu existenciu, ako som premenil váš kostým, ani neviem ako — a proste mi vyprávajte o svojom živote. Je bolestný, som o tom presvedčený. Predvídam však, že nie je ani veľmi zapletený, ani veľmi dlhý, a budeme mať aj čas ísť do Botanickej záhrady. Či primoc od vás žiadam? ... Pochopíte, dieťa moje, že vás potrebujem lepšie poznať. Viem len vaše meno a sotva veľmi jasne tuším vaše postavenie ... Často som sa zabával, ako toľkí iní, keď som si dal rozprávať históriu od nešťastných pobehlíc, ktoré ma častovaly nesmiernymi lžami, pokladajúc ma za dobrosrdečného chumaja, bez toho, aby boly vedely, že práve študujem ich spôsob lži ... S vami je to, Klotilda, iné. Cítim, že vy ste neschopná luháť a budem vám veriť. Keby bola nejaká okolnosť, ktorú by ste nechceli alebo nemohli povedať, prosím vás, nenahrádzajte ju ničím. Dva rady bodiek a pokračujte. Chcete?

A túžobným pohľadom objal tú Zvláštnu, ktorá uvádzala jeho skúsenosť do pomykova.

Klotilda ho počúvala s pohnutím, ktoré jej rozbúrilo krv v artériách. Predovšetkým rýchle vydýchnutie jej polootvorilo ústa,

ako keby videla nejakú víziu, potom v jednej chvíli preletel jej po tvári ružový nádych a teraz pozerala na Gacougnola s takou opravdivosťou, nevinnosťou, zdalo sa, že lúč mesiaca bol by mohol sostúpiť až do jeho srdca.

— Myslela som na to, — jednoducho odpovedala.

Potom, vyprázdniac pohár starého cortonského vína a položiac svoju servítku, keď si utrela pery, vstala a prisadla na červený diván k maliarovi, ktorý ju umiestil do plného svetla oproti sebe len preto, aby ju mohol pohodlne študovať.

— Pane, — povedala vážne, — skutočne verím, že vás na moju cestu postavila vôľa božia. Verím to silne. Tiež som presvedčená, že nikto *nikdy* nevie, čo robí, ani, prečo robí, a tiež neviem, či by niekto mohol bez obavy povedať, *čím* je presne. Hovorili ste mi o priateľovi, o starom priateľovi, ktorého som mohla stratiť, a ktorého by som bola vo vás našla. Uistujem vás, to slovo vzbudilo vo mne začudovanie. Sami to posúdite, lebo vám chcem pohovoriť, ako si želáte, aby som hovorila, tak, ako keby som hovorila s tým neprítomným, ktorého ste mi dnes ráno tak pripomínali práve vtedy, keď ste mali súciti s mojím zármutkom. Všetko vám poviem... Keď bude niečo zahanbujúceho,

— dodala trocha premeneným hlasom, —
tým horšie pre mňa!

A tak, bez úvodov, bez elegických roznežnení, bez okľúk, bez poľahčujúcich okolností a obrany rozprávala svoj zvädnutý život, podobajúci sa desaťtisícim životom.

— Môj život je smutné pole, na ktorom
vždy prší...

Jej sused sa už zriekol úmyslu pozorovať ju. Zdeptaný neznámou prostotou mlčky si pochutnával v svojej duši, ktorú sám nepoznal, na čarovnej a paradoxnej Iúbeznosti tej čistoty bez nevinnosti.

Hádam po prvý raz opytoval sa seba samého, čo mal z toho, že bol taký nadaný, a hlúpo prelajdáčil svoj život experimentovaním alebo najctižiadostivejšími vyhľadávaniami, aby práve na trotoári, pod dlažbou všednej cesty objavil ten kryštálový prameň, ktorý tak pekne spieval svoju smutnú pieseň.

... — slová toho Misionára boli pre mňa ako vtáky z raja, ktoré si urobily svoje hniezda v mojom srdci...

Bez toho, žeby to chcela a vedela, rozspávala podobné a tak časté prirovnávania jednoduchého života u mystických spisovateľov. Ľahké pletivo jej reči, ktoré dávalo tušiť čisté formy smýšľania, nebolo skoro nič

viac, iba stála pripomienka jednoduchých vecí prírody, ktoré mohla vidieť.

Tá Primitívka naivne vykreslila samu seba s malou škálou farieb, ktoré mala, bez ohľadu na zákony perspektívy a na rozličné hodnoty, nebojac sa obludne premiestiť horizont alebo svetlom postriekať určité tmavé body. Ale vždy sa javila ďaleká, veľmi malá, zatienená, ako by vyhostená z vlastnej drámy — blúdiaca a stratená v tmavých stopách s malou lampkou v ruke.

Niekedy vyslovila predsa čudesné slová, ktoré ako blesky trhaly základy jej duše: „Hľadala som lásku, ako hľadajú žobráci zmyjel! Keď som tĺkla pána Chapuisa, myslela som, že mi v srdci začína rásť dub!...“ A to bolo všetko. Priezračná rieka tiekla ďalej pomedzi zalesnené pahorky alebo nebezpečné plytčiny jej rozprávania.

Nič nezamlčala. Svoj všedný pád rozpovedala bez výhovoriek, so všetkými okolnosťami, ktoré ju mohli zoškliviť. Ukázala svoju matku takou, akou bola, bez trpkosti a nenávisti, spomínajúc i dve či tri staré chvíle, keď sa zdalo, že ju táto čarodejnica nezištne miluje. Svojho poslucháča, ktorému sa ukázala ako neuveriteľná virtuózka kresťanského Zapierania, napokon poliala najneobyčajnejšou poéziou.

— Teraz, — povedala končiac, — viete

všetko, čo ste chceli vedieť. Aj keby sa ma bol sám Boh pýtal, nebola by som hovorila pravdivejšie . . . Aby z môjho vyznania neostalo vôbec nič nespomenuté, ešte priznávam toto. Keď ste mi na voze povedali, že budem oblečená, verte, stratila som od radosti celkom hlavu, lebo pol hodiny predtým mala som zomrieť od strachu, keď ste mi povedali, že sa mám soblieť. Dostala som ako by nejaký záchvat šialenstva a krutosti. Išli sme veľmi rýchle. Priala som si však, aby kočiš bičom roztrhal svojho koňa, aby sme ešte rýchlejšie leteli . . . Ale, odkedy sa môj sen uskutočnil, som spokojnejšia a dúfam, že ma budete pokladať za celkom rozumnú osobu.

Gacougnol dal znamenie, aby mu doniesli účet. Potom, keď odbavil čašníka, obrátil sa ku Klotilde a, podávajúc jej čestnú ruku, ktorú zaraz chytila, takto ku nej prehovoril:

— Moje dieťa, alebo skôr slečna, rozhodne, — lebo začínam badať, že som smiešny, keď som taký otcovský alebo familiárny, — poznal som veľmi vysoko postavené dámy, ktorým by som bol rád poslal vaše handry z dnešného rána. Vaša dôvera spôsobila, že si vás nesmierne vážim a cítim ohromnú radosť, ktorú vy nemôžete pochopiť, lebo som vás počúval ako *umelec* — ináč ma pokladajú za publikum, ktoré ťažko uspokojiť. Neľu-

tujem, že som bol zvedavý. Tá moja zvedavosť musela vám však spôsobiť bolesť a prosím vás o odpustenie... Nehovorte mi už ani slovo; neprišli by sme k našim zvieratám.

Neúnavný rozprávač bol na voze celkom mlčanlivý. Prezeral si Klotildu s akýmsi neurčitým druhom úcty, smiešaným so zrejmyými rozpakmi. Dva či tri razy otvoril ústa a ihneď ich aj zavrel ako dvere vychýrenej miestnosti, bez toho, žeby bol prehovoril slabiku.

Mladá žena, pozorujúc ruch ulice, zachovala príkaz dokonalého mlčania a takto s hlavami, plnými myšlienok, došli ku mrežiam Botanickej záhrady.

XII

Gacougnol zaplatil kočišovi a označeným smerom kráčali k oddeleniu veľkých šeliem. Lenže obaja málo poznali tú slávnu Záhradu, ktorú navštevujú len susední Parížania alebo cudzinci, a celkom prirodzene zabúdili.

Chodiac takto, Klotilda sa nevedela dosť načudovať zebbrám, antilopám, pri ktorých zastala a ktoré zamilovane obdivovala.

— Máte veľmi radi zvieratá? — povedal maliar, vidiac, ako hladí jednu z tých roz-

košných bytostí, ktorých oči sa tak podobaly jej očiam.

— Milujem ich z celého srdca, — odpovedala; — chcela by som, aby mi ich dovolili opatrovať a žiť blízko nich v ich rozkošných domčekoch, ktoré im vybudovali. Ich blízkosť bola by mi milšia než blízkosť pána Chapuisa.

Toto slovo zapôsobilo na Gacougnola, ktorý chcel povedať niečo pozoruhodného. Vtom zacítil čiusi ruku, ktorá sa priateľsky položila na jeho rameno.

— Aha, to ste vy, Marchenoir! — zvolal, obracajúc sa. — Pred chvíľkou som na vás myslel. Ký čert vás sem doviedol!

— Ja som tu skoro každý deň, — odpovedal nový príchodzí. — Ale ako to, že ste tu vy? Verte, že ma vaša prítomnosť tuná udivuje...

V tej chvíli stretly sa jeho oči s Klotildou a zostal v nich akýsi otáznik. Gacougnol ihneď začal:

— Moja drahá Klotilda, dovoľte, aby som vám predstavil jedného z našich najobávanejších spisovateľov, Kaina Marchenoira. Medzi sebou ho menujeme Veľkým inkvizítorom Francúzska. Kain, odporúčam vášmu obdivu slečnu Klotildu Maréchalovú, priateľku, ktorú som stretol dnes ráno, ktorú som mal však poznať už v Roku tisíc na

istom dávnom odpuste. To je Poetka pokory.

Marchenoir sa hlboko poklonil a povedal Klotilde:

— Slečna, keď sa môj priateľ zo mňa ne-vysmieva, ste tým, čo je najväčšie na svete.

— Pane, nepochybujte teda o tom, robí si z vás žarty, — odpovedala so smiechom.

— Prekvapuje ma to, lebo máte strašné meno . . . Kain? — pridala so zasnívaným prestrašením, — to je nemožné, aby to bolo vaše pravé meno.

— Moja matka dala ma pokrstiť na meno Mária Jozef, ale to Kain mám skutočne zapísané v mestskej matrike na výslovnú žiadosť svojho otca . . . Podpisujem sa Kain, keď bojujem proti bratovraždám, a ponechávam si Mária Jozef, keď hovorím s Bohom . . . Môj drahý Gacougnol, vysvetlite mi svoje chodenie po Botanickej záhrade?

— Prišiel som sem k levom, — povedal oslovený. — Potrebujem niekoľko škíc, a práve hľadáme leví brloh.

— No, tak ste ma zbytočne nestretli, lebo nie ste na správnej ceste a stratili by ste poslednú polhodinu dňa, ktorá vám ešte ostáva. Teraz neukazujú ľuďom šelmy, ale zavediem vás k ich príbytku. Viete, ja som tam ako doma.

O niekoľko minút, keď murársky zaklopal tri razy na bránu „paláca“, vstúpil so svojimi

dvoma druhmi do vnútornej galérie, v ktorej šelmy dokončievaly večeru.

— Tu sú levy, — povedal Gacougnolovi. — Našticujte si ich, koľko sa vám páči. Krotiteľ zvierat v úbore kancelárskeho sluhu, ktorého tam vidíte, bude sa tváriť, ako by vás tu pol hodiny nevidel. Už som to s ním vyjednal. Zrejme, zaplaťte mu, keď budete odtiaľto vychádzať. Ja si zatiaľ pohovorím so slečnou.

Vzdialiac sa od Pelopidasa, ktorý už bol vytiahol svoj blok, odviedol Klotildu na niekoľko krokov a ukázal jej nádherného tigra, ktorého len nedávno poslal guvernér z Kočincíny.

Boli dva kroky od zvierat, oddelení od neho iba reťazou, vytiahnutou popri hroznej kletke.

— Nič sa nebojte, — povedal svojej spoločnici, ktorá sa trochu chvela. — Nedočiahne vás, a ten tiger je ináč mojim priateľom. Je tu asi tri týždne, a neminie dňa, aby som si ho neprišiel pozrieť a potešiť. Oh, shovárame sa, ako môžeme. Nevystatujem sa, že viem tú tigričinu bez chýb. Ale si rozumieme. Len si pozrite, ako nás pekne privíta.

Tiger, ktorý sa zprvu celým svojím telom postavil ku mrežiam, na hlas svojho návštevníka sa skutočne hneď uspokojil. Spustil

predné laby, stíšil mocný rev svojich akordov a behal hore-dolu po klietke, vrtiac zadkom na obe strany, aby Marchenoira ani na minútu nestratil so svojich očí, pozerajúc naňho okáľmi nedôverivého lakomca, ktoré charakterizujú túto rasu mačiek — a odtiaľ aj tá ich povestná výnimočná krutosť.

Napokon pri krotiteľovom uprenejšom zraku obrátil sa, natiahol sa, aký bol dlhý, opierajúc sa o mreže. Teraz, na nevýslovný ľak Klotildy, ktorá nevládala ani vykriknúť, Marchenoir, nakloniac sa nad pohyblivú mrežu, položil ruku na chrbát hrozného zvieraťa, ktoré sa pod hladkaním rozkošnícky vyťahovalo, zdĺhavo si mrčiac, až sa otriasaly všetky steny.

— Vidíte ho, slečna? — ozval sa, keď už bol skončil túto zdvorilosť. — Mnoho sa nadáva na tieto podivuhodné tvory, ktoré by som vedel ospravedlniť, lebo sú rozoštvané svojím hanebným väzením. Myslíte, že tento tiger bol by taký strašný? Sotva pred troma mesiacmi bol vo svojom krásnom indickom pralese, a teraz zomiera zimou, zármutkom pred očami sberby. Práve preto sa máme radi. Istotne poznáva, že som nie menej smutný a menej vyhnaný ako on sám. Ale my máme ešte iné príbuznosti. Vykričané meno jeho rasy korešponduje s menom Kaina, ktorým ma vystrojili, a moje druhé

meno Jozef vám nepripomína krásny pruhovaný plášť patriarchu-dieťaťa, ktorým je náš zajatec, ako vidíte, v klietke priodetý? Nevedel by som vám povedať, do akej miery spolu cítim s väčšinou zvierat, ktoré sú tu, a zdajú sa mi skutočne oveľa bližšími než väčšina ľudí. Myslím, niet tu ani jediného, o ktorom by som nemohol povedať, že mi nepomohlo v mojom smútku srdca alebo zármutku ducha. Zvieratá sa obyčajne nepokladajú za rovnako tajuplné ako človek a celkom zabúdame, že ich história je *Písmom* v obrazoch, v ktorom sa skrýva Tajomstvo Božie. Ale za šesťtisíc rokov sa ešte neukázal ani jeden génus, aby rozlúštil symbolické písmená Stvorenia...

Tohto neobyčajného Marchenoira, silne opísaného v inej knihe, bolo by zbytočné opisovať tu znova. Klotilda, ktorá o ňom nič nevedela, lebo ho prvý raz videla a počula, čudovala sa však tomu človekovi, ktorý vyzerá, ako keby jeho hlas vychádzal z vulkána, a ktorý Nekonečno naturalizoval aj v najobyčajnejších rozhovoroch.

Veľmi primitívne vzdelanie mladej ženy, hlavne strašná intelektuálna bieda jej okolia slabo ju pripravily na často neslýchané odskoky toho nostalgického rozjímača, ktorého určitý zpätný postup obsahoval v sebe čosi mätúceho.

Zato priamosť jeho rozumu dávala jej tušiť intelektuálnu výšku, ktorou nebolo možné pohrdať. Inštinktívne cítila hĺbku a veľkoleposť, a hoci len-len že chápala, náhle pocítila radosť prekvapenej bedárky, ktorá by sa bez toho, aby to vedela, opierala o múr panského kozubu, v ktorom by sa piekol chlieb pre žobrákov.

— Stvorenie! — povedala . . . — Viem, že ho Iudský duch nemôže pochopiť. Počula som hovoriť, že ani jeden človek nemôže nič dokonale pochopiť. Pane, medzi toľkými tajomstvami je však jedno, ktoré ma zvlášť mätie a rozlaďuje. Napríklad, tu je krásne stvorenie, nevinné, nehľadiac na jeho divosť, lebo nemá rozum. Prečo má byť pozbavené aj svojej slobody, prečo trpia aj zvieraťá? Často som vidávala trápiť zvieraťá a pýtala som sa, ako môže Boh dovoliť túto nespravodlivosť, páchanú na úbohých bytostiach, ktoré si nezaslúžili svoj trest ako my.

— Ach, slečna, bolo by sa najprv treba opýtať, kde je *hranica* človeka. Zoologovia, ktorí robia ich etikety tu na dva kroky od nás, presne by vás poučili o prirodzených zvláštnostiach, ktorými sa Iudské zviera líši od všetkých nižších druhov. Povedali by vám, že to, keď majú len dve nohy alebo dve ruky a pri narodení sú bez peria alebo šupiny, je celkom podstatné. Ale to by vám

nevysvetlilo, prečo je tento nešťastný tiger väzňom. Bolo by treba vedieť to, čo Boh nikomu nezjavil, to jest, aké je miesto tejto mačky v univerzálnej solidárnej účasti na Páde. Učili vás, hoci to bolo len v katechizme, že Boh, stvoriac človeka, dal mu vládu nad zvieratmi. A viete, že Adam dal každému z nich meno a že zvieratá boli takto stvorené na obraz jeho rozumu, ako on sám bol stvorený na obraz Boží? Lebo meno bytosti, to je tá bytosť sama. Náš praotec, pomenujúc zvieratá, privlastnil si ich nevy-sloviteľným spôsobom. Neprivlastnil si ich iba ako vládár. Prenikla ich jeho podstata. Ustálil ich, pripojac ich k svojej rovnováhe, navždy si ich priviazal k sebe, a vmiešal do svojho osudu. Prečo by ste chceli, aby tie zvieratá, ktoré sú okolo nás, neboly vôbec väzňami, keď Iudské pokolenie je sedemkrát väzňom? Bolo treba, aby všetko padlo na tom istom mieste, na ktorom padol človek. Hovorí sa, že zvieratá vzbúrily sa proti človekovi práve vtedy, keď sa človek vzbúril proti Bohu. Zbožná retorika bez hĺbky. Tieto klietky sú tmavé len preto, lebo sú postavené pod Klietkou Iudskou, ktorú podopierajú a ktorá ich drží. Ale zvieratá, zajaté či nezajaté, divé či domáce, blízko alebo veľmi ďaleko od svojho biedneho sultána, nútené sú trpieť pod ním, skrze neho

a v dôsledku toho za neho. Aj na diaľku znášajú nepremožiteľný zákon a zožierajú sa medzi sebou, ako my sami, v samotách, pod zámienkou, že sú mäsožravcami. Nesmierna kopa ich utrpenia je čiastkou nášho výkupného a na celej dĺžke zvieracej reťazi, od človeka až po posledné hovädo, identickým smierením je všeobecná Bolesť.

— Pán Marche noir, keď vás rozumiem, — váhavo povedala Klotilda, — utrpenie zvierat je spravodlivé a chce ho Boh, ktorý ich odsúdil na to, aby niesly veľmi ťažkú čiastku nášho bremena. Ako je to možné, veď zomierajú bez všetkej nádeje?

— Prečo by teda existovali a ako by sme mohli povedať, že trpia, keby netrpely v nás? My nevieme nič, slečna, absolútne nič, len to, že tvory, nerozumné alebo rozumné, nemôžu trpieť bez vôle Božej, a preto ani bez jeho Spravodlivosti... Či ste nepozorovali, že trpiace zviera je odleskom trpiaceho človeka, ktorého sprevádza? Na ktoromkoľvek mieste zemegule istotne sa stretnete so smutným otrokom, ktorého sprevádza zarmútené zviera. Napríklad anjelský pes Chudobného, ktorého tak zneužily kytary romance, nezdá sa vám obrazom jeho duše, bolestnou perspektívou jeho myšlienok, slovom, čímisi ako vonkajším odzrkadlením svedomia toho nešťastníka? Keď vidíme trpieť zviera, sú-

strasť, ktorú v sebe cítime, je len preto taká živá, lebo zasahuje v nás predtuchu Vyslobodenia. Zdá sa nám, ako ste nedávno povedali, že to stvorenie trpí nezaslúžene, bez akejkoľvek náhrady, keďže nemôže dúfať v iné dobro, iba v prítomný život, a že je to potom neuveriteľná nespravodlivosť. Teda treba, aby trpelo pre nás, Nesmrteľných, keď nechceme, aby Boh bol absurdným. On dáva Bolesť, lebo len On môže dať niečo, a Bolesť je taká svätá, že idealizuje alebo pozdvihuje najbiednejšie bytosti! Ale my sme takí ľahkí a takí tvrdí, že potrebujeme najstrašnejšie pokáranie nešťastím, aby sme to zbadali. Ľudské pokolenie ako keby bolo zabudlo, že všetko to, čo je od počiatku sveta schopné trpieť, jedine jemu môže pripísať šesťdesiat vekov úzkostí a len jeho neposlušnosť zničila krátkotrvajúce šťastie tých tvorov, opovrhnutých jeho namyslenosťou božského zvieraťa. Ešte raz, či by nebolo čudné, keby večná trpezlivosť týchto nevinných nebola vypočítaná neomylnou Múdrostou, aby na najtajupľnejších vážkach Pána vyvažovala barbarskú nespokojnosť človečenstva?

Hlas obrancu tigrov stal sa zvučnejším a veľkolepým. Divé šelmy zvedavo si ho obzeraly zo všetkých kútov tmavej galerie a aj starý kanadský medveď ako by bol dával pozor.

Hlboko zadivená Klotilda dala sa unášať tou rečou, ktorá sa nepodobala ničomu, čo doteraz kedy počula. Počúvala od päty po hlavu, neschopná námietky, pripodobňujúc, ako mohla, svoju myšlienku k myšlienke patetického vykladača.

Napokon sa predsa opovážila:

— Zdá sa mi, pane, že vás zriedka chápu, lebo vaše slová siahajú omnoho ďalej než obyčajné myšlienky. Veci, ktoré hovoríte, ako keby prichádzaly z neznámeho sveta, ktorý by nik nepoznal. Musím sa dosť namáhať, aby som vás sledovala, a priznávam sa, hlavný bod je mi ešte stále nejasný. Tvrdíte, že zvieratá sdieľajú osud človeka, ktorý ich vovliekol do svojho pádu! Dobre. Pridávate, že, zbavené svedomia a nemajúc trpieť za seba, lebo nemohly neposlúchať, nevyhnutne trpia skrze nás a za nás. To už chápem menej. Predsa to však môžem ešte pripustiť ako tajomstvo, ktoré nemá v sebe nič poburujúceho proti môjmu rozumu. Viem dobre, že bolesť nemôže byť nikdy neužitočná. Ale v mene nebies, či trpiaca bytosť nemá mať z toho úžitok? Či sa obeta, hoci nie dobrovoľná, nedovoľáva náhrady?

— Slovom, chcete vedieť, aká je ich odplata alebo mzda. Slečna, keby som vás to vedel naučiť, bol by som Bohom, lebo by som vedel, čím sú zvieratá samy osebe, a

nielen, čím sú v pomere k ľuďom. Či ste nezbadali, že bytosti alebo veci môžeme pojať len v ich pomere k iným bytostiam alebo veciam, nikdy však v ich základe alebo ich prapodstate? Na zemi niet človeka, ktorý by mal právo povedať s úplnou istotou, že rozoznateľný tvar je nezničiteľný a nosí v sebe známku večnosti. My sme podľa svätého Slova „spiaci“ a vonkajší svet je v našich snoch ako „hádanka v zrkadle“. Nepochopíme „kvíliaci vesmír“, kým nám nebudú odhalené všetky skryté veci, a to bude vtedy, keď sa vyplní prisľúbenie Nášho Pána Ježiša Krista. Dotiaľ treba s nevedomosťou ovečiek prijať vesmírové divadlo obetí a povedať, že, keby bolesť nebola zahalená tajomstvom, nemala by ani sily ani krásy pre regrútovanie mučeníkov, a nezaslúžila by ani to, aby ju trpely zvieratá.

Pri tej príležitosti rád by som vám povedal zvláštnu, poriadne zvláštnu a veľmi smutnú príhodu... Ale vidím Gacougnola. Kýva na nás. Keď ma bude počúvať tak ako vy, myslím, že aj mne bude na osoh porozprávať vám to.

XIII

— Čašník, maderu a dva absinty! — rozkázal Gacougnol, ktorý sa s Klotildou a

Marchenoirom usadil v blízkej kaviarni pri hlavnej bráne do Záhrady.

Skorá decembrová noc sniesla sa na zvieratá a ľudí, návštevníci sa rozhodli sadnúť si na tom banálnom mieste a vypočuť Marchenoirovo vyprávanie.

— Predovšetkým, — ešte povedal maliar, — dovoľte mi napísať pár riadkov. Čašní! Na dva kroky odtiaľto máte telegrafický úrad. Zanesiete hneď depešu. Dajte mi papier.

Ľavou rukou odtrhnúc list, rýchlo napísal tieto jednoduché slová: „Klotilda sa nevráti. Gacougnol.“ Telegram, adresovaný „Pani Chapuisovej“, bol vo chvíli preč.

— Teraz počúvam celý. Viete, Marchenoier, ste skoro jediný z našich súčasníkov, ktorého môžem dlhšie počúvať s radosťou. Hoci vás neporozumiem celkom, cítim vašu silu, a to mi stačí, aby som bol šťastný, keď vás počúvam.

— Môj drahý Gacougnol, — odpovedal Marchenoir, — nepochlebuje mi, prosím, a nelichotí sami sebe. Chcem to rozprávať hlavne slečne.

A pozerajúc na Klotildu:

— Neviem, či označenie „príhoda“ hodí sa presne na to, čo sa vám opovažujem rozprávať. Skôr spomienka z cesty, starý, ešte veľmi živý a veľmi hlboký dojem, ktorý by

som vám chcel dať zakúsiť. Uvidíte, že je to pokračovanie nášho rozhovoru o zvieratách.

Zaiste počuli ste hovoriť o La Salette, pútnickom mieste Našej Panej Lasalettskej. Viete, že už bude skoro pol storočia, čo sa tam na Hore zjavila Panna Mária dvom chudobným deťom. Prirodzene, urobilo sa všetko možné, aby túto zázračnú udalosť zneuctili posmeškami alebo osočovaním. Niet tu času na to, aby som vám rozvinul dôvody vyššieho poriadku, ktoré ma nútia pozerať sa na ňu ako na najzávažnejšiu Božiu manifestáciu od Premenenia Pána, ktoré Rafael s fantáziou svetského dekorátéra tak málo pochopil... Pelopidas, to je pre vás.

— Čujem dobre, — povedal ten druhý. — Ale nie som fanatickým obdivovateľom Rafaelovým. Obdivujem na ňom všetko, len nie náboženského umelca. Jedine znesiteľnou je Drážďanská Panna, a ešte aj tá je ruženčiarka. Čo sa týče jeho Premenenia, čujte moju pokornú požiadavku: Našiel sa za tých tristo päťdesiat rokov, ako obraz jestvuje, človek, ktorý by sa bol pred ním modlil? Vyhlasujem, že pri pohľade na troch gymnastov v ľahkom odeve, symetricky sa vznášajúcich na sediskách oblakov, nebolo by mi možné vysúkať najmenšiu modlitbu.

— Viete, prečo? — zamiešal sa Marchenoir. — Preto, lebo Rafael, pohrdajúc Evan-

jeliom, ktoré o tom nehovorí ani slova, stál na tom, aby sa jeho tri svetelné osoby vznášaly vo vzduchu podľa maliarskej tradície extázy, nevhodnej úplne na tomto mieste. Slávny predchodca nášho sulpiciánskeho pobožnostkárstva, ktorý listoval častejšie v bielizni svojej pekárky, než vo Svätej knihe, nepochopil, že bolo absolútne nevyhnutné, aby sa Ježišove nohy dotýkaly zeme, žeby Jeho premenenie mohlo byť zemské a aby ponuka Šimona Petra o troch stánkoch nebola absurdná. Hovoríte o modlitbe. Ach, skutočne ste uhádli. Umelecké dielo, ktoré chce byť náboženské, a nepohýna k modlitbe, je také obludné ako krásna žena, ktorá nikoho nerozpáli. Keby sme neboli otupení príkazmi tradičného obdivu, či by sme vtedy nepochopili, čo rozprávam? Madona alebo Kristus na kríži, ktorí by nemali moc prinútiť nás padnúť na kolená, by nás odstrašili.

— A hľa, trest hroznejší, než by sme si to mohli pomyslieť. Vznešení obrázkári Stredoveku pokorne prosili pod svojimi dielami, aby sa za nich modlili, dúfajúc, že tak budú účastní videní, ktoré vzbudily ich naivné vyobrazovania. Oproti tomu zničená Rafaelova duša sa už tri storočia nadarmo zmieta pred svojimi plátnami nesmrteľnosti. Dav generácií, ktoré ho obdivujú, nikdy mu nedá

inú almužnu, ako neužitočný súhlas, ktorý si žiadal... Niekedy bude možno dovolené tvrdiť, že takzvané náboženské maliarstvo Renesancie Kresťanstvu nebolo škodlivé menej, než sám Luther, a čakám vidiaceho básnika, ktorý bude ospevovať „stratený raj“ našej estetickej nevinnosti. No, teraz zátvorky, a vráťme sa k nášmu predmetu.

Putoval som raz na La Salettu, chcel som vidieť slávnu Horu, po ktorej kráčaly Nohy Kráľovnej Prorokov a na ktorej Duch Svätý jej Ústami predniesol najveľkolepejšiu pieseň, akú ľudia počuli od chválospevu Magnificat. Jedného dňa, vo veľkej búrke, v zúrivom daždi, v skutočne besných vetroch, v uragáne svojej nádeje a vo víre svojich myšlienok, s uchom, rozbitým revmi riavy, vystúpil som ku tej priepasti svetla... Myslím, že nezomriem, kým v nejakej knihe lásky neopíšem nadľudskú rozpomienku na ten výlet, na ktorom som obetoval Bohu celú svoju dušu v stotisícoch rúk svojej žiadosti... Márne sa už dvadsať rokov brodím v nečistotách Paríža, nie a nie vynájsť, z akej to miešanky lojovitej usadeniny, z akých výkalových smetí, pohádzaných v najhnusnejších hnojiskách, mohli byť vychované špinavé deti buržujov, že ich pohoršovalo zjavenie na La Salette, a ktorí vynášli neviem aké hanebnosti, aby ho za-

kríkli. Ale ja svedčím, že na samom mieste, kde sa zjavil mocný Duch, pocítil som úprimné vzrušenie, najdrvivější otras, aký môže zasiahnuť človeka. Na moju česť, ešte teraz sa trasiem.

— Skutočne, — ozval sa Gacougnol, — keď chcete hovoriť o pohladkaní shora, muselo to byť s piatimi prstami ruky Božej, lebo ste jeden z druhu nosorožcov, ktorého nie je ľahko ochmáliť. Potom, ak som dobre informovaný, obyčajné pohnutia vás musia ohromne nudiť...

— Áno, mali by. Túto cestu vykonal som krátko po nevysloviteľnej smrti svojho úbohého Andreja...

Tu sa hlas rozprávača akosi nalomil. Klo-tilda, ktorá už asi hodinu žila týmto nezná-mym — jeho slovo účinkovalo na ňu neslý-chanou silou —, nevedomky pohla rukou, ako keby bola videla padať dieťa. Ale toto gesto zatlačilo iné, Marchenoirovo gesto, po ktorom nasledoval chvejúci sa zvuk tácne, ktorou zaklopal na mramorovú tabuľu.

— Čašníka, ešte raz! ... — zvolal. — Pokračujem: Môžete tušiť, že som bol v peknom duševnom stave. Šiel som tam, lebo mi tak poradil vznešený kňaz, už mnoho rokov mŕtvy, ktorý mi povedal: „Keď myslíte, že vás Boh opúšťa, choďte sa vyžalovať svojej Matke na tú Horu.“ Turris Davidica! myslel

som. Potreboval som nie najmenej ako „tisíc zavesených štítov a celú výzbroj silných“, o ktorých hovorí Šalamún. Nikdy by som sa nebol mohol dosť ubrániť proti svojmu hroznému smútku. A hľa, už na ceste, na ktorú som napriek búrkam a dobrým radám zabočil, bol som nevýslovne uchvátený.

Čo vám mám povedať? Keď som bol na vrchu a zbadal som sediacu Matku na skale, plačúcu s rukami na tvári, neďaleko toho malého prameňa, ktorý ako by vytekal z jej očí, padol som hneď pri mrežiach na kolená a vyčerpá som sa v slzách a vzlykoch, prosiac milosť u Tej, ktorá bola nazvaná: „Omnipotentia supplex“. Ako dlho trvala moja prostrácia, tá záplava podsvetia? Neviem. Keď som tam prišiel, práve sa zmrákalo; keď som sa zodvihol, unavený ako storočný rekonvalescent, bolo už celkom tma a mohol som veriť, že všetky moje slzy svietily vo tme nebies, lebo sa mi zdalo, že sa moje korene obrátili nahor.

Ach, priatelia moji, aký to bol božský pocit! Okolo mňa ľudské mlčanie. Nijaký hlas, okrem žblnkotania zázračného žriedla, v unisone hudby Raja, ktorú vydávaly všetky potôčky Hory a jasné hlasy zvoncov veľmi vzdialených čried. Neviem, ako vám to povedať. Bol som ako človek bez hriechu, ktorý zomiera. Viac som už tak netrpel!

Horel som radosťou „zlodejov neba“, o ktorých hovoril Spasiteľ. Anjel, zaiste nejaký veľmi trpezlivý serafín, snímal so mňa niť za niťou všetko to pletivo môjho zúfalstva. Skákal som v opojení svätého Bláznovstva, idúc zaklopať na bránu kláštora, kde nocujú pútnici.

XIV

Marchenoir, večný premoženec života, dostal ironické privilégium víťaznej výrečnosti. Nebol len jedným z tých evanjeliových Uchvátiteľov, ktorých pripomínal a ktorým nevedia odolať ani Nebeské Légie. Nadto, bol priam jedným z tých Tichých, ktorým bola daná Zem.

Nech už bola akákoľvek príležitosť jeho reči a predmet, ktorým sa zapodieval, všeobecne sa pokladalo za ťažkú vec odporovať tomuto novému Sudcovi Izraela, bojujúcemu oboma rukami. Zaraz vám skočil na srdce.

Ustavičný obraz, vyvierajúci bez námahy, riešil sa hlasom alebo pohybom, so spontánnou energiou, znemožňujúcou obranu.

Ako väčšina veľkých rečníkov, zaraz sa našiel v úplnom konflikte, stanúc sa veľkým svojím hnevom na neviditeľných nepriateľov, a za celý čas, ako hovoril, bolo vidieť,

ako sa v ňom zmieta jeho duša, ako keby ste videli veľkú uväznenú Infantku pritíkať svoju tvár na obločné sklá horiaceho Eskoriálu.

Povznesená Klotilda myslela na všemohúceho kazateľa, akým sa mohol stať, a zmätený Pelopidas pozoroval ho ako veľmi starú, spolu aj krvácajúcu a ako sadza čiernu fresku, na ktorej niekoľko veľmi mŕtvych vekov bolo by znovu zažilo jeho poklonu a hrozné hnevy.

Rozprávač na chvíľu zastal. Úctyhodný maliar využil prestávku na to, aby prehovoril, dúfajúc, že tým zakryje svoje pohnutie.

— Nemyslíte, Marchenoir, že k tomu, aby sme zakúsili také náboženské hnutia na La Salette alebo aj inde, človek by musel byť v takom istom položení, ako ste boli vy v ten deň, a prejsť tými istými utrpeniami?

— Priateľ môj, skoro som čakal túto námietku. A tu máte moju odpoveď, ktorá bude jasná. Všetci sme biedni a zničení, ale málo ľudí vládze sa pozrieť do svojej priepasti. Ach, áno, prežil som hrozné bolesti, — artikuloval hlbokým hlasom, ktorý im obom otriasal vnútornosťou, — poznal som opravdivé zúfalstvo a padol som do rúk toho Miestiteľa bronzu, ale nepreukazujte mi nijakú česť, mysliac si, že som obdivuhodný. Môj

prípád zdá sa byť výnimočným len preto, že mi bolo dané pociťť nevysloviteľnú trpkosť lásky lepšie ako inému... Vy, ktorí hovoríte, nepoznáte svoje vlastné peklo. Treba byť, alebo bolo treba byť nábožným, aby sme dobre poznali svoju úbohosť a aby sme spočítali tichú jazdu démonov, ktorú každý nosí v sebe.

Ale v očakávaní, kým dôjde tá vízia hrôzy, neopovážte sa veriť, že môžete dostať pomoc na tom alebo onom mieste. „Na Salette alebo inde“, povedali ste. Ale ja tvrdím, že toto miesto je zvlášť navštevované Hromami Apokalypsy a že na zemi niet iného miesta, na ktoré by mohli ísť tí, ktorých zaujíma budúce rozuzlenie Vykúpenia. Na La Salette, a nie inde, môžu byť posilnení tí, ktorí vedia, že *nie je všetko vyplnené* a že sa ešte nezačala veľká Omša Utešiteľa.

Ešte raz, nie je tu vhodná chvíľa, aby sme sa vhlbili do tých neobyčajných úvah. Počúvajte moju príhodu. Gacougnol, myslím, netreba podotknúť, že som v tej krčme, ktorú nábožná vynaliezavosť vystavila neďaleko miesta zjavenia, nečakal, že nájdem silné prostriedky pre svoje nadšenie. Som z tých, ktorých hlas nemá ozveny, hlavne medzi „rozumnými kresťanmi“, ktorým je nadprirodzenosť nepohodlná. Púť na La Salettu majú na starosti praktickí misionári,

čo neblúdia po chodníčkoch najvznešenejšieho, to vám hovorím ja. Pripravujú jedlo pre pútnikov do neba a šlendriánsky ubytujú ctnosť. Nábožné cvičenia alebo ústne, múdro obalené napomenutia neprekážajú nikdy bočnému fungovaniu hostovskej jedálne a spálne. Účtovania dennej stravy a *doplatkov* splývajú s piesňami a litániami na tejto Hore, tak strašnej ako Horeb, kde sa naša Sedembolestná Pani zjavila v horiacom kri svojich Bolestí. Človeka zaráža myšlienka, že táto povestná Kongregácia absolútne nevie, čo sa stalo, a že najväčším úsilím tých kraviarov kňazstva je pravdepodobne predpokladať, že sa moc Božia zjavila na to, aby oni mohli jestvovať. Treba počuť ich vysvetľovanie Zázraku, tú ustavične rovnakú rapotačku, ktorú čapujú každý deň pri prameni v čase trávenia...

Sedím v jedálni, v hostovskej jedálni, ktorú som už spomenul, v spoločnosti asi dvadsiaticich všelijakých pútnikov. Pútničky sú ubytované v druhom krídle budovy, jedno i druhé pohlavie takto rozdelené s oboch strán svätyne.

Dvaja či traja kňazi, málo zodratí apoštolskými prácami, a potom neviem, aké tváre, aké bachory, aké ruky! Všetci jedli a pili bez viditeľnej starosti o čokoľvek. Slovom, najobyčajnejšia jedáleň hociktorého vidiec-

keho hostinca. Zdalo sa mi, že tam aj trochu pokrikovali.

Len čo som prekročil prah, už som počul slovo Marseille. Táto zemepisná poznámka vyšla z úst veľmi tučného fúzatého muža so zdrvenou tvárou, zrejme rozhodnutého nedopustiť, aby sa nevedelo o pôvode, ktorý prezrádza aj jeho ohavný prízvuk. Mne však v srdci všetko tak hlasne vyzváňalo, že som ho sotva počul, a ani som nepomyslel opýtať sa seba samého, čo tí Iudia prišli robiť na také miesto. Automaticky som jedol, čo mi predložili, spolustolujúci boli od mňa oddelení ako by čiernou hmlou niektorého Oceána. Pravda, môj oblek zmoknutého a zablateného pešiaka nemohol silne zapôsobiť na sympatickú klaviatúru obedujúcich. Nikto z nich ma neoslovil a vrava sa od môjho vstupu nezmiernila ani na sekundu, znak to vtedajšej nevychovanosti, ktorá necítila potrebu uctiť si cudzincov.

Práve som myslel na tretiu Božskú Osobu, keď sa čiasa ruka dotkla môjho pleca. Keď som sa obrátil, videl som osobu so smutným výzorom, oblečenú v sedliackych šatách, ktorá mi tiško povedala:

„Pane, vaše šaty sú premočené a je vám istotne veľmi zima. Nesadli by ste si na moje miesto, ktoré je bližšie ku peci? *Prosím vás o to.*”

V jeho výraze bola taká opravdivá prosba, jeho oči hovorily mi tak jasne, že by sa bol pokladal za vinníka mojej nádchy, ktorú som mohol ľahko dostať, takže som ihneď prijal jeho miesto s podobnou prostotou, s akou mi ho ponúkol. Táto výmena upozornila trocha na mňa. Tučný Marseillečan, odteraz oproti mne, ráčil pozrieť na mňa svojimi tlstými majolikovými očami, na ktorých okraje sa od rozkoše prežírania vyliala akási tekutina.

„Hej tam, vy clovece zo zverínca!“ zaryčal, ukazujúc na môjho neznámeho priateľa, „a to vy nám takto preukazujete úctu? Vskutku, od vás je to nie mrzké!“

Pritom som mal naozaj pocit, ako keby sa boly otvorily dvere záchodu. Posmešný tón toho obchodníka bol taký odporný a jeho vrchovatá neohrabanosť usadila sa tak do sadla svinskej tučnosti, že od prvej chvíle mi bolo dusno. Sýkorky oduševnenia odletely, a ja som bol naskutku znovu ponorený do hanebnej skutočnosti, do veľmi smradľavej a veľmi prekliatej skutočnosti.

Oslovený neodpovedal. Tu obchodník, nakloniac sa k svojmu susedovi, ktorý patrila medzi kňazské rúcha, čo som zočil pri svojom príchode, zašepkal mu:

„Dôstojný pane, je to predsa len trápne,

ze premenil svoje miesto, zacinalo to byt zabavne."

A ozvuc sa znovu svojim odpornym hlasom:

„Pocujte, chlapce, vy teda asi neviete, ze som z Marseille! Tak! Oznamujem vam to. Keby ste sa dozili tolkeho stastia a mohli navstivit tuto „metropolu“, naucili by ste sa, ze kazda slusna otazka zasluzi si odpoved. Pytal som sa vas, preco ste nas nechali ako vyvracaniny. Pan, ktory vas vymenil, zda sa byt velmi milym; nehovorim, ze nie. Ale zvykli sme si na vas parsun a mrzi nas, ze ho uz nevidime."

Cely stol, ktory sa chystal zabavat na utraty chudaka, mlcal.

„Pane“, odpovedal napokon tento, „mrzi ma, ze uz nemozete vidiet moj parsun, aby som uzil vas vyraz, ale putnika, ktory si sadol na moje miesto, triasla zima, a zatiaľ čo som vam bol na zabavu, zohrial som sa nadostač, preto som myslel, že je mojou povinnosťou prenechať mu svoje miesto."

Povedal to bez ironie a horkosti, spôsobom výnimočne pokorným, s príjemným, skoro bizarným prízvukom, ktorého výsledok nevedel by som vám tlmočiť. Keby som vás prosil predstaviť si, napríklad, umierajúce dieťa, ktorého hlások počuli by ste prichá-

dzať cez stenu, bolo by to absurdné, ale jednako nenachádzam lepšiu. Nakrátko: mal som dojem veľmi zriedkavej veci a dával som lepšiu pozor.

Vynechávam namyslené táraniny košeľníka duchovenstva, ktorými individuum, sediace pred mnou, nezabudlo nás kímiť na najväčšiu radosť kňazských a laických čelostí. A tu máte príčinu tejto veselosti. Úbožiak, terč tej čriedy, bol akýmsi apoštolským vegetariánom, núteným večne vysvetľovať, prečo nepožíva mäsité pokrmy. Slečna, nepripúšťal, aby sa s akýmkoľvek úmyslom zabíjaly zvieratá, a preto si zakazoval jesť ich mäso, nechcejúc mať účasť na ich zabíjaní. Hovoril to každému, kto ho chcel počúvať, a nevedel ho zastaviť nijaký výsmech, ba bolo možno cítiť, že by bol za tú ideu dal aj vlastný život.

Napokon jeden z kňazov, vysoký reverendáš, ktorý vraj veľmi špeciálne vyučoval logiku v nejakom prytáneu vysokej múdrosti, prehovoril asi takto:

„Prosím vás láskave, odpovedzte mi na túto jednoduchú otázku, ktorú vám dám. Nosíte topánky z kože, klobúk zo srsti, možno aj traky; teraz krájate nožom, ktorého rúčka je z kosti. Ako môžete smievať takého zneužívanie s *bratskými* citmi, ktoré ste teraz vyjadrili? Či viete, že bolo treba

zahrdúsiť *nevinných* štvornožcov, aby ste si mohli dovoliť tú zločinnú hostinu?"

Nebudem sa vám pokúšať opísať nadšenie poslucháčstva. Bol to všeobecný krik, priamo delírium. Tlieskalo sa, šúchalo, brechalo; napodobňovali zvuky zvierat, celkom ako úspech kočovného herca-cirkusáka. Keď sa v tej jatke trochu utíšilo, prvé slabikované slovo bolo počuť z masného a namysleného rypáka môjho suseda naproti. Takto zapapuloval:

„Ach, zato, moje dobrácisko, vyplatili ťa!“ (Tykal pritom.) „Nemôzes nič povedať proti tomu, priateľko môj! Teraz sa ťa pýta teolog, oltárny sluha, tisíc bohov! Co mu odpovies, odkundes?“

Odpoveď bola taká, že nastalo všeobecné mlčanie, okrem toho posledného lotra, ktorý bol hovoril. Všetky čelá nachýlily sa nad taniere, zjavne nespokojné so žartom, ktorý zašiel príďaleko. Obrátil som hlavu, aby som uvidel trpiteľa. Plakal s tvárou v rukách.

Viete, Gacougnol, že moja povaha neznesie, aby predomnou potláčali slabých, teda som sa zdvihol, všetci sa čudovali, obišiel som stôl, priložil dlaň ruky na tučniakovo plece. Pľasknutie bolo, myslím, dosť zvučné a skoro by bolo porušilo jeho rovnováhu.

„Vstaňte“, povedal som; ihneď sa obrátil, chrochtajúc ako diviak, a ak mal čo len naj-

menší příznak hnevu, přísahám vám, keď sa pozrel na mňa, stratil chuť dať ho najavo. Prinútil som ho, aby vstal, a, vedúc ho až k jeho obeti, ktorá ešte plakala a nezodvihla hlavu, povedal som mu:

„Nízko a potupne ste pohanili kresťana, ktorý vám neurobil nič zlého. Ste ochotný odprosiť ho, však? Pre niekoľkých zbabelcov, ktorí vás počúvajú, bude to hádam užitočným poučením.“ Keď sa pokúšal spierať, znovu som mu zasadil ruku do šije s takou zúrivou autoritou, že padol na kolená k nohám dobráčiska, ustrnutého od údivu.

„Teraz“, dodal som hlasne a jasne, „pokoríte sa pred tým, koho ste urazili. Keď nie, prisámbohu, zoderiem s vás kožu prv, než vyjdete z tejto maštale... Čo sa vás týka, pane, dovoľte, aby som vyplnil akt spravodlivosti, nie pre vás, ale pre česť Márie, ktorú tu veľmi urážajú.“

Pri tejto príležitosti vyskúšal som zas o jeden raz viac ohromnú moc jediného človeka, ktorý odhalil svoju dušu, a neprirovnateľnú zbabelosť táračov. — Tento prosil na kolenách, ako som mu to naznačil, pridajúc, aby zachránil aspoň jedno pierko svojej hodnosti žartovného pokrytca, že je nie „kozákom“ a že nemal v úmysle spôsobiť mu bolesť. — Úbožiak ho zodvihol, objal

a ja som šiel spať. To je prvá časť príhody, ktorá bude, ak dovolíte, diptychom...

XV

— Páči sa vám náš rozprávač? — pýtal sa Gacougnol Klotildy.

Miesto odpovede urobila len všeobecný posunok, ktorý rozosmial Marchenoira, živo totiž spojila obe ruky a vydvihla ich nad ľavý prsník, zdvihnúc trocha plecيا.

Skutočne, premenená, znášala neobyčajný tlak. Stretnutie s Marchenoiirom bolo pre ňu zjavením, východiskom z ničoty. Neboly to práve veci, o ktorých rozprával, ale prenikal ju ten veľký spôsob, akým rozprával.

Až doteraz nevedela celkom, že by sa našli aj takí Iudia. Ba aj samo poňatie toho druhu veľkosti bolo jej neznáme. A hľa, hoci o svojich intelektuálnych schopnostiach nemala ani tušenia, razom sa ocitla pod vplyvom najschopnejšieho majstra, ktorý ich náhle rozvinul.

Tento svrchovaný vplyv bol taký účinný, že invocátorovi stačilo povedať hocičo, aby sa cítila unesenou nad seba samu. Nečudovala sa už, že mohla nájsť nejakú námietku, viac či menej vhodnú, keď k nej jedinej hovoril v Botanickej záhrade. Zrejme, tých,

ktorí ho pozorne počúvali, musel, hoci len na hodinu, podvihnúť k sebe.

Slovom, rozkošné dievča bolo svojou povahou zachránené od nákazlivého moru parížskych ulíc natoľko, že, hoci tridsaťročná, mala ešte kvet entuziazmu najskvelejšej mladosti.

— Nie je to dojímavé — povedal Pelopidas, — vidieť ju takto počúvať? Kiež by dal Boh, aby sa ľudia pozerali na moje úbohé diela s podobnou záľubou! Ale nás, môj úbohý *Zlatouсты*, skutočne to hnevá, keď si pomyslíme, že špinavé ropuchy, ktoré vám závidia tento dar, tešia sa práve z vášho pohrdania. Lebo skoro všade sa hovorí, že sa nerozdávate mánotratne.

— Nechajme to, prosím vás. Viete, čo si o tom myslím. Píšem, ako len môžem, menej hlúpe o tom, čo pokladám za hodné toho, aby som to dal vedieť nášmu odpornému pokoleniu. Čo sa týče konferenčných alebo politických táranín, raka! Predpokladajúc, že by moje slovo bolo také účinné, ako ma o tom uisťovali istí podnikatelia búrania, a že by malo moc „obnoviť tvár horstva“, ako ohnivý vietor, ktorý vial proti Sodome, svoje samotárske rojčenie nezamenil by som za rojčenie päťolízaca davu. Radšej hovorím zvieratám. Dnes večer hovorím k vám, a hlavne k slečne, s najväčšou radosťou.

Gacougnol sa rozosmial a, obrátiac sa k stále vážnej Klotilde, povedal:

— Moje dieťa, keby ste poznali barbara, čo nás poctil tým madrigalom, vedeli by ste, že na svete jedine on má tajomstvo, ako možno svojim priateľom povedať všetko, čo sa mu len páči, bez toho, aby ich urazil.

Poznámka prekvapila Klotildu.

— Ako by nás pán Marchenoir mohol urážať? Viem, že je nie taký istý ako iní ľudia a chcem veriť, keď hovorí k zvieratám, hovorí k Bohu.

— Slečna, — prerušil ju Marchenoir, — keby som bol mal nejaké pochybnosti, vaše ostatné slovo si zaslúžilo, aby ste počuli koniec mojej príhody.

Na druhý deň drámy, o ktorej som vám už rozprával, prvá osoba, ktorú som poznal pri studienke, bol môj chránenec. Modlil sa v hlbokom pohrúžení a mohol som ho pozorovať. Bol to človek celkom obyčajného výzoru, skoro biedne oblečený. Minulo mu už iste päťdesiat rokov a bolo už na ňom badať známky budúcej staroby. Dalo sa ľahko uhádnuť, že sa ponad neho prehnaly všetky víchrice nešťastia. Bez jedinečného výrazu radosti, ktorý dával tušiť vnútorný rozhovor, bola by jeho bojazlivá a utrápená tvár celkom bezvýznamná. Videl som, ako sa mu pery zvoľna pohybujú, a časom sa usmial

sladkým a bledým úsmevom idiotov alebo mysliacich bytostí určitého druhu, ktorých duša bola by ponorená v priepasti milovania.

Hlavne jeho oči uvádzaly ma do údivu. Upreté na plačúcu Pannu, hovorily jej, ako keby bolo hovorilo sto úst, ako keby bol hovoril celý národ prosiacich alebo chváliacich úst! Predstavoval som si — v božej registrácii, v ktorej vibrácie srdc budú jedného dňa premenené na hlasité vlnenie — celé vyzváňanie chvál, zamilovaných rozplývaví, poďakovaní a túžob. Ba zdalo sa mi tiež, a roky nezabudnem na ten dojem, že zo stredu okolitých hôr, opásaných vtedy žiarivými hmlami, tisíce lúčov svetla s nekonečnou tenkosťou a jemnosťou vrhalo sa na tú spustošenú tvár klaňajúceho sa, okolo ktorého zdala sa poletovať neurčitá svätožiara. Ako vidíte, včerajší hlupáčik trochu podrástol.

Keď skončil svoju modlitbu, stretly sa jeho oči s mojimi. Prišiel ku mne a, snímajúc klobúk s hlavy, povedal:

„Pane, bol by som šťastný, keby som sa mohol s vami chvíľu shovárať. Nešli by ste pár krokov so mnou?“

„Veľmi rád“, odpovedal som.

Zašli sme si sadnúť za kostol, na okraj plošiny smerom k hore Obiou, ktorej slnko,

zastreté ešte hmlou, v tej chvíli ožiarilo končiar, pokrytý snehom.

„Včera večer“, začal, „nasužoval som sa mnoho pre vás. Na nešťastie, nemohol som vás zadržať, a preto som veľmi zarmútený. Vy ma neznáte. Nie som človekom, ktorého treba chrániť. Kedysi, keď som sa ešte nepoznal, bránil som sa sám. Bol som hrdinom. Pre maličkosť zabil som v súboji priateľa. Áno, pane, zabil som bytosť, stvorenú na podobenstvo a obraz boží, ktorá ma vôbec neurazila. Obyčajne sa to nazýva vecou cti. Udrel som ho do prs, a zomrel, pozeraúc sa na mňa bez slova. Tento pohľad nesišiel mi s očí už dvadsaťpäť rokov, a vo chvíli, keď vám to hovorím, je tu predomnou, hore, na tomto starom stĺpe nebeskej klenby! Keď si predstavím tú minútu, vládzem všetko zniesť a vytrpieť. Mojm jediným potešením a nádejou je to, že sa zo mňa vysmievajú, že ma urážajú, že moju tvár vláčia po špine. Tých, ktorí mi tak činia, milujem, žehnám im všetkými žehnaniami zdola, lebo, ako vidíte, je to spravodlivosť, pravá Spravodlivosť. Vy ste sa rozhnevali a zneužili ste svoju silu proti úbohému človeku, ktorému som nie hoden vyčistiť topánky. Vy ste ma prinútili, aby som sa modlil celú noc za neho, vystretý ako mŕtvola pred jeho dvermi a dnes ráno prosil som ho ponížene

pre Päť Rán Nášho Spasiteľa, aby šliapal po mojej tvári. Videli ste ma plakať, a to vás pohlo, lebo ste šľachetný. Nemal som pravdu, ale nemôžem zabrániť svojmu plaču, keď hovorí ku mne kňaz, lebo vtedy vidím v ňom sudcu, ktorý mi stále pripomína, že som vrahom a posledným z celej sberby.

Och, pane, nepokúšajte sa ospravedlňovať ma! Úpenlive vás prosím! *Nehovorte mi nič ľudského*, prosím vás o to pre Lásku k Bohu, ktorý sa prechádzal po tejto hore! Všetko, čo môže prifarbiť nejakú hanebnosť, myslíte, že som si to ešte nepovedal, a ostatní mi to ešte tiež nepovedali, po deň, keď mi bolo dané pochopiť, že som bol ohavník? . . . Muž, ktorého som zavraždil, mal ženu a dvojte detí. Žena zomrela od smútku, čujete? — Sám som dal milión na deti-siroty. Len z rodinných dôvodov nedal som im všetko. Ale sľúbil som sladkej Panne, že až do poslednej hodiny budem žiť ako žobrák. Dúfal som, že sa mi takto vráti pokoj, ako keby život úda Ježiša Krista bolo možné zaplatiť dukátmi! Peniaz kňazských kniežat dal som tým chudobným deťom, z ktorých tým, že som bol vrahom ich otca, urobil som malých Judášov. Ach, áno, nikdy sa nevráti božský pokoj, a deň po deň som ukrižovaný!

Hovorím vám to, pane, lebo ste mali so mnou sústrasť a hádam by ste si ma vážili.

Som ešte veľmi zbabelý, aby som sa odvážil rozprávať svoj život každému tak, ako by som ho mal rozprávať a ako ho rozprávali veľkí Stredovekí kajúcnici. Chcel som sa stať trapistom, potom kartuziánom. Všade mi povedali, že nemám povolanía. Tak som sa *oženil*, aby som trpel do sýtosti. Vzal som si za ženu starú prostitútku nízkeho postavenia, ktorú nechceli už ani námorníci. Tlčie ma päšťou, napája ma posmechom a potupou. Nedovolím, aby jej niečo chýbalo, ale trošky svojho majetku, ktorý bol dosť značný, uložil som na bezpečné miesto. Je to majetok chudobných, z ktorého si na svoje cesty beriem malé sumičky. Minulého roku bol som vo Svätej Zemi. Dnes som na La Sallette triadsiaty raz. Zaiste ma už poznajú. Práve tu som obdržal najväčšiu pomoc a všetkých nešťastných povzbudzujem, aby putovali na toto miesto. Je to Sinai Pokánia, Raj Bolesti, a tí, ktorí to nechápu, sú veľmi poľutovania hodní. Ja sám to začínam chápať a niekedy sa mi dostane milosti, že som rozhrešený na hodinu . . .”

Zastal a nechcel som mu prerušiť myšlienky. Bol by som aj tak sotva prehovoril čoen slovo, ktoré by sa mi bolo zdalo smiešnym v prítomnosti dobrovoľného galejníka, toho kolosálneho Stylitu Smierenia.

Keď sa po chvíli dal zas do reči, prekva-

pila ma neslýchaná premena. Miesto hrozného pátosu, sťahujúceho všetky žily okolo srdca, miesto prívalu vln výčitiek svedomia, sopky nárekov, ktorá vrhala všade lávu úzkosti, počul som skromný a tajomne mier-ny hlas, celkom ako včera večer.

„Často sa vysmievajú zo mňa pre zvieratá, — povedal ten hlas, — boli ste svedkom toho. Tuším vo vás človeka veľkej obrazotvornosti. Preto by ste mohli predpokladať, pripisujúc mi azda obdivuhodnú, ale nediskrétnu horlivosť, že to robím preto, lebo ma to teší. Nie je to však tak. Naozaj som tak uspôsobený. Zvieratá, nech sú akékoľvek, milujem skoro tak, ako je možné a dovolené milovať ľudí, hoci viem dobre o ich nižšom postavení. Priznávam sa, niekedy som si želal byť celkom hlupákom, aby som úplne unikol sofizmám pýchy, a keďže sa toto želanie doteraz neuskutočnilo, dobre viem, čím možno opovrhovať v tom cite, ktorý sa u mňa stupňuje až po vášeň, a to veľmi múdri ľudia zavrhli. Nie je to nedorozumenie? Či azda väčšina ľudí zabudla na to, že, keďže sú sami stvoreniami, nemajú právo opovrhovať druhou stranou Stvorenia? Svätý František z Assisi, pred ktorým sa ani tí najbezbožnejší nemôžu ubrániť obdivu, hovorieval si, že je v blízkom príbuzenstve nielen so zvieratmi, ale aj s kameňmi a

studničnou vodou, a spravodlivý Jób neblamoval sa preto, že povedal hnilobe: „Ty si mojou rodinou.“

Milujem zvieratá, lebo milujem Boha a klaniam sa mu hlboko v tom, čo učinil. Keď sa nežne prihováram biednemu hoviadku, buďte presvedčený, že sa tým snažím pritisnúť bližšie ku krížu Vykupiteľa, ktorého krv, či nie je tak, striekala na zem prv, než tiekla do srdc ľudských. A spoločná matka všetkého živočíšstva bola predsa prekliata. Viem tiež, že Boh nám dal zvieratá za pokrm, ale nedal nám prikaz, aby sme ich hltali v smysle hmotnom a skúsenosti asketického života už niekoľko desaťročí dokázaly, že sila ľudského pokolenia nespočíva v takom jedle. Nepoznajú Lásku, lebo za vonkajšími podobami nevidia skutočnosť. Ako je možné, napríklad, zarezat jahniatko alebo býka bez toho, aby si bezprostredne nepripomenuli, že tie úbohé tvory mali tú česť, aby svojou prirodzenosťou prorokovali všeobecnú Obetu Nášho Pána Ježiša Krista? ...”

Takto mi hovoril veľmi dlho s veľkou vierou, s veľkou láskou a prosím, aby ste mi verili: s takou vedou, alebo viac, s takým obdivuhodným veštením kresťanského symbolizmu, aké som od neho nečakal. Kiež by mi bolo možné presne vám podať všetky jeho slová! ...

Dlhujem mu mnoho, tomu jednoduchému mužovi, ktorý mi v niekoľkých rozhovoroch dal svetelný kľúč k neznámemu svetu. Slečna, ako vidíte, celá táto história prišla mi na um pre zvieratá. Skutočne, keď ju rozprával, bol úžasný. Ani stopy po veľkých výbuchoch jeho prvotnej dôvernosti, nijaká búrka, nijaký bolestný meteor. Božský pokoj a aká nevinnosť! Pokojne sa rozžaroval ako celkom malá lampka kútnice v príbytku, stráženom anjelmi. Keď som ho počúval, spomínal som na oných Blahoslavených, prvých spoločníkov Serafínskeho, ktorého ruky, plné kvetov, vôňou naplnily Západ; a zočil som zas ostatných Svätých starších čias, ktorých žalostné nohy zanechaly nám niekoľko zrn nebeského piesku.

To málo, čo som vám predniesol z jeho rozhovorov, dalo vám tušiť, že tu nešlo o hlúpe rojčenia, ktoré sú hádam najznechucujúcejším spôsobom modlárstva. Zvieratá boli preň abecednými znakmi Extázy. Čítal v nich, ako vyvolení, o ktorých som hovoril, jedinú históriu, ktorá ho zaujímala, večnú históriu Trojice, ktorú mi dal slabikovať v symbolických písmenách Prírody. Moje oduševnenie bolo nevysloviteľné. Kráľovstvo sveta, stratené prvým Neposlušníkom, mohlo byť v jeho očiach nadobudnuté znovu

iba *plnou* obnovou celého starého porušeného Poriadku.

— *Zvieratá*, — povedal mi, — *sú v našich rukách Rukojmami premoženej nebeskej Krásky . . .*

Obdivuhodná veta, ktorej hĺbku som ešte nezmeral! Práve preto, lebo zvieratá sú tým, čo človek najviac zneužal a utláčal, myslel, že istého dňa Boh urobí skrze ne niečo nepredstaviteľného, keď sa bude mať zjaviť jeho SLÁVA. Preto jeho jemnocit oproti tým stvoreniam sprevádzal akýsi druh mystickej úcty, dosť ťažko charakterizovateľnej slovami. Videl v nich neuvedomelých majiteľov vznešeného Tajomstva, ktoré by ľudstvo bolo stratilo pod listím Edenu a ktoré ich smutné oči, zastreté temnotami, od času strašnej Sprenevery nemôžu viac rozhlasovať.

Marchenoir nehovoril viac. Lakťami opretý o stôl, koncami prstov dotýkajúc sa slúch, v svojej obvyklej polohe neurčito pozeral pred seba, ako keby v diaľke hľadal nejakého veľkého dravého vtáka, ktorý, nešťastný, že neschvátil korisť, odzrkadľoval by svoju melanchóliu.

Klotilda mu bojazlivo predložila otázku, ktorá blúdila po Pelopidasových perách:

— Čo sa stalo s tým pánom?

— Ach, áno . . . Môj príbeh nebol by úplný.

Nikdy viac som ho nevidel a o jeho smrti dozvedel som sa o rok neskôr od svojho krajana, osadeného v malom mestečku v Bretagni, na brehu morseom. Zomrel veľmi hroznou smrťou, a teda ním samým najväčšmi žiadanou, to jest: vo svojom dome, pred očami hroznej Xantipy, ktorú si náročky vybral, aby ho trýznila. Krátko po našom stretnutí zasiahnutý paralýzou, nechcel sa dať preniesť do nemocnice, kde by bol mohol zomrieť v pokoji. Žil v pokání, v pokání chcel i konať a zomrieť. Hovorí sa, že ho jeho žena nútila spať na zemi. Podrobnosti sú strašné. Hovorilo sa aj, že ho otráвила. Isté je, že na jeho smrť netrpezlivo čakala, dúfajúc, že bude po ňom dedič. Ale, ako mi to bol povedal, už dávnejšie bol urobil náležité opatrenia a ostatok jeho dedičstva prešiel do rúk chudobných. Nájom kuchárky jeho agónie zanikol prirodzene s ním.

Teraz je môj príbeh úplne skončený. Ako vidíte, nemal veľké zápletky. Ľudskú bytosť, celkom jedinečnú, ktorej druhý exemplár, o tom som presvedčený, nejestvuje na celom svete, chcel som vám podať tak, ako som ju sám videl, žiaľbohu, neúplne. Keby som od priateľa z Bretagne nebol dostal celkom jasný list, bol by som sa hádam pýtal seba samého, či toto všetko bolo niečo reálneho, či moje stretnutie s ním bolo ešte aj niečím

iným, a nie iba odbleskom môjho mozgu, akýmsi druhom vnútorného odrazu lasalettského Zázraku, ktorý by sa takto pretvoril, prenikajúc mojou dušou. Úbohý muž ostal tu ako parabolické podobenstvo gigantického kresťanstva minulosti, ktoré naše nezdarné a zakrpatené generácie nechcú viac prijať. Pre mňa on znamená Nadprirodzenú kombináciu detskosti v láske a hĺbky v obeti, čo bola celým duchom prvých kresťanov, okolo ktorých hučal uragán bolesti jedného Boha. Nasýtený potupou od hlupákov a pokrytcov, dobrovoľne chudobný a smutný na smrť, keď sa pozerá sám na seba, zasnúbený so všetkou mukou a uspokojený spoločník všetkých opovrhnutí, tento vášnivý Križa je v mojich očiach veľmi verným obrazom a krátkym výťahom pochovaných čias, keď zem bola veľkým korábom v zálivoch Raja.

XVI

Na mieste sa rozhodli aj večerať. Gacougnol si len želal, aby sa predstavenie predĺžilo, naivne šťastný, že toho istého dňa mohol stretnúť a zoči-voči postaviť dve rovnako zriedkavé osobnosti, Klotildu a Marchenoira.

Marchenoir, pobádaný prítomnosťou mla-

dej ženy, vytušievajúc jej vzácnu povahu, z dôvtipnosti dával to, čo mal najlepšie, a výrečnosťou mrhal viac, než vyžaduje oslobodenie niektorého národa. Rozvíňajúc mužnú veselosť, známu iba jeho najbližším, ohromil aj samého Gacougnola, ktorý to o ňom ani nepredpokladal.

— Musím si vynahradiť viacero mesiacov mlčania, viacero mesiacov, venovaných najnepoctivejšej práci, práve som splodil totiž dielo zázračne neužitočné. Dnes mám takú horúčku ako ženy po pôrode. Tí, ktorí mi prídu pod ruky, musia sa podrobiť.

Klotilde, ktorá by bola chcela, aby tento večer trval nekonečne, aby sa neskončil len v deň, keď už hodne stará bez trpkosti bude môcť odísť vo veľmi úzkej truhle, zdal sa tento večer božským...

Ale už bolo neskoro, už bolo dlho tma a v náhlom zúfalstve si spomenula, že sa jej bolo treba vrátiť domov. Vrátiť sa do Grenelle, do tej strašnej izby, kde si toľko ráz myslela, že zomrie. Bolo by sa treba podrobiť jedovatým otázkam matky a počúvať úvahy toho banditu, ak nebude na smrť opitý a dáviaci, bolo by to ešte špinavejšie než jeho opilosť. Musela by vysvetľovať, odkiaľ má šaty a ako by tie hanebné duše, obmedzené ako hriech, mohli uveriť v jej nevinnosť?

No toto by nebolo ešte nič. Bola tu posteľ, hrozná posteľ, matrac hniloby a ošklivosti. Teraz by tam zasa mala ísť spať? Ach, nie, zas! Dnes ráno to bolo ešte možné, lebo sama bola špinou v kanáli. Ale po takomto dni bolo to nemožné!

Tá pekná toaleta, veľmi to cítila, premenila jej srdce. Nepremieňame iba zovňajšok. Je hlúposť tvrdiť také niečo. A potom ten pán Marchenoir, ktorý sám obdivoval jej dobrosrdečného ochrancu; jeho neslýchané slová šírily sa v nej ako svetlo a vône, či jej nepreukázal tú neuveriteľnú česť, že k nej hovorí priateľsky a že s ňou zaobchádza ako *so seberovnou*? Či za tie tri hodiny, čo boli spolu, neurobil pre jej dušu to, čo pán Gacougnol pre jej úbohé telo ošarpanej, hladnej a zúfalej žobráčky? Jej hrôza a ošklivosť boly toľké, že sa rozhodla nevrátiť sa domov, radšej chodiť celú noc, všetky ostatné noci a poprosiť Gacougnola, lebo mala k nemu chodiť každý deň, aby jej dovolil pospať si hodinu v niektorom kúte.

Práve sa zaoberala týmito myšlienkami, keď sa objavili noví hostia. Nešťastnica sa nemohla zdržať výkriku hrôzy. Prichádzajúci otierali nohy o prah a striasali svoje šaty, pokryté snehom. Bol to prvý sneh krutej parížskej zimy, keď ho mestskí zametači mu-

seli na bulvári nakopiť do výšky jedného poschodia.

Gacougnol, pozorne sledujúci svoju trasúcu sa priateľku a s úsmevom prezrevši jej nepokoj, poponáhľal sa ju upokojiť.

— Moja drahá Klotilda, prosím vás, neznepokojujte sa. Ten sneh nemá pre vás nič hrozivého. Myslíte, že vás náhodou chcem vari opustiť? Najprv vypite pohárik výborného chartreuskeho, to je najlepšie proti snehu . . . Marchenoir, ktorou stranou idete?

— Och, o mňa sa nestarajte, bývam na dva kroky, na konci Buffonovej ulice. Rozíďme sa tu. Nabudúce vás pôjdem pozrieť, lebo konečne som sa oslobodil od svojej knihy. Slečna, aj vás ešte uvidím?

— Dúfam, pane, — odpovedala Klotilda, málo schopná vyberať v tej chvíli slová. — Myslím, že ma uvidíte u pána Gacougnota. Dnes večer ste ma urobili šťastnou. To je všetko, čo vám môžem povedať, a v mojom srdci máte veľké miesto.

— Čiže je rozkošná! — myslel si Marchenoir, vzdávajúc sa. — Odkiaľ sa tu len vzala? To je nemožné, aby bola milenkou tučného pešiaka Pelopidasu. Istotne by mi to nebol zatajil . . . Ako len počúvala! Teda predsa sú ešte duše na svete.

XVII

— Moje drahé dieťa, — povedal Gacougnol, sadajúc si ku Klotilde do nového koča, ktorý ich unášal bez zvuku po snehu, — je čas, aby som vás oboznámil so svojimi úmyslami. Vašej matke som poslal depešu.

— Ach! ...

— Áno, depeša, ktorú už má asi dve hodiny, oznamovala jej, že sa nevrátite. Ticho! do paroma! Dovoľte, aby som vám vysvetlil. Chápete dobre, moja úbohá malučká, že som si vašu históriu nedal rozprávať na zábavu. Musel som vás poznať. Rozhodol som sa veľmi vážne postarať o vás. Predovšetkým, nemôžete sa vrátiť do bývalého chlieva. Mám svoje dôvody, že si zaslúžite, aby sa vašej osobe venovala pozornosť, a nedovolím, iba ak by ste si to bezvýhradne žiadali, aby ste sa vrátili do Grenelle k pánu Chapuisovi a tam skapali od zošklivenia a zimy. Pozrite na sneh. Veští nám krutú zimu, a už sa aj začína ... Počúvajte dobre. Viem o počestnom dome, do ktorého vás zavediem. Je to v Terenskej aleji, neďaleko môjho ateliéru. Slušný penzionát; riadi ho istá moja stará priateľka, učiteľka, trochu smiešna, ale znesiteľná, ktorá vás, myslím, prijme čo najmilšie, keď uvidí, že som vás ja priviedol a odporúčal. Jej chovanky sú mladé osoby, cu-

dzinky z rozličných častí zeme, ktorým vtĺka do hlavy francúzštinu a krotí ich fantáziu. Vy sa nebudete mať čo miešať do tej školy. Budete mať svoju izbu ako v hoteli, ješ budete pri spoločnom stole a po obede budeme spolu pracovať. Pristávate?

Neodpovedala, ale počul ju plakať.

— Čo ešte máte? Pozrime. Nemôžem teda hovoriť k vám, aby ste sa hneď nepustili do plaču?

— Pane, — povedala napokon, — som veľmi šťastná, a preto plačem. Dobre ste to uhádli. Myšlienka na to, že by som sa mala vrátiť na Grenelle, vovádzala ma do zúfalstva. Po takomto rozkošnom dni, ktorý ste mi prichystali, po tom, čo som počula od pána Marchenoira, pri myšlienke na to, že zas uvidím ohavného Chapuisa, išlo mi do zbláznenia... Pomyslíte len! Nie som zvyknutá na toto všetko. Nepočujem nikdy nič iné, iba hrešenie alebo necudnosti. Bola som skoro rozhodnutá chodiť celú noc a rozmýšľať o úbožiakovi, o ktorom nám rozprával váš priateľ. Neviem, či by som bola mala toľko síl. Teraz mi ponúkate útočisko, keď ste mi darovali už toľko vecí. Ako by som to mohla odmietnuť? Len...

— Len, máte hádam nejakú námietku? No dobre! Tak tu je vaša námietka. Neviete, akým právom, ani akým titulom miešam sa

do toho, aby som vás ochraňoval. Ale, priateľka moja, je to veľmi jednoduché. Som kresťan. Je pravda, biedny kresťan, ale predsa len kresťan. A jasne vidiac, že ste v nebezpečenstve smrti, keď naďalej budete žiť so svojou matkou a jej roztomilým spoločníkom, bol by som naničhodníkom, keby som vás odtiaľ nevyslobodil. Moje finančné prostriedky mi to dovoľujú, o to sa nebojte. Nie som milionárom, vďaka Bohu, ale môžem pomôcť iným, keď sa na to naskytnie príležitosť, a vy nebudete prvou. Ešte raz, uveďte si, že vám nedávam almužnu. Nezabúdajte, že máme spoločne pracovať.

S druhej strany, môžete sa hádam báť istých vysvetľovaní. Eh, úbohé dieťa, prijmite s prostotou, čo dobrého sa vám poskytuje, a z ostatného sa vysmejte. Keby ste poznali svet! Ja ho už poznám. A už oddávna sa nesmierne vysmievam zo všetkého, čo sa môže tárať, s tou podmienkou však, že mi nikto nepríde podráždiť sliznicu, lebo potom ihneď trepem po papuli. Ináč, každý to vie, nik ma neotravuje. Teda. O chvíľu vás predstavím slečne Séchoirovej. Jednoducho jej vysvetlím, že ste moja mladá priateľka, ktorú mám ubytovať. Bodka, a to je všetko. Nemá práva vypytovať sa vás na nič viac. Budú sa snažiť vytiahnuť z vás niečo; nepodrobujte sa takým operáciám.

Klotilda nemala čo odpovedať. Len vzala Pelopidasovu ruku, tak, ako to už dnešného dňa urobila, a rýchlym pohybom ju zdvihla k svojim perám, ako keby bola nevinnou zajatkyňou, nepravdepodobne oslobodenou šľachetným muzulmanom.

Bolo skoro desať hodín, keď Gacougnol zacengal na dverách slečny Virgínie Séchoirovej na treťom poschodí jedného z najkrajších domov Ternskej aleje.

— Ak to? To ste vy, pán Gacougnol, v takú hodinu? Čo dobrého vás sem priviedlo? — skríkla domáca pani zo susednej izby, pribehnúc na hlas maliarov, ktorý vyjednával s chyžnou.

Osobu, ktorá sa teraz ukázala, tento maliar kedysi prirovnal, viac z presnosti než z úcty, k vrecu zemiakov, napoly však prázdnemu. Mala totiž takú postavu a, ak sa tak môže povedať, aj chôdzu.

Na prvý pohľad sa cítilo, že je to jedna z tých skalopevných ctností, ktoré nevedia odpúšťať. Niekoľko starcov tvrdilo, že bola rozkošná, ale nedobytná, a že z nej tiekol taký veľký potok melasy stydlivosti, že bolo treba byť Gacougnolom, aby sa o tom mohlo pochybovať.

Bola sotva štyridsaťročná, ale jej výzor, vyúdený skúsenosťou a prechádzajúci do

voskového náteru stavovskej hodnosti, dával tušiť nevysloviteľnú zrelosť.

Pelopidasu prijala jednako srdečne, ba s istým elánom vojennej lode, ktorá rozťahne svoje plachty, aby sa pustila v ústrety veliteľovi eskadry. Umelec tu bol zrejme vo veľkej vážnosti.

— Drahá priateľka, — povedal, — odpustíte mi, úfam, že prichádzam tak neskoro, keď sa dozviete, prečo prichádzam. Predovšetkým dovoľte, aby som vám predstavil slečnu Klotildu Maréchalovú, mladú osobu, o ktorú sa veľmi živo zaujímam a ktorú odporúčam do vašej starostlivosti. Mohli by ste ju už aj dnes večer prijať pod strechu?

Pri pohľade na Klotildu, bližiacu sa s bojazlivou tvárou, slečna Séchoirová postavila sa do najvyššej pózy, ktorá pozostávala v tom, že vypäla poprsie a vtiahla kríže, aby podoprela váhu krčných stavcov, a cudzinku prezrela mŕtvymi očami, v ktorých by mohly zhasnúť všetky lampy múdrych panien.

Jej oči, zafarbené ako špinavá voda z umývárne, mali mdlú ochablosť sentimentálnych profesoriek zo Severu. Človek by musel byť slepým, keby tu neodhalil vznešený zvyk potápania všetkých trivialít života do vnútornej radosti transcendentálnych špekulácií a vyšších dojatí.

Teda s touto smiešaninou priateľskej pria-

mosti ku Gacougnolovi a s polárnou zhovievavosťou ku Klotilde ráčila sa nádherne ozvať, núkajúc stoličku.

— Vitajte, slečna... Na mojveru, pán a drahý priateľ, prichádzate v najvhodnejšej chvíli. Práve som prichystala izbu pre penzionistku z Ameriky, ktorú som čakala, ale telegrafovala z Nizzy, že príde až na jar. Bojí sa našej parížskej zimy. Aký sneh dnes večer!... Nuž a vy, zlý človeče, prečo sa neukážete častejšie? Ako stoja vaše majstrovské diela? Vydáte konečne tlačou tie rozkošné básne, z ktorých na nešťastie poznám len dve či tri? A hudba? A maliarstvo; sochárstvo? Lebo ste univerzálny ako *naši* majstri renesancie... Keby som sa nebála istých bizarných stretnutí, aké sa môžu prihodiť u umelca, ihneď by som si šla pozrieť váš ateliér, ktorý zaiste bude plný zázrakov.

Ako hrkútala túto poslednú vetu, oči hrdličky zablúdily k novej penzionistke. Keby tento pohľad bol naznačoval stotinu nejakej náražky, bol tak neurčitý, tak vzdialený, že by sa i najnedôverčivejšia nedotknuteľnosť nebola mohla znepokojiť.

Či treba dodať, že jej hlas zodpovedal jej fyziognomii? Mala nadutú výslovnosť istej hydiny, ktorá sa dobre praží len na surovom dreve, niekedy, pravda, keď bolo treba ukázať trochu rozveselenia, zabiehala ako po-

chabá do najeolskejších arpeggií, potom zas razom sostupovala po štyroch v stupnici zvukov a učupila sa v prísnych katakombách melodického kontraaltu.

— Nuž, — vzdychla, — je to pôžitok, ktorého sa treba zrieknuť... Ale, myslím, slečna akiste potrebuje odpočinok, keď prichádza z *dlhej* cesty... Páčila by sa vám šálka čaju? Nie. Tak ráčte za mnou. Ukážem vám vašu izbu. Pán Gacougnol, neviem, či vám mám dovoliť, aby ste sa mohli pripojiť k nám. Hádám by ste radi videli ubytovanie svojej *chránenky*; iba, ak by sa to slečne zdalo málo slušným...

— Ale, pani, — povedala Klotilda, ktorá ešte neprehovorila ani slova, — zdá sa mi, že tá vec je najjednoduchšia, ako len môže byť. Naopak, želám si, aby pán Gacougnol vedel, ako som u vás ubytovaná.

Všetci traja prišli napokon k jednej z najpohodlnejšie zariadených izieb.

— Dúfam, slečna, — nadpriadla hostiteľka, ktorá chcela byť učiteľkou, — že budete spokojná. Máte rozkošný výhľad, slnko zapadá nad vašou posteľou a vtáčky ho pozdravujú spevom okolo celého domu aj v najdrsnejších mesiacoch. Pod horným balkónom, skoro na dosah vašej ruky, je tu tiež hniezdo lastovičiek. Ako Gacougnolova priateľka zaiste máte *poetickú dušu*.

To, čo znenazdajky pripomínalo Izidoro-
vu mamu, bolo podčiarnuté hlbokým úsme-
vom mysliteľky, ktorá vie, na čom stojí, pri
všetkých táraninách, s ktorými sa všedný
človek uspokojí.

Netrpezlivý Pelopidas vytiahol svoje ho-
dinky a so svojej strany poznamenal, že
nová príchodzia vari potrebuje spánok.

— Dobrý večer, moje dieťa, — povedal,
stisnúc Klotilde ruku, — spite dobre a nech
sú pri vás Boží anjeli. Nezabudnite, že zajtra
rátam s vašou presnosťou. A vy, slečna,
buďte taká dobrá, a vyhoďte ma.

Keď Klotilda osamela, prvý raz sa v živote
pýtala, čo by to mohli byť anjeli Boží! . . .

XVIII

— Pane, ste krásny ako anjell

— Pani, ste prefíkaná ako démon!

Ak niekde niekedy bolo cvičište, na kto-
rom sa hojne cvičily pudy prostitúcie, vlast-
né ľudskému pokoleniu, istotne je to kráľov-
stvo nebeských duchov alebo temná ríša
prekliatych inteligencií.

Tak dobre sa pochopilo, že komôrka Ne-
poslušnosti je prepĺnená neviditeľnými spo-
ločníkmi, že sa ich po všetky časy chcelo

nejako spojiť s viditeľnými skutkami, vykonávanými v rozličných kuticiach.

A tak sa nazývali: Môj cherubín! alebo: Môj diablik! a všetky podmesačné svinstvá, práve tak ako najvíťaznejšie hlúposti, vykonávaly sa pod nerozmyslenými invokáciami, naraz zneúčfujúcimi aj nebo aj peklo. Poézia a výtvarné obrazárne, aby ich vznešeným šteklením nasýtily pracujúce srdcia, na ich zvelebovanie napäly všetky sily.

Je ich Sedem, ó, moja nežná láska! ktorí na vás zvedavo pozerajú zo *siedmich* kútov Večnosti! Ako by v tej chvíli pritlačili svoje ústa ku strašným Trúbam svolávania mŕtvych a ich nevýslovné ruky, aké by nevyňašlo nijaké bláznovstvo, sú už skrútené okolo siedmich Čiaš hrozného hnevu.

Kiež by im najmenšia lampka, horiaca pred najskromnejším oltárom Kresťanstva, dala znamenie, a obyvatelia Zeme budú chcieť skákať na hviezdy, aby sa skryli pred ranou zeme, ranou mora, ranou riek, nepriateľstvom slnka, desným prisťahovaním Priepasti, rozbesnenou jazdou Podpaľačov, a hlavne pred všeobecným pohľadom Sudcu.

Skutočne, to sú „Siedmi, ktorí stoja pred tvárou Boha“, hovorí nám Apokalypsa, a to je všetko, čo môžeme o tom vedieť. Nie je však zakázané predpokladať — ako pri hviezdach —, že sú ešte milióny iných,

z ktorých najmenší je za jednu noc schopný vyhubiť stoosemdesiattisíc Senacheribových Asýrčanov bez toho, žeby sme spomenuli démonov, ktorých práve menujeme a ktorí sú na dne studní chaosu vyvráteným obrazom tých praskajúcich fakieľ neba.

Keď je život hostinou, tak hľa, naši spolustolujúci; keď je komédiou, tak hľa, naši štatisti; a takí sú strašní Návštevníci nášho spánku, keď je len snom!

Keď nejaký idealistický záletník ospevuje anjelské pôvaby Celimeny, jeho hlúposť má za svedkov Deväť zástupov, Deväť duchovných vodopádov, ktoré nepoznal Platón: Serafínov, Cherubínov, Trónov, Panstiev, Síl, Mocností, Kniežat, Archanjelov, Anjelov... medzi ktorými bolo by hádam treba voliť...

A jednako, veční chodcovia po svetlom rebríku Patriarchovom sú nám veľmi blízkymi, a sme poučení, že každý z nás je ako neoceniteľný poklad lakomo strážený jedným z nich proti vydrancovaniu druhou priepasťou; takéto poňatie ľudského rodu je najohromujúcejšie.

Najšpinavejší lotor je taký vzácny, že má niekoho, kto stráži výlučne jeho osobu, podobného Tomu, čo predchádzal tábor Izraela v oblačnom a ohnivom stĺpe, a Serafín, ktorý rozpálil pery najväčšieho z prorokov, je možno sprievodcom, tak veľkým

ako všetky svety, určeným na to, aby sprevádzal najšpinavejší náklad starej duše pedagoga alebo nejakého úradníka.

Anjel posilňuje Eliáša v jeho povestnom strachu; iný anjel sprevádza hebrejských mládencov do ohnivej pece; tretí zatvára pažerák Danielových levov; napokon štvrtý, ktorý sa menuje „Veľké Knieža“, v hádke s diablom nenachádza dosť sily, aby ho prekliat, a Ducha Svätého pokladáme za jediné zrkadlo, v ktorom sa tí nepredstaviteľní akolyti človeka môžu túžobne prezerať

Kto sme my *v skutočnosti*, keď sú pre nás ustanovení takí ochrancovia, a hlavne, kto sú oni, pripútanci nášho údely, o ktorých *je nie povedané*, ako o nás, že ich Boh učinil na svoj obraz, nemajúci ani tela ani podoby?

Pre nich bolo napísané, aby nikdy „nezabudli na pohostinstvo“, z obavy, aby sa niektorý z nich neskryl medzi núdznych cudzincov.

Keby taký vagabund zvolal naraz: „Ja som Rafael! Zdalo sa, že pijem a jem s vami, ale môj pokrm je neviditeľný, a to, čo pijem, nemožno zjaviť ľuďom,“ — ktovie, či hrôza biedneho malomeštiaka nerozliala by sa až ku súhvezdiam?

Potácajúc sa od strachu, prišiel by na to, že každý žije neisto vo svojej bunke temnôt, bez toho, aby vedel o tých, čo sú mu po pra-

vici, a o tých, čo sú mu po ľavici, bez toho, aby poznal pravé meno tých, čo plačú na výšinách, ako i tých, čo trpia v hĺbinách, bez toho, aby tušil, *čím je vlastne on sám*, a bez toho, aby niekedy pochopil šomranie alebo výkriky, ktoré sa nekonečne šíria po celej dĺžke zvučných chodieb...

XIX

Klotildino prebudenie bolo také rozkošné ako sám spánok. Úbohé dievča rodilo sa k blahobytu a pohodlnému životu, o ktorom už prestalo dávno snívať.

Chápala, že k tomu, aby privykla na svoje šťastie, aby ho uskutočňovala v duchu, bolo jej treba viac než jeden deň. Aký nepopieľateľný rozdiel medzi včerajškom a dneškom! Och, aká to slasť dobre sa vyspať, mať teplo, vidieť okolo seba čisté veci, necítiť viac to hrozné susedstvo, svätý deň nezačínať dlhým, tichým, bolestným vzdychom!

Kúpala sa v tomto premýšľaní, ponárala sa doň ako do očisťujúceho prameňa, ktorý vedel vytrieť všetko i v jej pamäti. Sotva vyšla — akým zázrakom! — z lesa vzdychov, v ktorom ju vodil jej krutý osud, aby tam zahynula, aká zrejmá jej bola elementárna pravda, tak dokonale neznáma Bohatému,

že srdce chudobných je čiernou hradnou baštou, ktorú treba dobyť mečom a ktorú môže zvládať len balistika striebral

To však neznačí, že by chudoba bola niečím pokorujúcim. Tým nemôže byť, lebo bola plášťom Ježiša Krista. Ale ona má moc — istejšiu nad všetky muky — dať pocítiť ľudským bytostiam farchu tela a žalostnú služobnosť ducha. Je to farizejská ukrutnosť žiadať od otrokov duchovnú nezištnosť, ktorú možno očakávať len od prepustencov.

Klotilda by bola mohla iste povedať, čo v nej urobily peniaze poriadneho človeka, jedine peniaze, beda, tajomné, špinavé a božské Peniaze v krátkej chvíli pretvorily jej život a dušu.

Už sa aj rodilo skoro Iúbočné pohnutie k maliarovi, ktorý ju oslobodil od draka a ktorého najmilosrdnejšie slová nemohly by mať taký účinok, keby tajomná sila, predstavovaná týmto *kovom*, nebola v jeho rukách.

Vôbec nemyslela na to, že jej rozniätená vďačnosť oproti Gacougnolovi mohla by sa kedy stať láskou, a stačilo ich len vidieť spolu, aby sa to v skutočnosti stalo málo pravdepodobným. V predpoklade, že vášnivé vyzváňanie hrozilo by povoľovaním jej hradnej veže, oslňujúci Marchenoir bol by skôr schopný rozkývať ju.

Jej vysloboditeľ mohol však predsa rátať na znamenité priateľstvo, ktoré by ešte raz bolo dielom hrozného Striebra, hroznejšieho nad Modlitbu a dobývačnejšieho nad Požiar, lebo málo ich bolo treba dať, aby sa mohla kúpiť druhá božská Osoba, a možno ešte menej by ich bolo treba na potlačenie veľkej Lásky, keď sostúpi na zem.

Čudovala sa, že pri myšlienke na Grenelle necíti nijaké znepokojenie. Vedela, že sa jej spánok mimo domu bude vysvetľovať najpotupujúcejším spôsobom a jej novú existenciu matka privlastní iba najšpinavejšej nemravnosti. Súčasne vediac, že „svätá“ starena bude zaraz chcieť vyťažiť niečo z predpokladaných spustlostí, bez poblednutia sa priznala, že jej na tom absolútne nezáleží.

Od predošlého dňa dial sa v základoch zaspatej osoby tak úplný prevrat; toľko zmätených ideí, toľko veľmi starých duševných túžob, podobných smädu, aký zakusujeme v snách, sa v nej prebudilo, že viac nemohla nájsť falošnú rovnováhu svojich predošlých zúfalství.

Chladne sa rozhodla s tým skoncovať. Ako? Nevedela. Ale to bolo potrebné a odtiaľto veľmi isté, že mala za povinnosť pokladať tú náhlu premenu za dar shora;

cítila sa preplnená silou brániť svoju neodvislosť.

Keď sa obliekla, slúžka jej prišla oznámiť, že raňajky sú už prichystané. Nevedomky nechajúc minúť hodinu raňajok, dostalo sa jej šťastia, že mohla sama sedieť pri stole a rozjímať, koľko sa jej páčilo, ochutnávajúc pritom „pravú, jemnú a mocnú kávu“ Parížanov, žiaľ, veľmi často zatemnenú nečestnou cigóriou, ktorá „z materiálu ich imaginácie v lone temnôt stavia mestá krajšie než Babylon alebo Hekatompylos“.

Radovala sa tomu nápoju, ktorý jej zas napäl žily. Jej city podobaly sa skoro citom mladuchy, keď prezerala málo kniežaciu, ale dosť priestrannú jedáleň, svedčiacu o istej zbehlosti toho veľkého materiálneho života, ktorý ešte nepoznala, ktorého náhle zjavenie u opravdive chudobných zaručene spôsobí akýsi nervózny zmätok, dosť podobný krču prudkého objatia.

Tento banálny otras, ale tak slabo spozorovaný aj najzručnejšími analytikmi, prešiel jej telom ako blesk, a to bolo všetko. Bola natoľko jasnovidiacou, aby zaraz pocítila ničotu plného válova, zrejme vypočítaného na príťahovanie cudzozemských penzionistiek.

Podobalo sa to trochu staničnému buffetu, vrátnici a čitárni v kúpeľoch. Po stenách

visely večné farebné litografie, vyvolávajúce rozkoše jedenia ukazovaním zriedkavej zveriny a plodov Kánaánu, dráždivé fotografie všelijakých transatlantických lodí, ako plávajú uprostred zelených vln k azúrovým zálivom; pár medailí, gypsových alebo kytových odliatkov, určených na to, že by to bola najväčšia krivda myslieť si, že je človek u malomeštiaka. Napokon tu boli i falošné vitráže, ktorými sa honosí archaizmus limonádnikov. — To bolo skoro všetko a hoci by to bola len malá, nemocná a utrápená princezná, nebolo sa veru nad čím ani na dve minúty pozastaviť.

Videla tu teda len to, čo sa dalo vidieť, to jest, hocijaké miesto, kde bude jedávať, a veľmi pokorne sa spýtala seba samej, čo bude Prozreteľnosť žiadať za také veľmi priaznivé rozuzlenie.

Okolo poludnia prišla ju do jej izby vyhľadať sama slečna Séchoirová. Ale na Klotildino veľké prekvapenie sprevádzal ju sluha z obchodu, nesúc kufor a oznamujúc, že ho poslal Gacougnol.

Mala toľko duchapritomnosti, že neukázala svoje pohnutie, ktoré bolo dosť živé, a, nedbajúc na svoju netrpezlivosť, čo tam asi je, išla do spoločnej jedálne, mimovoľne odpovedajúc na mechanické hostiteľkine

prejavý zdvorilosti; v ušiach jej hučalo a hrdlo mala ako v ohni.

Po uveličenom predstavovaní sa, z ktorého si nezapamätala ani jedno z tých kadejakých divokých mien, videla sa v spoločnosti poltucta cudziniiek nie celkom určitého panenstva, vysoko sediacich na rozličných priečkach rebrika času.

Slečna Séchoirová, veľmi dôstojná, stála na vrcholku svojej štyridsiatky. Najmladšia, asi dvadsaťročná, červenajúca sa a prechladnutá Švédka sedela s pravej strany pri Klotilde a otvorila ústa len vtedy, keď hltala. Ostatné, rozsadené ako Curiatii, rozvetvovaly sa viac menej medzi dvadsiatkou a tridsiatkou a ukazovaly sa shovorčivejšími. Bohaté a škaredé, ako sa patrí na cestujúce študentky parížskej alegorickej lode, naše veľmi chudobné dievča z mansardky vynímalo sa medzi nimi ako umelecké dielo, zabudnuté v kurníku gazdovského dvora.

Pravdaže, ešte si ani nesadla, a už sa im nepáčila. Bolo vidieť, že nová penzionistka bola poznačená veľkou kliatbou, že nebola ako hocikto, a bolo celkom možné, že roztomilá Séchoirová už ráno poinformovala celý svoj kurník.

Jednej z dám, malej, okrúhlejšej a šibalskej Angličianke, o ktorej by si si bol myslel, že ju vypchal nejaký šialený reštaurátor, na-

toľko sa vynímala, ihneď napadlo opýtať sa jej:

— Slečna, dovoľte, aby som sa vás opýtala: či ste maliarka?

— Nie, slečna, — odpovedala Klotilda, dobre pozorujúc, že jej prítomnosť budí málo sympatie, a pripamätujúc si Gacougnolove poučenia, rozhodla sa, že o sebe neprezradí ani máčny mak.

— A-och! Škoda. Ale študujete maliarstvo?

— Nie, slečna, neštudujem maliarstvo.

— Miss Penelopa, — zasiahla teda Séchoirová, — je vášnivá obdivovateľka umenia a keď som si jej dovolila prezradiť, že poznáte pána Gacougnola, ktorý sem občas prichádza, uzatvárala z toho, že ste jeho žiačkou.

Klotilda sa bez slova sklonila, túžiac v hĺbke svojho srdca len po tom, aby si ju ráčili celkom nevšímať. Ale anglický operenec, podgurážený hostiteľkiným potme-húdsnym žmurkaním, necítil sa byť odbaveným; znovu sa na ňu obrátil svojou divnou francúzštinou, ktorú dlhšie napodobňovať bolo by detské:

— Och, áno, slečna, veľmi rada mám umenie! Keby ste vedeli! Zaiste ste veľmi šťastná, že sa poznáte s pánom Gacougnolom, závidím vám, že máte prístup do jeho ate-

liéru, kde sa možno tak ťažko dostať. Preto by som sa chcela stať vašou priateľkou. Prosila by som vás, aby ste ma predstavili.

— Ale, drahá miss, — povedala ešte rozumná Virgínia, — veľmi sa náhlite. Povedala som vám, že slečna je veľmi zadobre s naším umelcom, ale nepovedala som vám, že smie vojsť do jeho svätyne, tobôž voviesť tam iných.

Klotilda, aby mala pokoj, vyhlásila, že, keďže je zvyknutá na samotársky život, bojí sa, že by nemohla dostatočne vyhovieť vzácnemu priateľstvu, ktoré sa jej bolo ponúklo, pridajúc, že Gacougnolov ateliér je pre ňu naozaj otvorený, ale že nemá práva vodiť doň iných.

Priame otázky už nepadaly. Len šuškanie hlupáčok vzťahovalo sa na maliara, sochára, básnika a hudobníka, o ktorom padly všelijaké protichodné posudky v márnej nádeji, že pristihnú mladú ženu, usilujúcu sa myslieť na celkom iné, pochopiacu v tento deň lepšie neporovnateľnú silu mlčania.

Spolustolovníčky si musely priznať, že „nebudú ďalej čítať“ v tejto duši, a sama slečna Séchoirová bola trochu zarazená nad ostrou presnosťou a zvláštnou tvrdosťou osoby, o ktorej si myslela, že je bojazlivá!...

Toto stolovanie bolo pre Klotildu napomenutím, aby si dávala veľký pozor a sta-

rostlivo bránila neoceniteľný poklad svojho postavenia proti možnému uchváteniu obraznosti k cudzincom alebo cudzinkám, ktoré by neboly tak zrejme splnomocnenými ministrami jej osudu, ako maliar, ktorého sa opovažovali súdiť.

Opustila stôl, ako najskôr mohla, a bežala do svojej izby pozrieť sa na balík, poslaný Gacougnolom. Boly v ňom všetky druhy nevyhnutnej ženskej bielizne, rozličné toaletné veci a sopár kníh. Statočný muž vstal zaiste zavčasu, bolo to jasné, ponavštevoval obchody len preto, aby ju prekvapil prv, než príde k nemu.

Či by sa takáto úslužnosť, tak zriedkavá starostlivosť mohli vysvetliť len kresťanskou láskou, na ktorú sa umelec včera odvolával, chcjúc ňou ospravedlniť svoju štedrosť? Ani jeden doktor by sa to neopovážil zastávať. Klotilda bola dievča také také prosté ako čiara horizontu, a preto vedela rozoznať alebo predstaviť si aj najďalšiu úchylku. Ale od včerajška sa ešte chvela a podozrenie, ktoré ňou na chvíľku zalomcovalo v jej rozkošnej hlave, víťazne odohnané vznešenými závanmi oduševnenia, nemohlo ju zasiahnuť. Priame duše sú rezervované na priame muky.

Keď počula odbíjať jednu, vykročila s ním k ateliéru svojho protektora, kam prišla

o pár minút neskôr, ako odtiaľ vyšla jej matka.

XX

Tu treba trocha odbočiť. Riadnych ľudí, ktorí majú neradi odchýlky alebo sa na nekonečno pozerajú ako na vedľajšiu vec, nábožne prosím, aby nečítali túto kapitolu, ktorá nič ani nepozmení a na ktorú budú hľadieť ako na najmárnejšiu vec, akú bolo možné kedy napísať.

A napokon tí láskaví čitatelia urobili by lepšie, keby tento sväzok vôbec neotvárali, lebo celý je ničím iným ako dlhou odchýlkou o úzkosti života, o pekelnnej nemilosti jestvovania bez rypáka v spoločnosti bez Boha.

Spisovateľ tejto knihy nikdy nesľuboval, že bude niekoho zabávať. Ba práve niekoľko ráz sľúbil opak, a slovo verne dodržal. Nijaký sudca nie je povinný od neho viac požadovať. Okrem toho koniec tejto histórie je taký chmúrny, hoci osvetlený veľmi tajomnými plameňmi; ale vždy príde dosť načas, aby sentimentálne ploštice, zaujímajúce sa o ľúbostné romány, dojal alebo zhrozil.

Je neodškriepiteľné, že prijímať dary, a hlavne to, čo sme navykli menovať užitoč-

nými darmi, je v očiach sveta zrejmým výsledkom obludnej zvrhlosti, najmä keď žena, ktorá ich prijíma, je slobodná, a muž, či už slobodný alebo nie, opovažujúci sa tie dary darovať, nie je ani jej blízkym príbuzným ani jej snúbencom. Ale z jednoducho obludnej stáva sa mravná zvrhlosť *prílišnou*, keď veci, s jednej strany ponúkané a s druhej strany otvorene prijaté, slúžia intímnym potrebám, a preto sú znamením hanebnosti. Darovanie košele, napríklad, volá do neba...

S toho hľadiska neobhájiteľná Klotilda bola by ekonomickými moralistami odsúdená so skoro nadľudskou energiou. Ale ženy, i tie najhanblivejšie, boly by vo svojich odsudzujúcich výrokoch donútené uznať, že Gacougnol vykonal práve iba svoju úlohu, a jeho dary, nech už boly, aké boly, predpokladajúc aj štedrosť viacerých Kalifov, boly vždy len neúplnou a nedostatočnou obeťou.

Ženy sú všeobecne presvedčené, že im to patrí. Táto viera je v ich povahe tak, ako je trojuholník vpísaný do obvodu kruhu, ktorý určuje. Krásna — či špatná, otrokyňa — či cisárovná, každá, majúca právo považovať sa za ŽENU, ani jedna z nich neuniká tomu zázračnému inštinktu držania žezla, ktorého Držiteľku vždy očakáva ľudské pokolenie.

Schopenhauer, odporný pedant, ktorý svoj život prežil pozorovaním horizontu zo dna studne, iste bol dokonale neschopným čo aj len upodozrievať nadprirodzený pôvod vláderskeho citu, vrhajúceho najsilnejších mužov k nohám žien, hoci súčasné psovstvo bez váhania oslavovalo toho rúhača Lásky.

Lásky, istotne, lebo žena nemôže byť, ani sa nemôže pokladať za niečo iného, ako za Lásku samu, a zemský Raj, toľko storočí hľadaný Don Juanmi všetkých stupňov, je jej zázračným obrazom.

Pre ženu, teda časné stvorenie, dočasne nižšie, sú len dve stanoviská, dva podstatné spôsoby bytia, ktoré požaduje Nekonečno, aby bolo uspokojené: Blaženosť, alebo Rozkoš. Medzi tými dvoma je len Počestná žena, t. j. žena Malomeštiaka, absolútneho prekliatca, ktorého nevykúpi nijaká smierna žertva.

Svätica môže upadnúť do blata a prostitútka vystúpiť do svetla, ale ani jedna ani druhá nikdy sa nebude môcť stať počestnou ženou, lebo hrozná jalová krava, ako sa menuje počestná žena, ktorá kedysi odoprela Božiemu Dieťaťu pohostinstvo Betlehema, získala večnú impotenciu pádom alebo vystúpením vyšvihnúť sa zo svojej ničoty.

Ale všetky sa shodujú v jednom spoločnom bode. Sú isto-iste presvedčené o svojej

hodnosti rozdávateliek Radosti. *Causa nostrae laetitiae! Janua coeli!* (Príčina našej radosti! Brána nebeská!) Sám Boh môže vedieť, koľkými spôsobmi sa amalgamujú tie posvätné podoby s rozjímaním najčistejších a čo im vnuká ich najtajomnejšia fyziognomia!...

Všetky, či si to uvedomujú, alebo nie, sú presvedčené o tom, že ich telo je Rajom. *Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat.* (Na počiatku Pán Boh však vysadil raj rozkoše, do ktorého postavil človeka, ktorého utvoril.) Preto nijaká prosba, nijaké pokánie, nijaké mučenie nemá dostatočnej sily, aby dostalo dovolenie získať si ten neoceniteľný klenot, ktorý by ani diamanty všetkých planiet nevedely zaplatiť.

Povážte, čo dávajú, keď sa dávajú, a zmeňte ich svätokrádež, keď sa predávajú!

A tu je záver, vyňatý z Prorokov: Žena má DÔVOD tomu všetkému veriť a to všetko požadovať. Má nekonečný dôvod, lebo jej telo, tá čiastka jej tela, bolo tabernákuľom živého Boha, a nik, ani sám archanjel, nemôže určiť hranice vzájomnosti v tom neslýchanom tajomstve!

Už sme videli, že Gacougnol vyšiel včas ráno a Klotilde venoval neobyčajnú pozornosť.

Pri návrate našiel pred svojimi dvermi akúsi starenu, ktorú, ako trocha krátkozraký, zďiaľky pokladal za veľmi vysokého kňaza, vysušeného apoštolskými prácami a hlboko zarmúteného morom srdc.

Matka Chapuiska, oblečená v čiernom, skutočne sa skrývala pod ohromným klobúkom povestnej starobylosti, podobným kolesu, ktorý musela objaviť na naplaveninách nečistôt, a živo si utierala oči špinavou kockovanou vreckovkou, ktorá by v niektorom kanáli predmestia bola na svojom priliehavom mieste.

Agonizujúcim hlasom oslovila maliara, ktorý ju chcel ihneď poslať do čerta, ale, keď myslel o Klotildinej spokojnosti, prišlo mu na um, že by ju jej táto ohavná matka mohla pokaziť.

Vpustil ju teda dnu, mysliac si, že koniec koncov takáto špina nezaberie predsa veľké miesto, a keď odíde, trochu poparfumuje izbu.

Ináč vkrok protivnej frflený bol niečím takým krásnym, že sám osebe odmenil jeho ctnosť. Šmatľala a drobčila nohami po pod-

lahe, opierajúc sa o múr, ako keby viac nevládala niesť svoju ťarchu, a súčasne otvorila široké stavidlo, splav prerušovaného kvokania, ktoré celému svetu dovoľovalo myslieť, že sily takej chudobnej matky sú rozhodne vyčerpané, že niet nijakého prostriedku, aby mohla niesť taký ťažký kríž, a keď pomoc shora dá na seba ešte dlhšie čakať, čochvíľa sa zrúti.

Nesmierny odpor z takej prítomnosti kedykoľvek inokedy bol by silnejší než sám pocit smiešnosti, a Pelopidas istotne by bol stratil prívetivosť. Ale jeho duša bola v radostnom rozpoložení, presne vykonávajúc to, čo sa mu páčilo, a opanoval ho karikatúrista.

— Pani, — povedal, — buďte presvedčená, že ma vaša návšteva uchvacuje. Na nešťastie, moje práce dovoľujú mi oddať sa pravdepodobným rozkošiam vášho rozhovoru iba na päť minút. Bol by som vám nekonečne povďačný, keby ste mi dvoma slovami oznámili svoju vec.

Matka Chapuiska, podídúc do stredu priestrannej miestnosti, zastala, spustiť obe ruky, a s otvorenými dlaňami na konci dvoch dlhých ramien, pritísnutých k bokom, postavila sa do starostlivo naštudovaného postoja vznešenej kresťanky pred nevľúdny prokonzulom.

Súčasne obratnými pohybmi brady opísala uzavretú krivku na zvädnutom krku starej posmeškárky, napravo a naľavo pozdvihnúc hubu Cymodoceje starých trotoárov, ako keby túžila po nebeskej vlasti.

— Moja dcéra? — vydýchla konečne. — Čo ste urobili s mojím úbohým dieťaťom? — A táto materinská ponosa bola ako by najvyšším fúknutím, ktoré prešlo cez parthénsku flautu.

Pelopidas, ktorého zpočiatku pohľad na slabučkú starenu naplňal žartovnými myšlienkami, bol chvíľu pokúšaný, aby sa na ňu obrátil tým istým slovom, ktoré pred dvadsiatimi štyrmi hodinami malo taký obdivuhodný účinok, a len že nezvolal: „Soblečte sa!“ Ale zaraz ho uchvátil hrozný strach, aby to nerozumela doslova, a uspokojil sa touto odpoveďou:

— Vaša dcéra je pravdepodobne v svojom byte. Pretože jej model potrebujem veľmi často, a vaša štvrť je až kdesi u diabla, poradil som jej, aby odteraz bývala trocha bližšie. Preto som vám včera večer poslal depešu.

Pri týchto slovách mučenica ako keby sa bola zapotácala. Lapiac sa oboma rukami čela, zakričala takto pateticky:

— Ach, môj Bože, toto je posledný úder! Teraz je už ozaj koniec. Ty ma tresceš,

sladký Ježiš, lebo som veľmi milovala svoje dieťa. Och, moje úbohé srdce!

Keď sa tento drahocenný orgán pre jeho predstieranú slabosť stal veľmi obťažným, zmätene sa poobzerala, a keďže nijaká milosrdná duša nepribehla jej ponúknuť stoličku, priblížila sa k pohovke, úspešne napodobňujúc tackavé krôčky potulných komedian-
tov melodrámy.

Maliarova hrôza sa dovíšila pri myšlienke, že taká „krásavica“ prízraku mala by sa rozvaliť na dôverný nábytok jeho vznešenejších meditácií. Priskočil a, lapiac ju za kosti v laktoch, ktoré rezaly ako kremeň, obrátil ju k dverám.

— Ach, tak, povedzte, milá pani, to si vy myslíte, že ste náhodou v Márnici? Mal som česť dať vám najúctivejšie, ako viem, najavo, že vás viac nemôžem počúvať s celou sosbie-
ranosťou mysli. Tým menej mám čas rozjímať o vašich grimasách zúfalosti, hoci, uznávam to, vykonali ste ich slušne. Keď mi nemáte oznámiť niečo hmatateľnejšieho, zaprisahám vás, aby ste zaraz zmizli.

Starena, pochopiac, že by ju vyhodil na ulicu a že u takého chlapa nebolo treba rátať výlučne na patetické afekty, rozhodla sa osvedčiť:

— Pane, — zavzdychla, — vráťte mi moju dcéru! Je to jediná potecha mojich starých

dni. Nemáte práva oddaľovať matku od svojho dieťaťa. Ona sa musí skrývať vo vašom dome, lebo nemá peňazí, aby žila v hoteli... Bože môj, ešte by som v tom nevidela mnoho zlého, keby ten drahý poklad našiel *dobré priateľstvo*. Vidím dobre, že ste statočný a poctivý pán, ktorý vie žiť, a nikomu by ste nechceli krivdiť, pravda? Len uznajte, to je ešte neskúsené dieťa, a nik nenahradí rady jednej matky. Nebo mi je svedkom, že som ju sväto vychovala!... Vy ju nechcete oklamať, v takých veciach ste veľmi svedomitý, dobre vidím, že ste čestný maliar. A potom, veď sa vždy možno dohodnúť, keď sme ľudia z lepšieho sveta. Ja, pane, verte mi, poznala som protivenstvo, ale pochopíte, že som nie hocijakou ženou. Och, naozaj pochádzam z vysokého rodu! Na prvý pohľad možno poznať, že som nie žena z ľudu. Musela som vedieť etiketu a spôsoby, ako sa patrí. Nešťastie chcelo, aby som sa vydala za muža, nehodného mňa, ktorý z môjho života urobil smútok a korunoval ma tŕňami. Ale celý svet vám bude môcť povedať, že som nešťastie vznešene znášala. Nemôžem si nič vyhadzovať na oči, vždy som kráčala priamou cestou a svojej dcére dala som dobrý príklad...

— Hľa, — dodala náhle unesená a ako žena, neodporujúca viac svojmu srdcu, roz-

tvorila ramená Pelopidasovi, ktorý cúvol zdesený, — keby ste chceli, boli by sme spolu takí šťastní! Viac by sme sa už neodlučovali. Ja by som prišla s mojím drahým k vám, a bola by to rodinka Boha dobrotivého!

Rana bola priama a výborne trafila toho, na koho bola namierená, ktorého všetky trpezlivosti išly stroskotať. Nepredvídaná ponuka otca Chapuisa za budúceho spoločníka rodinného bývania jednako však na minútu oživila maliarovu veselosť.

— Naozaj, — povedal vážne, — to je budúcnosť. Ten drahý, o ktorom hovoríte, istotne je to ten rozkošný chlapík, čo bol tu predvčerom? Máte dobrý vkus, ako žena z lepšieho sveta, a dokonale sa hodíte spolu. Kopaním vás kotúľa po zemi, pravda?

— Och, pane, ako to môžete hovoriť? Také vznešené srdce a ako miluje našu drahú Klotildu!

— Hej, až tak, že by s ňou chcel spať, však? a ctnosťná matka by pritom držala ešte sviečku... Ach, stará bosorka, — skríkol napokon rozzúrený, — prišla si, aby si sa pokúsila predať mi svoju dcéru, ktorú si onoho času hádam ukradla, lebo je neuveriteľné, žeby bola vyšla z vášho slamníka, plného hmyzu. To by zmiatlo i blesk Boží! A vy dúfate odo mňa vymámiť peniaze,

však, moja kráska. To si tak krásne kalkulovala so svojím oplanom, že sa úbohé dievča stalo mojou milenkou a tak by ste mohli zo mňa ťažiť do vôle, robiac mi v mojom príbytku všelijaké zúfale scény. Pokladali ste ma teda za nováčka!... Počúvajte ma raz navždy: nejdem márneť čas vysvetľovaním, že slečna Klotilda mi je a má byť len priateľkou. Vy by ste to nikdy nepochopili, že také mladé dievča, vami vychované, mohlo by byť niečím iným ako kurvou. Ale pretože myslíte, že máte na ňu právo, čo je vskutku poriadne hlúpe, vo vašom záujme vás upozorňujem, že v tejto veci nemáte so mnou absolútne čo vyjednávať a nie som z tých, ktorí sa dajú omrzieť. Vaša dcéra, keď bude chcieť, to už ona uvidí, pôjde vás pozrieť. Za seba vám zakazujem ešte raz sem vstúpiť. Môj ateliér nie je salónom a vo všetky dni nie som trpezlivý. A toho pľuhavca vyzývam, aby sa nerozdrapoval, ale ticho sedel, keď mu záleží na jeho kostre. Dost' rečí! Teraz zmiznite a hľadte rovno utekať, ináč budete mať dočinenia s políciou. Tak, šup!

Dvere sa zatvorily a Izidora samica, magicky sa ocitnúc na asfalte, utekala plačúc a zúriac, ale dosýta naplnená spasiteľným strachom z toho čertovského muža, ktorého hlas jej zvučal ako cymbaly jozafátskym údolím.

Od toho dňa opanovala Klotildu veľká sladkosť spokojnosti. Jej život plynul ako tok rozkošnej rieky bez vodopádov a vírov. Rovnakým srdcom prijala pokoj, ako bola prijala trápenia, s takou spokojnosťou a odhodlanou vôľou, že si nedá vyrvať svoj poklad. Hoci by šťastie nemalo byť len jednoduchým prímerím, chcela sa z neho *plne* tešiť a aspoň odvahou sa zásobiť na budúce súženia!

Každý deň strávila sopár hodín v ateliéri Gacognola, ktorého plnila viac a viac úžasom, a on sa s neuveriteľnou horlivosťou podoberal vzdelávať ju. Postoj k sv. Filomene mal trvať už len niekoľko posedení, ale génia napäl dať svojej rozkošnej spoločnici najavo, že je mu nevyhnutne potrebná.

Kým pracoval pri podstavci, celkom originálne ju použil za predčitateľku pod tou jednoduchou zámienkou, aby verše Viktora Huga alebo próza Barbey d'Aurevillyho napomáhaly jeho inšpiráciu, ako keby bol počúval najsugestívnejšie melódie Chopina alebo Beethovena.

Keďže bol, ako väčšina *južných vzdelancov*, dosť dobrým virtuózom čítania, využil príležitosť naučiť ju to ťažké umenie, ktorým čvirici z Francúzskej komédie a likvi-

dátori dvojhlások z Konzervatória tak dôkladne opovrhovali; spolu s odhaľovaním najvyšších literárnych výtvorov vyjavoval jej tajomstvo, ako vysloviť podstatu textov: „to vznešené a spôsob, ako si ním máme poslúžiť“, hovorieval.

Istého dňa, keď jej dal prečítať celého Britanika, hroznú nudu toho veľdiela osladzujúc častým prerušovaním čítania, zaviedol ju do Théâtre Français, kde práve hrali tragédiu, čo jej ešte zvučala v ušiach.

Na nesmierne začudovanie svojej žiačky upozornil ju na to, že sa neprednáša ani jeden básnikov verš, ba ani jediné slovo, ale že povestní komedianti, živení prázdnyimi rečičkami tradície, ku textu prikladajú akýsi druh celkom cudzieho deklamátorského kontrapunktu, cez ktorý nepresvitne atom živej básne, hoci si nárokuje jej interpretáciu.

Ukázal jej, ako obecenstvo, do tretieho neba uchvátené Otrepanou vecou a hypnotizované slovami „dikcia“, „fonetická syntax“, „vzrušujúce intonácie“ atď., zapchané nimi ako fľaškovými zátkami, naivne myslí, že čuje Racina, o ktorom sa herci ešte naivnejšie domnievajú, že ho recitujú.

Ten čudný maliar teda v sebe samom odkryl obdivuhodné, predtým ani netušené pedagogické schopnosti. Vedel kopu vecí,

ale, keď sa jeho duševné zásoby minuly; skvelé ospravedlnenia, ktoré podával o svojej nevedomosti, zdaly sa osožnejšími než sám predmet, o ktorom sa priznával, že je v ňom slabo podkutý.

Hovorieval napríklad, že nikdy nemohol pochopiť to, čo sa všeobecne nazýva filozofiou, nerozumejúc bežnú koncepciu bezočivých hlupákov, ktorí sa opovažujú vyrovnáť domnienky hypotézami a indukcie postulátmi. Pritom sa rozhorčoval proti Severu, ktorý právom obviňoval, že svojím farbavým služobníckym duchom zasiahol zdravý rozum latinských rás, nech sa robí, čo chce, od vekov predurčených panovať nad tou čvargou.

— Dajte mi pokoj, — volal na Klotildu, ktorá ho predsa nikdy nevyrušovala, — jestvujú len dve filozofie, keď sa už chceme pridržiavať toho ohavného slova: kresťanská špekulácia, to jest Pápežova teologia, a špekulácia rozbroja. Jedna pre juh a druhá pre sever. Dovolíte, aby som vám niekoľkými slovami predniesol tú nechutnú históriu? V germánskom svete sa to pred vašim Lutherom nijako neskvelo. Keď hovorím *vaším*, rozumiem tým Luthera toho obžernického národa. Bola to neovládateľná trmavrma päťsto či šesťsto štátikov a v každom bolo plno podozrive temných hlaváčov, ne-

preniknuteľných svetlom, ktorých potomkovia môžu byť usmerňovaní alebo disciplinovaní len poriadnymi údermi obuškov. Duchovnú autoritu nad tým bolo možno vidieť ako včelu nad hnojiskom. Luther mal tú najvyššiu výhodu, že bol Špinavcom, očakávaným patriarchami severného bedárstva. Nádherne vtelil do seba beštialitu, nechápavosť hlbokých vecí a hnisavú pýchu všetkých pijanov kravského moču. Zbožňovali ho, prirodzene, a celý sever Európy ponáhlal sa zabudnúť na Matku Cirkev, aby sa vhodil do náručia toho divocha. Hnutie trvá skoro štyri storočia a nemecká filozofia, ktorú práve teraz presne hodnotím, je najhojnejším svinstvom, ktoré vyšlo z protestantizmu. Menuje sa to bádavým duchom, pred narodením sa to prichytí ako syfilis a nájde sa pár francúzikov, splodených v továrňach na spracovanie výkalov, čo napíše, že je to isto-iste vyššie než intúcia nášho národného génia.

Táto skracovacia metóda predivne sa hodia na priame a rýchle vzdelávanie mladej ženy, ktorá hneď výborne asimilovala všetky podstatné pravdy, či už boly transcendentné alebo elementárne. Dojímavý Pelopidas podával jej vcelku pravdivý pokrm, nehľadiac na niekedy až hrdinský neporiadok postrehov a vzhľadov.

Veda, podávaná tým učiteľom, pripadala jej ako chlieb, pečený nejakým námesačným pekárskym učňom, v ktorom by boli kamene, klince, papier, handry z nohavíc, krátke ústrižky špagáta, pipasáriky, kostičky z rýb a labky hmyzu, ale bol to pravý pšeničný chlieb, ktorý ju posilňoval.

— Čo je to stredovek? — pýtala sa ho raz, keď prečítala povestný sonet od Paul Verlaina.

Toho dňa Gacougnol prevýšil sám seba a stal sa veľkolepým. Zdvihol sa so svojej stoličky, odložil paletu, štetce, fajočku, všetko, čo by mohlo prekážať človeku, aby sa naladil na vznešené, a, stojac uprostred ateliéru, predniesol slová, hodné veľkého markýza Valdegamasa:

— Stredovek, dieťa moje, to bol nesmierny kostol, ktorý viac nebude možno vidieť do príchodu Boha na zem, modlitebňa, priestranná tak ako celý Západ a vystavaná na desiatich storočiach úchvatu, pripomínajúcich desať Prikázaní Sabaotu! Bolo to všeobecné kľačanie v klaňaní alebo v hrôze. Sami bohorúhači a ukrutníci kľačali v prítomnosti Ukrižovaného, čo mal súdiť všetkých Iudí... Navonok boli temnoty, plné drakov a pekelných ceremónií. Vždy boli pri Kristovej smrti a slnko sa neukazovalo. Chudobní vidiečania trasúcky obrábali hru-

du, ako keby sa báli, že včas prebudia nebožtíkov. Rytieri a ich panoši mlčky šli do diaľky na koňoch po obzore v súmraku. Všetko plakalo, prosiac o milosť. Niekedy náhly prívál vetra otvoril dvere, zvonku vženúc až do stredu sanktuária temné postavy, ktoré zahasily všetky sviece, a bolo počuť len veľmi dlhý krik zdesenia, odrážajúci sa v dvoch anjelských svetoch očakávaní, kým Spasiteľov Zástupca pozdvihne strašné preklínajúce Ruky. Tisíc rokov Stredoveku bolo časom veľkého kresťanského smútku, od vašej patrónky svätej Klotildy do Krištofa Kolumba, ktorý so sebou do rakvy odniesol nadšenie lásky, lebo len Svätí alebo protivníci Svätých môžu byť medzníkmi dejín.

V ktorýsi deň pred mnohými rokmi pozoroval som veľké rozvodnenie Loiry. Bol som hodne mladý, a preto hlúpy a tiež málo veriaci, ako vždy, keď nás hryzú všetky možné šfúry fantázie. Dvadsaťštyri hodín som cestoval v tom radostnom tourainskom kraji, preplnenom chvením poplašného zvonenia. Môj pohľad, ako sa len ďaleko mohol zahľadiť na všetky hradske a všetky chodníky, na vinice a lesy, bol svedkom paniky obyvateľstva, v zúfalstve utekajúceho pred rozbesnenou vražditeľkou, zaplavujúcou dediny, strhujúcou mosty, odnášajúcou plochy

lešov, celé vrchy skál, odpadkov, stodoly, plné úrody, dobytok s jeho mašťami a trhajúcou všetky prekážky, erdžiac ako armáda vodných koní. To všetko sa dialo pod žltým a skrvaveným nebom, podobným druhej rozhnevanej rieke a zdalo sa, že ohlasuje doplnky pustošenia. Napokon som prišiel do malého znepokojeného mestečka a nasledoval som bledý zástup, hrnúci sa do starodávneho kostola, ktorého zvony všetky razom vyzváňaly.

Nikdy nezabudnem na toto divadlo. V strede tmavej lode na zemi ležal starý porúchaný relikviár, vytiahnutý zpod ktoréhosi oltára, a osem červených žiar, zapálených v roštoch alebo na ohrievadlách, osvetľovalo ho miesto sviec vodorovne so zemou. Mužovia, ženy, deti, celý národ, padnúc na tvár, ležal naokolo na podlahe a s rukami, sopákami nad hlavami, prosili Svätca, ktorého kosti tam boli, aby ich oslobodil od hrozného biča. Rozvlnené more vzdychov bolo nesmierne a každou chvíľou sa obnovovalo ako oddychovanie mora. Dojatý všetkým, už tým, čo predchádzalo, pustil som sa do plaču a začal som sa modliť, srdcom sjednotený s tým úbohým množstvom, a vtedy som očami ducha a ušami duše poznal, čo to musel byť Stredovek!

Prudkým obrazom svojej obrazotvornosti

preniesol som sa do stredu dávnych časov, v ktorých sa utrpenie neprerušovalo, iba ak úpenlivou modlitbou. Výjav, ktorý som mal pred očami, bol pre mňa určitým typom tisícich rovnakých výjavov, rozdelených medzi tridsať nešťastných pokolení, ktorých obdivuhodná bieda sotva sa spomína v dejinách. Od Attilu až do mohamedánskych nájazdov a od povestnej „divosti Normanov“ po besnú anglickú zúrivosť, trvajúcu sto rokov, vypočítal som, že milióny nešťastníkov všade padalo na tvár pred ostatkami svätých Mučeníkov alebo Vyznavačov, ktorých pokladali za jediných priateľov plačúceho a núdzu trpiaceho.

My, sberba, my sme synmi tejto zázračnej trpezlivosti a keď sme, po Lutherovi a jeho rozumkárskych následníkoch, zapreli veľkých veľmožov Raja, ktorí potešovali našich otcov, bolo spravodlivé, aby nás ako psov odkopli od banketu poézie, na ktorý sa tak dlhý čas pozývaly prosté duše. Lebo tí Iudia modlitby, tí nevedomci, tí utláčani bez reptania, ktorými opovrhuje naša dostatočnosť idiotov, vo svojich srdciach a vo svojich mozgoch nosili nebeský Jeruzalem. Ako mohli, tak nám podali svoje úchvaty v kvádroch katedrál, vo skvelých maľovaných oknách kaplniek, na velíne breviárov, a my sa máme, keď máme troška génia, pousilo-

vať vystúpiť zas k tomuto svetlému prameňu...

Marchenoir, ktorý je akýmsi druhom stredovekého človeka, povedal by vám, Klotilda, tie veci omnoho lepšie než ja. Cíti a myslí ako v jedenástom storočí a viem si ho veľmi dobre predstaviť na prvej krížovej výprave s Petrom Pustovníkom alebo s Gautierom Nemáničom. Opýtajte sa ho na to.

Vidno, že Gacougnoľove poučenie bolo hlavne estetické. Objaviac vo svojej žiačke neobyčajný pud po Kráse vo všetkých veciach, naň sústredil celú svoju horlivosť a nikdy jej nepredstavoval iný predmet, istý, že ten panenský duch, chvejúci sa ako vážky vo svetle, vždy pochopí to, čo sa preň napíše na zlatom lúči.

Rozumie sa, že intelektuálne vzdelanie dievčaťa bolo sotva začiatkové. Dostalo sa jej vzdelania najnižších robotníčok a susedstvo Izidorovie páru nemohlo ho veru rozvinúť. Niekoľko biednych kancelárskych románov bolo jej jediným prameňom a ostatok vykonala šľachetná povaha.

Súhlasne s nevyjadreným Gacougnoľovým želaním zatúžila zväčšiť svoju dušu. V tom ju podporoval styk s maliarom a s jeho priateľmi, lebo prijímal skoro výlučne tri či štyri dosť pozoruhodné osobnosti, medzi nimi Marchenoira. Rastúci záujem návštevníkov

úzkeho kruhu pre novú jednotku ich uzavretej skupiny bol zjavný. Videla, že je pripustená do vzácneho strediska, v jej očiach už čírou prítomnosťou „Inkvizítora“ zázračne presláveného.

Teda od prvých dní prosila svojho nadšného majstra, aby jej zaobstaral základné príručky, ktoré potrebovala, aby sa naučila pravopis, zemepis a všeobecné dejiny, troje vedomostí, povedal jej Marchenoir, ktoré skutočne vyššej žene po Katechizme musia stačiť, — a horlive sa dala do roboty, venujúc štúdiu celý čas, ktorý od nej nevyžadoval Gacougnol, so strachom si myslíac, že mu zbytočne prekáža. V tom sa mýlila. Dostal sa skoro až ta, že vždy musela byť pri ňom, a nenamáhal sa pred ňou to zakrývať.

— Moja drahá priateľka, — odpovedal na otázku, plnú nepokoja, ktorú mu predložila v deň, keď sa skončila úloha modelu; chcel ju povýšiť na vyššiu funkciu predčitateľky, — uvedomte si, — povedal jej vtedy, — že som človek neústupný a nechcem vás prepustiť už aj preto, lebo moja prítomnosť nie je vám odporná, čo je, pravda, možné. Nevystatujem sa, že som vždy okúzľujúcim spoločníkom. Ale, keď ma môžete zniesť, na svoju česť vás uisťujem, že ste mi viac než užitočná.

Predovšetkým mi budete čítať knihy, ktoré

mám rád. Skrze vás ich znova uvidím, čo pre mňa, prosím vás, verte tomu, nebude len povrchné dôležité, lebo máte až neslýchaný dar byť všednou osobou. A potom, keby ste mi nepreukazovali nijakú pozitívnu službu, v slovníku majúcu presné pomenovanie, či je to nič, keď ma bude chrániť od nudy mojej existencie, ktorá je nie veľmi veselá. Som nepodareným veľikášom, viem to lepšie než ktokoľvek iný a neokúňam sa to povedať. Neskôr pochopíte lepšie, koľko trpkosti je v tomto slove...

Potrebujem teda spoločnicu. Také čudáctva sa nerobia. O dôvod viac. Žil som tak, že som zo záľuby robil to, čo sa nerobilo. Vidíte teda, že vzhľadom na mňa ste v celkom priliehavom pomere...

Okrem toho, moja malá chuderka, predpokladám, že ste sa smierili s predpokladmi alebo klebetami, ktoré v Grenelle môžu vzniknúť. Hocičo by ste v mojom dome robili, vaša ctihodná matka a jej vážený spoločník by o všetkom nepovedali nič menšie, než že ste mojou milenkou. Netajil som, že už v prvý deň tu bola v mojej posteľovej bielizni hľadať svoju stratenú drachmu.

Upokojte sa, ako som vám to odporúčal, a keď mám česť byť pre vás viac alebo menej komickým obrazom Prozreteľnosti, povedzte si, že hádam prijímam viac, než dá-

vam, a neobsypujte ma svojimi škrupuľami.

Klotildino stanovisko k jej matke ustálilo sa zaraz po povestnej návšteve, pripomenutej Gacougnolom. Na jeho radu celkom chladne napísala svoje rozhodnutie, že odteraz chce byť sama, naznačila v ňom aj svoju výslovnú vôľu vôbec sa nestretnúť s matkou do dňa, kým neodvolateľne nevypovie Chapuisa. Rozkošná dvojica, zrejme rozčarovaná takým čiernym nevďakom, ani neodpovedala a s tej strany pokoj beženky zdal sa byť na neurčitý čas zaistený.

XXIII

Pravdepodobné udalosti viac nezaslúžia, aby sa spomenuly. Naturalizmus sa ich toľko naopisoval, že sa u intelektuálov zrodila dravá potreba literárnej halucinácie.

Nik sa nebude škriepiť, že Gacougnol je nemožný umelec a Klotilda mladá osoba, akú málokedy vidieť. Pedagogia a obojstranný platonizmus ich správania zrejme uráža verejnú psychológiu. V knihe už predstaveného Marchenoira nikdy neprijali bez výhrady a ľudia, ktorí sa ešte objavia na scéne, budú len veľmi ťažko pokladaní za vážnych. Také rozprávanie zalieča sa preto viac a viac zriedkavejším rebelantom, dožadujúcim

sa práva pastvy mimo hraníc, určených zákonodarcami Fikcie.

Bez ohľadu na vášnivé molekuly, po dvoch mesiacoch ešte nič neukazovalo na to, že si ochranca a chránená čoskoro padnú do náručia a proste budú spolu spať.

Keď Gacougnol niečo zamýšľal, neprehovoril ani slova, ba neurobil ani najmenšiu náražku. So svojej strany Klotilda plávala na viac miliónov míľ od slnka žiadostivosti ako biely mesiac, šťastný, že môže nevinne odrážať trochu svetla.

Rozhodný dôkaz šťastia bol jej na prospech a nič nezmenila na svojich spôsoboch úctivej ovečky. Ľahostajná k údivu, ktorý spôsobovala v penzionáte, každé ráno chodievala prebdiť hodinu do kostola des Terres, prosiac Boha, aby jej ešte na nejaký čas zachoval jej rúno a aby ju naplnil odvahou pre budúce stíhania, ktoré tušila. Nemožila veriť, že prítomný stav môže byť niečím iným, ako občerstvujúcim oddychom, pomíňajúcim sa rozmarom jej osudu, ktorý ju na chvíľu prestal trápiť, aby pohodlne nabrúsil krásne nože.

S úzkosťou si pripomínala Misionárove tajomné slová, ponímajúc ich ako prorocké upozornenie, ako by ohlasujúce neobyčajné bolesti, rozdielne od minulých banálnych utrpení.

— *Keď budete v plameňoch,* — pýtala sa, — čo znamenajú tieto slová a prečo mi ich dobrý otec povedal? Môj Bože, ty vieš, že nemám srdce mučeníkov a veľmi sa bojím prisľúbených mi plameňov.

Ohýbala sa teda a krčila pod naliehavým závanom ohnivej púšte, ktorú si v mysli vykreslila medzi sebou a Rajom.

Spomínala si tiež na Evu, „Matku Živých“, ktorú jej odporúčal biskup divochov, aby sa k nej vrúcne modlila, uisťujúc ju, že táto prvá žena bola jej pravou matkou a že ona jediná môže jej pomôcť.

Hľa, jej detská modlitba, ktorá by istotne napajedila cukrárov litánií vo všetkých laboratóriách hojne navštevovanej pobožnosti.

— Moja vrelemilovaná Matka, ktorú oklamal Had v krásnej Záhrade, prosím ťa, vypros mi, aby som milovala obraz Boha v sebe a nebola veľmi nešťastná, keď ma navštívi utrpenie.

Keď je v mojom susedstve nejaký nebezpečný plaz, upozorni ma, pre zmilovanie. Vhod mu na hlavu veniec žeravých uhľov, aby som ho od strachu poznala.

Nedopusť, aby i mňa sklamala nízka rozkoš, ktorej novota ma opája a ktorá hádam nebude trvať toľko dní, koľko by bolo treba, aby som odvykla od poníženosti.

Dobre viem, úbohá Matka, že na tom sve-

te, ktorého záhubou bola tvoja Veľká Zvedavosť, ťa veľmi nemilujú a smútim, keď si pomyslím, že sa tvoje velebné Meno tak zriedka vzýva.

Zabúda sa, že ty si musela napred vytrpieť všetky ľutovania Človečenstva a že je to hrozná vec mať tak nevďačné deti...

Ale odvtedy, ako mi ťa ukázal dobrý stariec, vždy som hovorila k tebe s vrúcnosťou a tvoju spoločnosť cítila som v najbolestnejších hodinách.

Pripomínam si, že ty si ma v mojom spánku vzala za ruku a spolu sme šli do prekrásnej krajiny, kde levy a sláviky hynuly melanchóliou.

Povedala si mi, že to bola stratená Záhrada a tvoje veľké slzy, ktoré sa podobaly svetlu, boly také ťažké, že ma drvily, padajúc na mňa.

To ma predsa potešilo a prebudila som sa, cítiac, že žijem. Či ma dnes opustiš preto, lebo iní sa zmilovali nad tvojím dieťaťom?...

Nábožné malomeštiacky iste napriadly čudné a zlomyseľné domnienky pri pohľade na tú neznámu, ktorá sa s nikým nerozprávala a ktorá sa tak málo ponášala na povznášajúce vykímené kury, ktoré obyčajne vidieť kotkodákať v sakristiách.

Nikomu však nezavadzala a nevystavo-

vala sa na obdiv. Z jej rozkošnej nepohyb-
livej tváre vyrážala útočná cudnosť, ktorá
rozhýbala svedomia. Originálne sa modlila,
majúc, ako námorníci alebo galejníci, ruky
skrížené na prsiach, takže jej tvár ostávala
celkom odokrytá a bolo na nej vidieť pre-
chádzať sa náboženský entuziazmus s jeho
fakľou.

Taká bola vtedy rozkošná a mnoho ráz
taká krásna, že päť alebo šesť ošklbaných
farníčov, ktoré ju každý deň vídaly na tom
istom mieste, milosrdne prijalo vysvetľujúcu
hypotézu, že je to „andalúzska a poverčivá
ženština“.

Klotilda vôbec nevedela o svojej popu-
larite. Prichádzavala pred prevelebnú Svia-
tosť pozerať na svoje myšlienky, ako deti
z ľudu idú pozerať na vojakov, — prinášajúc
do Pelopidasovho ateliéru, práve tak ako
do Séchoirovej stravovacieho penzionátu,
poddajnú svižnú dušu, obliatu vlastným ja-
som, ktorú nebolo možno zlomiť, ako vzne-
šené mozarabské meče, kované Veľkoduš-
nom, ktorými bolo možno doraziť astúrskeho
býka.

XXIV

Hoci Marchenoir bol Gacougnolovým
priateľom, nikdy nemohla medzi nimi jestvo-

vať opravdivá dôvernoscť. Ich vzťahy, ako-koľvek srdečné, neboly dosť badateľné. Nepriťahovali sa harmonicky.

Vojensko-kňazské správanie Nemeckého Rytiera, toho spisovateľa bez pardonu, ktorého Pelopidas nazýval „Veľkým inkvizítorom Francúzska“, sa zaiste páčilo obrazotvornosti umelca, tak dokonale zaľúbeného do Stredoveku. Väčšinu svojich myšlienok sobášil s nadšením a keď niekto pred ním útočil na jeho reputáciu, šľachetne ho hájil.

Ale ducha estetického tuláctva a večnej fantázie skvelého maliara mliaždilo *Abso-lútne*, ktoré bez prestania vystupovalo z priamočiareho Marchenoira.

Toho Miesiä iných nikto nikdy nemiesil, napriek určitým vplyvom, ktoré by ho za onoho času boly, tak sa zdá, zviedly, a istotne sa zas našiel na tom istom mieste, majúc svoj opravdivý stred von zo všetkých okruhov. Všeobecne povedané, Gacougnola zaujímal hlavne preto, lebo sa nepodobal nikomu inému a strašná nespravodlivosť nízko odrezala od neho pozornosť súčasníkov. Ale medzi nimi bolo málo vzájomného, lebo výrečný rebelant nikdy nebral vážne mnohotvárne namáhavé výpotky otcovského dobráčiska.

Našťastie dokonalú citovú rovnováhu medzi nimi určila tretia osobnosť. Osobnosť

viac než tajomná, ktorú nebolo tak ľahko vysvetliť.

Leopold — nebol známy pod druhým menom — prevádzal zabudnuté umenie drob-nomaľby a podobal sa morskému pirátovi. Nik nič nevedel o jeho minulosti; iba to, že sa zúčastnil na nejakej nešťastnej africkej výprave, na ktorej pri Tanganike zavraždili dvesto ľudí a z ktorej, predierajúc sa cez štyristo míľ smrteľných nebezpečenstiev a nedostatkov, prevyšujúcich sily človeka, priviedol späť len biedne trosky. Z tejto výpravy na obličaji mu ostala akási bolestná zosinalosť, hraničiaca skoro až s príznakom fantomu, keď mu nejaké prudké vzrušenie vyhranilo tvár.

Spôsob, akým hovoril o tejto púti agónie, a tiež isté neurčité výrazy vnukaly myšlienku, že sa tento privilegovaný odvážlivec dobrovoľne vrhol do najtemnejších príhod nie tak preto, aby unikol súčasnej plochosti, ktorá ho dusila, ako viac v nádeji, že sa zbaví seba samého.

Nešťastie alebo zločin, všetko bolo možno pokladať za počiatok známych prevratov hermeticky uzavretej bytosti. Že svoju kožu nenechal v *húštinách* Strednej Afriky, to preto, lebo mal okolo seba zachrániť ľudí a vodcovská povaha prehovorila v ňom väčšmi než prítomné alebo minulé zúfalstvo;

seba samého vliekol za vlasy k oslobodeniu, vyslobodzujúc pritom aj svojich spoločníkov.

Každé jeho gesto na pozorovateľovu sieťnicu písalo slovo *Vôľa*. Podľa skvelého výrazu obľúbeného románopisca, autora štyridsiaticich sväzkov, líčiaceho stále iba jedinú črtu povahy, „bol jedným z tých mužov, vždy majúcich plné ruky príležitostnej odvahy.“ Pri pohľade naňho prichádzali na um legendárni piráti Hondurasu, ktorí svojimi troma člmi ohrozili jednu španielsku loď.

Bol strednej postavy, ale nervózna vychudnutosť robila ho skoro vysokým. Jemne pospájané údy pohybovaly sa pružne a gesto malo na chvíľku zápalistú prudkosť, tým viac nepokojnejšiu, že i najmenšie žilky cválaly až ku končekom prstov, kým všetky svaly zachovávaly najprísnejšiu disciplínu. Cítilo sa, že tieto hrdúsičské dlhé ruky kedysi mohli byť miestom, podľa ktorého dalo sa poznať celého človeka, zvyknutého do rúk vkladať všetku svoju moc, a niekedy sa musely hrozne svíjať okolo hocijakej pirátskej alebo rytierskej zbrane. Ustavične sa chvel v sebe a tak sa zdalo, ako keby okolo neho vždy bola poletovala zúrivosť.

Keď niekde vstúpil a svojím jasným hlasom s najpriateľskejším prifarbením povedal

dobrý deň, rozhliadajúc sa okolo seba spokojnými očami najbledšej sínavy, skoro sa zdalo, ako keby ste počuli: „Nech sa nikto neopováži vykročiť“, alebo „Je synom smrti, kto sa pohne“, a keď si bral koč, tak si až pudovite vybral, nakoľko možno, šibeničného kočiša, vždy v tej nádeji, že sa mu v prípade nejakého grobianstva bude môcť poriadne odplatiť a úbohý kočiš, trasúc sa, myslel si, že vo svojom voze vezie všetku potlačujúcu autoritu potentátov. Túžba po tom, aby zotročil túto triedu obyvateľstva, bolo skoro jednou črtou jeho povahy.

Nijaký odvážlivec, sputnaný najbesnejšou vášňou, nebol by sa mohol starať menej o následky svojich činov, ako to v pokojnej nálade s neodvolateľnou radosťou robil tento záhadný Leopold.

Nik nevedel, čo má tento muž v srdci.

Jedného dňa Gacougnol na svoj najväčší úžas videl, ako mestom rýchlosťou strely letí voz, ťahaný dvoma rozzúrenými koňmi, do ktorých zápalistý Automedon, stojaci pred sediskom, rúbal bičiskom, kým jeho priateľ, pohodlne rozložený na sedadle a tak chladný ako sama nuda, pozoroval, ako dav uteká. Nedbajúc na to, že môže rozmliaždiť desať osôb, do žalúdka prvého kočiša, ktorý mu prišiel pod ruku, vohnal všetkých démonov svojej vôle, nepremožiteľne odhodlaný

nezmeškať vlak do Versailles, ktorý sa už mal čoskoro pohýnať, — veľmi nebezpečná cesta, lebo pre veľkú diaľku bolo to skoro neuskutočniteľné. Mal neslýchané šťastie, že nikoho nezabil, unikol všetkým pokynom, ktoré dávajú ochrancovia verejných ciest, a, nevšímajúc si verejných zamestnancov, mohol skočiť do vlaku, keď sa pohol zo stanice.

Nedá sa povedať, že bol krásny. Niekedy sa mohlo myslieť, že sa vyslobodil zpod šibenice. Veliteľská línia orlieho nosa, ktorého nozdry sa ustavične pohybovaly, nezmierňovala tvrdý výraz očí a ústa, vždy zatvorené, vždy stisnuté do vnútra, až na nerozoznanie pier, boli neúprosné. Veľmi ušľachtilé čelo zaslúžilo si však panovať na veliteľskej tvári, majúcej taký výzor, ako keby svolávala blesky.

Taký výzor tváre, fascinujúci svojou plnosťou, istotne musel pôsobiť na duše s menšou energiou a v jeho okolí sa pošuškávalo, že ženy nemohly vôbec odolať víťazovi, neschopnému citových pohnutí alebo znežných prosieb.

Čo mysle najviac miatlo, bolo, napríklad, že také pokojné a bojazlivé umenie, ako je drobnomaľba, mohlo byť zamestnaním takého pohotového piráta, na ktorého Marchenoir prispôbil výpoveď historika Matthieu

o Karolovi Smelom: „Ten, ktorý po ňom zdedil trón, musel ho odovzdať, aby mohol zaspať, lebo Knieža takej veľkej nespokojnosti spokojne mohlo na ňom snívať.“ Kontrast pôsobil tak silne, že, keď Leopolda predstavovali tým, čo ho nepoznali, tvrdenie bolo treba ešte raz zopakovať.

Nuž, nebol len maliarom drobnomalieb, bol obnoviteľom drobnomaľby a jedným z najnepopierateľnejších moderných umelcov.

Rozprával, ako sa v svojej mladosti rád zaoberal kreslením. Ale toto zvláštne povolanie zjavilo sa mu omnoho neskôr, keď sa vrátil zo svojich výprav a, premárniac svoje dedičstvo, najveliteľskejšia bieda prinútila ho hľadať nejaký prostriedok na zadováženie nevyhnutného živobytia.

Tento muž činu, priviazaný na ražní svojich schopností, v každom čase sa ich strojove pokúšal oklamať použitím svojej ruky k bizarným okrasám, ktorými v hodinách tvrdej voľnej chvíle, keď písal svojim priateľom alebo svojim milenkám, preťažoval listy prekvapujúcej stručnosti.

Mnohí ukazovali od neho odkazy na dostaveníčko s troma slovami, v ktorých zamilovanú obšírnosť nahrádzala húština arabesiek, nemožných listov s nerozlúštiteľnými krivkami, obludnými, nezvyčajne kolorova-

nými figúrami, kde sa niekoľko slabík, ktoré vyslovovaly jeho vôľu, divoko vtieralo do oka v karolínskych iniciálkach alebo v anglosaskom písme, od času priamočiareho veľkého písma konzulárnych kalendárov dvoch to najenergickejších písmach.

Gotické opovrhnutie ku všetkým súčasným pletkám vzbudzovalo v ňom potrebu, vášnivú záľubu týchto ctihodných tvarov, do ktorých vtisol svoju myšlienku tak, ako keby bol svoje ruky vložil do ochranného okutia.

Ozdobné písmo vzbudilo v ňom pomaly túhu po *historizovanom* písmenku, potom po miniatúre, so všetkými svojimi dôsledkami odpútanej od textu, — v shode s pokrokom toho prvotného umenia a pôvodcu ostatných umení, počínajúc biednym prepisovaním merovinských mníchov, a po poltucte storočí končiac u Van Eycka, Cimabua, a Orcagna, pokračujúcich v maľovaní na plátne s hmotnejšími farbami, ktoré Renesancia zneužila v estetických tradíciách duchovného Stredoveku.

Jeho pružnosť, keď sa z nej rozhodol ťažiť, stala sa zázračnou a sám sa javil zázračným umelcom najnepredvídanejšej originality.

Pilne a usilovne študoval a bez prestania vysedával nad úctyhodnými pamiatkami, zachovávanými v Bibliothèque National

alebo v Archívoch, akými sú Evanjeliáre Karola Veľkého, Karola Lysého, Lothara, Psaltérium Sv. Ľudovíta, Sakramentár Drogona z Metz, slávne knihy Hodiniek od René Anjouského, Anny Bretanskej a rozkošné miniatúry Jeana Fouqueta, stáleho maliara Ľudovíta XI.

Dopustil sa skoro nízkości, len aby od mrzkého vojvodcu Aumalského, tridsaťnásobného milionára, dostal povolenie zadarmo si odkresliť niekoľko biblických výjavov a niekoľko krajínok zo skvelých Hodiniek brata Karola Piateho, nenáležite vlastnených špinavým akademikom z Chantully.

Nakoniec sa istého dňa pobral na nákladnú púť do Benátok len preto, aby mohol študovať zázračný breviár Grimaniho, ktorému bol, tak sa hovorí, Memling spolupracovníkom a ktorý inšpiroval Dürera.

Jednako však nikdy nereprodukoval, ani len v úryvkoch, dielo svojich veľkých predkov v Stredoveku. Jeho kompozície, vždy neobyčajné a neočakávané, či už boli vlámske, izlamské, byzantské, ba aj slovanské, boli vždy dokonale jeho a mali len jeho vlastný štýl, „štýl Leopoldov“, ako to dobre povedal Barbey d'Aurevilly v osobitnom fejtóne, ktorým sa začala sláva toho maliara drobnomalieb.

Pohrdajúc bledosťou akvarelu, maľoval

výlučne gvašovitými farbami s cestovitým nanášaním, prudkosť svojich farebných reliéfov zveličujúc použitím určitého leskového náteru, ktorý sám vynášiel a ktorého analýzu nikomu nedovolil.

Preto jeho drobnomaľby dostávaly lesk a sveteľnú pevnosť emailu. Pre oči to bol priamo sviatok a spolu aj silný kvas rojčenia pre obrazotvornosť, schopnú do úzadia zatlačiť Chiméru a znovu si obnoviť pochované storočia.

Toto extrazvláštne individuum, starý Pelopidasov priateľ, bol vášnive zamilovaný do Marchenoira, s ktorým sa často radieval a od ktorého so zvláštnou úctivosťou prijímal upozornenia. Bolo nebezpečné hovoriť pred ním neúctivo o ňom a vyznačoval sa bezpríkladnou originalitou, že každú, akokoľvek výnosnú objednávku, ktorú neučinil výslovný obdivovateľ toho vyhnanca, pokladal ako by za urážku. Hovorili o ňom najbizarnejšie scény. Gacougnol, výnimočne uznaný za hodného, poznal Leopolda iba Marchenoirovým prostredníctvom.

Všedná príležitosť prvého stretnutia Leopolda s Marchenoiirom naskytla sa niekoľko rokov predtým, keď kritik, naháňajúci strach, sa v jednom revuálnom článku v mene malomeštiakov dovoľával najprísnejších trestov na Leopolda, ohrozujúceho umelecký svet

tým, že kriesi pochované umenie, o ktorom ešte obchodníci nepočuli ani hovoriť. Toto umenie, o ktorom sa myslelo, že je pochované v kryptách Stredoveku, malo sa znovuzrodiť smelou vôľou muža, ktorému bol moderný pokrok cudzí a ktorý sa pripojil k ostatným chiméram, akými sa chvastajú bosáci entuziazmu? Nakoľko bola zjavná súrnosť potlačenia, Marchenoir s presnosťou údenára z Diarkebiru alebo zo Samarkandu vypočítával príjemné a vzácne muky, z ktorých sa dalo predpokladať, že zahasia mäsiarsku pomstu a do nevšednosti vražedného pokusu vnesú rovnováhu.

Tento druh irónie, veľmi často užívaný pamfletárom, dosiahol až taký vysoký bod pobúrenia, zúrivosti a skončil špirálou tak divokého sarkazmu, nádavok, škripania zubov, že Leopold, ktorý dosiaľ privoňal dosť málo k literatúre, ako keby bol zažil zjavenie moci ľudských slov.

Presvedčil sa, že umenie jeho tajomného ochrancu tajomne zodpovedá jeho vlastnému umeniu. Spisovateľova búrlivá farba, jeho Istivé a destilované barbarstvo, krúživá neústupnosť, hlavaté závitky istých krutých obrazov, nemilosrdne sa navzájom obopínajúce ako povelka; neslýchaná odvaha formy, početná ako vojenská horda a tak rýchla, hoci ozbrojená ťažkými zbraňami; poriadny

hrmot slovníka, ozdobeného, ako Vezuv za posledných dní Pompejí, chocholom plameňov a popola, zbrázdeného blatom, vykladaného, vrúbkovaného, zúbkovaného starými drahokamami na spôsob relikviára; ale najmä, že jeho štýl bolo zaraz badať aj na celkom nenáročných tézach, ba pri celkom obyčajnej požiadavke, toto všetko javilo sa Leopoldovi ako čarovné zrkadlo, v ktorom sa s koktaním obdivu ihneď poznával.

— Vy ste maliarom drobnomalieb, a omnoho mocnejším než ja, — prosto povedal Marchenoirovi, — a záleží mi na vašich radách.

— Prečo by nie, — odpovedal ten. — Či som nie súčasníkom posledných mužov Byzantského cisárstva?

XXV

A osvedčil sa:

— Vždy sa zabúda, že Stredovek trval tisíc rokov, od Chlodvika a Anastáza až po Krištofora, cez Janku z Arku a posledného Konštantína miera je plná. Tisíc rokov! Nie je to nepochopiteľné?

Keď sa nám hovorí, že slnko je štrnásťstotisíc ráz väčšie než zem a že sme od neho vzdialení tridsaťosem miliónov míľ, tieto

číslice sa nám javia ako by bez smyslu, lebo si to nemôžeme ani predstaviť. Podobne sa to má aj s tou alebo tamtou historickou periódou. Človek je tak nadprirodzený, že najmenej si vie sprítomniť pojmy času a priestoru.

Desať storočí! stošesťdesiat pápežov, šesťsto kráľov alebo cisárov, nepočítajúc do toho barbarské kniežatá, tridsať či štyridsať dynastií, skoro toľko revolúcií, koľko bitiek! Sprobujte si to predstaviť, hoci by ste boli aj archanjelom!

Vraždy, spustošenia, mestá v plameňoch, mestá v modlitbách, obyvateľstvo, vešajúce sa na zdrapy šiat divotvorcov, slávnostné vyzváňania a poplašné zvonenia, mor a hlad, interdikty a úzkosti, cyklóny oduševnenia a povíchrice hrôzy, nijaká zastávka ani pod nohami trónov, nijaké isté útočisko ani v Dome Božom! Pravda, svätí vyrastajú na troskách a robia, čo môžu, aby „sa tie dni skrátili“, ale sú to dni dvadsiatich piatich rokov, beda, a tých dní treba najmenej štyridsať.

Bezprikladný pôst, ktorého trvanie naše mysliace schopnosti uvádza do zmätku ešte viac než jeho prísnosť. Rozumie sa, že sa istí zúfalcí pýtajú Boha, či toto neporovnateľné pokánie bolo jednoducho nato, aby sa zakončilo výsmešnými Aleluja Renesancie

a pre kresťanskú volovinu posledného storočia!

Ja, Marchennoir, nemôžem formulovať takú nejakú interpeláciu, lebo som mal česť povedať vám, som súčasníkom posledných mužov Byzantskej ríše, a preto mi je celkom neznáme to, čo nasledovalo po skaze Byzancie. Stačí mi veriť, že muselo byť toľko utrpení, aby jedného dňa mohla prísť zázračná grenadilla Stredoveku, nazvaná Jankou z Arcu, po ktorej Stredovek mohol skutočne zomrieť.

Jednako chrčal a skapínal až do Krištofora, ktorý ho mal zaniest na zem, a len vtedy sa smela zjaviť ohavná moderna. Ale zaujatie Carihradu je veľká demarkačná čiara.

Stredovek bez Carihradu ihneď by sa podobal ohromnému stromu, ktorému odrezali korene. Pamätajte, že to bol Relikviár sveta, všeobecný zlatý Relikviár, a že roztrúsenými kosťami ich starých mučeníkov, na ktorých medzi toľkými nevďačnými generáciami spočinul Duch svätý, bolo by možno všetky mestá Západu zakryť žiarivým prachom.

Nič zato, že bol schizmatický a veľmi vierolomný, poškvŕnený ohavnosťami, že mu z prebodnutých očí tiekla zhnitá krv, nič zato, že sa zošklivil pápežom a Rytierom, či tak či onak, bol bránou k Jeruzalemu, kde

kajúcnici vždy túžili zomrieť od lásky. Brána taká krásna, že do úžasu privádzala kresťanov až z Bretagne, až z posledných kútov škandinávskych golfov! Napokon niečo ako slnko, ktoré by nikdy nezapadalo!

Povedzte, pán maliar drobnomalieb, či nádherné použitia zlata, tvoriace slávu misálov z veľmi starých čias, nie sú odbleskom nepredstaviteľnej Byzancie v súmraku tých kláštorov z Írska alebo z Gocie, okolo ktorých hladné vlky svojím vytím doprevádzaly spev mníchov, prosiacich Boha za pútnikov k Svätému Hrobu. Tak hovorí Orderik Vital, rozprávač vznešenej úprimnosti.

Od toho dňa, keď cisár Anastázus vycifroval Chlodvika odznakmi konzulskej hodnosti, je celkom isté, že všetko, čo v Európe mohlo mať nejaké znenie poézie, obracalo sa k tomuto podivnému Mestu, *jedinému* na svete, ktoré nepohltila barbarská potopa.

Rím, ako sa to zrejme rozumie, ostával vždy Matkou. Tam sídlil Žalárnik Blahoslavenstva, vo svojej ruke držiaci Kľúče, ktorými zaväzuje a rozväzuje. Áno, na každý prípad, ale tá Stolica neodškriepiteľného primátu opätovnými urážkami stratila svoju ozdobu, kým Carihrad, súper Večného mesta, mohol svoje ruky načiahnuť len trocha ponad svoje nedobytné múry, aby k sebe priťahol všetku veľkoleposť glóbu. Ako by sa

také mladé národy boly mohli brániť proti tejto prostitútke, ktorá očarila kalifov alebo perských kráľov a odzrkadlenie ktorej Kráľovnú Adriatického mora vyviedlo z vln?

Umenie Drobnomaľby, už som to povedal, bolo fotogenickým rozširovaním Byzancie cez snivú melancholickú dušu Západniarov; zrkadlom oproti slnku, zázračne zjemneným naivnou vierou jej mozaík, jej skvostov, jej palácov, jej maľovaných kostolov, jej Zlatého Rohu, jej Propontidy a jej neba. To bolo v pravom smysle slova umenie stredoveku a ním malo nevyhnutne zaniknúť. Odkedy sa Byzancia stala válovom muzulmanských sviň, prestíž, ktorá ju splodila, vyvetrala a snílkovia v zúfalstve padli do nesmazateľného Gutenbergovho atramentu alebo do hustého oleja renesančníkov.

Pre osobnosť, ako som ja, a pre poltucta posadnutých maniakov, ktorých bratom sa cítim, malo to byť ukončením všetkého. Vy, môj drahý Leopold, máte tú prednosť, že ste jedným z nich a keď ste ma porozumeli, môžeme čakať Posledný Súd, srdečne si stiskajúc ruky.

XXVI

Veľký večierok u Gacougnola. Okrem Klotildy boli tu samí mužovia. Desiatka

mužov, keď sa medzi nich počíta aj had, prerezaný na polovicu, z najjedovatejšieho druhu, ktorý sa obyčajne plazí v pľuvákoch rozličných redakcií a ktorého zúrivy jazyk stal sa slávnym. Neoznačuje sa ináč, iba diagnostickou prezývkou Apemantus. Kedy si mu palicou zlomili chrbtovú kosť, a odvtedy sa stará o svoje zvyčajné drzosti, vláčiac zadok, podobný destilačnému prístroju, v ktorom by sa destilovaly najistejšie jedy.

Podivné shromaždenie, ak vôbec možno s presvedčením povedať, že je niečo podivné. Je to Gacougnolova fantázia s času na čas sokupovať najnepodobnejšie osobnosti.

Kto by, napríklad, v bezprostrednej blízkosti Leopolda a Marchenoira neobdivoval smiešny plášť starého rytca Klatza, špinavého a smradľavého židka, nenapraviteľne pozbaveného génia, ktorého prislovečné bľabotanie alsaského starožitníka sa pokladalo za bezkonkurenčný liek proti každej zádumčivosti?

Bol vraj krásny. Kedy? Spravodlivé nebesá! Veď vyzerá ako storočný. Kto sa s ním stretol po prvý raz, celkom si mohol myslieť, že je v Ahasvérovej prítomnosti. Jeho dlhá brada zemitej belosti, čo by nastrašila aj popol kosti mŕtvych, vyzerala, ako keby ju po všetkých cestách a všetkých

hroboch vláčilo devätnásť storočí. Oči, hoci zdanlive živé, sú také ďaleké, že by hádam bolo treba ďalekohľadu, aby ich bolo možno pozorovať. Celkom naspodku dala by sa teda možno odokryť morózna tvár dobrého Tita, ktorý sa pozeral na umieranie Jeruzalema.

Také oči zaiste musely kedysi očarovať bláznivé dcéry Tyru alebo Mezopotámie, ktoré pre zatratenie Božieho národa prichádzaly až pod múry nedobytnej Hipikovej veže hrať na kytare. Ale od tých dávnych čias koľko prachu, koľko dažďa na tom prachu! a koľko teplých alebo studených vetrov dulo, aby všetko spálily, všetko rozniesly, všetko zničili!

Napokon, keď sa táto osobnosť, ako by ustavične hľadajúca Archu úmluvy, ukradnutú Filištíncami, zahľadí na hocijaké miesto, skúseným etnologom predstavuje konečný výsledok nepopierateľnej židovskej selekcie.

Sám levitický nos zahrnuje v sebe Veelle Schemot, Schofetim, Schir-Haschirim alebo Prorokove Lamentácie a je mu pridelená špina šesťdesiatich pokolení, ktorú všetky planetárne zrúcaniny posypaly prachom.

Zefyrín Delumière nie je vylúčený. Tento mystagog bez hnevu istotne zabudol na Pelopidovo neprívetivé prijatie, o ktorom už bola reč. Pamäť mágov je neschopná podržať

si to, čo je nie tajné, tajomné. Zefyrín sa od istého času lepí na dobráka Klatza, ktorého semitský zápach mu vonia a ktorý mu za to prednesie niekoľko hebrejských slov.

Ale o Gacougnolovom výbere svedčí hlavne prítomnosť Folantina, naturalistického a predčasného maliara, ktorého úspech, dlhý čas sputnaný, práve sa uvoľňuje.

Ťažko by sa našlo niečo poučnejšieho nad kalendár jeho výrobkov.

Po začiatočnej serii močovitých krajiniek, naškrabaných s veľkou námahou v predmestiach bez zelene; po polovičnom triumfe žánrového obrázku, na ktorom sa neurčité pocity lásky mladého murára a prešibanej krajčírky s priskami srážaly pred očami v bledom gite tak ako v červivom syre; Folantinovi, našťavanému preto, že sa nejavil ako mysliteľ, prišlo na um roztriasť po svojej vakovke trošku filozofickej morálky.

A z toho teda, na nevysloviteľné znechutenie viacerých pajácov maliarstva, povstal prekvapujúci obraz cukrového klamaného manžela, ktorý s najchladnejšou vychovanosťou so sviečkou v ruke sprevádzal akési lojovité individuum, práve prichytené v náručí svojej manželky. Menovalo sa to „*V domácnosti*“! Ale pochvala bola menšia než pre obraz s priskami, ktorého povest', žiaľbohu, klesala a bolo treba pohľadať inú vec.

Odrazu zmeniac paletu, rozhodne namaľoval veľkého pána, dieťa všetkých bohatierov, ktorého typ naštudoval na autentickom šľachticovi, čo si zaumienil dvíhať špačky súčasnej Poézie bez pergamenov.

Šľachtica predstavil proti jeho vôli sedia-
ceho na oslíkovi, ako číta verše s dvadsiatimi-
stopami. Nuž nad všetko pod-
mesačné očakávanie sa prihodilo, že sa taká
alegorická podobizeň stala akýmsi druhom
nízkeho majstrovského diela a francúzska
šľachta, kedysi prvá na svete, zas sa ukázala
zdochlinou, že strašidlo, splodené Folanti-
nom, postavené k originálu, na niekoľko
sekúnd vedelo udržať halucináciu sily.

Šťastný maliar vypál svoje čelo až hen
medzi hviezdy a okolo seba mohol sosskupiť
niekoľko žiakov. To sa nedá zaprieť. Keby
si bol neviemakým nepriateľom Folantina
a jeho odpornej maľby, preukázanej ako
nejaký román hlúpej školy, jeho postava
jednako mala rytiersky postoj na tej nádobe,
ktorá sa stala ako by jej podstavcom.

Odvtedy nový majster odhodil rám malého
rozpätia a vrhol sa na širokánske plátniská.

Ľudia sa šľuchali pri jeho *Čiernej Omši*
a jeho *Modliacich sa Trapistoch*, rozsiahlych
vakovkách, natretých malou štetkou, ktoré
s lupou geologa alebo numizmatika treba

skúmať po štvorcových centimetroch, bez nádeje, že hádam nájdeme blažené videnie celku.

Prvé plátno, zdá sa, bolo vypočítané na rozkývanie a rozblčanie novšej malomeštiackej chápanosti, ktorú svrbí žiadostivosť pekelných oplzlostí. Pohotový chlapík, ináč mysliac o sebe, že je predsa predurčený poúčať svojich súčasníkov, v tom istom čase vynášiel zázrak akéhosi maliarskeho chumajstva, rozdrážďujúc sa až ku krútnave, ale krútnave čiernej, tak odpornej a hanobiacej!

Modliaci sa Trapisti chceli byť protinožcom, opakom predošlého objavu. Folantin, ktorému rastie hrebeň a ktorý sa čoraz viac vystatuje, pokladal si za povinnosť, aby ukázal, ako umelec, dostatočne odvážny pobožkať Diablov chvost, že vie odvetne vyšpekulovať aj vytrženie.

Folantin, stanúc sa náhle čarodejníkom, objavil Katolicizmus!

Slabo odmenená jasnovidnosť. Pomstivé pobožnostkárstvo pri svätom Sulpíciovi, vyzvané na súboj, kropáčom mu prebodlo srdce. Tentoraz jednako ešte ťažil z obnovenia úveru, ktorý na konci toho storočia mali náboženské snahy, a jeho iniciátorská šata nestala sa skromným oblekom, ako sa po tak veľkej rane dalo očakávať.

Vonkajší výzor toho veľkňaza podobal sa jednému z veľmi ošarpaných stromov amerického orechovníka alebo japonskému laku, ktorého kôra je bledá a ovocie jedovaté alebo len zdanlivé. Pyšný je hlavne na svoje ruky, ktoré považuje za extrazvláštne, za „ruky veľmi vychudnutého infanta so slabučkými a útlými prstami“. Také sú jeho priateľské výrazy, lebo si nepraje nič zlého.

— Sebe samému sa javím, — vyhlásil ktorémusi zpravodajcovi, — ako jemná, veľmi citlivá, skoro roztomilá, ale nervózna mačka, ktorá je na najmenšie protivné slovo schopná použiť svoje pazúriky.

Naozaj, mačka sa zdala byť jeho zvieraťom, pravda, bez pôvabu tejto šelmy. Dokáže do nekonečna slediť svoju korisť a súčasne koristi iných s takou lúťou tichosťou, ktorú nevyruší nijaká urážka. Všetko prijíma na končeku ustáleného poloúsmevu, kedy-tedy prehovoriac niekoľko kovových, nedôležitých fráz, povytáňovaných ako by na dróte, že poslucháčov mnoho ráz privedú ako by do rozpakov, či čujú živú bytosť, alebo nie.

On je ten, čo sa „nenapaprčí“. Pohľadavý výkroj jeho perí vždy sa získa pre každý lyrizmus, pre každé nadšenie, pre každú výbušnosť srdca, a jeho najzjavnejšia vášeň robí ho ostrou horiacou britvou v riave.

— To je Závistník! — veľmi výstižne raz

povedal Barbey d'Aurevilly, ktorý ho tým slovom odpravil.

Jeho zloba je však opatrná. Veľmi si dá záležať na dobrom mene, o ktoré sa tajne stará ako o zimomravý a vzácny kaktus, nezabúda udržiavať styky so žurnalistami, ktorými, ako si to myslí, má právo opovrhovať, alebo s istými kolegami, plnými prostoty, ktorých myšlienky kradne. Špinavá historka náčrtku Čiernej Omše, kúpeného za niekoľko mizerných louisdrov od umelca, skapíňajúceho biedou, pokladá sa za istú; nádherný náčrtok, ktorý sa svojím štetcom náhlil pošpatiť, keď tak hanebne odbavil nešťastníka, ktorý mu daroval toľkú almužnu.

Mohlo by sa zdať málo uveriteľným, že nezávislý Gacougnol prijme osobu, ktorá ho vie rozpajediť. Ale statočný muž, ako sme to videli, poznal iba svoju vôľu a keď pod jednu strechu sústredil také ozajstné antagonizmy, istotne tak robil v nádeji, že vyvolá nejaký spor.

Ostatne nehovoriac o Leopoldovi, o Marchenoirovi alebo o ňom samom, či tu okrem toho nebol Bohémond z L'Isle de France a Lazár Druide a či krajný odpor, ktorý môže vyvolať taký Folantin, dvadsať ráz nevyvážia tie dve, tak zjavne sympatizujúce osobnosti?

Prvý je známy po celej zemi, to jest, nie-

koľko pár sto rozptýleným rojkom, ktorým spieva pravý básnik, a tento, ktorý sa radí medzi najväčších, sotva spieva pre seba samého. Presvedčený o tom, že mlčanie je jeho pravá vlasť, rád si vypožičiava krik orlov, niekedy aj sám rev olúpeného nosorožca, aby všetkým hviezdám oznámil, že je vo vyhnanstve.

Na posmech literárnej sberby vyzdobený vznešeným menom, s ktorým aj zomrie, všetko jeho úsilie smeruje na, aby sa vyšvihol mimo hrozného sveta, do ktorého ho uväznila krvilačná Prozreteľnosť.

Bolo by ho možno porovnať s jednou z osľňujúcich múch, vyliahnutých, zdá sa, v koryte svetelných riek, ktoré sa zúrivo, ale vždy nádejou rozochvené rútia až k svojmu zániku na neľútostnú okennú tabuľu, oddeľujúcu ich od ich neba. Stonožka by istotne našla iné východisko. On ho ani nehľadá. Hádže sa na nemožný únik práve preto, že je nemožný, a preto, lebo vie, že je jeho zákonom púšťať sa do vecí, ktoré sú vonkoncom nerozumné.

Známa je jeho archanjelská nenávisť oproti Buržujovi, zúrivosť templára, ktorú si drží v rezerve na vhodnú príležitosť, keď bude môcť pomiasť úctyhodného Zatratenca, toho „zabíjača labutí“, ako ho označil, za ktorého sa sám satan v pekle musí červe-

nať. Až natoľko, že nemôže pochopiť iný spôsob, ako sa stať svätým.

— Ach, prinútený som zniesť tvoje susedstvo, — hovoril si, — odsúdený som načúvať tvoj laganský hlas, smiešny výraz tvojich nízkych myšlienok, tvojich lakomých uvažovaní a prípovedkársku hanebnosť tvojej dávivej minulosti! Trocha sa teda môžeme zasmiať! Neujdeš môjmu sarkazmu!

Vtedy sa na minútu urobil priateľom malomeštiaka, jeho veľmi drahým priateľom, jeho najbližším príbuzným, jeho žiakom, jeho obdivovateľom. Láskavo ho povzbudzuje, aby otvoril svoju dušu, aby pred ním rozvinul svoje vnútornosti, krok za krokom ho privádza k úplnému vyznaniu, potom, odhaliac svoju žiarivú zbraň, jedným pomstivým slovom ho prebodáva.

Biely výsmech toho pobočníka zblúdených Panstiev niekedy sostupuje do takej hĺbky, že to obete ani nespozorujú. Nič zato, stačí mu, že to zaznamenajú Neviditeľní...

Ešte jeden maliar, Lazár Druide, sprevádzajúci ho, ale dosiaľ málo slávny a tiež rozdielny od Folantina tak, ako je pred oltárom rozkývaná kadidelnica rozdielna od hrnčeka s anglickou horčicou v jedálni nejakého obchodníka.

Je maliarom tak, ako je lev levom alebo žralok žralokom, zemetrasenie zemetrasením

alebo potopa potopou, lebo na každý prípad treba byť tým, čím nás Boh chce mať, a ničím iným. Bolo by však treba niečo viac, než je ľudská reč, vysloviť, nakoľko Boh chcel, aby ten nešťastník bol maliarom! Lebo proti tomuto povolaniu sa všetko v ňom spieralo.

Ach, môže robiť, čo len chce, obdivom alebo hrôzou môže poblázniť väčšiu alebo menšiu hordu intelektuálov alebo nadšencov; pravdepodobne sa i jemu prihodí, že sa v blízky deň nejakým gigantickým objavom zaskvie nad množstvom; nuž nie, či tak či tak, to nie je to.

Možno si ho predstaviť ako tuláka, vodcu lupičov, podpaľača, nemilosrdného piráta, oboma rukami bojujúceho ako mátožný námorný lúpežník, ktorý nevyskakoval na Vera Cruzské alebo Maracaibské koráby prv, kým v každej kučeri svojich dlhočizných čiernych vlasov nezažal sviecu. A ešte ľahšie je snívať o tom, ako pod dubmi niektorého starého kláštora v kraji s maľovanými oknami dobrácky stráži prasce, s hlavou, ovenčenou nimбом svätých pastierov, lebo je to duša zbožňovanej prostoty.

Ale maľba alebo, keď si želáte, syntax maľby, jej predpisy a metódy, zákony, kánony, rubriky, dogmy, liturgia, tradícia, nič z toho všetkého nikdy nemohlo prekročiť jeho prah.

Naozaj, či je to nie vznešený spôsob chápania a uskutočňovania maliarskeho umenia, podobný evanjeliovej dokonalosti, ktorá väzí v odriekaní sa všetkého?

Vyčítali mu, ako Delacroixovi, chudobu ťahov a šialenstvo farby. Vyčítali mu, že vôbec existuje, lebo skutočne veľmi existuje. Tí z jeho kolegov, u ktorých je obrazotvornosť prameňom rozmazávania, nevysvetlia si var tak búrlivého života. Ako by sa mohol zdržiavať pri prísnej presnosti, hoci by aj bola nevyhnutná, v prevedení svojich obrazov? Či nevidia, ako by sa vydával do nebezpečenstva, že nezachytí svoju dušu, ktorá vždy cvála pred ním na kobyle bez uzdy?

Ach, áno, správne, má len svoju dušu, najušľachtilejšiu a najkniežackejšiu z duší! Zachytáva ju, umýva ju, ponára ju do námetu, ktorý je jej hodný, a rinúcu ju hádže na plátno. To je jeho celé „remeslo“, celý tvorivý proces, všetka jeho obratnosť, ale je to také mocné, že každý kričí, plače, vzlyká, uteká, dvíhajúc ruky.

Či sme nevideli, ako sa ten zázrak uskutočňoval na výstave jeho *Andronika, vydaného na pospas čvarge Byzancie*? Na také dielo, keď sme ho raz videli, nemožno zabudnúť, keby si mal priam sto rokov vláčiť svoju kosť po špinavých cestách pod nebom!

Ten obraz, ktorý ho urobil známym, sstavený je takto: Hrozný Andronikus Prvý, kat Ríše, nenazdajky shodený so svojho trónu, bol vydaný čvarge Carihradu. A akej čvarge. Všetky peny Stredomoria: banditi z Kartága, Syrakúz, Tesaloniky, Alexandrie, Askalonu, Cezareje, Antiochie; janovskí a pizskí námorníci; dobrodruhovia z Cypru, Kréty, Arménie, Sicílie, Turkmánie; nehovoriac o barbarskom hmýrení nebezpečného bahna Dunaja, ktoré, počnúc od Bulharobijca, zosmradilo Grécko.

Potupné knieža hodili do toho chaosu, do toho strašného hurhaju, ako sa do mraveniska hádže hmyz. Ľudu sa povedalo: — Tu je tvoj cisár, zožer ho, ale buď slušný. — Každý pes musí mať svoju porciu. A ten nečistý ľud, vykonávateľ spravodlivosti, o ktorej nevie, po celé tri dni drobí a chrumká svojho cisára.

Hovorí sa, že Andronikus trpel až do konca spokojne, obmedzujúc sa iba s časom na čas na vzdychy: — *Pane, zmiluj sa nado mnou, prečo ešte rozmliazďuješ už zlomenú trstinu? . . .*

Bieda toho vykáľáča očí, otcovraha a rúhača je taká hlboká a jeho *osamotenie* také dokonalé, že sa zdá, ako by skutočne bral na seba, tak ako Spasiteľ, ohavnosť davu, ktorý ho roztrháva. Tá obluda je taká osa-

motená, že sa podobá umierajúcemu Bohu. Jeho tvár, celá zakrvavená, smieruje na sebe urážky celého sveta, všeobecnú bolesť vlečie ako nejaký plášť.

Kiež by si sberba, keď sa jej dielo skončí, mohla vo svojich zdivených očiach odniesť žiaru toho slnka múk, ktoré zdesilo dejiny! Zaiste bolo treba smierivej vznešenosti takej hrôzy, aby sa o tristo rokov predĺžilo zrútenie starej ríše.

Čo povedať o maliarovi, ktorý vie vsugerovať také myšlienky? A sugescia je tak silná, ešte raz to opakujem, tak spontánna, tak víťazná, že rám, prestupujúci zvyčajné hranice, praská a skypená dráma uniká, ako drak sa rozteká po pozorovateľoch, naplnených úžasom.

Fyziognomia ešte celkom mladého človeka, ako aj jeho diela, je krikľavá. Nijaký umelec nikdy nemohol na každú črtu svojej tvári nasnášať viac umenia než on. Možno tu vyčítať neustály, večný entuziazmus, nadšenie, akého už teraz ani niet; podivuhodná ušľachtilosť, stravujúci smäd po kráse, v ktorej sa jeho očiam zjavuje svätá Spravodlivosť; tušenie oslnenia na veľkoleposti Bolesti; prúdom sa vlniace rozhorčenia nad sprostotou, stavajúcou sa mu do cesty; všetko toto v najvyšších výškach, ako veže.

Jeho hnev, bezprostredne patetický, keď je nejaký mamľas neúčtivý, stáva sa takým prudkým a nie menej zvučným ako vulkány, vyrúti sa, na zmätenie Filištínca, z hĺbky tak vybranej slušnosti, že v porovnaní s ním veľmajster ceremónií Eskoriálu zaraz klesne na úroveň skladača s lodí.

XXVII

Zámienkou, oprávňujúcou nezvyčajné so skupenie tej nepravdepodobnej synody, zorganizovanej Klotildiným ochrancom, bol exhibičný výstup Rollona Crozanta, bručoláckeho muzikanta, už v tom čase povestného, ale ešte bolo prepotrebné objaviť ho.

Skutočným Pelopidasovým úmyslom bolo mladej žene poskytnúť zriedkavé pobavenie z miešanie divých zvierat, ktoré vybral s dôvtipom Benátčana.

Keď už roztomilé stvorenie, nevinné z tohto sprisahania, veľmi pôvabne bolo úvodným občerstvením obslúžilo sídených a keď už dym mnohých cigár navoňal stánok, Crozant zasadol ku pianu, pozorne preskúmajúc svoju váhu, ako cestujúci, čo sa na celú noc ukladá do rýchlika.

Hlasom, pružným ako telo clowna, dlho spieval, ani neviem aké melodické preklady

najbolestnejších Baudelaireových básní. Prejavil sa besným a zhubne pôsobiacim virtuózom dusivého smútku, čierneho zúfalstva, šialenstva, usmaženého samými démonmi. Vydal zo seba krik zatratených, náreky fantómov, jačanie mátoh. Nedostal si sa z pazúrov zlých nebožtíkov a najnižšieho strachu. Neschopný rozoznať kresťanský špiritualizmus výsostného básnika, o ktorom myslel, že ho, vkladajúc mu svoju dušu, interpretuje, čoskoro ochromil poslucháreň, nevyžadujúcu náplasty veselice.

Okrem niekoľkých rytmov, mohutne vyznievajúcich istou silou, okrem neodškriepiteľných zábleskov prostoty, táto hudba závratu a strnutia, majúca svojmu tvorcovi zaistiť súhlas všetkých nervózných súčasníkov, pozdávala sa toho večera veľmi detskou, a aby sme všetko povedali, spevákova virtuozita účinkovala na niektorých dojmom neodpustiteľnej akrobácie.

Bez trubadúrovho vedomia posedenie sa nadhlo neobišlo bez niekoľkých poznámok. Folantin, zbitý nudou a usilujúci sa viac ako kto iný neprejaviť nepokoj, v návale zrejmeého rozhorčenia polohlasne vydýchol, že dáva prednosť tichému čítaniu Kvetov zla v kúte svojho kozúbka.

— V kúte masného hrnca, chcete povedať, — opravil ho ihneď Apemantus, ktorý

na chvíľu predstieral nášmu smútočnému holubovi obdiv.

— Tho všetko je rozthomilé, — povedal starý Klatz Delumièrovi, hladkajúc si všivavú bradu, — ale nheviem topre, phrečo then mlathý muž hrá u phoriatnych ľutí. Phoznal som raz phoriatneho chlapca, kthorý vyharpával míthvoly na chinthorínoch, apy ich jetol. Ach, ach, tho polo zápafnejšie!

Mlčanlivý Leopold neprivrel pery a Marchenoir vzal napokon album a listoval v ňom v Gacougnolovej tóni.

Tento, zaujatý výlučne pozorovaním Klo-tildy, videl plávať koráby pohnutia na čistunkej tvári, na ktorej sa postupne kreslilo prekvapenie, hrôza, smútok, odpor a pomaly čosi, čo sa podobalo poníženiu.

Keď sa jej opýtali, odpovedala:

— *Hanbím sa smrti, natoľko ju váš spevák znesvācuje a snižuje.*

Na to slovo domáci pán vstal a, priblížiac sa k pianu, povedal:

— Drahý pán Crozant, vidíte, že sme od radosti napoly mŕtvi. Musíte si odpočinúť. Žiadali by sme si, nebudem sa vám s tým dlho tajiť, počuť z vašich úst genezu tak neobyčajného umenia, ako je vaše. Tuším, že v rezerve máte nie banálne vysvetlivky.

— Ach, áno, nie banálne, to sa povie! — zvolal nato hudobník, ktorý, otočiac sa na

taburete, pohybom barana pohodil svojou bohatou hrivou. Tri či štyri razy zažmurkal očami, malíčkom ľavej ruky prudko pomykal vo vestibule ucha, pravdepodobne zafúľaného mazom; z vrečka svojej vesty vytiahol galikánsku tabatierku, z ktorej podľa všetkých ceremónií nabral poriadnu dávku šnupavého prachu, a na úžas všetkých prisediacich naraz ju vopchal do svojho mladého nosa. Napokon zaujal pózu, aby predniesol estetickú kázeň, ktorú si osvojil v krčmách Latinskej štvrti, kde ho pokladali za krasorečníka.

— Bol som vychovaný — začal — na kolenách pani Sandovej...

Vtom Bohémond z L'Isle de France, ktorý sa už asi pol hodiny hniezdil na svojej stoličke, nevysvetliteľnými gestami mávajúc na svojho suseda Druida, a ktorý sa, keď zázračne neprehovoril dosiaľ ani slova, odrazu udrel po čele ako Archimedes po svojom objave:

— Všetko sa vysvetľuje! — vyhlásil priamo, podoprúc svoje slová jedným z tých jeho hrozných a polohlúpych úsmevov, ktorými maskoval svoju tvár boha Vulkána, opusteného Cyklopami, keď ho zlomyseľný duch pokúšal. — Všetko sa vyjasňuje! Pán Crozant má zaiste tú výhodu, že je posadený niekoľkými démonmi? Moje najúprimnej-

šie komplimenty! Nepoznám nič podobného, čím by sa skrátil čas života. Koľko ráz som sníval, že som príbytkom viacerých archanjelov, kedysi padnutých z neba, a že kalužami toho údolia prechádzam na zahanbenie morózneho kňazstva, ktoré ako keby bolo stratilo tajomstvo svojich prenasledovateľov... Drahý pane, dôstojná osoba, ktorá vás vychovala na svojich kolenách, istotne roznieťila, ako sa zrejme rozumie, vaše prvé sklony k čiernej hudbe?

— Och, neverte tomu, — odpovedal oslovený, nevycítiať záhyb divokého žartu. — Práve naopak. Mohol by som ukázať listy, v ktorých mi napríklad radila osviežiť melodický repertoár prvoprijímajúcich dievčat: *Môj najmilší sa ešte neukazuje, Čas mladosti minie sa ako kvet, Všetkému koniec!, S Bohom, nestále radosti!* Alebo, či by som radšej nepracoval v ľúbostných romanciach pre chudobné robotníčky, ktorých ctnosť je v nebezpečenstve a ktoré potrebujú útechu hudby.

Bohémond sa zdal tak rozčítaným, že mu skoro slzy padaly.

— Ach, tu ju máte! To je ona, celkom ona! Aké srdce! Aký mozog! Neuspokojac sa tým, že všetky naše čítárne obohatila *Malou Fadettou, Hriechom pána Antona, a* koľkými inými básňami, ktorých sa krajčír-

ky nebudú môcť dosť načítať, v našej pracovitej vlasti chcela ešte vzbudiť hudobníka, ktorému by vyhovovala táto podivuhodná literatúra! Pokúsili ste sa o to, pravda?

— S nevoľou, priznávam sa, a bez výsledku. Zaiste som nemal právo opovrhovať radami pani Sandovej, v ktorej som videl spriaznenú dušu božského Chopina, jej poslednej lásky, ale mňa objal iný duch. Potreboval som fantastické, príšerné, husté temnoty, zelený strach, a v pravý čas som pochopil, že nemôžem hrať iné, iba vytie odsúdencov.

— Pravda, — uzavieral Gacougnol, — každý robí, čo môže. Prosím vás, drahý Bohémond, nezdržiavajte ďalej pána Crozanta.

— Och, nebude to dlhé, — odvetil tento. — Osvietenú a jasnú spisovateľku, na ktorej sukniach — pokladám si to za česť — strávil som čas svojho detstva, spomenul som iba preto, aby som presne vysvetlil druh spôsobu, ktorý možno vybadať v mojom démonskom besnení. Pán L'Isle de France dotkol sa pravého miesta, keď hovoril o posadlosti. Som skutočne posadnutý. Mojimi stálymi hosťami sú: démon príšerných Zjavení, démon podozrivých Inhumácií a Pästí, obhryzovaných v hroboch, démon bahnitých Krýpt a čiernych Jám, konečne, démon

Paniky, večného Strachu bez ohraničenia, čo nebude môcť nič vyliečiť.

— Mohol by dodať: diabla Hlúposti! — pošuškal Druide do ucha Bohémondovi.

XXVIII

— Tento spôsob života, zriedkavejší, ako sa všeobecne myslí, je celkom iste zavinený tým, čo si dovoľujem nazvať účasťou okolia. Áno, pane, — rečník trval na svojom, obracajúc sa k náhle podráždenému Druidovi, ktorému sa oči práve nesmierne otváraly, — pridržam sa toho slova. Na prvý pohľad obkľučujú nás veci bez duše, ale v skutočnosti ony nám alebo žičia, alebo sú nám nepriateľské. Väčšinu nešťastí alebo povestných objavov spôsobila zlopovestná alebo dobrotivá vôľa nehybných predmetov, tajomne sosených okolo nás. Čo sa mňa týče, som presvedčený, že i ten najintuitívnejší umelec, keby nevedel, v akom neobyčajnom okolí som dostal počiatočné aj definitívne impulzy, nepochopil by dokonale moju hudbu.

Pokúsím sa vám teda niekoľkými slovami opísať dom svojho otca v mŕtvolnom kraji du Berry, neďaleko zlej a divej Creuzy, na ktorej brehoch sa mi často za súmraku zdalo,

že vidím strašných rybárov, podobných nebožtikom.

S hlavnej cesty, po ktorej nikdy nikto nekráča, možno vidieť domec v pozadí tak smutnej záhrady, že ktorýsi deň k mreži prišiel zazvoniť životom unavený cudzinec a pýtal sa, aby ho ta pochovali. A predsa tam nielo ani cyprusov ani smútočných vrb. Ale pôsobí celkom takým dojmom. Smutná zelina, bolestné kvetiny, rastúce tu v tóni niekoľkých ovocných stromov, „v hlinenej zemi, plnej slimákov“, z ktorej vydychujú výpary hniloby alebo plesne, a vlhkosť tejto záhrady je taká, že najväčšie letné horúčavy nič na nej nezmenia.

Medzi vidiečanmi zachováva sa ústne podoanie o neviem akom hroznom zločine, ktorý sa kedysi, dávno predtým, ako stál dom, asi v čase Bertranda de Got a Filipa Driečneho na tom mieste prihodil. Nakoniec sám dom pokladali za taký, v ktorom straší.

Pánovia, buďte presvedčení, ak niekto čítal Edgara Poea a Hoffmanna, tak som to ja. Nuž! Nikdy nenašli nič pochmúrnejšieho: Opovažujem sa povedať, že som tam žil v neprerušovanom obcovaní so zatratenými tónami a najtajomnejšími duchmi pekla!

Vedel som, v ktorej štvrti mesiaca, o ktorej hodine neomyľne nastane ono vzrušenie, taký náhly prevrat, taký optický zjav, a cítil

som rozkoš, keď som sa vopred išiel pominúť od strachu.

Všetko okolo mňa sa sprisahalo, aby sa moja duša potápala vo výtečnej hrôze; všetko bolo plaché, bizarné, bláznivé, obludné alebo šialené. Múry, parkety, nábytok, náčinie vydávaly hlasy, pretváraly sa v neočakávané tvary, ktoré ma unášaly hrôzou.

Ale ako vyjadriť svoj jasot, svoje nadšenie, keď som po prvý raz cítil, ako sa vo mne trasú zlí duchovia, ktorí si ma vyvolili za bývanie! Čo vám mám povedať? Zdalo sa mi, že som napokon poznal materinské plesanie! Ba dostal som aj moc istým spôsobom rozoznávať príbuzenstvá a sympatie, prítomnosť diabla u niektorých, lebo, už som to povedal, môj prípad nie je taký veľmi zriedkavý, — pridal, uprene sa zahľadiac na Folantina, ktorého to znepokojovalo.

Pán Gacougnol, tu máte celú genezu môjho umenia. Aby som presne hovoril, viete, čo mám v žalúdku. Moja hudba, ručím vám, pochádza teda tam zdola, a keď sa zdá, že spievam, buďte istí, že to niekto iný spieva vo mne!

— Slečna, chcete, aby som ho vyhodil oblokom?

Túto otázku položil skoro nahlas Leopold, ktorý dosiaľ ešte nič neprehovoril, a priblížil sa ku Klotilde len preto, aby jej to povedal.

Užasnuté dievča ponáhľalo sa odpovedať, že nechce nič podobného, ba že sa jej zdá, že by tento pán potreboval celkom mierne zaobchádzanie. Ale námorný lúpežník drob-nomaľby popieral účinnosť takého zaobchá-dzania, tvrdiac, že pre tento druh lotrov najistejším exorcizmom by bol poriadny výprask, a nechápe Gacougnola, prečo ich uráža takým Komediantom. Jednako sa však rozhodol byť spokojným.

— Pán Crozant, — povedal Gacougnol, — ďakujem vám za námahu, že ste nám ráčili osvetliť svoj prípad. Osobne sa nemusím nijako namáhať, aby som uveril, že máte, ako duchom posadnutý v Evanjeliu, právo seba samého nazvať *Légiou*. Ale nevedel som, že budem mať toľkú návštevu, a, vidíte, som v rozpakoch. Čudujem sa však, dovoľte, aby som sa priznal, že vás napriek podobnej posádke vidím tak radostného. Všeobecne sa pokladá za dotieravú a spomínam si, čo som čítal v Rímskom rituáli, v rubrikách o exor-cizme, o výbere prívlastkov, ktoré v mysli nevyvolávajú spanilú ideu o vašich nájom-níkoch.

— Bez toho, aby sme s tým počítali, — po-znamenal Apemantus, — že vám prasce mu-sia nedôverovať, je to jednoducho nemožný život.

— Náš výborný Apemantus má pravdu, —

prehovoril Bohémond, rozhodnutý, že svoje kocky nepustí len tak ľahko. — Nepomyslel som na to. Svine sa istotne pamätajú na špatný žart, ktorý im vyviedli zlí duchovia v Gerazenskom kraji. Svätý Marek uisťuje, že bolo treba dvetisíc bravov, aby sa pomestili zlí duchovia, vyhnaní z jedného posadnutého. To je číslo! Môžeme si myslieť, že nešťastný koniec tých štyritisíc galilejských šuniek zanechal mocnú pečať a tradícia o tom zachovala sa po celé veky v každom Rode. Ba sami mäsiari si v temných závitoch svojich mozgov zachovali neznámu bázeň, a zaiste preto mäso týchto zvierat zaryto rozsekávajú do nekonečna a opatrne ho miešajú s inými mäsmi, aby ho rozsordírovali, obávajúc sa nejakej náhlej paniky, ktorá by vyprázdnila ich obchody.

Ale všetky svine nie sú u tých ctihodných obchodníkov. Na každom kroku stretávame sa s takými, ktoré nie sú a pre množstvo zákonov ani nemôžu byť rozpredané. Vskutku je veľmi jasné, že tieto bez tablatúry nemôžu byť v susedstve pána Crozanta. Pýtam sa, či práve hudba nie je tým najúčinnnejším prostriedkom na zväčšenie ich vnútorného nepokoja. Ach, nikdy nebudeme vedieť, čo myslia prasce!

— Keď treba, aby som použil toho slova.
— povedal zasa Marchenoir, — predpokla-

dám, že myslia presne to, čo by myslely samé levy. Je dokázané, že zvieratá šípia Diabla, všetky zvieratá, a to tak veľmi, že potkany, ba aj ploštice krkolomne sa vyfukujú z domu, v ktorom obcuje zlý duch. Nemyslím, že by sa vyskytoval prípad nejakého posadnutého, ktorého by boli na opustených miestach, na ktoré Duch zla pritiahol tých nešťasníkov, roztrhaly divé zvery. Úbohý námesačníci bez svojho vedomia začínali znova osud Kainov, ktorého Pán z tajomnej starostlivosti označil neznámym znamením, aby nik neublížil jeho kostre. Dravce, ako aj hmyz utekajú pred tvárou kniežata tohto sveta. Hovorím *tvárou*, lebo zvieratá, pretože sú bez hriechu, nestratily, ako my, dar *vidieť* to, čo sa zdá neviditeľným. Na druhom póle mystiky dejiny Mučeníkov a Pustovníkov sú plné príkladov, kde im vyhladovelé dravce odoprely škodiť a pokorne im olizovaly nohy. Zázrak, poviete. Ja v tom však vidím akúsi naivnú obnovu zemského Raja, ktorý už šesťtisíc rokov jestvuje iba na nespokojnej a bolestnej sietnici tých nevedomých. Boh bude zaiste prinútený odtiaľ vziať obraz raja, keď zaznie hodina návratu absolútneho Poriadku. Naši prví Rodičia museli v nekonečnej samote spáchať strašnú Spreneveru. Prítomnosť Démona musela zaháňať všetky zvieratá natoľ-

ko na útek, že bolo treba, myslím, aby vyhnaní Neposlušníci tri alebo štyri razy obišli zem, kým ich našli v divom stave.

— Smiem sa vás pýtať, pán Folantin, — pýtal sa výborný Apemantus, — či nemáte hádam nejakú námietku proti obnove Edenu, ktorú nám sľubuje Marchenoir?

— Nie, vôbec, — kyslo odpovedal. — Marchenoir je geniálny človek, to je neodškriepiteľné, a preto sa nemôže myliť. Okrem toho nekladím na raj veľké požiadavky. Hociktoré miesto, na ktorom by ma vlastným stolovým riadom obslúžili jemnými a dobre upečenými bifštekmi, pokladal by som za raj.

— Obišli by ste sa aj bez Mohamedových krásavíc? — podpichoval ho Druide.

— Och, celkom ľahko, uisťujem vás.

— Khepy pol tučný, — zamrmľal dobrák Klatz, mysliac si na tučných eunuchov rytín, — zemschá kľuľa nemohla py ho unhiesť.

Raj bifštekov rozhádzal Klotildu.

— Keď pod ruku potrebujete nejakú obeť. — samovoľne povedala Leopoldovi, ustavične sliediacemu po nejakej koristi, — rada vám prenechávam toho pána. Uskutočnite popravu, keď vás to baví; ale bez násilia, prosím vás.

XXIX

Bez násilia. To nebola práve špecialita maliara drobnomalieb. Napokon robíme, čo vládzeme.

Leopold nebol rečníkom. Od neho sa nemala očakávať jasná obšírnosť, mohutná Marchenoirova záplava, ba ani Iahké táranie dobrého Gacougnola. Hovoril sucho, na jeden dych vyslovujúc krátke a tvrdé vety, ktoré sa zarezávaly ani kremeň; ako človek, navyknutý poháňať zvieratá a otrokov.

— Nemyslím, že máte vlastnosti objaviteľa, — prudko začal, obracajúc sa na Folan-tina.

— Objaviteľa? Ach, nie. Stredná Afrika, však? Indigové nebo, odporné slnko, ktoré zožiera mozog, päťdesiat alebo šesťdesiat stupňov v tóni a kúpeľ, večne sediaci v nohaviciach; komáry, hady, krokodily a černosi, ďakujem pekne! Radšej by som pristal na Grónsko alebo Severný mys, keby sa ta dalo ísť bez zmeny miesta. Tam si aspoň istý, že nezhlúpneš od slnka ani od emfatického rastlinstva.

Ostatne je známe, čo si všeobecne myslím o Juhu. Nadovšetko nenávidím prepiate veci a bujné indivíduá. Nuž všetci juhozemci papuľujú. Majú prízvuk, ktorý ma rozčuľuje, a nadovšetko gestikulujú. Nie, medzi tými

ľuďmi, čo na lebke nosia kučeravé astrachány a čierne ohrady pozdĺž líc, a flegmatickými mlčanlivými Nemcami nie je moja voľba na vážkach. S človekom od Lipska vždy sa budem cítiť viac príbuzným, než s človekom z Marseille. Zrejme, tu hovorím iba o južných obyvateľoch Francúzska, keďže tých z rovníka nepoznám, ale rád predpokladám, že sú odpornejší tou mierou, akou sa približujeme k ohavnej hviezde.

— Ako ten oplan hovorí o slnku! — neodbytný Druide poznove šuškal Bohémondovi, ktorý provizórne zbožňuje tú hviezdu, a jeho trpezlivosť visí len na tenkej nitke.

— Pozrite sa na jeho ruky! — miesto odpovede povedal už roztržitý básnik. — Ruky infantky! Hľa! Tak teda! Ruky hrbáňa, drahý môj!

— Tu máš! — vmiešal sa však Gacougnol. — Z vašich nemeckých sympatií súdim, že ste sa roku 1870 museli zdržovať v istej vzdialenosti od vojnového poľa!

— Ako len možno ďaleko, nepochybujte. Netajím, že po celý čas som mal v nohavičiach, a iba mňa bolo vidno v nemocniciach. *Torba na chrbte!* Sám by som poskytol dokument dobrému Zolovmu žiakovi, ktorý by pod týmto skvelým titulom neodoprel napísať moju epopeju, a veru, záver by sotva v kom vedel rozpáliť nadšenie za vojnu. Na-

pokon, keby každý smýšľal tak, vojna by sa ihneď skončila, a myslím, že by bola aj omnoho lacnejšia.

— Vskutku, omnoho lacnejšia, — prisvedčil Apemantus. — Hehe! To vám je hľadisko! Miesto toho, aby sa človek ničil kanónmi, kúpily by sa šerble a lieky proti hnačke. To by bolo akési vlastenectvo, možno trochu menej hrdinské, ale rozumnejšie. Potom by nebolo novej príležitosti k hnačke, ktorú nám vie spôsobiť sama myšlienka na odvetu.

— Vlastenectvo! — začal zasa Folantin, ktorý sa opravdivo rozčúlil, — opäť prázdna lyrická táranina! Taká ako: zlatá farba obilia, ktorú som vždy videl ako farbu hrdze a oslieho moča, alebo ako včely sladkého Vergila, tie „panenské pijanky rosy“, ktoré niekedy sadajú, hovorí sa, na zdochliny alebo výkaly, — stará romantická záplata, obšívaná veršovníkmi a románopiscami dnešných čias.

Chcete vedieť, čo je moje vlastenectvo? Nuž dobre. Som tak ďaleko, aby som nariekal nad strateným Alsaskom a Lotrinskom, že až ľutujem, že nevidím Prušiakov v Saint-Denis alebo na Grand-Montrouge, kde by som bez drahého presťahovania sa mohol piť nemecké pivo — v Nemecku.

Druide a Marchenoir sa tým istým elánom

pripravovali vystriedať hanebný vrtoch, keď ich Leopold zastavil znamením.

— Pán Folantin, — prehovoril, — odzbrojete ma. Keď som vám pred pár minútami povedal, že sa mi nezdáte objaviteľom, priznávam sa, že ma rozčúlily vaše bifšteky. Chcel som z vás niečo vytlačiť. Ale, na moju veru, mal som toľko šťastia, že mi vraciate skvelú náladu, ktorá ma už začala opúšťať. Súčasne som si osvetlil aj vašu maľbu, ktorú, kým som nevedel o vašom správaní sa vo vojne, som zle rozumel. Jednako by som vám však radil, aby ste si výraz svojich vlasteneckých citov ponechali pre celkom maličký počet vyvolencov. Nevie sa, do akého ucha to môže padnúť, a poznal som milovníkov Terpsichory, ktorí by veľmi zle trávili vaše nemecké pivo.

Aby sme sa vrátili k vašim bifštekám, viete, ktorým druhom mäsa živia sa Iudia, praví Iudia, čujete ma dobre, v ohromnom opustenom kraji na juhozápade Tanganiky? Tí nešťastníci, ktorí sa ustavične potulujú, pozorujú nebo, sledujúc supy, vznášajúce sa vo vzduchu, aby sa s nimi mohli podeliť so zdochlinami. Neviem, či je tá strava pre nich spomienkou na raj, alebo iba sugesciou raja, ale ja som z nej už chutnal, a som istý, že by ste si boli, pán Folantin, pochutnali tak radi ako ja. Zaiste preto, že sme si v takej

chvíli nútení spomenúť, o koľko sme sami trochu menej, než hmyz.

Táto reč, ktorú Folantin načúval s úsmevom, s trpezlivosťou, o akej sa hovorí v Commune Mučeníkov veľkňazov, bola taká odlišná od Leopoldových obyčají a Gacougnolovi sa zdala tak nadprirodzene vnuknutou želaním zapáčiť sa Klotilde, že sa nad tým dobrý chlapec zadumal.

XXX

Večierok sa predĺžil. Všetko povedali, čo sa v niekoľkých hodinách a v takej spoločnosti mohlo povedať, tí podivní ľudia, z ktorých dvaja alebo traja vo svojich vežiach stačili rozhýbať a rozplakať najmohutnejšie zvony poplachu alebo modlitby, keby boli mohli byť menej sputaní v hĺbke Bastíl umlčujúcej demokracie. Spevák mŕtvol bol zabudnutý, odhodený do haraburdia.

Po mnohom obchádzaní a nerozmotateľných zákrutách, po neprestajných paradoxných obletúvaniach, v ktorých shoda bola, zdalo sa, jednotná v tom, že chceli znemožniť každú chúťku logiky alebo počiatočnú súvislosť vzájomných rozhovorov, keď Bohémond vyčerpal, ako odpoveď na nedovolené

odvážnosti, istý počet slávnych *parabol*, ktorých nesúvislosť, plná príkrostri, po celých dvadsať rokov privádza do úžasu literatúru; keď na pár minút bola polovica spoločností ohlušená, zdeptaná; keď nakoniec len hafani boli prítomní, Marchenoir si ako nejaký Jean Bart sadol so zapálenou cigaretou na súdok pušného prachu a povedal:

— Za koho ma považuješ, Bohémond? Som umelcom, aby ma tvoja Wagnerova hudba vyhodila z rovnováhy a sotila dolu? Boh mi odpusť! Bojím sa, že nemôžeš vysloviť to meno bez nebezpečenstva, že stratíš svoje, natoľko ho zbožňuješ. A prečo? Spravodlivé nebesá! Prečo? Povieš, preto, že to bol najväčší alebo jediný hudobník storočia, ktoré počúvalo Beethovena? Sotva tomu uverím. Opovrhujúc mojím stanoviskom, budeš tvrdiť, že jeho neznesiteľné básne by mohol čítať človek, používajúci výsadu nezhyznúť nudou?

Už oddávna si v svojich súdoch ustálil, že obludná smiešanina kresťanstva a škandinávskej mytológie, urobená tým Nemcom, je nič iného, než roztrhnutie závoja Nebies. Pred *Tannhäuserom* a *Lohengrinom* božská velebnosť bola na zemi neznáma, pre teba je to zrejmé, však? A to starodávne vzdychanie Ducha Svätého, vanúce cez kosti mŕtvych, ktoré bolo celou náboženskou melódiou

Stredoveku, zaiste musí ustúpiť drúzgajúce-
mu kontrapunktu tvojho čarodeja... Tvrdí
sa, môj drahý básnik, že sa zázračne roz-
umieš do hudby, práve tak, ako do mno-
hých pôvabov, ktorými sa vo všetkých ča-
soch dúfalo znova získať nejaký matný lúč
Podstaty. Nie som zbehlý vo všetkých
líniách umenia, a ešte menej, ak je to možné,
v rituáli diskusie, zle by som teda pochodil,
keby som sa dostal s tebou do estetickej
bitky. Ale vyznávam, že je nad moju silu,
aby som zniesol, žeby lyrický dramaturg, do
ktorého je zbláznená nová generácia, bol
tebou pokúšaný ako sám Syn Boží, keď Sa-
tan, vyvedúc ho na najvyšší vrch, ukázal mu
všetky kráľovstvá sveta a všetku ich slávu.

— Mnoho ohľadov robí mi, Marchenoir,
tvoju osobu drahou, — odsekol Bohémond,
vypožičajúc si túto vzácnu formulu zo sta-
rého Balzaca. — Viem dobre, že si kresťa-
nom neobyčajnej sily slova. Ale tú svoju
silu zneužívaš... Nezabudol som katechiz-
mus, ver mi to. Je známe, že v intelektuálnej
dobe všeobecného hlasovania nebál som
sa čriede pastierov z La Vilette ponúknuť
svoju kandidatúru pre farárov a že som tej
hávedi skvele, a nie bez nebezpečenstva,
rečnil asi hodinu. Ako si len prišiel na to,
že z Najsvätejšej Trojice pomýšľam urobiť
štvoricu, pripojac k nej Richarda Wagnera?

Odkedy je obdiv umelca modloslužobným úkonom?

Sám vyhlasuješ, že si nie zbehlý v umení, a to je už veľmi čudné a jedinečne popreté tvojimi spisovateľskými prácami. Predsa uznáš, že sa v tom storočí čistým pôsobením Vôle Božej môžeme stretnúť s jedným smrteľníkom, ktorý dosť *šafáril* na odstrižkoch Serafína, aby nám vylúčil jeden z tých pôvabov, ktorými tak opovrhuješ, nejakú platnú predtuchu Slávy. Človek je človekom, lebo myslí. Človek je len myšlienkou, ktorú má. Celý život som venoval tomu, aby som toto povedal.

— Možno primnoho, — vmiešal sa Marchenoir.

— Keď teda Wagner myslel na podstatnú Krásu, — pokračoval fanatik bez toho, aby si všimol prerušenia, — keď myslel na Boha, bol sám Bohom, nakoľko stvorenie môže byť Bohom.

Ale . . . nehovoril som pred chvíľou o *obdiv*e? Kde som to mal hlavu? Hádam medzi tvojimi plecami? Skutočne, Marchenoir, vyhadzuješ ma z rovnováhy. Mal by som obdivovať Wagnera, ja, ako nejaký pisár obdivuje Boieldieua! Ach, ach, veľmi roztomilé!

Kľáčim, — volal náhle rozniatený až do zapálenia, naježený ako jež v erbe a majúcnepochopiteľne rozšírené oči na svojej ble-

dej tvári, *zbrázdenej* ôsmimi či desiatimi storočiami svojho Rodu, — počúvaš ma dobre? Vlečiem sa na kolenách so srdcom prebodnutým ako Amfortas v posvätnom prachu Mont Salvatu, v spasiteľnej tóni Kópie Parsivala a s anjelskými deťmi spievam:

„Chlieb a víno posledných agapé Pán mocou súcitnej lásky premenil na Krv, ktorú vylial, na Telo, ktoré obetoval...”

Vrhol sa ku pianu, odstrčil Crozanta a, doprevádzajúc sa niekoľkými akordmi, začal spievať hlasom rozochveným a hrobovým, ale láskou, zbožňovaním, plačom tak vkoreným do opojenia, že Wagnerova pieseň stala sa kvílením nadprirodzenej Iúbeznosti.

Bolo to také krásne, že na minútu všetci vstali, okrem Folantina, ktorému zlostný úsmev odokryl vrchné zuby, a, mysliac si, keď bol začul poznámku o svojich rukách, že sa teraz môže dobre vypomstiť, zašemotil pomedzi zuby:

— Punč sa zapaľuje, začína to byť zábavné!

Čo sa týče Marchenoira, akokoľvek bol tou vznešenou Modlitbou preniknutý, nič nemohla zmeniť na jeho predošlých a už starých spurnostiach. Nebolo to po prvý raz, čo sa dohadoval s L'Isle de France. Duch mozgovej poruchy toho básnika a stály nekonečný zmätok roziskrenej obrazotvornosti

bol mu až príliš známy, aby sa tým dal pomiasť. A okrem toho ho miloval, ako priamka jeho priestoru mohla milovať vtelenie nerovnováhy a chaosu.

— To je betlehemske Neviniatko, — povedal, — ktoré Herodesovi vrahovia zle zaškrtili. — A každým razom sa v ňom pre neporovnateľnú biedu toho starého dieťaťa rodila zhovievavosť bez medzí.

Keď záchvat pominul, Bohémond sa vrátil k Marchenoirovi, ako sa vlna vracia k úskaliu.

— Keď ten zákusok hostín Raja, ktorý sa menuje Tannhäuser, — preriekol hlbokým a vzdialeným hlasom, — podali psom z Opery a z okolia, bude tomu skoro dvadsať rokov, nezabudlo sa ani na jednu pohanu, možno o tom vieš, hoci si omnoho mladší odo mňa. V každom ohľade. Bol som tam a tvrdím, že sa nikdy predtým viac nerozvinula smiešnosť pekla, aby snížila a pošpinila nevýslovné Navštívenie. Ako by som nebol zmätený, keď teba, Marchenoira, vidím v hyrkánskom zástupe tupiteľov, teba, ktorý sa zapodievaš šliapaním sberby! Páčilo by sa ti počuť malé podobenstvo?

Šiel si po stoličku, sadol si tvárou k svojmu protivníkovi, nohy majúť tesne zaseknuté, lakty v lone a dlane stisnuté medzi kolenami, v pobožnej polohe záhradníka bez

výčitiek svedomia, počúvajúceho homiliu. Zdalo sa, že sa na chvíľu snaží sosbierať ducha. Potom prudko zodvihol hlavu, mľaskol jazykom, pošúchal si ruky, odbil nepoddajný prúd vlasov a podivnou tvárou bonza, chcejúceho odokryť tajomstvo, improvizoval:

XXXI

— Na svadbe v Káne Galilejskej, myslím, že Evanjelisti vynechali ten detail, bol Židáčik, odporný výrastok z kmeňa Izachar, ktorý bol v službách váženého vinára zo Sarepty, a bol pri tom, keď starejší ochutnal zo zázračného vína.

Tento mladík, plný rozumu a pravdepodobne špehún, z takých prejavov božskej moci spozoroval jediným pohľadom veľké nebezpečenstvo pre obchod s vínom vo veľkom.

Preto po rýchlom, ale pozornom preskúmaní divu, pudený tuším akýmsi diabolským vnuknutím, dosiahol toho, že pán domu, nadšený príhodou, prenechal na protiúčet dvadsať či tridsať *efa* najlepšieho, vraj Saronského, vína všetko, čo ostane z *Krvi Kristovej* na dne zázračných nádob.

Rozumel si dobre, Marchenoir, KRVÍ KRI-STOVEJ?

Nuž, to „dobré víno“, ponechávané na

koniec veselia, keď hodovníci boli už z riadneho dosť podnapití, ako to pozitívne svedčí Historik, skúšaný vo vriacom oleji šesťdesiat rokov neskôr za panovania cisára Domiciána, je na mieste myslieť si, že muselo ostať z neho ešte hodne, a ostatok sa v ten istý večer dopravil do Jeruzalema s podrobnou správou, aby víno analyzovali v laboratóriu Synedria.

Nikto nemá právo nevedieť, že Kniežatá kňazské a Učitelia Zákona, čo tvorili Veľkú radu, boli zastrašujúci zločinci talmudskej vedy, majúci v končeku malíčka všetky mesiánske tradície a všetky znaky, podľa ktorých sa mal poznať príchod Syna Božieho. Keď žiadali Jeho smrť, vedeli teda veľmi dobre, čo robia, dávajúc prednosť najplnšiemu, ale vzdialenému zatrateniu pred blízkou nepríjemnosťou pokoriť pred ním svoje farizejské a všivavé brady.

Pre nedostatok istých dokladov bolo by ťažko, nehovorím vedieť, len si predstaviť svätokrádežné spustlosti alebo dvadsaťkrát nevypovedateľné *smiešania*, ktoré vo vtedajších okolnostiach vykonali s tým vínom v lone pandémonického Kolégia. Ale pozrite, čo mi dlhý život, do dnešného dňa úplne zasvätený neprávosti, dovolil zahliadnuť.

To víno, podľa neskonale prijateľnej exegezy totožné s Tým, čo sa malo shromaždiť

v tajomnom pohári svätého Grála, bolo zachované rabínmi a storočie za storočím prenechávané kohenom a smradľavým sagenom, ktorí ho starostlivo opatrovali v hĺbinách Židovstva ako neomylný a nevyčerpateľný medikament, ako vpraviť démona do tela Iudí, čo okúsia z nápoja jedinú kvapôčku, pomiešanú s ktorýmkoľvek iným nápojom.

Judášovi pravdepodobne podali z neho dosť hodný kališteľ a rozbesnená luza, revajúca na Veľký piatok za smrť Kristovu, zúrila a penila sa divokosťou, lebo pila to hrozné víno predobrazných Svadiab...

Opovažujem sa preto domyslieť si, že sa jed najtemnejšej dielne pekiel vždy nepremenne nalieva, vždy vtedy, keď je vhodné našťavať Iudí proti Bohu, alebo radšej, keď chcete, proti Človeku, ktorého pohoršujúca Prítomnosť ešte raz zjavuje viac než hroznú ošklivosť sveta, ktorý sa prestal podobáť svojmu Stvoriteľovi. Dohovoril som.

Razom zastal, nehybný ako loď, ktorá uviazne v ľadoch antarktického pólu, s rukami nespokojne vytiahnutými dva centimetre nad hŕzvami jeho biednych nohavíc, zošľahaných jeseňami, ústa mal odteraz zavreté, ako keby šlo o zachovanie neodhaliteľného tajomstva, a belasý plameň svojich modrých očí magneticky zabodával na svojich spolurozprávačov.

Hoci poslucháčstvo bolo navyknuté na básnikove svojvoľné myšlienky, tento výpad zdal sa silným, a nastalo ticho. Všetci, ba aj Folantin, zvedavo sa dívali na Marchenoira, ktorý ostal celkom nedotknutý, a chceli počuť, čo povie ten hrozný. Hlavne Klotilda, ktorá ho v prvý deň tak obdivovala a ktorá okrem toho málo porozumela z podobenstva, bola bez seba: tvárila sa, ako keď sa má stať niečo veľkého.

— Marchenoir, — povedal Leopold, — vy ste jediný muž, schopný odpovedať na to, čo sme práve vypočuli.

A ten, ktorého menovali Inkvizítorom, zapáliac si cigaretu a obrátiac sa ku L'Isle de France:

— *Keď Cirkev nepožehná hudbu, podobá sa vode, veľmi zlej a posadnutej démonmi.* Keby som hovoril nehmotným inteligenciám, podobným anjelom, stačila by táto veta, aby sme s Wagnerom skoncovali. Žiaľbohu, treba niečo viac.

Ponajprv, môj drahý Bohémond, nemám dočinenia s tvojím židovským jedom. Nikto ma nikdy nevidel medzi nijakou sberbou a v nejakej vzbure. Som opovrhovateľ a samotář, vieš to veľmi dobre. Nevieť a nechcem vedieť, čo sa mohlo štebotať, kvákať alebo

ryčať proti tomuto Teutonovi, ktorý so svojimi nadutými partitúrami začína dnes zas výboj, o ktorom roku 1870 sníval starý Vilhelm s miliónom vojakov.

Pre mňa stačí to, že vynášiel nové náboženstvo. Padaj na tvár, koľko len chceš, či už na prahu Venusbergu alebo Valhaly, vleč sa po stupňoch Grála, ich lyrického predĺženia v tom „Súmraku bohov“. *Omnes dii gentium demonia*. Porovnaj toto s náukami katechizmu, na ktoré si si zachoval, tak sa mi zdá, iba matnú spomienku. Moje kolená ťa nebudú nasledovať. Náležia výlučne svätej Cirkvi katolíckej, apoštolskej, rímskej.

„Všetko, čo je mimo nej, pochádza od Zlého, vyviera z Pekla, *nevyhnutne, absolútne*, bez akéhokoľvek vyšetrovania a zbytočného kompromisu, lebo čo znepokojuje, je nepriateľom Božieho Pokoja“. Toto si napísal ty sám, keď si mal svoj jasný deň. Už si na to zabudol? Nech je niekto najväčším umelcom sveta, nie je mu dovolené dotýkať sa svätých Foriem, a to, čo vrie v kalichu na Mont Salvate, bojím sa, či je to nie presne tá hrozná medicína, o ktorej si nám predniesol báseň? Beethoven sa nikdy nepokúšal vrhnúť Iudí a kráľov na kolená a nepoužíval iných síl, iba sily svojho génia. Wagner, nemôžuc sa dočkať, aby videl všetko zdeptané pred sebou, zaumienil si urobiť zo samej Liturgie

prívesok kombinácií svojich cenných veľdiel. *Práve tak sa líši bastard od manželského dieťaťa.* Prečo chceš, aby som sa zbožne vliekol za tou zvučiacou hmlou, keď ona má byť stĺpom žiarivého oblaku iba hrubým namyslencom Germánie?

Tieto slová, živo dosvedčené Gacougno-
lom, ako by boly rozhorčily Bohémonda. Mysleli, že si odľahčí nejakou urážlivosťou jazyka. Našťastie spomenul si na predošlé nesrovnalosti toho istého druhu, v ktorých nezlomiteľného protivníka pocítil tiež ako najvyšší končiar Himaláje, a obmedzil sa na to, že mu povedal s akousi búrlivou blahosklonnosťou:

— Ty si možno vskutku *jediný*, ako to objektívne spozoroval Leopold, ktorý má plný a pápežský dišpenz od obdivu Wagnera. Si istý v tom, že Cirkev, *naša* svätá rímska Cirkev, bola by nevyhnutne taká prísna?

— L'Isle de France, toto je sentimentálna všednosť. Cirkev tu nepotrebuje byť prísnou. Ničota tých, ktorí ju urážajú, je už výsostne dokázaná jej mlčanlivou a neporušiteľnou prítomnosťou. Jestvuje, ako Boh je, proste, jedine, podstatne, a novoty sú jej nepriateľské. A znesväcovanie jej Liturgie je strašnou novotou. Nejestvuje vážnejšia profanácia, a kto sa o to pokúša, tým samým padá pod kliatbu.

Ešte posledné slovo. Čítal som, že Wagner rád potápal svojich poslucháčov do temnôt. Zdá sa, že jeho dielo získava tak, že ho počúvajú ľudia, ktorí sa navzájom nevidia a ktorí by nemohli urobiť tri kroky bez toho, žeby nepadli. Nemyslíš, že v tom, že sa vo chvíli, keď sa má podávať nebeský pokrm, zaháňa svetlo, je čosi hrozného?

— Detinská poznámka a ošklivá sofizma! — zareval zaťatec. — Prečo zaraz nepovedať, ako to nahovárajú nečistí udávači zo Ženevy alebo zo Svätého Sulpícia, že temnota, o ktorej hovoríš, bola kalkulovaná preto, aby sa dobre mali šťuchači alebo podvodníci, ktorých zmätie violončelo?

— Hehe! — zasmial sa Marchenoir.

— ... Áno, na každý prípad, táto myšlienka sa ti páči. Dobre! Povedal som, že je to hanba veľkému mužovi zlomyseľne upierať možnosť jeho činnosti. V tom je a má byť každý umelec jediným sudcom a klebety alebo špinavé pletky dočasného človečenstva nestály by za to, aby sme stratili čo i jednu sekundu, žasnúc nad nimi. Čo sa týka liturgie ...

— Nechajme to, Bohémond, — odpovedal Marchenoir, prudko ho prerušiac. — I tak by sme sa nikdy nedorozumeli. Pourážal by si ma, a tvoja vznešenosť by ťa vzápätí prinútila prosiť ma o odpustenie, a obaja by

sme boli z toho veľmi nešťastní. Načo toľké slová? Naše cesty sú rozdielne. Aj to si vopred vedel, že zo mňa nemožno urobiť nijakého sektára, a už oddávna zriekol som sa toho, aby som ti urobil niečo pochopiteľným. Tvoj génus spustošil tvoj rozum; cherubín s ohnivým mečom prekáža tvojej inteligencii znovu vstúpiť do Raja, a ty si nadto zapchatý ťažkopádnou hegeliánskou formulou... A napokon, prečo Wagner? Prečo ten alebo onen umelec, keď je sporné samo Umenie?

Krotiteľ šeliem vstal, ako keby odháňal dotieravú návštevu naničhodných myšlienok. Bohémond sedel ďalej na stoličke a stisnutou päťou si podopieral bradu. Sedel v polohe litografického starostu zo Štrasburgu, načúvajúceho Rougeta de L'Isle spievať Marseillesu; zdola nahor prezeral si Marchenoira, ako nejaký tiger, napolovicu síce prevládaný, ale ešte plný odhodlania, pozeral na mamuta, vzkrieseného z Potopy.

— Moderné umenie je vzbúrený sluha, ktorý násilím zaujal miesto svojich pánov, — poučal hlásateľ Absolútna. — Niekoľko ráz oznámil som s horkosťou, ktorá sa zdala až prílišnou, úžasnú sprostotu našich kresťanov a divú nenávisť, akou sa odvdáča Kráse. Pánovia, uznáte mi, že sa o tomto predmete nedá veľa hovoriť. Katolíci a od-

štiepenci, nezáleží na tom, z ktorého chlieva, už tri alebo štyri storočia spravili všetko, aby zdegradovali ľudskú obrazotvornosť. Heretici a pravoslávni v tomto boji boli vždy jednomyseľní.

Od všemohúceho Zdola dostali príkaz *vyníčiť spomienku na pád*. Pod zámienkou znovupostavenia človeka dopustili teda *znovuzrodenie* antického Mäsa s jeho všetkými následkami. Zbúrali katedrály, sväté nahoty urobily miesto zveracine a všetky rytmy patrily Smilstvu. Prísne línie, ktoré priamy Stredovek naložil zobrazovaniu mimotelesných Mučeníkov, ihneď poprelamované, musely sa zaokrúhliť podľa nepoužívateľného zákona svetov, ktorý vznešené detinstvo na chvíľu podmanilo, a staly sa okrasami oltára Pana. A myslím, že my všetci sme v tom celkom.

Čo by sa stalo z Kresťanstva, keby aj najposvätnšie obrazy boli niečím iným, než prípadkom jeho podstaty? Náš Pán Ježiš Kristus nesveril svoju Loďku vysokomyseľným. Svet premohli Iudia, ktorí nevedeli rozoznávať pravicu od ľavice, a boli národy, múdro spravované Vidiacimi, ktorí nikdy neshliadli, čo sa hemží po zemi. Aby sme hovorili iba o hudbe, najvypätejšia melódia je menej než ticho, zavládnuce na *Custodiat animam meam* pri prijímaní Kňaza. Podstatné je kráčať po

vodách a kriesiť mŕtvych. Ostatok, *ktorý je veľmi ťažký*, hodí sa na zabávanie detí a na ich uspávanie, keď sa zvečerieva.

Lež Cirkev, čo dokonale pozná človeka, jednako po všetky časy dovolila a chcela Obrazy až do takej miery, že na svoje oltáre postavila tých, ktorí za tradičnú kostru jej kultu dali svoj život, ale s absolútnou výhradou, že sa budú ctiť nadprirodzenou úctou, prísne sa vzdávajúcou neviditeľným originálom, ktoré predstavujú obrazy. Tak o tom hovorí Tridentský koncil.

Opovrhovanie alebo zošklivenie moderných kresťanov, javiace sa pri všetkých prejavoch vyššieho umenia, je ozaj neznesiteľné a je akýmsi iným spôsobom omnoho démonskejšieho obrazoborectva. Miesto toho, aby sa trhalo pomaľované plátno alebo rozbíjaly natreté sochy, ako sa to robilo za Izaurov, v sentimentálnom blate sprostej zbožnosti, ktorá je najobludnejším znetvorením nevinnosti, hrdúsia sa duše svetla...

— Tu máte, — vyhrklo z Druida, obrátivšieho sa k Folantinovi, — či ste mi pred pár dňami tými istými slovami neprorokovali: *Hodláte skončiť v kanáli?* Reč bola o mojej úbohej maľbe, od ktorej ste sa ma láskavo pokúšali znechutiť. Ráďte mi odpustiť to pretrhnutie, ale nemohol som sa zdržať, natoľko v mojom srdci posledné, práve povedané

slová oživily cit vďačnosti, ktorý prestane iba mojou smrťou — a v tom istom mieste, podľa všetkého...

Folantin sa uspokojil s dvojsmyselným úsmevom, aký si len možno myslieť, a Marchenoir pokračoval:

— Umenie je, opakujem to, cudzie podstate Cirkvi, neužitočné jej vlastnému životu, a tí, čo ho vykonávajú, právo na vlastnú existenciu majú iba ako jej celkom ponížení služobníci. Ochraňuje ich čo najmaterinskejšou opaterou, lebo v nich vidí svoje najbolestnejšie a najkrehkejšie deti, ale, keď vyrastú a opeknejú, matka ich môže ukázať davu len zďaleka ako dravú zver, ku ktorej je nebezpečné priblížiť sa.

Dnes tú istú Cirkev, o ktorej som bez ustania nútený hovoriť, lebo je jediným prsníkom pokrmu, opustily bez výnimky všetky národy. Tí, čo ju výslovne verejne nezapreli, pokladajú ju za starú a, ako nábožní synovia, pripravujú sa ju vlastnými rukami pochovať. Majúc rodinnú radu a celý zástup ošetrovateľov, skoro vo všetkých krajoch žijúcich pod pápežskou poslušnosťou, aký vplyv by mohla mať na vagabundskú sberbu rojkov? Možno sa stretnúť s niekoľkými vzácnymi a aristokratickými jednotlivcami, ktorí sú zároveň umelcami a kresťanmi, — tým, čím Wagner nebol, — ale

na svete by nemohlo byť *kresťanské* Umenie. Niektorí z vás sa možno rozpamätajú, že toto tvrdenie s trpkosťou mi vyhadzovali na oči tí istí myslitelia, opovažujem sa to veriť, ktorí Jozefovi de Maistre vyčítali, že bol katom.

Keby jestvovalo kresťanské umenie, bolo by možno povedať, že brána do strateného Edenu je otvorená, a preto dedičný Hriech a celé Kresťanstvo je iba pletkou. Ale také umenie viac nejestvuje, ako aj božské Vyžarovanie na našej planéte, za šesťtisíc rokov sotva osvetlenej najmenšou ohnivou triesočkou slnka, vyhaseného neposlušnými, a bolo nevyhnutné, aby sa umelci alebo básnici, netrpezliví, kedy sa ten plameň zapáli, vzdialili od starej Matky, ktorá im vedela ponúknuť len katakomby pokánia.

A teda, keď Umenie jestvuje ináč, ako na kolenách, — nie, ako to chce môj drahý Bohémond, na prahu Grálu, susediaceho, bolo povedané, so starým divadlom, postaveným Voltairom, ale u nôh celkom pokorného kňaza, — nevyhnutne treba, aby bolo alebo na chrbte alebo na bruchu; a to sa menuje *Umením vášnivým*, jediným, ktoré by teraz mohlo rozrúšať tlkot v ľudských srdciach, zavesených na háku v jatke Démona!

Živosť tejto slávnostnej reči znechutila Bohémonda od každého útoku proti neprekonateľnému protivníkovi, u ktorého ináč obdivoval neprístupnosť na kompromisy a „katapultuozitu“, — obludné pomenovanie, ktoré čerpal z Flaubertovho, v tom čase veľmi užívaného žargónu.

— Úbohý Bohémond! — mrmlal starý lump Apemantus, — odvtedy, ako jedného večera v opilosti predal za pár centimov svoj odlesk Catullovi Mendesovi, ako v nemeckej rozprávke, stal sa neschopným hoci aj na štyroch nájst samého seba!

Ostatní, ktorých Marchenoir viedol nezvyčajnými cestami, prichádzali k sebe a orientovali sa, ako mohli. Gacougnol, veľmi uspokojený takou krásnou obranou ideí, ktoré myslel, že má, hlasno blahoželal veľkorysému rečníkovi a dal naokolo podávať nápoj.

Ale Klotilda ostala pri vychutnávaní intelektuálnych pohnutí. Zdalo sa jej, že sa ešte všetko neskončilo. Akási vec, ktorú nemohla vysloviť, chýbala tej primitívke, tej novicke, čo svojho hrdinu chcela mať dokonale vznešeného, a inštinktívne očakávala zablysnutie hromu.

Tlkoty jej duše sa rozmnožily, keď Druide,

zjavno roztržitý, odkedy Marchenoir vyrval reč Bohémondovi, vyzval ho slovami, ktoré nedovoľovali únik:

— Marchenoir, z toho všetkého, čo ste nám povedali, môžem a chcem zadržať iba jedno slovo, ktoré ma, musím sa priznať, vrhá do priepasti obdivu: „*Či som ja umelcom!*” volali ste práve s výrazom korzára, ktorému hrozia, že ho priviažu na lavicu galejných veslárov. Náš priateľ vám nad tým vyslovil svoje začudovanie, ktoré nemalo byť prostredným. Dovolíte mi otázku? Keď ste nie umelcom, teda čím ste?

— Som Pútnikom Svätého Hrobu! — odpovedal Marchenoir svojím vážnym a jasným hlasom, ktorý obyčajne rozochvel mozgy a srdcia. — Som to, a nič viac. Život nemá iného predmetu a *bláznovstvo* Krížových výprav najviac poctilo ľudský rozum. Prv, než nastal vedecký kretenizmus, už deti vedely, že Hrob Spasiteľov je Stredom vesmíru, osou a srdcom svetov. Zem sa môže točiť, koľko len bude chcieť, okolo Slnka. Súhlasím, ale iba pod tou podmienkou, že táto hviezda, nevediaca o našich hvezdárskych zákonoch, spokojne obieha svoju určenú cestu okolo toho malúckého bodu, a že miliardy systémov, tvoriace koleso mliečnej cesty, pokračujú v tom istom pohybe. Nepredstaviteľné nebesá nemajú inú úlohu,

iba: označovať miesto starej skaly, v ktorej tri dni spal Ježiš.

Narodil som sa, k svojmu nevýslovnému smútku, v obludnom storočí, v ktorom sa tento základný poznatok celkom zabudol. Či som mohol urobiť niečo iného, ako sobrať palicu starých pútnikov, ktorí uverili neomylnému splneniu slova Božieho?

Stačí mi s nimi veriť, že v označený čas sa má Sväté Miesto stať znova biskupským a kráľovským Stolcom toho Slova, čo bude súdiť všetky slová. Tým sa rozrieši povestná Úzkosť, ktorú politici tak hlúpo menujú *Východnou otázkou*.

Tak čo chcete, aby som vám ešte povedal? Keď mám vo svojej batožine naložené ume-
nie, tým horšie pre mňa. Ostáva mi iba výhoda zapriahnuť do služby Pravdy to, čo mi bolo dané LŽOU. Nestály a nebezpečný prostriedok, lebo vlastnosťou Umenia je vytvárať Bohov!

...Mali by sme byť veľmi smutní, — dodal tajomný prorok, ako keby hovoril sám k sebe. — Hľa, deň sa blíži ku koncu a nastáva noc, keď nikto nemôže pracovať. Sme veľmi starí, a tí, čo idú za nami, sú ešte starší. Naša úbohosť je taká hlboká, že už ani nevieme, že sme MODLÁRMÍ.

Keď príde Ježiš, tí z nás, čo pri svetle malej lampky ešte „budú bdieť“, nebudú

mať viac sily obrátiť sa k Jeho Tvári, natoľko budú bedliví spytovať sa na Znamenia, ktoré nemôžu dať Život. Bude treba, aby im Svetlo udrelo do chrbta a aby boli súdení — obrátení chrbtom!...

XXXIV

Klotilda sa o tretej hodine ráno vrátila do svojho bytu, odprevádzaná svojimi priateľmi: Gacougnolom, Marchenoirom a Leopoldom, ktorí, čo by čo bolo, prišli s ňou až pred jej dvere, do štvrte obchodníkov so solenými rybami z Tichého oceána a udržiavateľov Pentapoly, jednej z najhroznejších zo súčasného Paríža.

Opojená jedinečným večierkom, ktorý by iná žena nijako nebola zniesla, na ktorom sa tak rozhodným spôsobom ukázala prevaha človeka nad zvieratmi, pozbavenými gramatiky; okrem toho navyknutá vôbec si nevšímať, čo sa pri Séchoirovej robilo, nemyslela na to, aby sa čudovala, keď videla, že v penzionáte ešte bdejú, a keď prechádzala chodbou, vedúcou k jej izbe, nechcela spozorovať náhle šuškanie viacerých hlasov vo veľkom salóne. Až neskôr si mohla na to spomenúť. Prebehlo ňou neurčité zamrazenie, a len čo vošla do izby, zastrčila závoru.

Keďže bola smelá, ihneď sa celkom vzchopila a vysmiala sa sama sebe. Krátka modlitba, rýchle soblečenie a spánok. A teraz, hľa, mátohy, ktoré prechádzajú pred otvorenými očami jej duše.

Veľkolepo oblečená a omnoho krajšia nad kráľovnú, videla sa, ako sedí na veľmi hlbokom mieste. Mrazí ju, bojí sa, ale za spásu sveta nebude jej možné hnúť končekom malíčka.

Ticho je nesmierne a tma na niekoľko krokov taká hustá, taká stlačená, taká smolná, že slnko by tu vyhaslo.

Myšlienky alebo city, ktoré popred ňu prechádzaly vtedy, keď ešte bola živá a mocná, sú pohltené v tých tmách.

Jej silná žiadosť žiť sa rozplynula. Zdalo sa jej, že jej srdce je prázdne, že Boh je nesmierne ďaleko a jej nehybné telo je malinkým smutným víškom na dne nesmiernej priepasti.

Istotne, že na zemi je všetko zničené. Jednako však nevidela Ohnivý Kríž, ktorý sa má zjaviť, keď vo svojej sláve príde Ježiš súdiť živých i mŕtvych. Nevidela nič i nepočula nič.

— Či som bola teda súdená v spánku? — myslela si.

Ticho sa napokon pohne a sosbiera ako

olovená vlna, v ktorej by sa prebúdzaly neznáme zvieratá. Čuje hrmot...

Och, ale taký slabý, taký ďaleký, povedali by ste, že je to jeden z tých úbohých pochovaných, ktorým je nie dovolené volať o pomoc a ktorých živí ukrutníci nikdy nepočujú.

Srdce dievčiny, hodnej poľutovania, bije veľkými údermi o steny jej hrude; hluchý a nemý zvon, ktorého rozhýbanie neznepokojilo by ani atom...

Vonkajší hrmot rastie. Chvíľa, ktorá klope, reve, potom zapadne znova ticho.

Nuž niet tu viac temnôt, utiekly ako čierne stádo, ktoré by panika bola rozprášila.

Klotilda vidí chmúrnú a bledú tvár, „zem — podľa Prorokových slov — opustenú, bez cesty a vody“, a zjavuje sa jej dobrý Gacognol.

Je mŕtvu. Do srdca má vbodnutý nôž a jeho hrud' je zaliata krvou. Nekráča, iba sa šmýka, tak ako ľahká hmota, hnaná vetrom. Prechádza celkom blízko okolo nej, pozerá na ňu svojimi vyhasnutými očami s bolestnou útrpnosťou a hovorí jej:

— Ste nahá, dievča moje, vezmite si môj plášť.

Vtedy zbadá, že je celkom nahá, ale príznak nemá už viac plášťa, aby jej ho dal, ani

tváre, ani rúk, a pohyb, ktorý chcel urobiť, stačil, aby sa rozplynul.

Miesto neho vyvstal Marchenoir. On, tak sa zdalo, žije. Ale nemožno rozoznať jeho tvár. Tak skriveno kráča, a aké bremeno! Bože milosrdný! Aké hrozné bremeno na jeho pleciach!

Potom sa to skončilo. Už nik viac nepríde. Zo zeme vyrastal nepreniknuteľný les, jeden z tých tropických lesov, v ktorých blesk zapáľuje požiare. Tamhľa, zažiaril jeden blesk. Strašné a veľkolepé divadlo.

Ó, Ježiš v agónii, nie je to Leopold, ktorého vidí uprostred vysokej pece, s jeho vznešenou a pohrdavou tvárou, zbrázdenou nepochopiteľnými trápeniami? Chudák, nešťastník, bol prekvapene zasiahnutý. Hľa, bojuje proti tým privalom ohňa, ako keby bojoval proti armáde rozzúrených nosorožcov. Ale jeho vlasy sa už chytily, krížom na kríž složí svoje ramená a horí bezcitne ako fakľa...

Spiaca mohla napokon silne skríknuť. Zrazu sa zobudila, vyskočila z postele, pevnou rukou strhla svoje horiace záclony, udupala ich pod kobercom a otvorila okno, vyhnala dusný zápach dymu.

Skutočne, musela byť veľmi znepokojená alebo zmorená, keď prv, než by bola zaspała, zabudla zahasť svoju sviečku. Obe

ruky priložila na svoje srdce, aby potlačila jeho tlkot.

— Nemodlila si sa tohto večera dosť k Bohu, Desdémona! — povedala, rozpamätávajúc sa na čítanie v ateliéri. — Aký hrozný sen!

A zas si spomenula na Misionárovu tajomnú predpoveď: *Keď budeš v plameňoch...* Cez deň na to často myslela; či teraz bude na to musieť myslieť celé noci!...

Ale prečo ten Leopold, ktorého sotva niekoľko ráz videla a ktorý je jej neznámy? Prečo sa jej ukázal takým tragickým spôsobom a tak presne rezonuje jej najtajnejším myšlienkam?

Spánok, ktorý sputnáva ľudské telo, má moc na chvíľku jedného zablýsknutia navrátiť duši jednoduchosť videnia, čo je výsadou Nevinnosti. Preto pocity hrôzy alebo radosti, zakúsené v snách, majú takú silu, ktorou sa ponížuje povedomie, keď mechanika smilstva znova nadobudla moc.

Leopoldova pirátska či kondotierska tvár v okrase jej sna zdala sa Klotilde tak nadprirodzenou, že myslela, že jej táto záhadná osobnosť bola zjavená. Videla v ňom jedného zo zostarnutých hrdinov, ktorých špinavý svet obsypáva hanou a opovrhnutím, ktorí sa ukazujú iba v náhlom a nepredstaviteľnom prevrate.

A to sa jej stalo druhým snom, tak hlbokým, že všetko v ňom stroskotalo. Obraz dobrodincu, prebodnutého nožom, taký strašný, obraz Marchenoira, primliaždeného farchou svojho života, tak ťažkého ako podpory nebies, zmizly. Slabo sa začudovala svojmu vrtkavému srdcu, ktoré nemohla zadržať, ktoré sa samovoľne klonilo k cudzincovi.

— No či som hlúpa, — zvolala, zavierajúc okno, ktorým vchádzal zimný vzduch, — hlúpy rojko a nevďačnica!

Kľakla pred svoju posteľ pomodliť sa a vzlykajúc, znova zaspala v tejto polohe.

XXXV

— Tvrdo spíte, slečna, — povedala jej hostiteľka pri raňajkách. — Tu máte list, ktorého doručiteľ ma prosil, aby som vám ho bez meškania doručila. Nakoľko som počula, že ste prišli o tretej, myslela som, že dobre urobím, keď zaklopem na vaše dvere. Ale vy ste už spali tak hlboko, že som vás nemohla zobudiť. Keď uvidím pána Gacougnola, vykričím ho, aby vás tak dlho nezdržoval. Ten milý človek nie je rozumný. *Mal by vás šetriť.*

Klotilda prijala list a, poznajúc písmo

svojej matky, ostala nehybná nad tými poslednými slovami, o ktorých si bolo možno myslieť, že ich niesly krídla sladkého vánku, ale ktorých úmysel bol nepochybný. Jasne videla pekelnú zlobu klebetnice, ktorá ju urážala, a dokonale uhádla zadosťučinenie chovaniek touto drzosťou vášnivo dráždených vo svojich najintímnejších kútoch.

Sekunda, a bola by už vybuchla. Ale súčasne si pripomenula svoje predsavzatie, ktoré urobila hneď prvý deň, že totiž ku každej z troch brán, ktorými by tie znepokojovateľky mohli vniknúť do jej duše, postavila draka. Za všetky mesiace, cez ktoré bývala a jedla v penzionáte, nič neprehovorila, nič nevidela, nič nepočula. Uzavrela sa do svojej vôle ako do veže.

Prečo by teda nemala vydržať upodozrievania alebo urážlivé dohady, pokým by nízka zloba, ktorou sa cítila byť opradená, nebola slučiteľná s jej vnútorným pokojom? Okrem toho, seba samu cenila tak málo, ako môže len žena ceniť seba, a zdalo sa jej celkom prirodzeným, že v nikom nevzbudzuje úctu. Na časté otázky, ktoré jej dával Gacougnol, mala nemeniteľnú odpoveď s uistením, že jej nič nechýba k pohodliu, a naozaj to aj tak myslela.

Teraz však bola urážka taká zjavná, že ju bolo ťažko prehltnúť, a bolo jej nevyhnutne

treba trocha hrdinstva obmedziť sa na odpoveď, že Gacougnol jej preukázal česť a vzal ju so sebou na večierok umelcov, na ktorom boli niemenšie osobnosti, ako Folantin a Bohémond z L'Isle de France.

Neomylná pomsta. Ošklbaná, slávou posadnutá učiteľka, ktorá mohla k sebe priťahnuť iba riportérov alebo bežných súbehových básnikov, bola by sa vedela podrobiť aj skutkom pravej ctnosti, len aby sa jej dostalo takej cti.

Klotilda otvorila list až vo svojej izbe. Nedúfala od neho potechy a strašná noc, ktorá na nej nechala svoju tóňu, neuspôsobila ju na radostné predtuchy.

Pravda, až do toho dňa ju Chapuisova samica nechala celkom na pokoji, vôbec z nej nevyťahujúc peniaze, čo by mohlo byť zázrakom. Keby nebola mala strach, že sa stretne s tým laganom, Klotilda by sa bola pokúsila navštíviť ju, lebo rozkošný pokoj, v ktorom otupela spomienka na niekdajšie trpkosti, pohýnal ju k akejsi sústrasti so svojou úbohous matkou. Ale teraz cítila len nepokoj a strach. A hľa, čo písala Izidorova spoločnica:

„Moje drahé dieťa, Tvoja jemná matka, ktorá ťa nosila vo svojom lone a ktorá, kým ťa porodila, toľko trpela, je na konci svojej zemskej púti. Moja vrelomilovaná Klo-Klo,

chcela by som Ťa ešte naposledy poŤehnať, prv, než sa vrátim do svojej nebeskej vlasti. Matkino poŤehnanie donáša šťastie. Vo chvíli, keď mám obliecť bielu šatu, aby som sa predstavila svojmu Snúbencovi, nechcem ti nič vyčítať. Viem, že v živote je nie všetko ruŤové, a nemôžem Ťa karhať za to, že si si vedela nájsť postavenie, ale ku svojim rodičom, ktorí Ťa zboŤňujú, nebola si šľachetná. Keď ma tvoj pán Gacougnol vyhodil za dvere, strašne som sa rozčúlila, a to je príčina mojej smrti. Ziziho by si poľutovala. Úbohý baránok je ako v očistci, čo si odišla od nás. Pôjdem ho čakať do neba, kde ma môj cherubín onedlho bude nasledovať! Avšak my ti z celého srdca odpúšťame. Poď do nášho náručia, poď zatvoríš oči svätému stvoreniu, ktoré za teba všetko obetovalo. BeŤ, dieťa moje, ale nezabudni so sebou vziať niečo peňazí, aby si ma mohla pochovať, lebo my už nič nemáme. Tvoja úbohá matka, ktorá čochvíľu prestane trpieť. — ROZÁLIA.”

— To je loŤ! — povedala Klotilda, odkladajúc list, ktorý, hoci pevnou rukou napísaný krasopisne, ba i skvelým pravopisom, bol aj tak špinavý a smradľavý. V tom slove bolo celé detstvo, preplnené slzami, a celá pekelná mladosť.

Jednako sa rozhodla ísť do Grenelle. Ale nemohla si odpustiť, aby o tom neupovedo-

mila Gacougnola, a preto najprv bežala do ateliéru.

— Dobrý Bože! Moja milá, — skríkol maliar, keď ju spozoroval, — vyzeráte ako *mŕtvola*! Boli by ste nemocná?

Vyrozprávala mu o svojej zlej noci a o požiari svojich záclon, bez toho, aby hovorila o sne; potom mu samovoľne podala list svojej matky, aby ho prečítal.

— Ale, úbohá Klotilda, stroja vám pascu. *Vaša matka nie je umierajúca viac než ja sám*, statočná žena. Vznesene predpokladajú, že vás zahrnujem pokladmi, a hlavne zmierajú túžbou vybrať ich z vašej peňaženky. Veľmi dobre chápem, že si to chcete objasniť. Počúvajte. Na vašom postavení mi záleží nekonečne viac než na hlúpych prácach, ktoré tu konám. Viete, čo? Pôjdeme tam spolu. Nechám vás v najbližšom kostole pri byte „cherubína“ a sám sa pôjdem vyzvedieť „o svätom stvorení“. Zbytočne by som vám pripomínal, že tam, na tom rozkošnom mieste nebudem dlho. Na každý prípad sa ihneď vrátim, a keď bude vaša prítomnosť nevyhnutná, dám vám to istým spôsobom znať.

V tom návrhu bolo čosi prílišného. Klotilda minútu váhala, nič, iba minútu, koľko bolo treba, aby sa jej vôľa, bez toho tým mužom dokonale získaná, naklonila... A táto minúta rozhodla o ich osude.

ČASŤ DRUHÁ

TROSKY SVETLA

*Libera me, Domine, de morte
aeterna, dum veneris judicare
saeculum per ignem.*

*Vyslobod' od smrti večnej ma,
Pane, keď prídeš ohňom súdiť
svet.*

Officium defunctorum.

I

Chudobných vždy budete mať medzi sebou.

Od priepasti tejto reči nikdy nemohol ani jeden človek povedať, čo je Chudoba.

Svätí, ktorí sa s ňou z lásky zasnúbili a splodili s ňou mnoho detí, tvrdia, že je nekonečne hodná milovania. Tí, čo nechcú takú spoločnicu, niekedy pod jej bozkom zomierajú hrôzou alebo zúfalstvom, a dav prechodí „de utero ad sepulcrum“ bez toho, aby vedel, čo si má myslieť o tej príšere.

Keď sa opýtame Boha, odpovie nám, že práve On je chudobný: *Ego sum pauper*. Keď sa Ho nepýtame, ukazuje nám svoju velebnosť.

Stvorenie je ako by kvetom nekonečnej Chudoby; a dokonalým dielom Toho, ktorého menujeme Všemohúci, bolo dať sa uprostred úplnej Hanebnosti ukrižovať ako lotor.

Anjeli mlčia a trasúci sa Démoni vytrhávajú si jazyk, aby nehovorili. Len hlupáci posledného storočia podujali sa vysvetliť tajomstvo. Kým ich prehltnie priepasť, Chudoba sa spokojne prechádza so svojou maskou a svojím sitom.

Ako sa na ňu hodia slová Evanjelia sv. Jána! „Bola pravým svetlom, ktoré osvecuje človeka, prichádzajúceho na tento svet. Bola na svete, svet bol učinенý skrze ňu, a svet ju nepoznal. Do svojho prišla, a svoji ju neprijali.“

Svoji! Hej veru, či jej nepatrí ľudstvo? Veď nieto tak nahého zvieraťa, ako je nahý človek, a všade by sa malo užívať porekadlo, že boháči sú zlí chudáci.

Keď sa odstráni zmätok tohto klesajúceho sveta, keď hviezdy budú vyhľadávať svoj chlieb a keď sa najposlednejšie blato samé pripustí k tomu, aby vyžarovalo Nádheru; keď budeme vedieť, že *nič nebolo na svojom mieste* a že rozumná bytosť žila len v hádankách a zdaniach, potom by bolo možné, že by muky bedára ukázaly mizériu milionárovej duše, ktorá by sa na tajomnom registri položiek všeobecnej Solidarity duchovne rovnala handrám.

Mandarin hovorí:

— Vyondiem sa na chudobných.

— Veľmi dobre, milý chlapec, — povie Chudoba pod svojím závojom, — poď ku mne. U mňa je teplo a mám výborné lôžko... A sama ho zavedie spať do kostnice.

Ach, vskutku by sa zhnusilo aj byť nesmrteľným, keby ešte *pred tým*, čo sme navykli volať smrťou, nebolo prekvapení a

keby žranie psov tejto vojvodkyne, nimi znovu vydávané, raz nemalo byť jedinou nádejou ich večne vyhladnutých vnútorností

— Ja som tvoj otec Abrahám, o, Lazar, môj drahý nebožtik, moje dieťaťko, ktoré kolíšam vo svojom Lone a chystám na šťastné Vzkriesenie. Ty vidíš veľký Neporiadok, ktorý je medzi nami a nemilosrdným boháčom. To je priepasť nedorozumení, ilúzií, nepremožiteľných nevedomostí, ktorú nemožno preklenúť. Nikto nevie svoje vlastné *meno*, nikto nepozná svoju vlastnú *tvár*. Všetky tváre a všetky srdcia zatiahnuté sú hmlou nepreniknuteľného tkaniva kombinácií Pokánia, ako čelo otcovraha. Nevieme, pre koho trpíme, a nevieme, pre čo sa tešíme. Nemilosrdník, ktorému si závidel omrvinky a ktorý teraz žobre o jednu kvapku Vody s konca tvojho prsta, mohol zbadať svoju biedu iba pri svetle plameňov svojho mučenia; bolo však treba, aby som ňu vzal z rúk Anjelských, aby sa ti vo večnom zrkadle ohnivej tváre odokrylo tvoje bohatstvo. Pravda, neprestajné rozkoše, s ktorými ten zatratenec ráta, neprestanú, ako ani tvoja bieda nebude mať konca. Lenže, keď sa uviedol Poriadok, ty si zmenil miesto. Lebo medzi vami dvoma bola tak skrytá blízkosť, tak dokonale neznáma, že len Duch Svätý,

navštevovateľ kostí mŕtvych, mohol ju v nekonečnej konfrontácii tak ukázať!...

Boháči sa boja Chudoby, lebo čierne šípia smierne zaobchádzanie, vnukané jej prítomnosťou. Boja sa jej ako zachmúrenej tváre veriteľa, nepoznajúceho pardonu. Zdá sa im, a celkom správne, že hrozná bieda, ktorú skrývajú vo svojom vnútri, zrazu by mohla roztrhať svoje zlaté putá a svoje prikrývky nespokojnosti a plačúca utiecť v ústrety Tej, ktorá bola vyvolenou Spoločnicou Syna Božieho!

V tom istom čase inštinkt *Zdola* ich upozorňuje na *nákazu*. Tí vývrheľovia dobre vedia, že Chudoba je Tvárou samého Krista, zaplutosťou Tvárou, ktorá obracia na útek Knieža tohto sveta, a že pred Ňou nemožno jesť srdce biednych pri hudbe flaut alebo hobojev. Cítia, že jej blízkosť je nebezpečná, že lampy dymia, keď sa blíži, a fakle sa podobajú pohrebným sviecam a že každá rozkoš umiera. To je náказа božských Smútkov...

Aby sme použili známe porekadlo, ktorého hĺbka privádza do zmätku: „Chudobní donášajú nešťastie“, v tom istom smysle, ako vyhlásil Kráľ chudobných, že „prišiel doniesť meč“. Hrozné a priamo strašné protivienstvo získa si človek rozkoše, ktorého šiat dotkol sa chudobný a ktorému sa pozrel zoči-voči.

Práve preto je na svete toľko múrov od časov biblickej Veže, ktorá sa mala dotýkať neba — tak slávnej Veže, že Boh „sostúpil z neba“, aby si ju pozrel zblízka, a ktorú isteže stavali na to, aby naveky odháňali anjelov nahých a bez domova, už vtedy sa túlajúcich po zemi.

II

Päť rokov neskôr. Teraz je Klotilda Leopoldovou ženou. Gacougnol je mŕtvy. Marchenoir mŕtvy. Dieťaťko zomrelo. A akými smrťami!

Čakajúc na svojho manžela, na svojho drahého manžela, — trocha si robí výčitky, že ho má rada ako Boha, — číta Životy svätých. Predovšetkým ľúbi tých, čo vydali svoju krv, ktorých hrozne mučili. Histórie o mučeníkoch naplňajú ju silou a nehou, hlavne vtedy, keď naďabí na niektoré z prekrásnych úryvkov ich „*úprimných Skutkov*“, ako je rozprávanie o sv. Perpetue alebo povestné listy vienskej a lyonskej Cirkvi, zázračne zachované od diabolského osladzovania skracovateľov.

Cíti sa byť opretou o stĺp a môže sa dívať dozadu.

Oslepená slzami, s tvárou zaplavenou plačom, zatvára knihu.

Ó, nezmenila sa. Stále je „jesenné nebo“ predošlého života; už začína aj súmrak, zamračené nebo, v ktorom zomiera slnko. Ale viac sa *podobá sebe*. Utrpenie získalo jej pravú *totožnosť* natoľko, že neviniatka, ktoré sa nedávno narodily, časom natáhajú ručičky, ako by ju poznávaly...

Koľko vecí stalo sa za päť rokov!

Jedna strašná minúta bude jej ťažiť srdce, pokiaľ sa nevyslovia sakrálné slová agónie, vyslobodzujúce dušu z farchy minút a farchy hodín: *Proficiscere, anima christiana, de hoc mundo!* Neustále vidí chudáka Gacoug-nola, ako umiera, divo zasiahnutý odpor-ným spoločníkom jej matky.

Z grenellského kostola, kde čakala na Gacoug-nolov návrat, naraz ju vyhnala akási predtucha na ulicu, tak ako by ju bol Habakukov Anjel chytil za vlasy. Príduc za pár minút do vrahovho domu, pred ktorým už pokrikovali ľudia, uvidela svojho dobro-dincu, ako ho nesú dvaja mužovia, s nožom na prsiach, s tvárou, ktorú videla vo sne. Ešte sa neopovážili vytrhnúť hlboko zasade-nú zbraň.

Všetko, čo potom nasledovalo, zdalo sa jej ako druhý sen. Štyri dni smrteľného zápasu raneného, jeho smrť, pochovanie; nato

súd so Chapuisom a jeho samicou, pri ktorom musela asistovať ako svedok, nemajúc ani toľko vlády, žeby od strnutosti, že svoju matku vidí ďalej žiť, ba že sa vie ešte bezočivejšie, ako nikdy doteraz, pretvarovať za svätuškárku, bola mohla vyslabikovať slovo. Prišlo jej na um, že cez celé rokovanie počula ako cengot zvončeka pri uchu slová obeti: — *Vaša matka nezmiera viac než ja . . .*

Krvavého pijana nestali iba pre spravodlivosť niekoľkých porotcov, obchodníkov s vínom, pripúšťajúcich ako poľahčujúcu okolnosť opitý stav, ktorého sa pridržal advokát poľského pôvodu, a preto ho doživotne poslali na galeje, aby tam vytriezvel.

Svätuškárka dokončila svoje mučenie v pološere samoväzby žalára neďaleko pyšnej a poetickej Séchoirovej, prezradenej listami, nájdenými v handrách banditky, ktoré ju usvedčily zo spoluviny, nakoľko ona nastrojila proti svojej chovanke úklad, v ktorom padol Gacougnol.

Súdny vyšetrením vyšla najavo diabolská, skoro nepravdepodobná pasca *znásilnenia*, ktoré by bol s nenapodobiteľnou virtuozitou zaobstaral zámočník.

Nijaká iná zjavná kalkulácia. Nešťastné dievča chceli iba zanoriť do ešte hlbšieho zúfalstva, zabiť ju hrôzou, spoliehajúc sa

na to, že by sa nikdy neodvážila udať svoju matku.

Po tri týždne tiekol novinami ten potok svinstva. Klotilda, umučená bolesťou a zármutkom, podstúpila divné potešovanie, ktorým ju obštedrili novinári, na brehoch Níla parížskeho zpravodajstva vylievajúci slzy nad nešťastím „rozkošnej milenky“ Pelopida Gacougnola, ktorého napokon kvalifikovali za slávneho maliara.

Pre ňu nečistí psi pohanili úbohé smiešne meno, Klotilde synonymné s nekonečným Milosrdenstvom.

Ale ako bolo treba, aby v príhodách chudery, vydanej plameňom, bolo všetko výnimočné, tak tu byly ešte iné veci.

Gacougnol sa asi dve hodiny pred smrťou prebral z dlhej mdloby. Pri jasnom vedomí mu udelili posledné pomazanie a zaraz sa pýtal na Klotildu. Keď mu Leopold a Marchenoir, ktorí boli stále pri ňom, povedali, že ju vyšetrujúci sudca dal náhle povolať, vzdychol:

— Úbohé dievča, v poslednej chvíli by som sa bol mohol s láskou pozrieť na jej tvár svätice. Nechcem ju však nechať bez pomoci. Drahí priatelia, dajte mi papier, chcem napísať svoj testament.

Skutočne, ešte posbieral toľko síl, že niekoľko minút písal, potom, odpadnúc, odvtedy

indiferentný k veciam tohto sveta, začal sladko klopať na bledú bránu...

Testament ustálili za NEROZLÚŠTITEĽNÝ!

Akýsi doteraz neznámy brat, počestný úradník, prišiel sa z Toulouse postarať o pohreb; zhabal všetko, i pri patetických vysvetľovaniach obidvoch priateľov, ktorí ho dosť výrazne poučali o poslednej vôli mŕtveho, no nedosiahli ani toľko, že by bol nechal aspoň halier.

Drámu, ktorej všetky rozuzlenia mali v sebe krajnú trpkosť, Klotilda nachádza na samom dne svojho srdca, postavenú ako by v jaskyni, kedykoľvek tam chce sostúpiť. Toho draka v jej srdci nemohlo nič zabiť, ani ostatné bolesti. Niekedy sa dá myslieť, že ju zožiera, natoľko je živý!

Raz za čas jej dobrodinca prechádza vo sne taký, akého ho videla v predvečer zločinu. Stále je to pohľad bolestnej útrpnosti, ale bez slov, a zjav sa zaraz rozplynie.

Všetko, čo môže urobiť, je, že sa pomodlí za trpiacu dušu, ale do posledného dňa života bude sa obviňovať, že je príčinou smrti človeka, ktorý ju zachránil pred zúfalstvom.

A prečo to? Môj Bože, prečo? Jednoducho preto, lebo sa bála; bola zbabelá, neodpustiteľne zbabelá!

Vstane, na stôl odhodí knihu, s úzkosťou hľadá okolo seba. Zočí starého veľkého Kri-

sta z maľovaného dreva, relikviu zo XIV. storočia, ktorú jej daroval jej manžel. Iba tam jej bude dobre. Svoje čelo položí na tvrdé nohy obrazu a so slzami hovorí:

— Pane Ježišu, zmiluj sa nado mnou! V Tvojej Knihe je napísané, že v smrteľnom boji, keď Tvoja duša bola smutná až na smrť, si mal *strach* a že si sa až tak bál, že si sa krvou potil. Nemohol si sostúpiť nižšie. Aby zbabelci boli vykúpení, seba samého si až sem nechal padnúť. Ó, Synu Boží, ktorý si sa bál v temnotách, prosím Ťa, odpusť mi! Nie som spurná. Vzal si mi dieťa, môjho synčeka s belasými očami, a ja som Ti obetovala svoju opustenosť a povedala som, ako pri obete svätej Omše, že je to „spravodlivé a rozumné, hodné a spasiteľné“

Ty vieš, že sa nijako necením, že sa naozaj považujem za slabú a biednu malučkosť. Uzdrav ma, posilni ma, keď je Tvoja vôľa, vzdial odo mňa kalich horkosti... Tej vody, môj Spasiteľ, tej vody, ktorú si sľúbil samaritánskej cudzoložnici, daj mi z nej, aby som bola pripočítaná k tým, čo vždy budú žiť, aby som ju pila, aby som sa ňou myla, v nej kúpala, aby som bola trochu hodnejšia takého vznešeného manžela, ktorého si mi našiel a ktorého znechucuje môj smútok!

Práve vošiel Leopold a Klotilda sa mu hodila do náručia.

— Môj milý priateľ, môj milovaný, nermúť sa, že plačem. Tak ma to bolí, že som ti nedobrou ženou! Prosila som Boha, aby som bola lepšou . . . Aký si bledý! Môj, Leopold, aký si zronený!

Mohli by sme si myslieť, že v rukách drží skutočne prízrak. Už je nie viac pirátom, strašným kondotierom, čarodejníkom zatvorených úst, pred ktorým sa treba triasť. To všetko je preč. Čosi veľmi mocného zdeptalo tú dravú šelmu. Bolesť to urobila, na každý prípad bolesť, *určitá* bolesť. Len bolo treba, aby mu milosrdná čarodejnica, ktorej zajacom sa stal, podala nápoj, čarodejný nápoj.

V porovnaní s Klotildou mnoho zostarel, hoci mal sotva štyridsať rokov. Hlava mu zošedivela a oči, podobné očiam tigra, drobnomaľbami vyčerpané, stratily znepokojujúcu uprenosť zorníc. Tvár si zachovala svoju energiu, ale zbavil sa krutej strnulej prikrosti, čo dáva myslieť na dušu, sputnanú zúfalstvom.

— Klotilda moja, vďaka Bohu a tvojim modlitbám, už sa viac nemučím, uisťujem ťa, — povedal to hlasom, ktorý by ani jeho starí priatelia neboli poznali, taký bol jemný a tak sa časom pohnutím srdca zlomil, keď vyslovil meno svojej ženy.

Pevne ju priviňuje na svoje prsia, ako stroskotanec pevne drží trosku, ktorú by

trasľavé svetielko Mliečnej cesty urobilo svetlou, a potom hovorí:

— Vracajúc sa zo svojich ciest, vošiel som si kľaknúť do Svätého Petra, potom som navštívil naše hroby, a cítim, že nebudeme opustení, — dodal, dívajúc sa pritom na chudobnú chatrč, v ktorej, ktovie ako, žijú už niekoľko mesiacov. Lebo sú veľmi nešťastní.

III

Ich svadba bola čudnou a melancholickou básňou. Klotilda ihneď po smrti svojho ochrancu zasa upadla do biedy.

Slávny psycholog, ináč syn inšpektora, s večne odzbrojujúcou mladíckosťou svrchovane rozhodol, že bolesti chudobných nedajú sa porovnať s bolesťami boháčov, ktorí vraj majú *jemnejšiu* dušu, a preto trpia omnoho viac.

Dôležitosť pochlebníkovho tvrdenia je neodškriepiteľná. Je nápadné, že hrubá duša človeka bez haliera, ktorému zomrela žena, naplno sa poteší a povedzme *prozreteľnostne* povzbudí práve tým, že musí hľadať možnosť, ako hradiť pohrebné výlohy. Práve tak je tiež zrejmé, že sa matka bez jemnosti vidome poteší istotou, že svojmu mŕtvemu dieťaťu nebude môcť dať závoj, keďže sama

asistovala hladná pri rozličných etapách choroby, ktorá by bola prešla, keby bolo bývalo peňazí na drahšie liečenie.

Takéto príklady mohli by sme do nekonečna rozmnožiť, žiaľbohu, je veľmi isté, že jemné bankárky alebo zjemnené veľkomožné panie veľkoobchodníkov, šunočkou si naplňajúce žalúdok a pri čítaní analýz Pavla Bourgeta popíjajúce drahé vína, nepoznajú pomoc tejto ostrohy.

Klotilda, nevediac ani slovo z psychologie, hoci dlhotrvajúci cvik úplnej chudoby bol by ju mal obrniť proti zármutku srdca, určitého výlučne pre eleganciu, mala jednako nepochopiteľnú smolu, že musela toľko trpieť, ako keby mala viacero majerov a zámkov. V jej prípade bola aj obludná nepravidelnosť, že hrôzy biedy, ďaleké od toho, aby zmiernily jej žiaľ, ho ešte ukrutne priťažily.

Podujala sa statočne si vyrábať na živobytie. Ale úbohé dievča nebolo na to síce. A potom jej meno ju ani neodporúčalo. Stala sa hrdinkou *poroty*, označenou korisťou okolitého sadizmu. A potom jej tvár tak odzrkadľovala ranu jej života, rezanie jej vnútorností, prebodnutie jej prs! . . .

So strany jej priateľov nijaká možná alebo prijateľná pomoc. Marchenoir sa v tom čase viac než inokedy hádzal v pazúroch Sfingy

s bronzovými prsníkmi a dutým žalúdkom, ktorej hádanku nemohol rozlúštiť, a nakon kon ho pohltila.

Čo sa týče Leopolda — akýsi stud, ktorý si nemohla vysvetliť, nedovoľoval jej od neho priať hocijakú pomoc. Vystupňovalo sa to až natoľko, že celkom zmizla a že jej dvaja verní viac než za mesiac stratili jej stopu.

Hrozný mesiac, o ktorom myslela, že bol najbolestnejším z jej života! Vyčerpaná stále márnym chodením po rovnako zhýralých buržujoch, ktorí jej vedeli dávať iba urážky, celé dni trávila v kostoloch alebo pri hrobe nešťastného Gacougnota.

Majúc čelo opreté o náhrobnú dosku a slzami ju polievajúc, s precítenou, skoro poverčivou hĺbkou si vravela, že to bolo strašné, že prvá bytosť, kresťansky ju milujúca, bola odsúdená svojím životom zaplatiť túto lásku a že inú bytosť bezpochyby postihne podobný osud.

Preto sa rozhodla od Leopolda utiecť. Konfúzne cítila, že hlavne medzi chudobnými sú ľudské stvorenia, okolo ktorých sa nakopujú a shromažďujú ničivé sily, nevedno podľa ktorého nevyskúmateľného rozhodnutia komutatívnej spravodlivosti, tak, ako sú stromy, do ktorých stále bijú hromy. Možno bola z tých stvorení, hodných milovania

alebo nenávisti? Boh to vie — a ľahko si vysvetľovala, že tvrdý korzár, obklopený plameňmi, ktoré videla vo sne, bol až priochotný nadviazať styky.

Konečne jedného dňa, 14. júla 1880, vyčerpaná išla si sadnúť na lavičku do Luxemburského parku. Včera dala svoje posledné haliere prenajímateľovi najučupenejších chýž, a nemohla si kúpiť kúsok chleba, ktorý obyčajne jedávala na ulici. Slabo oblečená, z dvoch či troch oblekov, z tých, ktoré jej daroval nebohý priateľ, ponechala si len nevyhnutne potrebné; teraz bez prístrešia a od tej chvíle bez jedla, videla sa vydanou len na milosť samého Boha — ako Kresťanka Levovi.

Bola na jednej z tých tichých sv. Omši v kostole sv. Sulpicia, ktoré sa toho dňa odbovovaly vo všetkých farských kostoloch chytro, s netrpezlivosťou, kedy už zavrú brány na tri zámky.

Bolo asi desať hodín ráno. Záhrada bola skoro celkom prázdna a nebo ľúbezné.

Slnko ako keby sa bolo chcelo rozplynúť, preliať sa do blankytu, obrúbeného zlatom a na horizonte zanorovaného opálovou mliečnosťou.

Mocnosti vzduchu ako by spolu s davom oslavovali veľké jubielum. Slnovrat miernil svoje ohne, aby sa šestotisíc oplanov mohlo

pohodlne opiť priamo na uliciach, premene-
ných na krčmy; veterník sa zmiernil, povie-
val iba ľahučký vánok, v ktorom sa ozdobné
stuhý a zástavy mohli kývať; chmáry a hro-
my boli zahnané, prenasledované za ďaleké
hory, tam, kde bývajú Iudia bez slobody,
aby sa bomby a hulákanie Výročia Vrahov
mohly počuť výlučne na území Republiky.

Tento skutočne národný sviatok, ako hlú-
posť a hanebný úpadok Francúzska, v histó-
rii ľudskej sprostosti nemá sebe rovného a
istotne nikdy nebude pretromfnutý nijakým
šialenstvom.

Žalostné a každým rokom sa opakujúce
huky, ktoré nasledovali po tom prvom vý-
ročí, nemôžu dať o ňom nijakú predstavu.
Chýba im požehnanie Zdola. Nepodporuje
ich už, neženie sila, cudzia človekovi, ktorú
Boh niekedy na krátky čas rozpúta v niekto-
rom národe a ktorú by bolo možno nazvať
Entuziazmom Hanebnosti.

Len sa rozpamätajte na tú hystériu, na tú
zúrivosť bez kazajky, ktorá trvala osem dní;
na tú divú besnotu osvetlení a zástav až po
manzardky, kde sa usadil hlad; na tých otcov
a tie matky, nútiace svoje deti kľakať pred
sadrovou bustou akejsi špinavej ženštiny
s frigickou čiapkou, ktorú mali všade; a na
odpornú krutovládu tej spodiny, ktorej ne-
hrozila nijaká potlačovacia moc.

Pri ostatných verejných slávnostiach, napríklad pri recepcii cisára, a keď sa najhrdší republikáni mliaždia pri kolesách potentáta, veľmi ľahko možno zbadať, ako každý drsne a ako len môže cigáni sebe aj ostatným.

Tu sme však svedkami najhroznejšej všeobecnej naivnosti. Doteraz oslavujúc neslýchanými apoteózami najšpinavejšie víťazstvo, pred nedávnom porazený dav sa vskutku presvedčil, že vykonáva niečo veľkého, a zriedkavé protesty vyznievaly tak nehlasne, tak nerozoznateľne, tak zamorené potopou, že ich mohol počuť iba veľký Archanjel, opretý o svoj meč, Ochranca, proti všetkému, otcovražedného Dieťaťa Kráľov!

Klotilda sa dívala na tie veci tak, ako by zomierajúce zviera pozeralo na okruh mesiacca. Celá strnutá od hladu tela i duše, začala snívať o náboženskom jasote, ktorý by sa zrazu ako príval vrhol na veľké Mesto. Tie štíty, kvety, lístie, slávnostné oblúky, ohňostroje, ktoré by ožarovali súmrak, to všetko *bolo pre Máriu!!!*

Pravda, na ten deň cirkevného roku nepripadala nijaká liturgická slávnosť primi ordinis. Na tom nezáleží, v to ráno sa celé Francúzsko prebudilo sväté, a po prvý raz sa rozpamätalo, že kedysi bolo právoplatne a kráľovsky dané Vladárke Nebies tým, ktorý mal na to právo, bolo teda treba, aby práve

v tej chvíli bolo počuť revať jeho Aleluja dvoch stoviek rokov!

A vtedy zmätená, majúc naporúdzi len obrazy Vzbury, obrazy Zverstva a obrazy Modloslužby, hodila ich k nohám Panny Šliapateľky, ako kresťanský Starovek prevracal oltáre bohov k Ježišovým nohám.

Cirkev by to všetko požehnala, kedy by mohla a ako by mohla. Ale stará Matka má ťažký krok a Láska búchala v srdciach tak silne, že nebolo možno počkať, lebo ten deň s dvadsiatimi štyrmi hodinami, ten by sa nikdy nevrátil, deň bez porovnania, keď celý mŕtvy národ vychádzal z hrobu! . . .

Akási tóna prešla po jej sne a tuláčka zdvihla hlavu. Pred ňou stál Leopold.

IV

Dva výkriky a dve bytosti vo vzájomnom objatí. Neuvedomený inštinktívny pohyb, ktorý sa nedal ničím predvídať a ktorý by nič nebolo mohlo prekaziť.

Proti všetkému očakávaniu muž sa vzchopil prvý.

— Slečna, prepáchte mi, — hovoril, vyslobodzujúc sa z objatia. — Viete, že som celkom zblaznel.

— Teda ja tiež, — odpovedala Klotilda,

jemne spustiť svoje ramená. — Ale nie, nie sme blázni, ani ja ani vy, ani sa nemusíme navzájom vyhovárať. Objali sme sa ako dva-ja veľmi nešťastní priatelia, to je všetko... Dovoľte, aby som si zas sadla, lebo som unavená... Nevyhľadávala som vás, pán Leopold, Boh to chcel, aby sme sa takto stretli.

Leopold si k nej prisadol. Výraz tváre mal hrozne rozoraný a zdal sa ako by bez seba. Za čas ju pozoroval trasúcimi sa perami, spolu oduševnený a udivený, ako by ju dýchal sťa nebezpečnú vôňu. Napokon povedal:

— Nehľadali ste ma, viem to až príliš... Ste nešťastná, dobre to vidím, chudera moja... Ale prečo hovoríte, že sme *dva* nešťastní?

— Žiaľ, stačí sa na vás pozrieť. Hneď som pocítila, ako ma rozoberá súcit, a bola by som vám chcela dať vstúpiť do svojho srdca!

Pozrela naň zjemnenými očami. Potom jej mihalnice spadly. Hlava jej oťažela, naklonila sa, sošmykla sa na rozbúrenú mužovu hrud', a celkom slabunkým, dychu podobným hlasom zajachtala:

— *Môj Leopold, zomieram od hladu, daj mi jesť.*

Zamilovaný myslel, že sa všetok blankyt a všetko zlato neba sype naň a okolo neho. Piesok parku zdal sa mu kobercom, posiatym

diamantami tabifického žiarenia. Jedna chvíľa, silné rútenie sa Rozkoše, Súcitú, ktorý sviera nekonečná Jemnosť, to všetko spolu ho ohromilo.

Ale divý muž, ktorý premohol púšť, uprostred ohromenia sa narovnal a jedným skokom niesol krehké telo do prázdneho, práve prechádzajúceho koča.

— Stanica Mont Parnasse! — despoticky rozkazoval a prísne sa pozrel na trasúceho sa kočiša, ktorý, predpokladajúc, že planéta spadla s neba, pustil sa do cvalu.

O hodinu neskôr intímne raňajkovali, ďaleko od kriku, v zelenej filagórii. Tak sa znovu začínalo rozuzlenie Klotildinho začiatku vzťahov medzi Gacougnolom, ale okolnosti boli celkom premenené!

Darmo, treba povedať, sama sa spontánne zradila a cítila z toho radosť, nesmiernu radosť, smrteľnú radosť!

Ako to veriť? Stačilo jej stretnúť sa s Leopoldom, aby cítila, že nepatrí už viac sebe, aby sa rozplynuly obavy, predtuchy nešťastia, neuprositeľné strašiaky, ktoré ju natoľko posadly.

Pravda, určitý veľmi podstatný bod spojil obe príhody. V jednej aj v druhej muž súcitil s jej smutným stavom. Lenže tu, na tom osamotenom a milovanom mieste, kedysi bola v prítomnosti osoby, ktorá ju zbožňo-

vala a ktorú aj ona zbožňovala. Po prvý raz si spomenula na Gacougnola bez toho, aby pritom trpela. „Dieťa moje, — povedal jej, — to, čo vám prináša šťastie, berte celkom jednoducho.“ Tie a mnohé iné slová si zvlášť dobre zapamätala. Zatiaľ čo pozorovala svojho spoločníka, marily sa jej krížom-krážom po mysli ako lúče svetla, a zdalo sa jej, že najjemnejšia podstata vecí, ktoré Boh stvoril, prichádzala k nej, aby ju hladila a opojila.

Leopold sa od šťastia podobal dieťaťu.

— Vy ste mojím národným sviatkom, — povedal, lebo sa jej ešte neopovážil tykať, — vy ste svetlom mojich očí, vy ste mojimi farbami víťazstva, za ktoré by som sa nebál zomrieť a váš drahý hlas je fanfárou, ktorá by ma aj z mŕtvych vzkriesila. Vy ste moja Bastila atď., atď.

— Nech je požehnaná bieda, — dodal, — svätá bieda Kristova a Jeho Anjelov, ktorá vás vyhodila na cestu tigra, lačnejúceho po vás, ktorá vás prinútila, aby ste sa mi vzdali bez toho, že by som bol alebo chcel urobiť niečo, čo by mi vás bolo vydalo na moju milosť alebo nemilosť.

Klotilda odpovedala menej pochabo, ale s takou láskyplnou starostlivosťou, s takým prenikavým a čistým prízvukom miloty, že sa úbohý pirát až triasol.

Po jedle jednako sobral svoje sily. Čoraz chmúrnejšie začaly sa na jeho tvári kopíť chmáry melanchólie. Ona sa ho veľmi úzkostlive vypytovala.

— Je čas, — vyhlásil, — povedať vám to, čo *moja žena* má právo vedieť.

Prosté a dojímavé stvorenie vzalo jeho hroznú ruku, ktorá možno zabila ľudí; obrátilo ju na stole, vnorilo do nej svoju tvár a naskutku ju naplnilo slzami, dávajúc sa ako dozreté ovocie, ktoré možno rozpustiť, a, nezmeniac polohu:

— Vaša žena! — povedala. — Ach, priateľ môj, chvíľku som sa tak tešila, že som pozabudla na to, čo sa stalo! Či neviete sami, že ja, chudera, vám nemám čo dať, nemám vám absolútne čo dať?

Jemným pohybom zdvihol zrosenú tvár, pobožkal ju na čele a povedal:

— Chudera, o ktorej mi hovoríš, tá mi, drahá moja, stačí. Nemáš sa mi čo priznávať. Vtedy, keď sme sa začali poznávať, si jemne požiadala nášho priateľa vyrozprávať tvoje vyznanie, a on poslúchol. Si moja žena, navždy som to povedal. Prv však, než by nás kňaz požehnal, musíš ma vypočuť. Keď sa ti moja história pozdá veľmi odpornou, jednoducho mi to povieš, hej? A budem veľmi rád, že som s tebou strávil pár božských hodín.

Klotilda, opierajúc si tvár o jeho složené ruky, už počúvala, ešte s vlhkými očami a krásna ako v prvý deň stvorenia.

V

— Som takrečeno slávnym mužom a *nikto nevie moje meno*. Chcem povedať moje rodné meno, to, ktoré je nie *vtlačené* do duše, ktoré, keď zomrieme, prenechávame iným. Moji priatelia ho nevedia, ani sám Marchenoir nie.

Toto meno, patriace dejinám a hroziace mňa samého, keď sa soberieme, musím na mestskom dome oznámiť úradníkom. Napíšu ho do svojich registrov medzi obchodníka s hydinou a hrobára a vyvesia na bránu Obecného úradu. Zvedaví ľudia sa dozvedia, že ste sa dostali pod čepiec jednej z najstarších grófskych korún Francúzska. Dúfam, že ho o týždeň zabudnú. No čo po tom.

Teda tu je moja história alebo román, zpod ktorého sa chcem bez fráz oslobodiť, lebo tie spomienky ma zabíjajú.

Môj otec bol hrubý a strašne pyšný človek. Nepamätám sa, že by ma bol kedy pohladkal alebo sa mi milo prihovoral, a jeho smrť bola pre mňa vyslobodením.

Čo sa týče mojej matky, jej črty si vôbec

nemôžem predstaviť, povedali mi, že ju môj otec zamordoval kopancom do brucha.

Mal som nezákonnú sestru, trocha staršiu než ja, od narodenia vychovanú kdesi na vidieku. Poznal som ju až vtedy, keď som bol už aj ja mužom. Doma mi o nej nikdy nehovorili. Náš otec, ktorý by sa k nej bol mohol hlásiť, vzal na seba pozbaviť ma tej bratskej lásky.

Žil som ako sirota, zpočiatku ponechaný na sluhov, potom ma poslali do lýcea, kde som roky trčal. Prirodzene, pretože som bol naklonený k melanchólii, takáto výchova mi nevedela naplniť srdce radosťou. Pochybujem, že by niekto bol mal zádušnejšie dieťa, než som bol ja.

Keď som vyrástol, dal som sa na lumpovanie, na najnižšie a najsmutnejšie lumpovanie, verte mi, až do dňa, označeného hrozným osudom, keď som poznal mladé dievča, ktoré pomenujem, počkajte, ak chcete, hoc Antóniou.

Nežiadajte odo mňa, aby som líčil jej podobizeň. Bola, myslím, veľmi pekná. To stvorenie, s ktorým som sa na svoje zatraťenie stretol, ináč takto nevinné, jednako malo v sebe perverznú silu, akúsi nepochopiteľnú a neodolateľnú *príbuznosť*, ktorá mi zaujala srdce.

Keď som prvý raz na ňu pozrel, cítil som,

že mi putná nohy, ruky a na pleciach som cítil svierajúci železný pás. Bola to čierna, pohlcujúca láska, neodbytná ako prival lávy... a čochvíľa sa opätujúca.

Stala sa mojou milenkou, chápete dobre? Klotilda, mojou *milenkou*! — po prestávke znovu začal rozprávač so stiahnutou tvárou s výzorom námorníka, počúvajúceho zúriť Maëlsrom.

Veľmi čudné okolnosti, vypočítané akiste diablom, nedovolily, aby sa naše svedomie čo len na minútku obťažilo myšlienkami alebo úvahami, cudzími nášmu šialenstvu, ktoré bolo ozaj neslýchanou vecou, besným zatratencov.

Hoci sa to môže zdať nepravdepodobným, navzájom sme skoro nevedeli o sebe. Prvý raz sme sa videli v nejakej verejnej miestnosti, kde som mal príležitosť preukázať jej nepatrnú službičku, za čo som sa odvážil ísť ku nej na byt.

Od detstva žila tak trochu nezávisle so staršou dámou, tvrdiacou o sebe, že je jej tetou s matkinej strany, a neprekážala nám otravovať sa spolu, iných starostí sme totiž nepoznali.

Opatrovnica dievčata ako by sa bola raz jednako prebrala zo sna a čudným tónom ma poprosila povedať jej vari, prečo sem vlastne neprestajne chodievam.

„Ale, milostivá, — povedal som jej, — vy to teda neviete? Je mojím neodvratným úmyslom, ako aj najživšou túžbou ihneď, ako najprv bude možné, oženiť sa so slečnou, vašou neterou. Myslím, že opätuje moje city, a mám česť oficiálne vás poprosiť o jej ruku.“

Moja žiadosť prišla neskoro, bola smiešna a vonkoncom nie taká, ako sa patrí. Ale som necigánil.

Pri tých slovách hrozne vykrikla a, hojne sa prežehnávajúc, začala utekať, ako keby bola videla samého diabla z pekla.

Antónia nebola pri tom, preto mi nemohla nič vysvetliť; ostávalo teda iba odísť...

Potom som už úbohú Antóniu viac nevidel! Odvtedy je priam dvadsať rokov, a dnes by som nevedel povedať, či žije, či je mŕtva.

Na nejakú chvíľu zastal, nevládal ďalej...

Klotilda obišla stôl a sadla si k nemu:

— Priateľ môj, — povedala mu, kladúc ruku na jeho plece, — môj drahý manžel, navždy a v každom protivenstve, nehovor ďalej. Vyznania, ktoré ťa tak rozrušujú, nepotrebujem, a nie som kňazom, aby som počúvala tvoju spoveď. Či si nepovedal, že sme *dvaja* nešťastní? Prosím ťa pekne, nekazme si radosť.

— Zostáva mi, — autoritatívne pokračoval

muž, — dopovedať vám hroznú scénu nasledujúceho dňa.

Dal ma zavolať môj otec. Nezabudnem na hroznú tvár, s akou ma prijal. Vysoký starec, počerný šesťdesiatnik, ešte obdivuhodne rezký a preslávený hrdinstvami rozličného druhu, z ktorých niektoré boly, myslím, dosť nečestné.

Vo všelijakých končinách, hlavne v Ázii, čisto z rozkoše viedol vojnu a pokladali ho za najdivšieho banditu, akého by nám bol Stredovek odkázal.

Najvypuklejšou črtou jeho povahy bola chronická netrpezlivosť, večná nespokojnosť, ktorá sa pri najmenšom protirečení premenila na besnotu. Neschopný niečo pretrpieť alebo odpustiť, vífaz, poŕfkaný krvou premnohých vyhratých súbojov, ktorým sa odporne a škandalózne tešil, tá zlá zver, na ktorú bolo treba urobiť pohon a zabiť ju na nejakom prekliatom mieste, ešte sa chválila mravmi pekelného sadizmu. Zdá sa, že sme pochádzali z bastardného pokolenia, ktoré dalo svetu nemálo oblúd.

Musím však priznať, že r. 1870 zomrel tak, že sa tým mohla smyť aspoň čiastka jeho zločinov. Odvážne veliac dobrovoľnej čate, dal sa vo Vogézach zabiť a rozpráva sa, že svoju kožu predal draho.

„Pánko, — skríkol, keď ma zočil, — mám česť povedať ti, že si dokonalý darebák.“

Vtedy som už mal veľmi pekné kohútie perie a táto urážka sa mi zdala neznesiteľnou.

„Otec, na to si ma teda zavolať, aby si ma mohol poctiť takými komplimentmi?“

Myslel som, že už skočí a že ma chytí za krk. Rozmyslel si to však.

„Za tú bezočivosť by som ťa mal vyfackať, — povedal. — Nechám si to na druhý raz. Teraz sa musíme porozprávať. Včera si istej ctihodnej osobe, ktorá si pokladala za povinnosť na to ma upozorniť, povedal, že sa v krátkom čase chceš s mojím alebo bez môjho súhlasu, o tom niet reči, oženiť s istým mladým dievčaťom. Je to pravda?“

„Áno, celkom.“

„Krásne! A bol si taký bezočivý tvrdiť, že to dievča opätuje tvoje veľmi čisté city?“

„Neviem, nakoľko moje city možno kvalifikovať za čisté, ale určite myslím, že nimi nepohŕda.“

„Ach, ach, ty si teda istý. Ja som bol tiež taký somár, keď som mal toľko rokov ako ty. Teda, chlapče môj, s poľutovaním ťa musím upozorniť, že tento kúsok je nie pre tvoj zobák. Tu je list, ktorý, nech sa ti páči, sám zanesieš môjmu starému kamarátovi, bývajúcemu v Carihrade. V liste ho prosím,

aby doplnil tvoju výchovu. Čo najrýchlejšie si prichystaj cestovný kufor a o hodinu odídeš."

Dusil ma hnev, keď som o tom, čo som zbožňoval, počul tak hovoriť. Potom, nemôžuc prezrieť, čo tá obluda vlastne zamýšľa, až príliš som ju poznal, že posmešný, zdanlive ukryvaný tón maskuje nejakú hroznú vec, — akú hroznú vec! Bože veľký! Ako by som to bol mohol predvídať? Vzal som list, roztrhal ho na kúsky.

„O hodinu odísť! — zreval som ako divoch. — Pozri, ako si vážim tvoje rozkazy, a to je moja úcta k tvojej korešpondencii! Och, môžeš ma tak zabiť, ako si zabil moju matku a ako si zabil mnohých iných. To sa ti skôr podarí než ma na niečo prinútiť."

„Sukin syn!", zaskučal, bežiac ku mne.

Nemal som času utiecť a už som myslel, že som mŕtvy, keď sa zrazu zastavil. Tu sú jeho presné slová, bezbožné a hnusné slová, vychrlené Priepasťou!

„Tá Antónia, s ktorou si, ty biedne prasa, spal a ktorú som ja sám s toľkou starostlivosťou dal vychovať starej kofe, aby sa jedného dňa stala mojou najdráždivejšou malou konkubínou, či ty vieš, kto je ona? Nie, však? Ani ty, ani ona nemáte o tom tušenia. S hodiny na hodinu ma informovali o tom, čo sa dialo medzi vami. *Páčilo sa mi však,*

aby krvismilstvo prichystalo krvismilstvo, lebo JA SOM JEJ OTEC A TY JEJ BRAT! ..."

Klotilda, odíď trochu, prosím ťa . . . S múru som schytil nabitú zbraň a namieril som na toho démona, ale som ho nezasiahol. Chcel som ešte raz, keď na výstrel vbehol sluha a chytil ma za plecía. Vtom som na hlavu dostal strašný úder a stratil som vedomie.

Klotilda, táto história ti naháňa strach. Jednako je banálna. Svet sa podobá alžírskym jaskyniam, naplneným dymom, do ktorých sa nashromaždia rebelantské kmene so svojím dobytkom, aby sa ľudia i zvieratá do polovice zadusili a zbláznené sa v temnotách medzi sebou pozabíjali. Podobné drámy nie sú zriedkavé. Len sa lepšie zakryjú, a to je všetko. Otcovražda a krvismilstvo, keď už nepovieme nič o iných hnusobách, hojne sa tam vyskytujú, Boh to vie, pod podmienkou, že sú diskkrétne a že sa ukážu krajšími než ctnosť.

My sme boli bez uzdy, my, a pohoršený svet nás odsúdil, lebo naša škriepka mala poslucháčov, ktorí ju rozniesli. Ale čo mi záležalo na káraní spoločnosti zločincov, ktorých pretváрку som poznal?

Po dvoch dňoch som sa zverboval do koloniálneho vojska, a nikto viac o mne nepočul. Kiež by bol Boh dal, aby som bol mohol aj ja sám zabudnúť na seba samého!

Dozvedel som sa, že sa tá nešťastnica, ktorej vlastné meno som si zakázal vysloviť, utiahla do cisterciátskeho kláštora s najprísnejšou regulou a že jej i po tom, čo sa stalo, dovolili obliecť závoj. Keďže som bol razom pozbavený milenky a sestry, *nerozlíšiteľne* strašných, vo výhľade som mal iba život múk.

Ako vojak vždy som chcel byť na najnebezpečnejšom mieste, dúfajúc, že ma zabijú, aby sa to skoro skončilo, a bil som sa ako rozpútaný šialenec. Dosiahol som však iba postup vo vojenských hodnostiach.

Raz, keď väčšmi než inokedy hľadala vo mne tá rakovina, bežal som sa skryť ďaleko do lesa a pevnou rukou nasadiac na spánky rúru revolvera, vystrelil som ako na rozzúrené zviera. Hľa, môžeš vidieť jazvu, ktorá je veru nie slávnou... Smrť ma nechcela, a nikdy ma nechcela. Ale uisťujem ťa, že ju ani jeden úbožiak nevyhľadával dychtivejšie.

Na začiatku odpornej francúzsko-nemeckej vojny ma povýšili na dôstojníka, aby ma vyznamenali za tento šialený výkon:

Mliaždila nás veľmi smrtonosná batéria. S neslýchane nepochopiteľnou rýchlosťou zapriahol som štyri kone do ambulančného voza, ktorý bol prichystaný pre ranených. Pomocou dvoch mužov, ktorých som svojou šialenosťou rozohnil, každého koňa som ná-

silne napojil veľkou dávkou alkoholu, potom, vyskočiac na sedlo, šablou som sekol do koní, o pár minút prihnal som sa ako búrka a blesk ku bavorským nákladným vozom, ktoré sa mi podarilo vyhodiť do povetria. Bolo to ako nejaká kataklizma, pri ktorej viac než sedemdesiat Nemcov nechalo svoje kostry. A mňa, ktorého malo prvého trafiť, večer našli sotva poraneného pod bachormi koní, ľudských mozgov a krvácajúcich alebo spálených pozostatkov.

Po vojne, v ktorej otec zomrel, speňažil som jeho pekelný majetok a za to som si zriadil karavánovú výpravu do srdca centrálnej Afriky, do končiny ešte nepreskúmanej, jedno z najodvážnejších podujatí, o ktorom som už oddávna rozmýšľal.

To málo, čo si sa dozvedela u Gacougnota, ktorý sa ma tak rád vypytoval, mohlo by ti aspoň trochu objasniť celú tú báseň. Zostala tam väčšina mojich spoločníkov. Smrť, silne chytená, besne znásilnená, pohanená ako opica, mi povedala o raz viac: Nie! — a rehotom sa odo mňa odvrátila.

Vrátil som sa bez grajciara, pokúsil som sa oklamať svojho supa. Z dobrodruha som sa stal umelcom. Toto zdanlive radikálne premiestenie mojich činných schopností, naopak, vyzeralo, ako keby bolo našťvalo jej

zúrivosť, keď si sa mi napokon, ó, Klotilda, zjavila na mojej ceste.

Neviem, ako sa po tom všetkom, čo si počula, tvoje srdce rozhodne, ale keď ťa teraz stratím, moja situácia bude o sto ráz horšia. Nenechaj ma! Iba ty ma môžeš zachrániť.

Klotilda sa k nešťastníkovi priblížila tak blízko, že ho mohla objasť. Spustil sa na zem, svoju hlavu položil na kolená prostého dievčaťa a jeho oči, o ktorých by sa bolo myslelo, že sú vyprahlejšie než vysušené studne, spomínané v Prorokových Lamentáciách, premenily sa na striekajúce žriedla. Nasledovaly vzlykania, chrapľavé a ťažké, pochádzajúce z hlbokých miest, ktoré ním otriasaly ako vlny loďou na mori.

Chuderka jemnučko a bez slova končekmi prstov hladila hrivu zarmúteného leva, čakajúc koniec prudkého plaču a potom sa k nemu celkom blízko naklonila ako kvety, ktoré už nechcú byť na stonke, a sama zložená nehrou, oboma rukami chytiac drahú hlavu, povedala mu do ucha:

— Plač, môj milý, koľko len budeš môcť a koľko len budeš chcieť. Plač u mňa, plač vo vnútri mojej bytosti, aby si už potom neplakal, iba ak z lásky. Môj Leopold, nikto ťa neuvidí, skrývam ťa a chránim ťa...

Čakáš odpoveď. Tu je: bez teba nemôžem žiť ani umrieť. Dnes večer sa vráťme do toho

rozžiareného Paríža, naplnení radosťou. To je kvôli nám tak osvetlený a omájený zástavami. Len kvôli nám dvom, hovorím ti, lebo niet radosti, ako je naša radosť, niet takého sviatku, ako je náš. To je práve to, čo som ja, hlúpa, nechápala, keď sme sa pred pár hodinami stretli v šťastnej záhrade...

Počúvaj ma teraz, moja láska. Zajtra vyhladáš chudobného kňaza, ktorého ti označím. Má moc z tvojej hrudi vyrvať to staré srdce, čo ťa tak trápi, a dať ti na to *miesto* nové srdce... Potom, keď budeš usilovný, ktovie, sviatosť stavu manželského môžeme prijať prv, než složia zástavy a zhasnú posledné lampióny...

Tie dve bytosti, aké dnes málo a možno vôbec nevidieť, po týždni skutočne vstúpily do stavu manželského.

VI

Krásna Hodina Svadby! Či by nebolo vhodné tuná spomenúť pochmúrnú svadobnú báseň, ktorú Marchenoir napísal mnoho rokov predtým, keď bol jedným zo svedkov Klotildinho sobášu, a ktorá jej zvláštnym spôsobom musela prísť na um.

„Spomenieš si, krásavica moja, keď sa svadobní spoluhodovníci rozídu a ostaneš

sama so svojím manželom, však, možno si pripamätáš tajomného, mystického hosta, ktorý nemal *svadobné rúcho*, a hodili ho do zovnútorých Temnôt.

Plač a škrípanie zubov bedárov boli také silné, že ho bolo počuť cez múr a dvere, okuté bronzom, triasly sa v závesoch, ako keby ich striasal silný víchor.

Nevieš, kto bola tá bytosť, a ja to veru tak isto neviem. Zdalo sa mi však, že jeho nárek naplnil zem. Za jednu minútu, prisahám ti, za jednu určitú minútu som myslel, že to bolo stonanie všetkých zajatcov, všetkých vylúčených, všetkých opustených, lebo taký je nevyhnutný doprevod nevestinej radosti. Ľudské pokolenie je tak určené na utrpenie, že hodi nové šťastie jedného páru nezaplatí agonický krik jedného sveta.

Lež, hľa, tvoj pán berie ťa trasúcky a bledý od žiadosti do svojich rúk. Nastane, aspoň ja si myslím, niečo nekonečne Iúbežného.

Posledný raz sa pozri na hodiny a, ak ti je to možné, pros Boha, aby od vás vzdialil zlého anjela štatistik... Minula sa jedna minúta. Za tú minútu asi o sto novonarodených viac. Stovka vresku novonarodeniat a stovka posledných výdychov. Oddávna je to už vypočítané. Vý-

počet je presný. Pod vašou posteľou bude o hodinu šesťtisíc mŕtvov a na zemi alebo v kolískach bude okolo vás plakať šesťtisíc nemlúvniat.

To je však ešte nič. Je tu ešte nekonečné množstvo tých, ktorí sú už nie na narodenie, ktorí ešte dosť netrpeli, aby zomreli. To sú tí, ktorých zaživa sťahujú z kože, rozkúskujú, pripekajú, križujú, bičujú, rozťahujú, kliešťami trhajú, na kôl nabodávajú, vraždia a hrdúšia; v Ázii, Afrike, Amerike, Oceánii, o našej rozkošnej Európe ani nehovoriac; v lesoch, jaskyniach, galejných väzeniach alebo nemocniciach celého sveta.

Vo chvíli, keď budete od rozkoše stenať, ťažko chorí alebo odsúdenci na smrť, tí, ktorých by bolo smiešne spočítavať, budú *pod zubom vašich hriechov* skučavať ako v pekle. Dobré ma čujete? Vašich hriechov! Lebo, počúvajte, istotne to neviete, milý prelud.

Každá bytosť, stvorená na obraz živého Boha, má neznámu klientelu, ktorej je naraz veriteľom i dlžníkom. Keď tá bytosť trpí, platí za radosť mnohých, keď sa však v svojom hriešnom tele raduje, ostatní nevyhnutne musia na seba vziať jej trápenie.

Aj keby si bola hlúpa, čo neverím, si jednako tak vzácne stvorenie, že je to možno celkom správne, keď desaťtisíc krvácajúcich a trpiacich srdc bude stačiť, aby ti zaistilo tú hodinku opojenia. Srdcia otcov, srdcia matiek, srdcia sirôt, srdcia utláčaných a prenasledovaných; srdcia roztrhané, prebodnuté, pošliapané; srdcia, padajúce do zúfalstva ako mlynský kameň do priepasti; toto všetko je kvôli tebe samej. Tvoja radosť stojí toľkú cenu.

Bez toho, aby si to vedela, celá armáda otrokov pracuje za teba v temnotách, podobne ako odsúdenci, rozrývajúci zem v hĺbkach šiacht Belgicka alebo Anglicka.

Hľa, to je presne vyložené postavenie tých, čo budú, tak ako aj ty v tej chvíli, ležaj na chrbte, lenže nie v čipkovaných plachtách, ale v blate. Tvoj pán otec tak hýril, že sa tá hľista možno stala jedným z Tvojich bratov, ktovie? Ďobal nad svojou hlavou, aby sa zmocnil jedného z tých tmavých a výnosných drahokamov, ktoré spríjemňujú Tvoju izbičku. Kus uhlia padol naňho, a hľa, jeho duša už stojí pred Bohom! Jeho úbohá, slepá duša! . . . Uznávam, bola by to neprihodná chvíľa na De profundis.

Mal by som zaiste málo výhod, aby si ma počúvala, keby som Ti hovoril o nevi-

diteľnom svete, o širom mlčanlivom a nehmatateľnom svete, ktorý je bez ľúbosti a bozkov.

Toto možno zaujíma modliacich sa mníchov kartuziánov alebo niekoľkých agonizujúcich, ale je to prinajmenej zbytočné pripomínať dvom kresťanom, ktorým žalúdok dobre trávi a ktorí sa ohnivo miesia.

Miseremini mei! miseremini mei! saltem vos, amici mei! ... Ach, Mŕtvi, ktorí trpia, a Nebohí, za ktorých sa nikto nemodlí, môžu volať! Ich nesmierne volanie, otriasajúce nebeskými Stánkami, v našom ovzduší chveje sa menej než krídelká komára alebo kúdeľ pradúceho pavúka.

— Ešte jedno objatie, môj milý, ak máš na to sily. — O, prekrásna hodina! prekrásna svadobná noc! o, ako nám ona dáva myslieť na Zasnúbenie konca koncov, keď po rozpustení svetov a dní Baránok Boží, oblečený do Purpuru, príde v ústrety nepredstaviteľnej Neveste.

Viem dobre, chceš mi povedať, že život by bol nemožný, keby sme ustavične mysleli na tieto veci a nemali by sme ani minútku na šťastie. Nehovorím, že nie. Záleží na tom, čo menuješ Šťastím.

Viem aj o tom, že Sviatosť ti dovoľuje radovať sa zo svojho manžela a bolo by bezočivosťou tvrdiť, že akt, ktorým sa

možno v tebe počne syn, nie je potrebný na premiestenie svetov.

Nič netvrdím, ó, dedička Večnosti, len chcem v Tebe vzbudiť akú takú predstavu Hodiny, ktorá sa minie. Hodina, ktorá sa minie! vidíš to defilé šesťdesiatich slabučkých Minút, na päťách zvonec, ktorý každá roztrieska o zem...

Vieš, z čoho sa skladá pokoj Tvojej manželskej izby? Poviem Ti. Vytvárajú ho viaceré miliardy plačlivých výkrikov, tak zázračne a razom, každou minútou súčasné, že sa absolútnym spôsobom rušia, takže sa to rovná nevyspytateľnému mlčaniu.

Inými slovami, je to bez prestania obnovená príležitosť, aby Tvoj Spasiteľ na kríži večne volal to *Lamma Sabachtani*, v ktorom je nashromaždené a skoncentrované všetko vzdychanie, každá opustenosť, všetka Iudská úzkosť, a ktorú z hĺbky Bezcitnosti bez začiatku a konca môže počuť jediný Náš Otec, ktorý je na nebesách."

VII

Prvé tri roky manželstva boli omnoho šťastnejšie, než sa môže povedať alebo na

obyčajných hudobných nástrojoch vyspievať.

Leopold a Klotilda tak splynuli spolu, ako keby to ani neboly dve rozličné osoby.

Každé ráno prichádzala pre nich samých z veľmi neznámeho kraja melancholická, nadprirodzene sladká a pokojná Radosť, nechajúc pri ich dverách všetok prach z ciest alebo rovín, všetky vône ďalekých vrchov, vážne ich prebúdza do práce a ľarchy dňa.

Vtedy sa duša každého z nich v pohľade na druhú rozochvela celkom jasná, tak, ako v zlatom lúči vidíme chvieť sa komára. Mlčanlivé, silou hĺbokosti skoro kláštorské ticho. Čo by si boli mohli povedať? a načo?

Nevideli skoro nikoho. Marchenoir rozhodne zápasil v poslednom boji s besnou biedou svojej dlhoročnej odolnosti, a ona ho po dlhých mesiacoch hrozného zápasu mala zradne zabiť na brehu riavy, ktorej zosmradené vlny valily obludy, čo ich bol premohol.

Niekoľko ráz ich prišiel navštíviť, poznačený bleskami, bledý a pohanený, s hlavou, sivou od peny vodopádov súčasnej Hanebnosti, ale neohrozenejší, neskrotiteľnejší, nepremožiteľnejší a bučaním svojho hnevu naplňajúci pokojný príbytok.

— Peter znovu zaprel svojho Majstra! — kričal prorok deň po vyhnaní rehoľných

kongregácií. — Peter, ktorý sa „zohrieva v predsieni“ Boha a „sedí v plnom svetle“, nič nechce vedieť o Ježišovi, keď sa slúžka spytuje. Veľmi sa bojí, že ho tiež spoličkujú a že mu napľujú do tvári.

Koľko tých zapieraní bude ešte treba, aby sa „Kohút“ Francúzska konečne rozhodol zaspievať? *Lebo to Francúzsko určil svätý Text.* Francúzsko, ktoré potrebuje Duch Svätý. Francúzsko, po ktorom sa prechádza ako po svojej záhrade a ktoré je najvýraznejšou Podobou nebeského Kráľovstva; Francúzsko, jednako zachované a vždy milované nad všetky ostatné národy práve preto, lebo sa zdá byť najupadnutejším, a blúdiaci Duch neodoláva skazeným!

Ach, keby ten Pápež, ktorý nevie lepšie, ako jalové politické vyrovnanie, mal ducha Gregorov alebo Inocentov! to by bolo krásne!

Či vidíte Leva XIII., ako dáva pod Interdikt, absolútny Interdikt, *omni appellatione remota*, osemdesiat diecéz Francúzska až do chvíle, kým ten celý veľký národ so vzlykaním nebude prosiť o zmilovanie!

... Čujete o polnoci smutný hlas tých zvonov, ktoré odteraz nebudú zvoniť? Kardinál-arcibiskup, sprevádzaný klérom, ticho vchádza do Katedrály. Kanonici trúchlivým hlasom ostatný raz zaintonovali žalm *Miserere*.

Čierny závoj zakrýva Kríž. Relikvie svätých preniesli do podzemia. Posledné odrobinky svätého Chleba strávily plamene. A legát, majúc na sebe ako v deň Umučenia Pána fialovú štólu, hlasne v mene Ježiša Krista vysloví nad Francúzskou republikou Interdikt...

Od tej chvíle ani jedna svätá omša, bez Tela a Krvi Syna Božieho, nijaké slávnostné spevy, nijaké pobožnosti. Obrazy Mučeníkov a Vyznavačov vyvrátily sa na zem. Národ prestanú vyučovať, kázať mu o pravdách Spasenia. Kamene, krátko pred zavretím brán Katedrály shadzované s kazateľnice, upozorňujú ľud, že ho Všemohúci takto odvrhne od svojej prítomnosti. Už niet viac krstu, iba naponáhle a v temnotách, bez sviec a kvetov. Už niet viac stavu manželského, iba ak by ho na hroboch požehnali; už niet viac rozhrešenia, posledného pomazania, pohrebu...

Hovorím vám, že Francúzsko by nevydalo len jeden výkrik! Od strachu zomierajúce by pochopilo, že sa vytrhávajú jeho vnútornosti, zobudilo by sa zo svojich hanebností ako z ťažkého sna a kajúcny spev starého galského Kohúta vzkriesil by celý svet!...

Na hrozné rany toho odsúdenca, ktorý odchádzal, žehnajúc im, liali dvaja priatelia „olej a víno“ svojho dokonalého pokoja.

Klotilda ho objala ako brata a Leopold, hoci nie bohatý, pomohol mu niekoľkými bankovkami.

Ach, chcel by ho vytiahnuť z toho nerovného a smrteľného boja, ktorého koniec predvídal! Ale čo robiť? Cítil, že pri porovnaní s tak výnimočnou osobnosťou sú obyčajní myslitelia bez ceny a bolo už veľmi neskoro i mimo cesty pripojiť sa k jeho osudu. Raz, keď sa už poslednýkrát videli, Marchenoir mu povedal:

— Nik ma nemôže zachrániť. Sám Boh, z ohľadu na chudobné štvrte svojho neba, nesmie dovoliť, aby som bol zachránený. Treba, aby som zahynul v druhu potupy, určenej pre bohorúhačov bohov lakomcov a bohov nečistých. *Do Raja vkročím s korunou hnoja*.)*

Obdivuhodné slová, ktoré nám odkrývajú celého, toho veľkolepého rečníka blata a plameňov a ktoré na svete mohol iba on sám predniesť!

Treba nám poznamenať, že Leopold sa zaraz po svadbe neuveriteľne zmenil. Jeho chôdza, postoj, ba i tvár, všetko sa preme-

*) Ten výraz, ináč celkom historický, Léon Bloy cituje preto, aby povzbudil odvahu dosť veľkého počtu svojich súčasných, ktorí mu vytýkali, že nemôže napísať dva riadky bez toho, aby do nich nevložil trochu trusu. Ktorýsi kritik to vyňuchal aj v „Chevalier de la Mort” (Rytierovi Smrti)!

nilo. Do manželského súžitia vstúpil ako korzár, napakovaný korisťou pre zmenárne. Shodil tam balíky cudzích a rozličných peňazí, jedny zhrdzavené, iné poříkané krvou a vymenili mu ich rovnocennou mierou zlata, že sa to videlo byť potôčikom veľmi čistého zlata, odrážajúceho iba jeden obraz.

Pod bičujúcou potrebou prispôsobenia sa svojej žene a pod dojmom vnútorných prevratov, ktoré v ňom vyvolala, mimovoľne prebral nábožné zvyky tej Strážkyne Svätej Knihy, ktorú čítavala pri večnej lampke, a pomaly sa stával mužom modlitby.

Nech sa, kto chce alebo môže, tomu čuduje, Leopold bol predovšetkým vojak, a to z toho druhu vojakov, ktorých nemožno zabíť. Potrebné je teda, aby sa ich ujal Boh a svojím spôsobom ich odpravil.

VIII

Svojím spôsobom. Istotne to nebol Iudský spôsob a bez extravagancie by sa mohlo použiť slovo *zázrak*.

Leopold bol od toho veľmi ďaleko. Je pravda, že ho jeho šľachetná povaha rovnako vzdialila aj z predsieňe alebo maštale skepticizmu. *Veril*, prirodzene, sám od seba, bez usudzovania, ako všetky bytosti, pred-

určené velíť. Ináč by si bolo ťažko vysvetliť jeho bezhraničný obdiv, venovaný Marche-noirovi.

Ale divé vášne, ktoré si z neho už od mladosti urobily svoj mocný hrad, len čo sa ukázaly na klenbách jeho ohromnej tváre, ihneď odohnaly sklony k nábožnosti alebo skrúšenosti, náhle sa len pokúsily priblížiť.

Razom a navždy oslobodenému Klotildou od toho, čo tvorilo prekážku k Bohu, stačilo mu iba otvoriť tak dlho zavreté dvere, ktorými tá víťazka vošla do jeho srdca. Všetko, čo môže roztopiť bronz starých idolov, spadlo tak za ňu.

Rozpráva sa, že svätý pápež Deusdedit bozkom uzdravil prašivého. Klotilda obnovila zázrak s tým rozdielom, že sa aj ona aj prašivý razom uzdravili a odteraz nemohli urobiť nič lepšieho, než sa ísť za to nespočítateľne poďakovať do kaplnky lásky, schladzovanej oknami s Kristovým Utrpením, namaľovaným zlatom a purpurom.

Leopold, kňazom požehnaný *juxta ritum sanctae Matris Ecclesiae*, bol, ako vo sviatosti chorých, lieku to, hovorí rituál, tela i duše, tak navštívený vo svojich všetkých smysloch, tak dotknutý, ako mazaním jeho krutých očí, ktoré nikdy nevidely Tvár odpustenia; jeho nepozorných uší, ktoré nepočuly „náreky Ducha Svätého“; jeho nozdier

divej zveri, ktorá nikdy neovoniavala vône božskej Rozkoše; „hrobu“ jeho úst, ktoré nikdy nepožívaly živý Clieb; násilných rúk, ktoré nepomohly niesť kríž Pána; jeho netrpezlivých nôh, ktoré všade pochodily, ale cestu ku Svätému Hrobu nepoznaly.

Slovo *konverzia*, ináč veľmi sprostytuované, naňho aplikované, nevysvetľovalo dobre jeho katastrofu. Ktosi, mocnejší než on, chytil ho za krk a odviekol do ohnivého domu. Vydrali mu dušu a rozmliaždili kosti; stiahli mu kožu, rozvrtali mu lebku, popálili ho; urobili z neho kašu, akúsi hlinenú vec, ktorú Robotník, milý ako svetlo, znova zamiesil. Potom ho hlavou napred hodili do spovedelnice, ktorá pod jeho farchou zaprašala. Všetko sa stalo v jednej chvíli.

„... Neznáme Jasnosti, svetlo, Oči Ježiša, čudesné Hlasy, Harmónie bez mena!...“ povedal Obdivuhodný Ruysbrock.

Literatúra a umenie nijako neprispelo k tomuto skoku. Ach, nie, naozaj nie! Leopold nebol zo školy *Zriedkavých*, ktorí v kostolnom maľovanom okne alebo v neume chorálu zrazu objavili katolicizmus a ktorí si estetiku modlitby a dojímavosť zriekania idú „potvrdiť“, ako Folantin, do Trapistického kláštora. Nehovoril, ako ten hlupák, že pohrebné obrady sú veľkolepejšie nad sv. omšu za snúbencov, lebo bol až do špiku

mozgu presvedčený, že všetky formy Liturgie sú jednako sväté a hrozné. Tak isto nemyslel, že je určitý druh architektúry, nevyhnutný na povzbudenie pobožnosti, a ani chvíľu nesníval o tom, aby si pri kľaknutí pred oltárom všímal, či je v polkruhu klenby alebo v strede lomeného oblúku.

Tak ako Marchenoir, aj on veril, že tam, kde sa Boh prejavuje, nemá čo hovoriť Umenie, a od *prírody* klonil sa k hlbokej Pokore, ako si to možno overiť na väčšine mužov činu, zriadených despotizmom.

IX

Dlho očakávané narodenie syna pre tých dvoch žiznivcov extázy bolo väčšou udalosťou než konečné zrušenie trvania. Tak sa im zdalo, ako by sa len pred pár hodinami boli sobrali, a čudovali sa, že nepoznali Lásku. Na dne ich spoločnej priepasti otvorila sa nová jama, o ktorej mysleli, že je vlastne bratancom nebeskej klenby.

Monografiu takých opojení treba prenechať literárnym mladíkom, ktorých úlohou je nemohúcne rozširovať ľudskú dušu nepozornému davu. Tie dve bytosti, zaiste väčšie, než sa to v nižšej spoločnosti dovoľuje, zaplavené toľkými potopami, náhle sa uká-

zaly bez dychu a od starosti bledé, sklonené nad malým úbožiakom.

Nazvali ho Lazárom, menom toho Druida, ktorého sme už videli, a Leopold ho popýtal za krstného otca, dávajúc mu prednosť pred Marchenoirom, ktorý sa mu na chránenie kolísky zdal byť predsa len pritmavým stromom.

Klotilda, pravá dcéra národa z onoho kresťanského času, nechcela o dojke ani počuť, sama v sebe presvedčená, že najaté dojky do Neviniatok, ktoré sú im sverené, ak majú srdce a nezmárnia ich, so svojím mliekom vsádzajú aj kus svojich temných a nakazených duší.

Malý Lazár, neobyčajne živý a pekný, bol na matkiných prsiach krásnym kvetom, a Leopold, veľmi rád pri nich pracujúci, sa presvedčil, že z tej prítomnosti vychádzal nekonečne jemný lúč nejakej neznámej jasnosti a na jeho kresbe sa rozplýval ako svetelné páperie.

V tej čiaske jeho života diela veľkého umelca, žiaľbohu, jeho posledné diela, nesú na sebe znak tých citových rozuzlení, v ktorých už nebolo násilných farieb, divých úderov tónov, prudkých spiknutí farby, ktoré jeho viac než divným drobnomaľbám dodávaly takú silnú originalitu.

Pomaly všetko zmizlo, zhaslo v akých-

si zakalených akvatintách, ohraničených ostrým okrajom. Istého večera Druide sa odvrátil od listu, ktorý mu nešťastník predkladal, predstieral závrat a na Klotildu sa pozrel tak plachým pohľadom, že pochopila, že na ich dvere klopalo nešťastie.

Leopold slepol. Aspoň mu to hrozilo.

Nejaký čas predtým, nútený celú noc pracovať, náhle prestal vidieť, ako keby boly naraz zhasly dve veľké lampy, ktoré mu svietily. Pripisujúc tento zjav prílišnej námahe, macajúcky si išiel ľahnúť, a ráno, keď sa mu zrak vrátil, hovoril o tom iba bezstarostne, snažiac sa namýšľať si, že to bola veľmi jednoduchá vec, ktorej sa nebolo treba veľmi báť. Klotilda sa mlčky začala pripravovať na utrpenie.

Skutočne, kalnosť sa čoskoro zas objavila. Očný špecialista nariadil prerušiť každú drobnomalebnú prácu, ba kázal sa jej absolútne zrieknuť, ináč je slepota nevyhnutná.

To bol strašný úder. Leopold vášnivo miloval svoje umenie, umenie, ktoré stvoril, vzkriesil, prinútil ho znova sa objaviť živé a mladé vtedy, keď sa myslelo, že je mŕtve, ba že sa stratila aj spomienka naň. Táto maľba, ktorá vystupovala znova po schodoch storočí a ktorá sa podobala snom tuho spiaceho dieťaťa, bola v ňom tak hlboko!

Čo bude teraz robiť? Už niekoľko rokov

sa živil iba svojím štetcom a nikdy mu neprišlo na um „niečo si našporovať“. Ach, áno, úspory! Pekelné mocnosti, nečisté a neusmieriteľné mocnosti, ktorými sa proti osamoteným srdciam honosí totožná nízkosť Davu, neodpúšťajú. Ich represálie sú isté a smrteľné. Keď Leopold prestal maľovať, hodila sa naňho bieda ako lepkavá zver na krásny, dozretý plod, čo vietor odtrhol s konára.

Skoro zaraz musel hľadať iný prostriedok živobytia. Začaly hrozné opatrenia. Koniec krásnym meditáciám, koniec pustovníckemu pokojiu. Bolo po stane z belasého zamatu v tichom a mlčanlivom zátiší, kde sa na zlate byzantínskeho neba so zadumanou milotou črtaly smaragd a korál, ako v modlitebnej knihe. Toto všetko sa navždy skončilo. Dušu bolo treba ponoriť do špinavých starostí o groš, do stoky dráždených egoizmov, do kloaky podávania si rúk.

Staré spôsoby panovačného šľachtica, toho nedisciplinovaného človeka, ktorý predtým svojim súčasníkom vždy hovoril v ruka-
vičkách, nemohly mu získať mnoho priateľov. Keď ho uzreli takto pritlačeného k zemi, čiže sa nahrnulo hrubých úsmevov a jedovatých sústrastí. Pravda, odkedy bol šťastlivý, jeho správanie sa zázračne zmenilo, ale aj týmto tak zmizol, že to nikto ani netu-

šil. Okrem toho, ako je to s väčšinou slávnych ľudí, mal šťastie, že bol predmetom zvláštnej *legendy* — akousi meďorytinou, Závisťou tak energicky uštipnutou, že ju nijaká premena alebo metamorfóza originálu nevládze porušiť.

S druhej strany bolo jeho manželstvo pohoršením pre zhnitých vtákov alebo ryby, odporúčané čiernym dávením tých, čo po Paríži rozhlasovali dekréty smradľavého sveta, ktorého stará morálka, s odporom vyhnaná z najnižších búd prostitúcie, hľadá svoje živobytie vo výkaloch.

Pripisovali mu *pozostatky* po nešťastnom Gacougnolovi. Niekoľko príjemných žartov, podľa chuti *Leopoldovej omáčky*, aj sprijemnilo chabú kroniku rozličných časopisov, ktoré samotár nečítal, na veľké šťastie chabých vtipkárov, ktorí, hoci sa vedeli zamaskovať do vypožičaných lastúr, jednako sa triasli v svojich nohaviciach.

Táto rodina poznala prostriedky, ktoré mrazia a privádzajú do plaču; postupné odpredávanie milovaných predmetov, o ktorých si myslíš, že sa od nich nikdy nebudeš môcť odlúčiť; zmena istých zvyklostí, patriacich ako by k samému základu citovosti; postupné a také bolestné odstraňovanie priehrad intímneho a skrytého života, ktorý chudobní nikdy nemôžu uskutočniť. A nado-

všetko bolo sa treba presťahovať. Ach, to bolo najtvrdšie.

Ich rozkošný, tichý a jasný úľ neďaleko Luxembourgu pre Leopolda a Klotildu bol miestom jediným, miestom privilegovaným, jedinou adresou, ktorú boli dali šťastiu. Vyzdobili si ju svojimi dojmami lásky, svojimi nádejami, svojimi túžbami, svojimi modlitbami, a ani chmúrne spomienky neodstrčili. Niekdajšie smútky, pomaly zmiernené požehnaním, ktoré prišlo tak neskoro, preplietali sa tu s novými radoťami ako postavy zo sna, ktoré by bol tmavofarebný koberec nechal plávať po stenách.

A potom, tu sa narodilo ich dieťa. Tu žilo jedenásť mesiacov, v ktorých sa znovu začalo súženie, a jeho obraz milosti väzel im po všetkých kútoch.

Nešťastníci, keď mali túto skrýšu opustiť, si mysleli, že sú vyhnaní z božieho pokoja. Vytrhnutie bolo tým krutejšie, čím zlovestnejším sa im zdal byť nový byt, kam ich presadila nevyhnutná potreba. Keď si ho v ktorýsi slnečný deň neskorej jesene boli pozrieť, uznali ho za obývateľný, ale studený dážď a zamračené nebo dňa, v ktorý sa doň presťahovali, v ich prestrašených očiach ho premenily na akúsi vlhkú, tmavú a otravnú dieru, ktorá ich zhrozila.

Bol to malučký pavilónik na konci slepej

uličky v Petit Montrouge. Najali si ho z nenávisti k malým miestnostiam, dúfajúc takto ujsť pred podlými zmätkami činžiakov. Niekoľko metrov odtiaľ tri či štyri iné baraky podobného druhu, obývané nevedno akými saturnskými a úbohými úradníkmi, vystavovali na obdiv svoje hypochondrické fasády, obielené oslepujúcim vápnom a oddelené od seba zaprášeným krovím predmestského cintorína, zasmraďované susediacim staničným skladištom alebo fabrikou na sviece.

Vyzeralo to tu sťa malé buržoázne mestčko „so záhradami“, aké možno nájsť v odlahľých štvrtiach, v ktorých zabíjačskí prenajímatelia na smrť odsúdeným kladú pascu záhradníctva.

Pri prahu príbytku prijaly ich všetky hrôzy. Klotilda, trasúca sa od zimy a zdesená, ihneď zavinula svojho malého Lazára do hĺby prikrývok a šálov, mysliac iba na to, aby ho zachránila pred *obzvláštnou* studenou vlhkosťou, a s akousi dosiaľ neznámou úzkosťou čakala, kým skončia sťahovanie.

Beda, nikdy ho nemali skončiť, v tom smysle, že úbožiačka až do ostatnej chvíle svojho života mala prežívať terajší dojem smutného a banálneho neporiadku týchto pár hodín.

Nešťastie je larva, zakuklená vo vlhkých miestach. Dvaja vyhnanci Radosti si mysleli, že plávajú v predpekliach lepkavosti a súmraku. Múry, čo ako v izbe kúrily, nevyšly, pretože vo vnútri boli studenejšie než vonku, ako v žalároch a hrobkách, a na nich hnil ohavný papier.

Z malého odporného sklepu, ktorý si istotne nikdy nijaké dobré víno nevyvolilo za svoj príbytok, večerom ako by vystupovalo čosi čierneho, mravce temnôt, ktoré sa rozliezaly po štrbinách a špárach zemepisnej podlahy.

Zrejmosť obludnej špiny vynikala. Dom, pred príchodom nájomníkov iluzórne vydrhnutý pár vedrami vody, v skutočnosti bol skoro všade lepkavý nevedno akými strašnými usadeninami, ktoré by bolo treba zdrapúvať nekonečnou prácou. V kuchyni bol zakuklený polyp grcania, a iba požiar by ho bol mohol vyčistiť. Sporák bolo treba zaraz na začiatku postaviť do inej miestnosti. V záhrade, a akej záhrade, vytrvale trčala kopa odporných odpadkov, ktoré majiteľ domu sľuboval odpratať a ktoré nemaly predsa nikdy zmiznúť.

Napokon ešte jedna ohavnosť. Čuch zúfalých nájomníkov prišiel potmehúdsky na-

padávať nevysvetliteľný zápach, niečo medzi smradom podzemnej skrýše, zásobenej zdochlinami, a hustým alkalickým výparom záchodu.

Tento zápach nepochádzal práve zo záchodov, ináč skoro nepoužívateľných, ani z nijakého určitého miesta. Plazil sa úzkym pruhom a rozvíjal sa ako stuha dymu, opisujúc kruhy, ovály špirály a skrutky. Vlnil sa okolo nábytku, vystupoval po povalu, sostupoval popri dverách, prešiel na schodište, prechádzal z izby do izby, všade za sebou zanechávajúc akýsi smud hniloby a výkalov.

Dakedy ako by bol zmizol. Vtedy sa našiel v záhrade, v záhrade na brehoch Kokytu, ohradenej väzenským múrom, vediacim vnuknúť šialenú túhu po úteku kulhavému dervišovi, ktorý sa stal zbíjačom morom postihnutých tiav.

Aký bol v prvých dňoch život stroskotancov, o tom by mohol rozprávať iba anjel, určený bičovať Duše.

Smrad, to je obstarávateľ, mihajúci sa pred ukrutnými Larvami, keď sa im dovoľí vystúpiť zo dna priepasti, a sprevádza ho zimný strach. Určité okolnosti, prihrozné, aby boly neskutočné, a ináč v zápätí sledované s veľkým nárazom hrôzy, nedovoľovali Klotilde a potom aj jej manželovi pochybo-

vať o tom, že sa do tohto prekliateho miesta, ktoré je ako také nie zaznačené v nijakom fiškálskom katastri, kde si pohodlne hovie Nepriateľ Ľudí, dostali pre nadprirodzené zocelenie ich odvahy.

Keďže sa od smutného presťahovania malý Lazár zle cítil, jeho matka spávala s ním sama v prízemnej izbe, menej ošklivej než ostatné. Leopold starostlivo pozatváral všetky otvory a ubytoval sa v smradľavej cele na poschodí.

Už v druhú noc sa Klotilda zobudila zo spánku silnými údermi na vonkajšiu bránu, ako keby sa bol chcel vlámať nejaký zlosyn. Dieťa spalo a otec, o ktorom myslela, že čuje jeho rovnomerné a hlasné vydychovanie, nezdal sa byť tiež vyrušeným. Huk patril teda *jej samej*. Trasúc sa od strachu a neopovážiac sa ani pohnúť, vzývala nábožné duše zomretých, o ktorých sa hovorí, že vedia odohnať temných duchov. Na druhý deň nepovedala nikomu nič, ale z prvej návštevy Hrôzy ostala jej stiesnenosť, úzkosť katakômb, ktorá jej rozrušila srdce.

Podobné *upozornenia* počula aj v nasledujúcich nociach. Počula strašný, na smrť zavýjajúci hlas. Tajomné, netrpezlivé a zlostné buchoty ozývaly sa na prepážkach, ba aj po okrajoch jej postele. Znepokojená, plachá, majúc pocit pazúrov vo svojich vlasoch, ale

bojac sa o tom porozprávať s nešťasným mužom, zavolala farára vysvätiť dom.

„Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea . . . Pane, pokrop ma hysopom, a budem čistý; umy ma, a budem biely ako sneh . . . Vyslyš nás, svätý Pane, všemohúci Otec, večný Boh, a sošli nám z neba svojho svätého anjela, aby strážil, opatroval, ochraňoval, navštevoval a bránil všetkých, ktorí bývajú v tomto dome. Skrze Krista Pána nášho.“

Noc po benedikcii bola pokojná, ale tá po nej, ach! Najposlušnejší Ježiš, ktorý si vstal zmŕtvych a z hrobu, aká strašná noc!

Neľudský krik, akési krákorenie nešťastníka, trápeného démonmi, posadilo chuderku na posteľ — s rozšírenými očami, s drkotajúcimi zubami a s údami, zmľandravenými od triašky, so srdcom, bijúcim ako poplašný zvon na steny toho boku, ktorý niesol jedno dieťa Božie. Priskočila ku kolíske svojho syna. Neviniatko stále spalo a bledá žiara lampky vrhala naň takú bledosť, že hľadala jeho dych.

Veľmi ju prekvapila tá okolnosť, že dieťa už celý týždeň primnoho, skoro neprestajne spalo a malo studené nôžky. Potláčajúc nárek, potichučky ho vzala na ruky a zanesla ku kozubu.

Koľko hodín mohlo asi byť? Nikdy sa to nedozvedela. Okolo nej plynula strašná tichosť, jedna z tých tichostí, keď môžeme počuť prúd krvi v žilách...

Dieťaťko slabo vydýchlo. Matka sa márne pokúšala o to, aby pilo, dieťa sa trasie, náhle sa zdá byť zmätené, svoje drobné rúčky hádže k Neviditeľnému ako mocní, čo umierajú, a začína smrteľný chrapot skonávania.

Klotilda, celkom prestrašená, ale nevediac, že je to už koniec, položí hlavičku trpiaceho miláčka na svoje plece tak, ako ho už neraz uspokojovala, a so slzami v očiach sa dlho prechádza, prosiac ho, aby ju neopúšťal, volajúc na pomoc Panny Mučenice, ktorým levy a krokodíly na pobavenie pouličnej sberby zožraly vnútornosti.

Tak chcela, aby tu bol aj manžel, ale neodvážila sa ho volať a v takej tme ísť po schodoch a najmä s takou ťarchou, ako je to ťažko! Napokon jej stvoreniatko padá s krku do lona a ona už teraz vie.

— Leopold, naše dieťa umiera! — kričí hrozným hlasom.

Neskôr Leopold rozprával, že ho tento výkrik zasiahol v spánku ako kus mramoru, ktorý padne na potápača na dne priepasti. Pribehol ako strela. Ešte zachytil posledné chvenie toho začínajúceho sa života, ostatný pohľad bez svetla tých rozkošných očí,

ktorých jasný azúr prešiel do majoliky, zmútil sa v mliečne *sklo*, ktoré ich zahasilo.

V prítomnosti smrti malého dieťaťa sa Umenie a Poézia naozaj podobajú veľkým biedam. Niekoľko rojkov, tak veľkých ako sama Bieda sveta, urobilo, čo mohlo. Ale nárek matiek a ešte viac mlčanlivé zvlnenie otcovskej hrude sú omnoho silnejšie než slová či farby, natoľko ľudské muky patria do neviditeľného sveta.

Nie práve dotyk smrti priveľmi zraňuje, keďže tento trest tak posvätil Ten, ktorý sa nazval Životom. Ale všetka pominutá radosť, ktorá sa dvíha a reve ako tiger, ktorá sa rozpúta ako uragán. Je to, ešte presnejšie povedané, veľkolepá a zarmucujúca spomienka *videnia Boha*, lebo všetky národy sú modlárske, ako si to mnoho ráz, ó, Pane, povedal! Tvoje smutné *obrazy* odvtedy, ako sa už nevidia, nevedia si uctievať to, čo sa nazdávajú, že vidia, a ich deti sú pre ne Záhradou Rozkoše.

Niet inej bolesti, okrem tej, o ktorej sa rozpráva v Tvojej Knihe. In capite Libri scriptum est de me. Márne sa ona hľadá, nikto nenájde utrpenie mimo ohnivého okruhu otáčajúceho sa Meča, ktorý stráži stratený Raj. Všetok zármutok tela alebo duše je zlom vyhnanstva, a strhané milosrdenstvo, ničivá sústrasť, sklonená nad všetkými

malými truhličkami, je hádam to, čo najsilnejšie pripomína slávne Vyhnanstvo, pre ktoré sa hriješne človečenstvo nikdy nemohlo potešiť.

XI

Vlastnými rukami ho obliekli do definitívnej Kolisky, ktorú Slovo Božie milo kolembá medzi hviezdami. Potom si sadli tvárou v tvár, očakávajúc deň. Dve alebo tri hodiny sa poddali pomocnej bezmyšlienkovitosti a citovej otupenosti, ktorá je prvým stupňom nesmiernej bolesti.

Vyrieklo sa iba jedno slovo, slovo *Požehnanie*, a padlo z matkiných úst a Leopold mu veľmi dobre porozumel. „To sú tí, čo nepoškvrnili svoje rúcho... Nasledujú Baránka bez škvrny, kamkoľvek kráča“, hovorí Liturgia. Kresťania majú potechu vedieť, že *malučkých* je Kráľovstvo Božie a že hlas mŕtvych Neviniatok „rozozvučuje zem“... Odteraz, čo ako budú trpieť, čo ako po najhorších cestách, ktoré sú pod nebom, budú hľadať svoje duše, jednako sú si istí, že čosi z nich šťastne žiari tam za svetami.

Nastal deň, zosinalý deň, čo tiež mal pohľad mŕtveho, a ukázal im ich samotu. Doteraz ich v ich novom byte nik nenavštívil a

zriedkaví priatelia, ktorí ostali verní, boli vzdialení a roztratení.

Najostrejšia starosť, aká len môže pochytiť otca, postavila Leopolda na nohy.

— Ako pochovám svoje dieťa?

V dome nebolo možno nájsť sto sous. Poprosil teda domovníčku, aby ho šla k žene zastúpiť, a zutekal ani šialený. O pár hodín sa vrátil s malou sumou, och, ako draho vyžobranou, našťastie vrátil sa dosť neskoro, takže nestihol potešujúcu príležitosť prehliadačovi mŕtvych rozbiť chrbtovú kosť.

Táto záhadná osoba, privolaná v jeho neprítomnosti, chcela práve odísť. Mohol si ho pokladať za jedného zo zlovestných a nemilosrdných skrachovancov, neschopných ustáliť najmenšie zlé trávenie, ktorých mestská rada poveruje zistiť smrť občanov, mnoho ráz takto odsúdených na to, aby šesť stôp pod zemou znova pretrpeli agóniu. Pohrební usporiadatelia, ktorí vždy majú slovo na zasmiatie, nazvali ho ukrutníkom XIV. okresu.

Klotilde sa zdal byť nejakým advokátom alebo usporiadateľom pohrebného sprievodu, pretože mal žltú tvár s hrdzavými bokombradami. Na ovisnutej gambe ustavične sa mu hýbala šedastá bradavica, celkom podobná tučnej stonožke.

Sprosták, vidiac, že je u chudobných, vstúpil do izby s kliatbami a bez toho, aby si dal dolu klobúk; chvíľku hmatal, svojou špinavou rukou prevracal úbohé telo, potom, pozerajúc na matku, ktorej sa z toho všetkého zastavoval dych, ironicky vyslovil tieto nepochopiteľné slová:

— *Ach, ach, plačete, teraz, keď je už koniec!*

Naozaj, aké šťastie pre jeho psiu kožu, že to nepočul Leopold.

Nato zaraz s autoritou dozorcú galejných väzňov pýtal, aby mu ukázali *lekárske recepty*, vopred vediac, že ich tu niet. Klo-tilda, ktorej srdce bolo priam na okraji pier, zmohla sa na odpoveď, že dieťa v posledné dni naozaj akosi chorľavelo, ale, nakoľko ho z podobnej choroby viac ráz sama vyliečila, nemyslela, že je potrebný lekársky zákrok. Okrem toho konečná kríza nastala o polnoci a tak náhle, že nebolo možné volať ľudskú pomoc.

Takou odpoveďou nahnevaný, s výzorom diabolskej chaty vychrlil zo seba čosi nepresného s tak pevnou hrubosťou, s tendenciou dokázať hrozné podozrenie, starostlivo naznačujúc zločinnú nedbalosť, ťažkú zodpovednosť atď. . . .

— Skončime, pane! — dôrazne pripomenula kresťanka. — Stalo sa, ako Boh chcel, a s vašimi urážlivými rečami nemám čo do-

činenia. Keby bol tu môj manžel, takto by ste so mnou nehovorili.

Vtom vošiel Leopold. Stačil mu jeden pohľad. Bez toho, aby bol otvoril ústa a urobil čo len jeden pohyb, grobiana premeral takým výrazom tvári, že sa hneď bral k dverám ako papier na vytieranie, schvátený vetrom.

Radničný úradník úmrtných vecí oznámil Leopoldovi, že pre požiadavku lekára, navrhujúceho *vyšetrovanie*, nemohla sa stanoviť hodina pohrebu. Pošlú tam ešte iného hlupáka. Ba milým tónom naznačil prípadnú PITVU! . . .

Druhý mudrc, skoro na kolenách uprosený, ukázal sa mäkším a nešťastníkov ušetrili od najväčšej hrôzy. Ale i tak sa už miera naplnila. Po dve nasledujúce noci mohli jesť a piť svoju bolesť a ešte si z takého posilnenia ponechať na cestu pre zvyšujúce dni.

Hoci boli obaja zničení, Klotilda bola jednako silnejšia a musela pomôcť svojmu spoločníkovi. Ten plachý umelec, ten dobrodruh, nebojaci sa nijakej smrti, ten neochvejný odvážlivec, u ktorého nikto nevidel, že by kedy bolo jeho srdce oslablo, potreboval sa opierať o svoju ženu, aby nepadol.

Pripomínal si pohyb, nič, iba jediný pohyb. Večer pred katastrofou, vo chvíli, keď vstúpil do svojej izby, dieťa sa odvrátilo od

matky a nafaľovalo ručičku, aby ho podľa svojho zvyku pohladkalo po tvári. Ale Klotilda, ktorej sa len ľazko podarilo podať prsník chorému dieťaťu, bojac sa roztržitosti, pohybom hlavy naznačila svojmu úbohému manželovi, aby sa vzdialil, a teraz ho spomienka na toto detské gesto, na posledné stratené pohladkanie strašne mučila. Ľudská duša je totiž gongom bolesti, na ktorom najmenší úder zapríčiní rozrastajúce sa chvenia, nekonečne hrozné vlnenia...

Pohrebné obrady odbavili ako pre biednych, cintorín de Bagneux, spoločná jama. Ach, toto všetko v snehu!

Na pohrebe bol len Marchenoir. Druide, neskoro sa dozvediac, stretol sa s nimi, keď sa už vracali s pohrebu. Tieto štyri výnimočné stvorenia plakaly spolu v smutnom a hroznom dome.

Potom to, čo sa opovaľujeme volať Životom, znova začalo pokojne plynúť.

XII

Leopold a Klotilda boli tri roky šťastní. Tri roky, za to bolo treba zaplatiť a čochvíľa videli, že nestačila iba smrť ich dieťaťa. Mysliac si, že ich čiastka radosti v smutnom svete mohla by sa vyrovnáť rozkošiam de-

sattisíc ľudí, pýtali sa, či by kedy hocičo stačilo.

Najprv tu mali ten odporný byt, žalár moru a hrôzy, z ktorého zaraz nemohli utiecť, v ktorom ich bieda odsúdila na nevýslovnú ukrutnosť *smradľavého smútku*.

Nech si každý predstaví diabolskú hrôzu toho. Vo chvíli, keď sa ho nosiči mŕtvol poberali uložiť na máry, Klotilda chcela ešte ostatný raz pobožkať malého Lazára, ktorého nemaly vzkriesiť slzy nijakého Boha, a škaredý tuf, čo ho zabil, krúžiaci práve okolo toho rozkošného čielka, bol by ju zadusil.

Prečo taká ohavná bolesť? Prečo takýto zármatok zatratených? o, Pane! Neodmietli trpieť, ale práve takto trpieť! Bolo to možné?

Nevysvetliteľný smrad zdal sa byť čoraz hustejším, ťažším, lepkavejším, vlekľejším. Naraz ho bolo všade cítiť. Vsiakol im do šiat a šiel s nimi do Paríža, tak, že ho odtiaľ nevyhnaly ani dážď, ani zima. Začali predpokladať, že v niektorom múre musí byť schovaná mŕtvola, myšlienka to, ktorá z videní alebo z ťažkých snov, rovnako v bdení i vo spánku neprestajne znepokojujúcich Klotildu, mohla mať pravdivý ráz. Hádam sa tu spáchal nejaký zločin a, ak by sa dobre hľadalo, našla by sa po ňom stopa.

Leopold napísal domácemu pánovi ostrý

list, ktorý dosiahol toľko, že sa im ukázala najodpornejšia postava nízkeho darebáka.

Bol to obchodník s obnosenými šatami, práč starých nohavíc, navoňavkovaný neohrabanec, urobený zo štvrtín židovského mäsa a z odpadkov, ukradnutých z akejsi lojárne, obludne slepených na kostiach parížskeho majiteľa baru. Veľká fajka bohatého a žartovného handliara s koňmi, stále sa dymiaci v jeho papuli, a každá vzácna maličkosť, kontrolovaná vonkajším svetom, dopĺňaly jeho tvár.

Naničhodník našiel Klotildu samu v dome; pozdravil ju celkom malým pohybom ochranu, bez toho, aby dal dolu klobúk alebo z úst vytiahol pipku, zablatené topánky otreľ o dlážku, trocha pochodil po izbách, bafol a odpľul si, prižmúril oči a v sebe zdržiaval smiech zlomyseľného žalárnika, ktorý dá na všetko pozor; napokon preťal prúd sťažností, ktoré sa chudobná žena, stuhnutá odporom, pokúšala vtlačiť do predsiene jeho pozornosti, rozhodným tónom jej dávajúc na vedomie, že doteraz nemal nijaký nájomník nič proti bytu a že ináč mali pred podpísaním nájomného dosť času si ho prezrieť a že, čo sa jeho týče, hoci má najlepšiu vôľu, nevidí, čo by tu mal robiť.

O pár dní, na hrozbu administratívnych úradov, ráčil vyslať svojho staviteľa, namy-

sleného človeka s ostrým jazykom, ktorý v momente vedel rozriešiť všetky otázky a skončil to tak, ako chcel ten, čo ho poslal.

Zákrok na úrade Verejného zdravotníctva, v ktorom jeho trpezlivosť vyskúšalo so dvadsať olovených panákov, rozdelených po neprístupných kanceláriách, aspoň naučil Leopolda, že od tejto administratívy nemá čo úfať. Prefektovi Seiny bolo treba napísať kolkovanú žiadosť, v ktorej si mal Leopold tomu vysokému pánovi jasne a úctivo sťažovať, potom spokojne čakať, zrejme, nájomné riadne platiť, kým sa po niekoľkých mesiacoch uráči pánom nahliadnuť do písom.

Otrávení, obrátili si na policajného komisaára, no bez väčšej útechy. Z úradu vyslaný zástupca vyriekol, že mŕtvolný zápach je iba ilúziou. V ten deň ho možno naozaj nebolo cítiť. Možné je aj, že sa pekelný zápach prefíkane vlnil okolo vyšetrovateľa bez toho, aby napadol jeho čuch, ako sa to už viac ráz pozorovalo. Slovom, nedalo sa nič robiť, ako to predtým povedal láskavý prenajímateľ, absolútne nič, najmä pre chudobných. Spoločnosť je extrajemná a nehnuteľný majetok sa obdivuhodne chráni.

Je neodškriepiteľná pravda, že kresťan, skutočne chudobný kresťan, je najbezbrannejší tvor na zemi. Nemajúc práva ani vôle obetovať „modlám“, čo má robiť? Keď má

vznešenú a silnú dušu, ostatní kresťania, plaziaci sa pred všetkými modlami, s hrôzou sa odvracajú od neho. Nehanebné božstvá si ho pozerajú so svojou bronzovou tvárou a jeho vytrvalosťou pokorení odpadlíci nástoja, aby ho vydali zverom. Keď natiahne ruku s prosbou o almužnu, táto ruka sa ponorí do ohnivej pece...

Keď Leopold vypadol z okruhu svojho umenia, nemohol sa vyhnúť kloake, do ktorej ho jeho pád vrhal. Ako len najhlbšie možno, tak ho do nej ponorili. Ak sa, aby lepšie trpel, pokúšal kľaknúť, starí priatelia cupkali, kopili naňho výkaly a tadiaľ zariadili víťazné vozy, na ktorých sa rozťahovali smilstvo a súložníctvo. Potom ho obviňovali z lenivosti, z *pornografie*... z nevďačnosti.

Skúsil vždy nepravdepodobný a vždy verejne vyhlásený zákon, že umelec je vzhľadom na svoju veľkosť nezmeniteľne prekliaty a keď sa v boji s hávedou, ktorá ho prenasledovala, jeho životná sila vyčerpá, nenájde ani dosť vznešeného paholka, čo by mu s pluhom neprešiel cez nohy. Človek vtedy, keď vidí umierať to, čo sa nezdá byť smrteľným, má Sviatok.

Nešťastný v duši, v ktorej sa ešte mihovaly všetky svetlá Stredoveku, koľké remeslá sa pokúsil osvojiť si! Neviditeľní, čo dá-

vajú piť opusteným zomierajúcim, boli toho svedkami.

Teraz ozajstne vedel, čo mohlo byť slávnou mukou Marchenoira, ktorý bol po celý svoj život odsúdený veslovať na lavici galajníkov, a on, jeden z najväčších spisovateľov storočia, mal zomrieť bez toho, že by bol od svojich najneohrozenejších súčasníkov žiadal alebo dostal pohostinný posilňujúci liek akej takej spravodlivosti.

Drobnomaliar vďačil mu niekoľko svojich najlepších inšpirácií. Z veľkej čiastky ďakoval jemu, že sa stal hlbokým kresťanom, a, pretože sa usiloval v plnosti vidieť Tvár Božiu, žiadal si, aby sa mohol pripodobniť utrpeniam toho popravenca.

Klotilda si so svojej strany našla vražedné, psovsky platené krajčírské práce, a tak sa žilo spolu, jeden z druhého, bez zajtrajška, veľmi tvrdo.

„Líšky majú svoje skrýše“, hovorí Slovo. Zaiste najnižším stupňom biedy je, keď človek nemá to, čo sa môže menovať domovom. Keď ťa zdrvila ľarcha dňa, keď duch a údy už nevládzu viac a keď si pre ustavičné utrpenie zočil *skutočnú* hanebnosť tohto sveta, ktorý je javiskom pre ustrašených Serafínov, aké je to občerstvenie, keď sa môžeš utiahnuť na také miesto, kde si naozaj doma, naozaj sám, naozaj ďaleko od

sveta, kde možno složiť masku, požadovanú univerzálnou ľahostajnosťou, a zavrieť dvere, do rúk chytiť svoj bôľ a dlho ho tlačiť na svoje prsia v sladkom zátiší múrov, ktoré skrývajú náreky! Táto potecha najchudobnejších odoprela sa dvom bedárom.

— Drahá, — raz večer povedal Leopold svojej žene, keď sa nemohla zdržať plaču, — myslím, že čítam tvoje myšlienky. Nehovor mi, že nie. Už dávno mi to prezradily niektoré tvoje slová. Vyhadzuješ si na oči, že tým, ktorí ťa milujú, si osudnou, pravda? Neviem, či sa taká obava dovoľuje kresťanke, každý deň požívajúcej Telo svojho Sudcu. Naozaj to neviem, a možno o tom nevedia viac ani najmocnejší. Ale na chvíľu chcem pripustiť, že je oprávnená. Ty si teda strašná. Tvoja prítomnosť priťahuje pochmúrne tóny smrti, ozvena tvojich krokov prebúdzá nešťastie, tvoj malučký hlas posmeľuje spojiť sa vretenici a rozprávkovému hadovi. Ty si príčinou, že sa vraždí, že ľudia oslepnú, že zomrú od zármutku, že sú zajatí v nakazených miestach... Či sa tým nedokazuje tvoja veľká dôležitosť a to, že tvoja cesta je až privýnimočná? Prečo by si nemala byť, podľa dekrétu, predchádzajúceho tvoje narodenie, popudzovateľkou Boha, úbohovou osôbkou, dráždiacou Jeho spravodlivosť alebo dobrotu? Také osoby sú, a Cirkev

má z nich v svojich Diptychoch zaznačený určitý počet. Majú im samým neznámu moc *vo chvíľke určiť jeden osud*, v podaní ruky alebo v bozku nashromaždiť všetko náhodné a všetko možné, čo sa vypína popri ceste patričného jednotlivca, a jedným dotykom vyvolať rozkvitnutie toho trňa bolesti. Klotilda moja, prv, než som ťa poznal, myslel som, že žijem, lebo sa mi pozdalo, že moje vášne stoja niečo. Bol som zviera, nič viac. Ty si ma našpikovala vyšším životom a našich tridsať šťastných mesiacov by sa nezmestilo do celého storočia. Toto menuješ tým, že si osudnou? Dnes sme pozvaní vystúpiť *vyššie, než je šťastie*. Neboj sa nič, mám ťa s čím nasledovať.

Klotilda mu svojimi perami zatvorila ústa.

— Iste, pravdu máš, miláčik môj. Hanbím sa, že som len tak málo pred tebou, ale, keďže sa odvažuješ tvrdiť, že mám na to moc, vďaka ťa uväzňujem do večného života.

XIII

Šesť mesiacov bolo tu treba trčať. Najprv jar trocha omladila a rozohnala smradľavý mor, potom ho leto priviedlo do varu a vydvihlo. V záhrade, po ktorej sa prehánali légie čierneho hmyzu, sa objavila močová,

drapľavá, zachmúrená a pomstivá vegetácia. Na úzkom chodníku klonily kalichy, obsadené strašnými muškami, kvety, za onoho času tam zasiate rukami, odháňajúcimi akékoľvek drahocenné požehnanie, a ktoré by boli pokazily ňuch každého kopova.

Potom, ako by to všetko ešte nemalo stačiť, zaraz v susedstve stavali kolosálny, bábelský dom. Armáda murárov, nevediacich asi o Svätom Dni, roztriasala sadru po okolí, ktoré tak nevyhnutne bolo treba dezinfikovať.

Za dva posledné mesiace osemdesiat rozborených okien, prevrútaných v bezbožných múroch, čím viac zatemňujúcich úbohý kus neba, neústupne rozsievalo dusnotu a zúfalstvo. Vápenný prach vliezol do nábytku, šiat, bielizne, zaprášil hlavy a ruky, páľil oči. Museli ho jesť a piť. Márne sa pokúšali zavrieť do tepla, myslieť si, že sú dosť silní na to, aby na chvíľu mohli odolať búrlivému kvaseniu už v samom bývaní. Nesmieriteľný zubný prášok preklzal všetkými štrbinami ako povestný popol, ktorý zadusil Pompeje, a nepremožiteľne víril po uzavretých izbách.

Nakoľko toho roku boli neobyčajné horúčavy, noci sa zdaly ešte drsnejšie než dni. Všade bolo vidno preháňať sa nepočetné ploštice, belavé a naškrobené ploštice, ktoré na najvyššiu mieru vystupňovali znechutenie a odpor.

Na to všetko sa nenašiel liek, nebolo sa komu vyponosovať, nebolo toho, čo by vy počul reklamáciu. To bolo známe. Hrdinovia, dávajúci budovať, sú možno hodnejší úcty než polobohovia, ktorí už budovali, a bedár je nič neznamenajúce lajno medzi oboma majestátni. Deuteronomium víťazných sprostákov, civilny a mäsožravý Zákonník, ktorý vydal Napoleon, neráčil si ani všimnúť jeho jestvovanie, a to hovorí za všetko.

Leopold a Klotilda utekali odtiaľ tak často, ako len mohli. Chodievali do kostolov, ktoré sú dnes jedinými skrýšami, do ktorých sa ešte môžu utiahnuť šelmy s krvácajúcim srdcom. Prechádzali sa po vzrušenom pokoji cintorínov, kde tu pokľaknúc na opustených a zruinovaných hroboch najdávnejších nebožtíkov, z ktorých niektorí kedysi istotne ukrižovali svojich bratov. Potom, aby oddialili, nakoľko sa len dalo, odpornú chvíľku návratu, sadli si do kaviarní a pozorovali prechádzajúce prízraky.

Keď niekedy prišli k peniazom, zutekali na vidiek, po celý deň čítajúc a debatujúc v najskrytejších kútoch lesov. Ale čochvíľa sa bolo treba vrátiť do smradu, dusnoty, do nocí bez spánku, hrôzy, vracania, do čiernej bolesti na dne tmavej šachty a ich duše, odeté trpezlivosťou, blúdily v tóni...

Klotilda, často ostávajúc sama v dome,

myslela na svoje dieťa pod zemou. Obyčajne sa celou svojou odvahou usilovala odstrániť presný obraz, strašný obraz, ale napádanie bolo mocnejšie.

Najprv to bolo šklbnutie, nič, iba šklbnutie na okraji srdca, ktoré jej razom zastavilo dych. Nato jej z prstov vypadla ihla, jej rozkošná hlava sa prevrátila do zadu ako v agónii, ruky sa sopäly, stiahly sa na tvár. — *Fiat voluntas tua!* — zakvílila a bôľ bol nekonečný.

Hoci Toho, ktorý sa dáva na pohyb svetov, pohýnala k milosrdenstvu, aby jej pomohol záplavou slz a umenšil muky, ostávala ohromená, nevoľná, halucinovaná.

— Nechoď do toho čierneho kúta, dieťa moje malučké! — *Nechytaj ten veľký nôž, ktorý by ti mohol prebiť srdiečko!* — Daj pozor na zlých ľuďí, aby ťa neodniesli preč. — Poď si, moja nemocná láska, pospinkať na moje kolená!

Naozaj vyriekla tie slová, v ktorých sa znova objavovala stopa starých múk? Nebo-
la by si to mohla povedať, ale tie slová počula ako by zvuky, vyslovené jej ústami, v jedenástom mesiaci sa spomienka na mŕtveho v jej mysli pomiešala natoľko so žiarivou ideou Chudoby, že ho znovu videla pri sebe *päťročného* . . . Nevie sa, čo môžu trpieť duše.

Za veľmi starých časov sa v priepasti múk odporúčalo vzývať Dobrého Lotra a pritom sa nehýbať, ostať pokojným, nekývať perami, čo aká by bola úzkosť. Ale toto, o, Bože, to je tajomstvo tvojich Mučeníkov, to je svätý spôsob, ktorý je ťažký pre kresťanov, zbavených zázrakov. Údelom davu je smädom skončiť na brehu tvojich riek . . . !

Napokon mohli odísť z toho strašného miesta, zaprášeného a zaplesneného miesta, do ktorého sa ináč nasťahovala celá družina prostitútok, pritiahnutá vôňou smrti, ony očarovali majiteľa. To bol vrchol a skúška sa aj svojou prílišnosťou stávala nemožnou.

Neočakávané zaplatenie bytného lenčo tým sirotám vlastného dieťaťa dovolilo ubytovať sa mimo Paríža, v celkom skromnom pavilóne v Parc-la-Vallière, a tu si sopár dní oddýchnuť v pokoji.

XIV

Teda, hľa, ich život zmenený. Prestaly noci divých snov, prestal mor, tu nebolo hmyzu. Vyšli zo sadrovitých chmár. Ale to, čo ostáva, dostačuje, aby človek podľahol.

Pred chvíľou, keď ich zachytilo toto pripravené rozprávanie a keď Klotilda, čakajúc na svojho drahého manžela, plakala

v úpäť veľkého krucifixu, jediného predmetu určitej ceny, ktorý im ostal, v prudkom a synoptickom vyžarovaní myšlienky útle stvorenie zaiste znova videlo to, čo sa líčilo toľkými slovami. Celkom iste to znova videla pälčivejším, podrobnejším spôsobom.

Táto trpkosť mohla však nebyť bez sladkosti, keby prítomný stav bol menej tvrdý a najbližšia budúcnosť menej strašná. Naopak, pre nich platily všetky hrôzy. Leopoldov zrak so dňa na deň slabol a sfinga dennej výživy stávala sa viac a viac nerozlúštiteľná.

Na radu istého vydavateľa, vyplácajúceho mu skúpe preddavky, začal pracovať na literárnom stvárnení svojho tajomného a tragického putovania do Strednej Afriky. V úspech pokusu mohlo sa rozumne úfať, ale koľká to robota pre nešťastníka, ktorý nikdy nepísal!

Jeho obdivuhodná žena pomáhala mu zo všetkých síl so všetkou intuíciou svojej duše, píšuc, čo manžel diktoval, pomáhajúc mu pri shromažďovaní a triedení materiálu, niekedy ho upozorňujúc na žiarivé vzťahy, ktoré naplňaly epizódy natoľko, že dostávaly smysel všeobecnej ľudskosti; s neuveriteľnou spontánnosťou opravujúc myšlienku výrazom a odhaľujúc rozprávačovi evokačnú

iskrenosť určitých obrazov, ktoré bol sám vynášiel.

Pre Leopolda, neprestávajúceho požehnávať a obdivovať svoju ženu, bola to, nakoľko to bolo možné, akási nová drobnomaľba. Na nešťastie táto práca výstavby pyramídy dvoma deťmi pokračovala celkom pomaly. Veľmi často museli tiež všetko nechať, aby si vyhľadali kúsok chleba.

Chceli sa poradiť s Marchenoirom, ktorý sa už dlhší čas neukazoval. Práve mu chceli písať, keď im Druide, celý zmätený, prišiel oznámiť, že zomrel . . .

Bola to priveľká katastrofa, drviaci smútok. A koľký súcit pri tejto smrti! Koľký súcit!

Tento kresťan katakômb, keďže bol sám, pozbavený všetkého, ba aj toho, že pri jeho smrti nebol kňaz, iba so zázrakom mohol rátať, že v poslednej chvíľke dostane posilnenie.

Nikto nevedel o nebezpečenstve a všetci prišli už neskoro. Nikto nepočul posledné slová toho, ktorý po celý svoj život tak veľkolepe hovoril a ktorého ľudia tak zaryto odmietali počúvať!

Najdivšou biedou zahrdúsený, našiel svoj odpočinok na tom istom mieste ako Leopoldovo dieťaťko, ktoré ho predišlo len niekoľko mesiacov, dva celkom skromné hroby

boly od seba máločo vzdialené. Tvrdý sen spiacich nerušil huk krokov tých, čo odprevádzali nového spáča. Ach, nie, mucha by ich porátala, ale plakali opravdive.

Vysoký a nadprirodzený súcit, pohlcujúci výčitky svedomia nesmieriteľných, zdal sa byť najbolestnejším prebodnutím. Pol tucta nič nehovoriacich smútiacich v tento deň cítilo neobyčajne hlboko, že jedným ospravedlnením života je čakať na „Vzkriesenie mŕtvych“, ako sa spieva vo Vyznaní viery, a že je to strašná márnosť lopotiť sa „pod slnkom“.

Kde nájsť spalujúcejší um, nadmieru rozvážny, schopnejší rozložiť a zaokrúhliť všetky uhly Pythagorovej tabule, lepšie usposobený premôcť to, čo sa zdá nepremožiteľným, než bol žalostníkov, ktorého niesli do zeme?

Sila, o ktorej môžeme predpokladať, že bola až taká, že stačila skrotiť obludy Hlúposti alebo perverzných obojživelníkov, vyčerpala sa v boji proti vreciam výkalov, proti klieťkam ľudských čriev!

Prinútený žiť mimo ľudskej spoločnosti, žil ako Turci mimo Carihradu, stanúc sa neustálou a postrachovou hrozbou zhnitej spoločnosti.

Ale, hľa, konečne sa oslobodili! Aká to radosť pre zapredancov, pre kupcov, pre

zbabelcov všetkých pevností svedomia, pre „psov, ktorí znova žrali, čo vygrcali, a pre umyté svine, ktoré sa znova ponáraly do nečistôt“, pre valachov alebo dromedárov, používaných na vysťahovanie národa, čo svoje zákony a mravy opatrne necháva sostupovať po krútenom schodišti Priepasti!

Istotne ho osvetlia. Prečo by nie? Smelý spisovateľ, zadusený zbabelou mlčanlivosťou všetkých, počnúc najhrdšími, v každom, prvom i ostatnom prípade mohol rátať na *peknú tlač*. Novinárska sberba bude si môcť na ňom posediť. Odteraz sa už nemali čoho báť. Lukostrelci z hĺbky hrobov nevrhajú svoje strely a štekanie reklamy im neosoží.

Leopold, spitý bolesťou, si hovoril, že je to zázračné, že sa medzi tými, čo určujú cenu klebiet, nenájde ani *jedinký*, ktorý by chrchlom davu oznámil túto nespravodlivosť! Ani jeden, to ho miatlo!

Z troch alebo štyroch, ktorí ešte niečo znamenali, ani jeden, hoc aj v opilosti, nezakričal, aby zlomil šialené sprisahanie.

— Žiadam, aby ma nepočítali za spoluvinníka tak ohavného sprisahania. Na tom, či ten Kain, ktorému nikto nemôže vyhodiť na oči sprostotu pera a ktorý je neodškriepiteľne jedným z najväčších francúzskych spisovateľov, viac či menej zrezal toho alebo onoho „bonza“, mi celkom málo záleží.

Hocako nízko som upadol, vykašlem sa konečne na to ustavičné šepkanie, že v zamate obutí banditi a bojazliví frajeri musia od zadu napadanúť veľkodušného muža, nectiaceho si naše verejné domy! Pustím sa teda do hrdinského dobrodružstva a budem hovoriť za toho, ktorého meno sa veľkomožní páni a gladiátori sotva opovážia vysloviť. Ba, keď budem môcť revať, budem revať, a nikto, sto hromov do toho, nesmie povedať, že som čakal, kým ten udatník zhynie biedou, aby som okázale tancoval okolo jeho tela s konečne už raz zaistenými Papuáncami a Ľudožrútmil...

Druide, vzlykajúci v podobnom zajatí ako Leopold, zrazu si spomenul, nevedno, ako sa také veci stávajú, na báseň Viktora Huga, ktorú obdivoval.

Hvezdár oznamuje kolosálnu vlasaticu, ktorú budú môcť s ohromnými úzkosťami vidieť len neskoršie pokolenia. Prorok, na ktorého sa prstom ukazovalo ako na nebezpečného zúrivca, čochvíľa v hanbe zomiera. Dážd' rokov na jeho hrobe. Z úbožiaka ostala iba kôpka rozdrobených kostí, na ktoré sa nikto nepamätá. Jeho do skaly vyryté meno alternatívne rozhlodaly dva slnovraty. Počestní Ľudia, ktorých desil a ktorí ho ako lumpa zahrdúsili, teraz sa tešia v hlbokom

pokoji, lebo z väčšej čiastky už aj oni sami ležia v susedstve.

Ale týmto prachom tak dávno vypočítaná hodina, minúta, sekunda prišla, a hľa, veľký priestor je osvetlený a ukazuje sa obluda ohňa, po nebi ťahajúc za sebou celú hrivu viac miliárd míľ!...

Keďže je človek vznešenejší nad vesmír, „lebo vie, že zomiera“, hviezdna analogia, vyvolaná hlavou grandiózneho maliara byzantského Iudu, nebola tu ničím zvláštnym.

Isté Marchenoirove diela, pred nedávnom hodené do studených priestorov a o ktorých si zhlúpnutá zločinnosť myslela, že ich spolu s autorom pochovala pod zem, v ktorýsi deň by istotne zažiarily, a to viac než na jeden deň, na zhrozených čelách nového storočia ako strašné proroctvo, oznamujúce koniec všetkých koncov.

Iba že potom nebude v moci nijakého smrteľníka potešiť obeť, priateľsky stisnúť tú zožratú ruku, do tých lačných, odteraz vzdialených zlatých úst naliať miazgy dobroty, tým smutným očiam, čo stratily aj svoje jamôčky, ukázať obraz bratského súcitu.

„Živým neuznať zásluhy! — napísal Hello. — Hovorí sa: áno, na každý prípad — vyšší človek. Vskutku, neskoršie pokolenie ho spravodlivo ocení.

A zabúda sa, že ten vyšší človek má za

svojho života hlad a smäd. Keď bude mŕtvy, nebude lačný ani smädný, apoň z vášho chleba a vína.

Zabúdate, že ten vyšší človek vás teraz potrebuje a že, keď odletí do svojej vlasti, veci, ktoré mu teraz odopierate a potom mu dáte, odvtedy budú preň neužitočné, navždy neužitočné.

Zabúdate na muky, ktorými ste ho v jedinom momente, keď ste sa mali oň starať, mučili!

Odkladáte jeho odmenu, odkladáte jeho radosť, jeho slávu odkladáte na ten čas, keď už nebude medzi vami.

Oddaľujete jeho šťastie na čas, keď ho už nebudete môcť raniť.

Spravodlivosť ponechávate až na čas, keď mu ju už nebudete môcť preukázať. Spravodlivosť ponechávate až na čas, keď ju už sám nebude môcť prijať z vašich rúk.

Lebo tu ide o Ľudskú spravodlivosť a spravodlivosť Ľudí ho nedohoní ani v tom, aby ho odmenila, ani, aby ho trestala v čase, keď mu to sľubujete.

V čase, keď mu sľubujete odmenu a pomstu, pre Veľkého Človeka Ľudia nebudú môcť byť ani odmeniteľmi ani pomstiteľmi.

A zabúdate, že ten tu, prv, než je geniálnym človekom, najprv a predovšetkým je *človekom*.

Čím viac je geniálnym človekom, tým viac je človekom.

Nakoľko je človekom, platí aj preň zákon utrpenia. A, keďže je geniálnym, zákon utrpenia platí preň tisíc ráz viac než pre ostatných ľudí.

Železo, ktorým sú ozbrojené vaše ruky, v živšom, jemnejšom tele, než je vaše, pôsobí bolestné rany a vaše opakované údery na otvorené rany sú zvlášť kruté, a ich krv, keď tečie, nesteká ako krv ostatných.

Tečie s bolesťami, horkosťami, s čudnými rozorvaniami. Pozerá, ako tečie, cíti, ako tečie, a ten pohľad a pocit majú toľko krutosti, že si to neviete ani predstaviť.

Keď ten zločin študujeme, stojíme tvári v tvár s nemerateľným...!"

EX EXPECTO RESURRECTIONEM MORTUORUM! — potichu si hovoril Druide, majúc tvár zaplavenú slzami; áno, skutočne, iba to jestvuje.

Klotilda, spomínajúc si na prvý rozhovor priateľa väznených tigrov, pýtala sa seba, či divé zvieratá nepripustia za svedkov ich zomretého zástupcu proti strašnej zlobe ľudí.

Takto rozmýšľali jedni a takto druhí pri otvorenej jame, kde toho blázna z L'Isle-de-France, chcejúceho čosi, ktovie čo, povedať, zahrdúsilo vzlykanie.

Parc-la-Vallière je jedno z najvšednejších predmestí Paríža. Doslova všedné a chmúrne. Povestná milenka Ľudovíta XIV., hovorí sa, naozaj tu mala park, ktorý pred tridsiatimi alebo štyridsiatimi rokmi ešte jestvoval, ale teraz niet po ňom ani stopy. Na nespočetné podiely rozparcelovaný majer predali voličskému potomstvu čeliadky kráľovských frajerok, pokoleniu hlupákov a lakomcov, ktorých sa opýtať o Troch Božských osobách bolo by detské.

Roztiahnutá dedina, nahradzujúca nádhernú aleju dávnejších čias, stala sa súdkom malých vlastníkov, natlačených a naukladaných na seba až tak, že nemôžu užiť zo svojich vajec a svojho mlieka.

Starí sluhovia, stanúc sa kapitalistami tým, že odrali svojich pánov alebo drobných obchodníkov, konečne utiahnutých od obchodovania, za celých päťdesiat rokov na falošnej váhe predávajúcich poškodený tovar, vo všeobecnosti tvoria obraz šedivých hláv a niekoľkých prikrčených, skúsenosťou odporúčajúcich ctností.

Ostatok „panstva“ skladá sa z úradníkov rozličných parížskych úradov, zbožňovateľov prírody, ktorých vie do úžasu priviesť

vôňa hnojiska a ktorí sa proti zlatej žile bránia dlhými dennými pochodmi.

V kraji, ktorý bol kedysi lesom, márne by ste okrem agátov alebo pripálených platánov hlavnej ulice hľadali nejaký poriadny strom. Najvýraznejším znakom malého buržuja je nenávisť k stromom. Zúrivá a ostražitá nenávisť, ktorú môže prevýšiť iba jeho slávne preklínanie hviezd alebo nádavky.

S rozhorčenosťou pripustí ovocné stromky, tie, čo *donášajú*, ale pod podmienkou, že sa nešťastné rastliny budú pokorne vypínať popri múroch a nebudú zacláňať zeleninovú záhradu, lebo malomeštiak má rád slnko. To je jediná hviezda, ktorú chráni.

Leopold a Klotilda bývali tu celkom blízko bagneuxského cintorína a pred domom mali pár metrov obrábateľnej pôdy. Pre dve spomenuté okolnosti sa tu rozhodli bývať. Nebolo tam tône a, pol dňa vystavení horúčave, tešili sa letnému vánku a troche spokojnosti.

Och, iba troche, a to nemohlo dlho trvať, lebo ešte neboli na konci svojich múk a vždy cítili nad sebou drviacu Ruku.

Zo začiatku okolie nebolo nepriateľské. Zaiste sa zdali celkom nepatrnými ľuďmi, ktorých hromada paholkov alebo putikárov nepripustí medzi seba, ale možno že to bol iba fígeľ, úskok chytrákov a že koniec kon-

cov noví nájomníci môžu mať *hrubší mešec*, len ho nechcú ukázať. Potom sudcov poplietly a pomiatly panské spôsoby jedného i druhého, ktoré, keď sa porovnali, ten rozkošný národ razom vrhly do trusu. Bolo to treba zistiť, však? Veď na ich popravu mali vždy dosť času. Potmehúdsky si zriadili malichernú stráž.

V takýchto okolnostiach sa spoznali s rodinou Poulot. Boli to susedia s druhej strany, tiež nájomníci jedného domu, ktorého okná hľadely do záhrady, odkiaľ sa mohlo vidieť až do ich izieb. Akísi savci, predpokladali, ale od prvého dňa dávali najavo určitý druh blahosklonnosti, vyhlasujúc, že si spoločne treba pomáhať, že v jednote je sila, že často potrebujeme aj najmenšieho atď.; že také sú ich zásady, a viditeľne preukazovali malé služby, ktoré pri neporiadku sťahovania museli prijať.

Z láskavostí, ktoré sa im ukazovali veľmi jednoduchými, si dvaja rozbolestnenci, málo schopní bedlivej pozornosti, nevzali výstrahu a zaraz na začiatku nepoznali nehanebnú všednosť svojich pozorných susedov, o ktorých si blahosklonne mysleli, že o niečo prevyšujú zvieratá. Postupovali tak, že sa vkĺzli, dali sa prijať do rodiny práve vtedy, keď tam čo najsilnejšie začínali pociťovať potrebu ich neprítomnosti.

Poulot mal akúsi „zpravodajskú kanceláriu“ a nie bez pýchy sa priznával, že kedysi v istom mestečku neďaleko Marseille študoval za súdneho úradníka, pravda, pritom vždy zamlčal, že sa úradu musel predčasne vzdať, lebo v práci nezostarel a mal sotva päťdesiatku.

Dôstojný, flegmatický a vyštímovaný muž vyzeral skoro ako hlísta v lekárskej fľaši. Jednako, keď si so svojou ženou vypil pár pohárikov absintu, ako sa to hneď dozvedelo, jeho líčne kosti vyžarovali hore v tvári ako dva útesy v búrlivej noci. Vtedy zprostred tváre, ktorej farba bizarne pripomínala kožu tatárskeho dromedára, keď sa liení zo srsti, vyčnieval židovský, obyčajne fialovými pruhmi posiaty nos, ktorý hneď sčervenel a podobal sa oltárnej lampe.

Pod nosom sa strácaly hlúpe a nemožné ústa, zakuklené strniskom fúzov, akými sa vystatujú určití exekútori, aby profesionálnej zbabelosti svojho úradu dali výzor vojenskej prísnosti.

O očiach niet čo povedať a pre ich výzor nanajvýš by sa mohli prirovnávať k nažratému tuleňovi, ktorý sa práve naštopal a ktorému začína úchvat trávenia.

Vcelku sa podobal pokornému tučmákovi, trasúcemu sa pred svojou ženou, a v polo-

šere sa natoľko aklimatizoval, že sa vždy zdalo, ako by na seba hádzal svoju tónu.

Jeho prítomnosť by bola nepozorovateľná a nerozoznateľná bez hlasu všetkých Ústí Rhônu, zvučiaceho ako poľovnícky roh na prvých slabikách každého slova a predlžujúceho sa aj na ostatné ako nosové mečanie, podobné škripaniu citary. Keď tento vymáhateľ verejnej moci vo svojom dome škrečal tú alebo onú neodškriepiteľnú zásadu o vrtochoch ovzdušia, mimoidúci smelo mohli myslieť, že ktosi hovorí v *prázdnej* izbe... alebo na dne pivnice, až tak nákazlivá bola prázdnota osoby!

Ináč popri panej Poulotovej pán Poulot bol ničím, absolútne ničím.

V nej ako by sa bol znova zrodil tmel najvzácnejších nástenných zrkadiel ostatného storočia. Nie preto, že bola roztomilá alebo duchovne založená alebo že by bola s chlipným pôvabom strážila rozkvitnutých baránkov na pokraji rieky. Bola skôr škaredá ako ropucha a hlúpa ako sliepka, veľmi málo podobná bukolickým ovečkám. Ale vo svojej tvári alebo vo svojich postojoch mala čosi, čo neuveriteľne *dráždilo* predstavivosť.

Povešť jej prisúdila, ako pri sťahovaní duší, predošlý život celkom zamestnaný, životnú dráhu veľmi schodenú, a v práčni

alebo u obchodníka s vínom sa povrávalo, že, keď sa uváži jej zábavný život, na svojich štyridsať rokov bola jednako dobre zachovaná.

Keď sa so svojim vífazom na pár týždňov pochovala v akejsi jaskyni Canettskej ulice, neďaleko prachu slávneho Nicolardota, napokon sa v Sv. Sulpíciovi sosobášili, aby skoncovali rozkošné, ale zakázané divé manželstvo, ktorého opojnosť nedovoľovaly náboženské zásady oboch.

Keď sa takto očistili od svojich odpadkov a keď vliekli za sebou predpokladaný kôš toliarov, v Parc-la-Valière, kde sa po strávení svojich medových týždňov boli nastahovali, obdarovávali ich provizórnou a neosobnou vážnosťou.

Vážnosť, akej sa tešili, jednako nesiahala tak ďaleko, že by ich bola pripustila do slušnej rodiny. Pani Poulotová, ktorá nedospela až ta, aby si riadne uvedomila, že sa za kohosi vydala, pri hocakej príležitosti každú chvíľu volala: *Môj manžel*, ako keby tie tri slabiky boli *sezamom*. Všetci ju vídali na starom trotoári, a že práve vtedy jej spoločník kde tu vystrájal podozrivé klebety, tým lepšie si spomínali na jeho špinavé remeslo.

Roztrpčená žena súdneho zamestnanca, keďže jej málo pristalo pustovnícke povo-

lanie, musela sa uspokojiť so spoločnosťou opatrovateliek, slúžok alebo frajerok nosičov mŕtvol, väčších menších to necudníc okolia, ktoré k sebe veľkomyseľne pozývala piť, aby ich svojím manželstvom priviedla do údivu a omráčila dvadsaťpäťtisíc frankami, ktoré „dostala“ od svojho manžela.

Exmandarínka postele, ako keby bola veľkodušnou zámockou paňou, často sostupovala na pouličné posiedky s vykrikovačmi rýb alebo s predavačmi zeleniny, ktorých obchodný duch siahahal až tak ďaleko, že ju potľapkávali priam po chrbte. Takto všetkým povýšeným dávala najavo svoju nezávislosť a šírku svojej duše.

S rozstrapatenými vlasmi, s nezakrytými prsami, zabalená do červenej, v zadu na spôsob vejára rozpáranej sukničky, nedbajsky opretá o voz, ba niekedy obkročmo na rebrine voza, s pančuchami, skrútenými a padajúcimi na vykrívené papuče, takto špinavá a pyšná, oddávala sa zvedavým očiam davu.

No a jej reči, tie boly bez tajomstva, lebo, keď tak možno povedať, papuľovala ako krava, zabudnutá v nákladnom vlaku.

Omnoho menej hrdý manžel upratúval izby, kuchyňu, umýval riad, čistil topánky, hladil bielizeň, podľa potreby aj obšíval, bez toho, aby zanedbal svoje súdne záležitosti,

ktoré mu našťastie ponechávaly ešte dosť voľnej chvíle.

Prisťahovalci, chcjúci si vyliečiť svoje srdcia od strašných rán, dlho nevedeli o tejto básni. S nikým sa neshovárali a stretli sa iba s Poulotovcami, u ktorých by bolo treba chodiť tak, aby sa zdalo, že ich nevidíš. Potom si, ako všetci utečenci, mysleli, že utiekli démonovi svojho nešťastia, a nezišlo im na um predvídať, že pred nimi cvála ako ubytovateľ.

Prvé, čo sa na panej Poulotovej spozorovalo, byly fúzy. Nie mužné, bujné, vífazné fúzy jej manžela, ale celkom malá kefka v kútikoch úst, akýsi plyš medvediatka, čo sa práve uliahlo. Zdá sa, že sa preto o ňu prali. Rázna farba pokožky sa hodila ku kaprovitému prívarku jej tvári, umývanej iba nebeským dažďom a prikrytej, ako slučie hniezdo, čiernym rúnom vlasov, znepriatelených s hrebeňom!

Oči nepresného odtienku a nepredstaviteľnej pohyblivosti, ktorých pohľad vyzýval do boja cudnosť mužov, vyzeraly, ako keby predávaly ustrice v pavilóne tržnice.

Nedal sa ustáliť ani pravý tvar úst, natoľko táto strelnica chlipnosti a papuľovania pracovala, vykrúcala a namáhala sa, aby ich mohla stúliť do takej polohy, aká vyzna-

čuje najšťavnotejšiu polovicu ministerských úradníkov.

No a celá postava bola akási nemotorná; široké plecia, opadnuté prsia a skrčená postava; poprsie, kedysi miesené neumeleckými rukami, pod veľmi zriedka pranou košou muselo mať plastiku štvrtky teľaťa, vyváľanej po zemi, ktorú by psy, nútené odísť, boly nechaly, keď ju prv poriadne obsíkaly.

Tým sa vysvetľovalo, prečo tak často používala ľahké šaty, pozostatky starých výbav, ktorých priesvitnosť zmierňovala manželská prisnosť. Celkom pravdepodobne tá istá príčina ospravedlňovala zvyčajnú rýchlosť pohybu s jedného miesta na druhé, keď šla po ulici, majúc čelo odvážne upreté k hviezdám, ako keby od tej chôdze bola úfala šťastné uspôsobenie vertebrálnej kosti, ktorú hádam viac, než bolo potrebné, tlačilo k zemi ťažké jarmo nových povinností.

K tomu sa ešte vo svojich očiach zdala byť najdráždivejšou princeznou sveta a láskavo sa bolo treba zrieť snahy nájsť ženu, ktorá by sa cenila, že je rozkošnejšia nad ňu. Keď sa v okne oprela o lakte a, otierajúc si tučnotu ramien, pozerala sa po svete, kým pán manžel umýval hrnce, zdalo sa, že celej prírode hovorí:

— No tak, čo si vy, ostatní, o tom myslíte? Kde je roztomilý kvietok, jablko lásky, po-

sranček Venuše? Ach, ach, vy barani, klo-
kani, plemeno sprostákov, vy neviete nič!
Ale, keď chcete vedieť, trochu pozrite na
mňa. To vám hovorím ja! srnka, milučká
milému, kuriatko svojmu kohútovi! Hej, po-
čúvam vás, moje malé prasiatka. Verím, že
by ste aj vy potrebovali takýto cukrík!
Nenudili by ste sa. Ale to je nie možné.
Predsa sú ešte aj poctivé ženy, také malé
sväté panny dobrého Boha, však! Mrzí vás
to, nehovorím, že nie! Malou labkou mačičky
si utrite ľavé oko. Pozerajte sa, ale nedotý-
kajte, to je rozkaz.

Šťastný Poulot bol, a či nebol klamaným
manželom? To sa nikdy neobjasnilo. Hoci sa
to zdá nepravdepodobným, všeobecne sa
myslelo, že pre neho samého chráni všetky
svoje poklady. Tak aspoň smýšľala preda-
vačka vnútorností a čistič kanálov, kompe-
tentné authority, ktorým neveriť by bolo dosť
odvážne.

Jedno bolo isté, že exekútorova neprítom-
nosť, keď niekedy musel viac ráz mobilizo-
vať svoje správanie s ľuďmi, v jeho žene
prebúdza iba slabučký a napraviteľný smú-
tok. Spievala si, istá sama sebou, niektoré
sentimentálne romance, akými sa v zavre-
tých domoch obyčajne bláznia odkvitnuté
srdcia a ktoré v dlhé prázdne poobedňajšie
hodiny pod závojom dlhého čakania spie-

vajú Ariadny na občerstvenie neduživého prechádzača.

Dobrotou prekypujúca virtuózka otvárala svoj veľký oblok a okoliu rozdávala almužnu svojho roztúženého spevu. „Neopätovaná láska“ trocha zachrípla a „bledý pocestný“ neurčite cítil uterák. Treba pripomenúť, že susedia, nespokojní s takou poéziou, chvíľkami sa uzatvárali do svojich domov. Ale či mala preto prestať a ostatných zbaviť pôžitku? Vznešené srdcia nemožno umlčať, pálenka pozná svoju cenu a belasý vtáčik si nedá odstrihnúť krídelcia.

Či bola sama, či nie, vždy ju bolo počuť smiať sa. Všetci počuli jej smiech, každý ho poznal a ten smiech bol právom zvláštnosťou miesta.

Výbuch smiechu býval taký častý, taký ustavičný, že naozaj bolo treba viac než nič, aby vybuchol, a nebolo si možno predstaviť, aby sa podobný hlasný vodopád mohol valiť iba z ľudského hrdla.

V ktorýsi takýto deň zverolekár, pozerajúc na hodinky, zistil, že točenie škripca trvalo stotridsať sekúnd, úkaz, ktorý by nejaký fyziolog sotva uveril.

Kto by vedel rozprávať o tom, aký účinok mal ten smiech na ušný bubienok? Na to niet obrazov. Jednako by ten zvuk bolo možno prirovnať k podskakovaniu nemec-

kého vretenka v kotlíku, ale s omnoho vyšším a ťažko odhadnuteľným chvením. Ponad strechy ju bolo počuť na niekoľko sto metrov a niekoľkým predmestským mysliteľom to bola ustavične obnovovaná príležitosť pýtať sa, či ten výnimočný prípad hysterie je iba lákadlom, alebo exorcizmom?

Povedali sme, že Klotilda a Leopold, sotva ubytovaní, nepoznali všetky tie pekné veci. Ako by nejakým očarením od ich príchodu krik dromedárky bolo sotva počuť. Ale Poulotovci, ktorých už niekoľko ráz mali na krku, im neobyčajne smrdeli. Hlavne Leopold prejavoval netrpezlivosť, dosť podobnú najpodráždenejšiemu hnevu.

— Už mám po krky tej rozkošnej dvojice — povedal v istý večer. — Je to neznesiteľné, keď ma v mojom dome obťažujú ľudia, ktorým som nie dlžen ani haliera. Naozaj, zdá sa mi, že náš predchádzajúci domáci so svojim otvoreným pijanstvom bol menej špinavý než tí susedia nešťastia so svojim pretváračským oplanstvom. Veď tá opica nedávno rozprávala o svojom *ruženci*, ktorý sa vraj bez prestania modlí, lebo u nás videla niekoľko náboženských obrazov. Chcel by som naozaj vidieť ten predmet pobožnosti. Priznávam sa, že si ho ťažko viem predstaviť vo výklade tej vtipkárky. Prečo

by som ich len nevyhodil, keď znovu prídu? Miláčik, čo myslíš?

— Leopold môj, myslím, že tá žena necigánila a ty že si neprestal byť násilným. Súhlasím, títo ľudia sa ani mne nevidia. Jednako, kto vie? Poznáme ich?

Leopold na to nepovedal nič, ale bolo jasné, že ho láskavé zapochybovanie jeho ženy nepresvedčilo. Klotilda ďalej nedoliehala a smutne sa odmlčala, ani keby pozorovala prechádzajúc tmavé obrazy.

XVI

Na druhý deň, keď na zvonci ktosi prudko zazvonil, Leopold cez otvorenú záhradu zazrel pri dverách celkom opitú Poulotovú. Nemýlil sa. Vydychávala alkohol a potackávala sa, aby nespadla. Bez slova, rozhorčene privrel dvercia, nestarajúc sa o to, či pijanka spadne, či nie, a vrátil sa ku trasúcej sa Klotilde. Obďaleč všetko videla a bola celá bledá.

— Dobre si urobil, — povedala. — Ináč si nemohol konať. Ale či sa nebojíš, že sa nám tí ľudia pousilujú škodiť? Môžu to urobiť. Sme takí chudobní, takí odzbrojení!... Smútok ma obral i o tú trošku odvahy, čo som mala. Bojím sa tej ženy.

— Čo urobí? Musela pochopiť, že som sa zriekol cti jej návštev. Viac sem nepríde. To je všetko. Keď jej citlivá duša bude urazená, má možnosť opíť sa doma alebo inde. Proti tomu nemám nič. Len nech nám dá pokoj. Vieš dobre, že nestrpím, aby nás niekto obťažoval.

Márna dôvera a márne slová, ktoré najbližšia budúcnosť mala drsne poprieť.

Odteraz nastal divý, nerovný, neprimeraný boj. Čo mohli proti nenávisti nehanebnice urobiť vznešené, krásou posadnuté bytosti? Najpočestnejší ľudia okolia, ktorých opovrhovanie Poulotová zniesla bez prílišnej zlosti, lebo mali, podľa výrazu starého nestydatého zeleninára, „zadok v zlate“, a druh dobrého mena, týmto postavením vyhraničený, prísne sa shodoval s vlastnou hanebnosťou, hovoríme, elita meštiactva z Parc-la-Vallière sa pobúrila jej porážkou.

Či tie vestálske oškrabky svojím spôsobom nepredstavovali *Všeobecné hlasovacie právo*, spravodlivú a svrchovanú Bezočivosť, Omnibus križovatky, sväté privilegium Brucha, neodškriepiteľnú prevahu Škvrcania v žalúdku?

V hávedí, rozosiatej na rozličných poschodiach majetočku, šípená vznešenosť novoprichádzich neomylné mala oživiť pud solidarity, a či sa sympatia bytostí, navyknutých

hádzať svoje srdcia do misiek vážok, aby podvodne vyvážili miligram zdochliny alebo margarínu, už vopred nemohla získať špinavou ženštinou, odpudenu veľkodušnými? Jednohlasne odsúdili toho umelca s prázdny m vrecom, ktorý sa k ženám brutálne zachoval. Odteraz sa Poulotovej dovolilo všetko.

Ako začiatok sledila po neprítomnosti Leopolda, ktorého neprívetivá hrubosť ju porážala. Keď bola istá, že je Klotilda sama doma, postavila sa do okna a pri každej príležitosti ju urážala. Nešťastnica sa nemohla ani ukázať v záhrade, ani vykročiť na ulicu, aby neutŕžila nejakú pohanu.

Veľmi prefíkaná žena súdneho podúradníka neodvažovala sa na priame urážky. Zastavovala idúcich, dávala im otázky, radila sa s nimi, nárazkami alebo vykrikovanými urážkami povzbudzovala ich k bezočivosti. Keď nebolo s kým, hovorila sama so sebou, preglgujúc a znova pohltujúc svoju špinu, aby ju zas hlučne vygrciavala tak dlho, pokým ju jej obeť mohla počuť.

Keď Klotilda, rozhodnutá, že nič nechce vedieť, sklonila hlavu a, spomnúc si na svoje mŕtve dieťa, v modlitbe sa snažila prosiť za iných *mŕtvych*, ktorí ešte neboli v zemi, jasavá leňošnica pustila fanfáru svojho šialeného smiechu. Škandálna kanonáda, ktorou

blačaly všetky ozveny a ktorá, ako pastiersky spev v roztvorenom údolí, obývanom vrahmi, prenasledovala Klotildu až do ďalekých obchodov, kam šla nakupovať.

Keď sa vracala, čo pozorne vysledili, papuľovanie a rehotanie padaly znovu ešte zúrivejšie a pre susedné žalúdky stalo sa zažívacou otázkou zvedieť, dokedy sa bezbranné stvorenie môže udržať proti tým výbuchom nečistôt.

Niekedy prišiel nejaký dôverný chalan zatiahnuť za zvonec, a utiekol. Aká to bola potom rozkoš, keď sa prizerala sklamaniu oklamanej, ktorú v daždi, kedy len mohla, vyrušovala, a Klotilda to laganstvo tapírskej suky odplácala bolestným výrazom svojej sladkej tváre.

Leopold zo začiatku nevedel o prenasledovaní. Jeho žena, súdiac, že mal dosť čo trpieť, a obávajúc sa rozpútania zlosti, nebezpečných pokusov represálií, ktorými by sa ich situácia stala nemožnou, nechala všetko pre seba. Zčiasťky tušil a onedlho sa nepriateľstvo tak priostrilo, že bolo treba hovoriť. Teraz brechaly dve suky.

Polovicu Poulotovho domu obývala mrzká a pijanská starena, ktorej načisto hrozila úplná paralýza a ktorá v svojej Neslovej veži častovala skúpych pekárskych učňov a chlipných záhradníkov.

Bola to vdova, žijúca si dosť pohodlne, ako sa myslelo, aby si mohla dožiť tie kúsky, pre ňu najvhodnejšie, a stále predstierajúca najväčší smútok. V kostole mala kľakadlo, označené svojim menom, a túto farníčku, hoci odsudzovala nábožné prestrelky, neslúčiteľné s príjemnosťami, ktorými potešovala svoje kosti, bezpečne ste mohli vidieť na všetkých slávnostiach.

Pani Grandová, tak sa menovala, krívala, ako väčšina žien z Parc-la-Vallière, bola to miestna zvláštnosť, ktorú zemepisci a národopisci zabudli zaznačiť.

Krívala od mladosti, odvtedy, ako počas hádky vypadla z okna, pričom si zlomila nohu. Ale, keď si popíjala v spoločnosti jedného zo svojich vyvolených alebo sama s Poulotovou, krívala ešte viac. Pohybovala sa ako lodička úskalím, vlečúc za sebou trosky seba samej a dudrajúc si neurčité kliatby. Márne by si sa bol usiloval predstaviť si hroznejšiu matrónu, kaliku, schopnejšiu zahrdúsiť súcit.

Pani Poulotová a pani Grandová! Pravda, Sybila neprorokovala priateľstvo tých dvoch prasiec. Už sa boly aj fackovaly, a jednako sa dalo predpokladať, že ich obchod s fľaštičkami a sladkými pretvárkami nebol iba prímerím. Potreba škodiť trpiacim, ktorých tušená prednosť ich poburovala, na určitý

čas sa im stala rímskym cementom. Spojenie tých dvoch mocností ihneď dodalo špinavej vojne diabolskú intenzitu.

XVII

Na radu starej každý sháňal informácie. Starostlivým vypytovaním sa zistila celá minulosť Leopoldovcov, totiž už dlho vykryštalizovaná legenda.

Aký objav, ten zločinný proces, ktorý ich vrhol do objatia, činiac ich ako by spoluvinníkmi! Vnútornosti divých domovníčok, v ktorých sa uliahlo sprisahanie, chvely sa v svojich najbahnitejších hĺbkach.

Súdny podúradník zaobstaral spisy, novinárske komentáre. Vypytovali sa domovníkov, obchodníkov s vínom, s rozličným tovarom, s ovocím, s uhlím, obuvníkov. Rozprávali sa s posledným domácim, obchodníkom so strižným tovarom, ktorého Leopold niekoľko ráz vycťil, preto svojim bývalým nájomníkom vydal svedectvo dokonalej potupy.

Napokon sa dozvedeli o zrútení maliara iniciálok, ba dozvedeli sa aj o pokrme jeho umenia, v ktorom nemal „talent zbohatnúť“, a, žiaľbohu, nemôžuc vyzvedieť jeho terajšie

životné prostriedky, hádali, že sú neisté, ba priam podozrivé.

Bola to krásna žatva a, aby ho zničili, toľko ani nepotrebovali. Ale to, čo najväčšmi oblažilo pani Poulotovú a čo ju raz večer rozosmialo do úsmevu blahoslavenej, ktorá v úchvate zazrela tvár Raja, boly niektoré podrobnosti o smrti a pochovaní malého Lazára.

Čo ešte zostalo, zaiste nebolo na pohrdanie, ale toto bol zákusok, jemný bonbon, sladkosť jej pomsty! Teraz vedela, kam má udrieť.

V najintímnejších záhyboch toho, čo by niekto opovážlive pomenoval jej srdcom, hniezdil sa strašný červ. Biedna stvora, na ktorej sa zasa vyplnila veta: „Veľké cesty sú neplodné“, nemohla sa potešiť, že nemala dieťa, aby ho pokazila. Neplodná ako zadok kanónovej rúry, v skrytosti žiaľila ako Židovka z časov pred narodením Krista.

Najväčšou hojnosťou okrášlená, omájená všetkými citovôstkami, ktorými sa obyčajne honosia krokodílie panny, bolo by bývalo vrcholom jej šťastia, keby po sobáši s Poulotom bola alebo od neho alebo od iného plemenného žrebca mala hocakého potomka na obľizovanie, krímenie, fintenie, na zdobenie všelijakými čačkami, na obliekanie na vojačka alebo kelnerku, na naplnenie vše-

tkým vodnatým hnisom a všetkou mravnou hnilobou, ktorá v nej prekypovala, napokon na vystatovanie závistlivosti davu. Vystatovanie na obdiv tej zákonitej odnože bolo by v jej vlastných očiach bývalo konečným a neodškriepiteľným svedectvom hodnosti manželky, čo doteraz ani zvyk nevedel urobiť vieryhodným.

Keďže bola prinútená zrieť sa toho sna, potešovala sa, ako strašidlo, tak, že rátala truhličky detí iných a smútok nešťastnej susedky bol pre ňu plodom, spadnutým s nebeského stromu. Vtedy sa uskutočnilo diabolské dielo.

Klotilda v prekliatom okne zočila v mrzkom náručí dieťaťko asi v tom veku, ako bolo to, ktoré stratila. Poulotová rozprávala k nemu ako matka, nabádajúc ho vyslovovať slová, drviace srdce: „No, povedz *papa!* povedz *mama!*“, neustávajúc ho pritom špiňať svojimi zvučnými bozkami.

Otvorilo sa druhé okno, tej starygy, teraz ohyzdnejšej než kedykoľvek.

— Dobrý deň, pani Poulotová.

— Dobrý deň, pani Grandová. Či je môj chlapček nie milý?

— Istotne. Vidieť, že jeho rodičia nie sú umelcami. Či pri myšlienke, že sa nájdú ľudia, čo zabíjajú tých cherubínov, nemajú vlasy dubkom vstávať?

— Ach, drahá pani, o tom mi ani nehovorte! že sú takí lumpi, o tom škoda reči.

— Našťastie jestvuje ešte dobrý Boh! — poznamenala staryga.

— Dobrý Boh? Ach, ach. Tým je to fuk! Hlcú ho každé ráno, ich svätého Boha! To im neprekáža zabíjať svoje deti. Poznám takých, a veru nebývajú ďaleko. Žena sa tvári ako svätuškárika a muž si o sebe neviem čo myslí a vo vrecku nemá haliera a na človeka sa, s odpustením, díva ako na kaka. Tak! Verili by ste, že obaja, vrátiac sa so svätej omše, zadusili svojho chlapčeka? Len nedávno sa to stalo . . . No tak, malučký, povedz *papa!* povedz *mama!*

— A, hej, ešte mi prišlo na um. Nebolo to na Petit Montrouge? V celej štvrti o tom hovorili. Ale aféru ututlali. Zdá sa, že sa do toho zamiešal farár s dlhými rukami. Počula som aj to, že tá milá žena mala dočinenia so spravodlivosťou. To sú všetko veľmi špinavé histórie.

— Keby to bolo všetko! — odvetila Poulotová. — Či vám môj manžel nedal čítať staré noviny, ktoré našiel pri čistení záchodov? Veď iste viete o maliarovi, zavraždenom jeho milenkou . . . Ako? neviete o tom! Drahá pani, však to bola práve tá istá so svojim milencom. Úbožiaka na kúsky rozsekali a nasolili ho ako prasa, aby ho poslali

do Chicaga, čestné slovo, just, ako vám hovorím. Tvrдили, a sudca im uveril, že ho zavraždil iný. Miesto neho odsúdili akéhosi robotníka, otca piatich detí, pracujúceho po celý svätý deň na výživu rodiny, a teraz je na galejach. Čo o tom myslíte? ... Malá tavka, ty ma škrabkáš! Hovor so mnou: *Pa-pa-pa-pa-papa! mama-ma-ma-mama! ...*

V ten deň, hoci to všetko celkom nahlas klebetily, Klotilda viac nečula. Až v náručí svojho manžela, ktorému zaraz s nekonečnou hrôzou vyrozprávala strašný rozhovor, prišla k sebe z dlhej mdloby.

Leopold si išiel sťažovať policajnému komisárovi, ktorý si predvolal obe ženy a potom mu takto prehovoril:

— Pane, nútený som priznať, že tu som bezmocný. Máte dočinenia s dokonale prefikánymi ženami, ktoré sa vás budú všetkými možnými prostriedkami usilovať zničiť bez toho, aby ich za priestupok bolo možno trestať. Poznám ich veľmi dobre. Ich spisy sú tu a verte, že je to veľká špina. Keby sme ich raz mohli prichytiť, poriadne by za to dostaly. Bolo by ich treba usvedčiť z predvídaného priestupku. Pohľadajte si svedka a obe babská navnaďte urobiť nejaký poriadny škandál. Potom môžeme zakročiť. Keď nie, tak neviem, čo robiť, a tie suky by sa so zriedkavou bezočivosťou ani trocha ne-

hanbily dať mi to pocítiť. Len len, že som sa musel zdržať, a nedal ich vyhodiť tunajšími drsnými päťami. Ach, drahý pane, nežalujte sa mi. Naša úloha je so dňa na deň nemožnejšia. To bolo dávno, keď policajný úrad mohol do určitej miery zaplniť medzery zákona, nevážiaceho zločiny mravného poriadku. Noviny so spravodlivosťou, o ktorej viete, striehnu na naše zákroky a, keď sa len zdá, že sme v čo najmenšom na svete prekročili svoje prísne úpravy, zaraz nás pozbavia úradu. Uisťujem vás, pane, o svojom súcite s vami, ale o veciach vám hovorím tak, ako sú. Privedte mi svedkov, to je moje posledné slovo.

Svedok je nástroj, ktorý treba mať napórúdzi. Samotári a olúpenci ho ťažko nájdu. Druide nebol v Paríži a o L'Isle de France nevedel nič. Ostatní dvaja alebo traja, na ktorých by bol mohol počítať, boli sem i ta pohlcovaní, že bolo lepšie na to ani nemyšlieť.

Leopold si spomenul na akéhosi chudáka, ktorého viac ráz stretol v kostole a už sa s ním aj niekoľko ráz bol rozprával. Menoval sa dosť smiešne, Herkules Joly, a bol, ako si len možno predstaviť, neherkulesovský.

Veľmi ochotný a bojazlivý, ale ešte tým plechavejší, dlhý a ohybný ako vlas, rozprával s nekonečnými ohľadmi, potichučky.

ako keby stále hovoril iba sebe do ucha. Mal celkom živé belasé a milé oči, lež vedely sa viac čudovať a žasnúť než niečo bystro pozorovať. Chodil rýchle a robil malé krôčky, mal veľké, statočné posunky, smial sa s pohnutou nahlúplosťou, niekedy ním šklblo, ako keby cezeň prechádzala bolesť, a so svojimi špicatými fúzmi podobal sa starej slečne s ostrou kefkou. Zrejme, bol slobodným, úradníkom politickej správy a Touroňanom.

Starý skúmateľ a cestovateľ s vodcovským pohľadom na prvý raz vybadal priamosť, vernosť, ba aj istú dobrotu. Zaraz na druhé ráno vzal ho teda nabok a krátko mu vysvetlil, o čo ide.

— Obraciam sa na vás, — povedal na konci, — lebo sa mi vidí, máte vlastnosti kresťana a tu aj tak nepoznám nikoho. Pripomínam, že špinavé a zločinné prenasledovanie, ktoré môže doraziť moju ženu, najpravdepodobnejšie prejde na tých, ktorí mi pomôžu svojim svedectvom.

— Pane, — odpovedal zaraz opýtaný, — počítajte so mnou. Myslím, že, nakoľko mi to len bude možné, je mojou povinnosťou vám pomôcť a istotne by som si málo zaslužil milosrdenstvo, keby som sa toho chcel striasť. Uisťujem vás, za to, keď sa nenávisť, ktorou ma tie dámy môžu zahrnúť, vôbec

nezlákne, nemám nijakú zásluhu. Žijem sám a výsmešky alebo urážky, ktoré na mňa hádzu, vždy som pokladal za priaznivý vietor, zdvíhajúci moje plachty. Napokon, — viete, že sa menujem Herkules a za svoj podpis trocha dlhujem mytológii. Pane, dnes večer sa vám teda u vás predstavím.

Pri tom uistení stisol Leopoldovi ruku a kročkal si do svojho úradu.

XVIII

Prenasledovaní získali priateľa, ale naničhodné sprisahanie sa nezmiatlo. Herkules, po celý deň priviazaný k nohám administratívnej Omfaly, mohol prísť iba večer a nebolo prostriedku, ako vkročiť, aby ho nezbadaly. Bolo jednoducho nemožné zazvoniť na dvere Leopoldovcov alebo sa pred ich prahom zastaviť, aby sa i pani Poulotová i pani Grandová neukázaly vo svojich oknách. Zaraz vyňuchaly cieľ tých návštev a v jeho prítomnosti sa zdržiavali každého nepremysleného slova.

Práve tým si ten statočný muž nadobudol prímeno „vyzvedač“, čo ho zo začiatku zabávalo, ale neskôr prinútilo utiecť z Parc-la-Vallière, kde sa pohana rozšírila.

Po celý mesiac prichádzal celkom pravi-

delne a natáhoval uši ako kopov bez toho, aby bol zohnal rozhodný a cenný svedecký materiál. Nakoniec, pochopiac neužitočnosť svojej horlivosti a bojac sa, že sa stane obťažným, prestal dochádzať každodenne, naivne šťastný, keď ho odteraz prijali ako priateľa. Ináč Leopold vždy, keď sa s ním stretol, ho naliehavo pozýval na návštevu.

Zrazu sa obom samotárom zapáčil, a vzdávali Bohu vďaky za to, že im na bolestnú cestu poslal toho jednoduchého človeka. Objavili v ňom určitú, pre miesto dosť potešujúcu kultúru ducha a hlavne, ako vycítil Leopold, jeho priamu a trvácnu dobrotu, ktorá popri nevystihnuteľnej zlobe okolia žiarila sťa diamant.

Z tejto vlastnosti, dnes zriedkavej tak ako génus, prirodzene vyplývala veľmi dôvtipná a vynachádzavá diskretnosť. Bez námahy zistiť strašnú tieseň chudobnej domácnosti, sám chudobný, jednako rozvinul úskoky Čiernej nohy, aby pod rozličnými formami prijali slabé a vhodné podpory. Často tým zaopatril stôl Leopoldovcov.

— Pán Joly, — povedala Klotilda, — vy ste pre nás „pelikánom samoty“.

Skoro zabudli, že sa iba pred nedávnom soznámili.

Sprostá vojna jednako pokračovala s neznesiteľnou prudkosťou. Babská, pošťvané

ponižujúcim označením, akého sa im dostalo od policajného komisára, vyčerpaly všetko, čo si len opatrná zlosť môže vymyslieť.

Vo dvoch oknách deň po deň pokračovala pochabá fraška, nový rozhovor so strofou a antistrofou antického divadla, nakoniec, a hlavne, zastavovanie okoloidúcich, rozradostnených, že sú spoločníkmi vražedného pokusu, nehroziaceho im nijakým nebezpečenstvom.

Celkom malé a nevinné bytosti, troj až päťročné, kde tu pochytené deti, prichádzaly k Poulotovej, aby sa naučily vraždiace vety, uznané za schopné znova otvoriť a otráviť strašnú ranu.

Keď už neplodná klebetnica zunovala oblok, ukázala sa na streche, upravenej na spôsob terasy a smiešne ozdobenej vázami zelenkastej farby vínneho mulu alebo dna starej fľaše, na trest ľuďom rozmnoženými urážajúcou keramikou. Prechádzala sa tu v šatách, ktoré už poznáte, niekedy zpolovice nahá, do štyroch svetových strán vrieskajúc, že je „doma“ a že nech tí, ktorým sa to nepáči, zavrú oči.

Výborné miesto na papuľovanie, na roztrubovanie do sveta; na hádzanie jej lajna a hnisu, na vztýčenie jej polôh alebo postojov, aby celá štvrť slintala žiadostivosťou.

— Prípád tejto bedárskej uličnice zdá sa

mi vážnym, — raz večer povedal Herkules Joly, počujúc jej smiech práve vtedy, keď vchádzal k svojim priateľom. — To je žena posadnutá diablom veľmi čudného druhu, iste zaradeného do špeciálnych kníh. Je zrejmé, že druh křčovitého a ironického smiechu, ktorý ňou často lomcuje, väzí v niečom celkom inom, ako v pocite hocakej radosti. Treba veriť, že neviditeľní, ktorí vás hrdúsili v predošlom byte, obsadili tú úradníkovu, aby vás tu takto mučili. Liečenie takejto choroby naznačuje, myslím, Tobiášova kniha, ale na to by bol potrebný súcejší lekár, než je poldecový pobehaj, ktorý je jej manželom. Pýtam sa sám seba, či by sa tomu pobehajovi hádam nezišiel poriadny výprask, aby protiúderom nastal šťastný obrat.

— Myslel som na to, — odpovedal Leopold, ktorého občerstvila takáto mienka mierneho muža. — Ale situácia je taká, že sa v prípade neúspechu musím obávať hnusnej odplaty, akú by som sám nezniesol.

Zašlo to až tak ďaleko, že Klotilda musela prestať chodiť von sama. Na ulici ju urážaly chlapčiská a zduchovnelí obchodníci sa usmievali a, keď tade prechádzala, šuškali za tenkými dverami svojich obchodov. Medzi všetkými sa vyznamenával akýsi obchodník s farbami, zádrapkár a posmievač. Úbožiačka

nemohla prejsť popred jeho prach na plošti-
ce, aby s kolegami zaraz nenačal ironický
rozhovor. Raz, keď bol Leopold iba na tri
kroky, oplán, dopustiac sa pri svojom vese-
lom vystrájaní neobozretnosti tým, že sa ne-
poobzeral a vopred nepreskúmal okolie, bol
z nej v zápätí a radikálne vyliečený. *Posmeškár* videl ako by vo sne pobúrenú figúru
drabanta alebo zloducha a pár suchých sla-
bík, ktoré počul, ho tak opojilo, že sa pre-
menil na tekutinu.

Ale toto bolo treba vykonať pri všetkých
dverách. Neslýchaná shoda okolností chcela,
aby tými dvoma trpiacimi, túžiacimi iba po
samote, po tichom a skrytom živote, od ni-
koho nič nepýtajúcimi, pohrdala celá dedina,
v ktorej dúfali najsť útočisko, a ešte aj lajno
z ulíc by sa bolo postavilo proti nim..

Klotilda sa rozhodla navštíviť domácu.
Bývanie tejto kastelánky sa opieralo o ich
pavilón a stačilo len pootvoriť priechod, aby
bola hneď pri nej. Preto nikto nemohol vše-
tko počuť a vidieť lepšie než ona.

Leopold ju poznal iba z videnia pri pod-
pisovaní nájomnej smluvy. Obaja mali do-
jem, že sa ponáša na nenapraviteľne vy-
schnutý letorast divej révy.

Slečna Planudová bola zavarená panna a
svojich šesťdesiatpäť rokov ctnosti niesla
ešte celkom ľahko. Prudká ako mladý mo-

riak a pichľavá ako kohútia ostroha, mala žandársky hlas a slová súkala zo seba tak rýchlo ako odosielateľ kyslého ovocia, keď mu má ujsť vlak. Trocha zdobnená, trocha prihrbená, bolo ju vidieť iba v kostole, do ktorého sa hnala, ako keby chcela uniknúť nejakej besnej oblude a z ktorého s hodiny na hodinu vyletela ponaháňať v práci ná-denníčku, ktorú svojimi rečami ohlupovala. Bola zapísaná vo všetkých bratstvách a arcibratstvách, zamiešaná bola do všetkých sociálnych prác, zúčastňovala sa na všetkých propagandách, do všetkých rúk vtlačala všelijaké papieriky a letáčky. Ale nikto sa nepamätal, že by bola vydala čo len halier.

Jej lakomosť ožarovala Parc-laVallière. S obdivom sa hovorilo o skalopevnosti duše tej múdrej panny, ktorá z oleja svojej lampky zaiste nedávala pokazeným a ktorá, čakajúc Ženícha, svietila iba sebe samej.

Radi si pripomínali prípad rodiny nájomníkov, Leopoldových predchodcov, ktorých vyhodila na ulicu s energiou, neskalenosťou, stálosťou, neochvejnosťou, hodnou mučeníkov. Muž bol chorý a bez práce, žena tehotná a so štvorým drobizgom, dvojce z nich od toho umrelo. Vymietla celú túto háveď. Pri tejto príležitosti sa sama prirovnala k „silnej Žene“ zo Svätého Písma. Pravda, ľahko by

jej bolo bývalo zbabele zmäknúť, ako niekoľkým iným, o ktorých treba, na pochvalu majiteľov, predpokladať, že sú veľmi zriedkaví. Preto by nebola chudobnejšia. Ale dúškom by sa bola zničila zásada, a sú chvíle, keď svojmu srdcu musíme uložiť mlčanie.

K sv. prijímaniu slečna Planudová pristupovala s malým vrecúškom cenných papierov alebo obligácií, pripevneným na jej cudnej koži spolu s agnuštekou a škapuliarom.

Klotilda, mysliac, že má dočinenia iba s obyčajnou pobožnou ženou, už pri prvých slovách sa zarazila.

— Ach, pani, ak mi prinášate pletky alebo ohovárania, tak ste zle trafili! Nestarám sa o svojho bližného a nič nechcem vedieť. Želám si iba to, aby som mala dobrých nájomníkov, ktorí presne platia a v dome mi nerobia škandály. Keď sa vám to nepáči, ste slobodná, hneď sa môžete sťahovať, ak, samosebou sa rozumie, zaplatíte tri mesiace vopred.

Taký bol prvý výstup tej starej kvočky.

— Ale, slečna, — skríkla trocha zarazená návštevnica, — z vášho prijatia nerozumiem ani slova. Ohovárania a pletky nemám menej rada než vy a práve preto, že ich nemôžem zniesť, ma tu vidíte. Je nemožné, aby

ste neboli počuli a každý deň nepočúvali strašné urážky a sústavné vyzývania, ktorými nás zahrnujú. Prirodzene, myslela som si, že, ako naša domáca, neodmietnete nám pomoc alebo aspoň vašu svedeckú výpoveď.

— Ja a svedčiť? Ahá, tak toto! Vy ste ráťali na moju svedeckú výpoveď! Tak, pani moja, ak máte vrecká, môžete sa prehliadnuť! Dajte si ma predvolať pred komisára, mňa tiež, lebo tak to robievate, uvidíte, ako sa vám povodí. Keď ide o našich susedov, ktorých mienite obžalovať, zapamätajte si, aby ste sa podľa toho správali, že sú to čestné osoby, ktoré si vedely samy zarábať a ktoré neoklamaly nikoho ani o halier. Čo môžete proti tomu povedať? ... Ináč viem, čo viem. Váš manžel, dovoľujem si vám to povedať, je obyčajný grobian, ktorý tú úbohú pani Poulotovú skoro rozmliaždil, a zdá sa, že aj s vašej strany máte dobre na-brúsený jazyk. Dupočula som sa, že ste sa sprostoto vyslovovali, nič nehovoriac o tom veľkom idiotovi, čo k vám od nedávna chodíeva a o ktorom sa v okolí všeličo povráva.

Klotilda sa zodvihla a odišla, nezabudnúc na zakliatom prahu celkom prirodzene očistiť svoju obuv, ako by bol anatemálny Rozkaz Evanjelia tajomne vpísaný do srdc s ostatnými desiatimi tisícami iných Slo

Pána, „ktorý zabíja a oživuje“. Ktokoľvek vás neprijme a nevypočuje vaše slová, odchádzajúc z jeho domu, straste prach so svojich nôh.

— Miláčik, teraz som videla Démona, — povedala, keď vstupovala do izby.

Ochorela až na smrť.

Jasot susedstva bol nesmierny a rozšíril sa ako program antického víťazstva. Po celej noci bolo počuť barbarské pokriky, ľudozrútske hulákanie. Obludné slová, diabolské rehoty prenikaly steny a nešťastnicu prenasledovali až do čiernej úžiny, plnej zúrivých vln a pien jej začínajúceho skonávania.

— V kaplnke ešte nezdochýnajú? — povedal hlas, vychádzajúci ako by z hĺbok.

— Čašníik, pol deci! — vrešťa exekútor-ka, obracajúc sa na svojho muža. — Môj tučný Poulot, vypime si na zdravie vrahov detí a bosákov.

— Však som povedala, že ešte je dobrý Boh! — so svojej strany pridala stará Grandová. Veď viete, že niekedy v noci prichádzavajú malé zabité deti ťahať za vlasy.

— Len aby nám zdochliny nenechaly mor! — zachrípnuto uzatvárala opitá žena akéhosi hrobára.

Keď pred svitaním ku chorej prišiel kňaz doniesť jej posilu na cestu do večnosti, zdržaly sa, pravda, svojich blúznení. Ba

možno povedať, že huk stíchol. Ale hrozne spítá pani Poulotová zaraz po jeho odchode začala spievať...

Okrem Jolyho, ktorý bol pri obradoch a ktorého prudké protesty prijali s posmechom a hvízdaním, nikomu nenapadlo ani najmiernejšie pokáranie, nikto nepobadal svätokrádežnú obludnosť atentátu. Slečna Planudová náhlivo bežala vsúkať do seba prvé omše, nezabudnúc si zadovážiť predbežné zvesti o zdraví „dobrej pani Poulotovej“, ktorá jej vystrúhala svoje zdvorilostné pozdravy, a spokojné slnko predmestia znovu osvietilo šťastné črevá, žiadajúce si iba to, aby sa zas napchaly.

Uzdravenie trvalo veľmi dlho, predchádzané a prerušované častými záchvatmi horúčky. Klotilda, ktorá bola tak blízko smrti, ako len najviac bolo možné, a ktorú uzdravila liečivá sila — tak dokonale zabudnutá! — sviatosti pomazania, rozprávala, že v podobe citeľných obrazov najstrašnejšieho rázu videla pred sebou prechádzať *podivnú* zlobu svojich katov, ktorých bez ďalšieho vysvetľovania líčila ako nekonečne nešťastné bytosti.

Nechcela o nich rozprávať s horkosťou a celkom prestala trpieť ich urážkami, ktoré ináč povolily, ako aj ich moc mučiť obeť,

ktorej nadprirodzené uzdravenie pomiatlo mordárky.

Bolo to v chvíli, keď jej Leopold, stanúc sa podobný príšere, rozprával, čo sa opovážil urobiť.

XIX

Čo cez nekonečné týždne musel ten muž všetko prežiť!

Istý kambodský filozof krmil mladých tigrov, aby ho, keď vyrastú, nezožraly. Keď upadol do biedy, bol im prinútený rozdeliť kúsky vlastného tela. Keď mu už ostaly iba kosti, vznešení lesní páni ho opustili, zanechali ho nečistým hlodavcom.

Leopold si hocikedy pripomenul tú barbar-skú rozprávku. Hovorieval, že jeho staré strasti boli nestále, nevďačné, lebo ho celkom nepohltily a jeho smutnú kostru nenechaly hmyzu.

Čo mal z toho, že mal silné srdce? A čo mohol teraz? Minuly sa časy, keď palicou mohol biť pod sebou, a osamotenosť veľkodušných nemožno prirovnať k ničomu.

Všetko sa rozputnávalo proti nim. Keďže neboli „ako každý“, aké ohľady, akú úctu, akú ochranu, aké milosrdenstvo by boli mohli očakávať? Naproti evanjeliovým per-

lám a tomu, čo ukrižované Slovo pomenovalo „*chlebom synov*“, potlačovacie zákony osožia predovšetkým psom a prascom.

Ach, keby boli bohatí, všetky bruchá okolo nich boly by sa pritisly k zemi! Nebolo by dosť jazykov na lízanie ich nôh! Leopold, ktorý za onoho času v afrických púšťach vyhodil milión, dvadsať dní a nocí strávil pri posteli svojej ženy skoro bez spánku a jedla; starostlivo ošetroval chorú a zaobstarával všetko, čo si len možno predstaviť, len aby jej nič nechýbalo; zprostriedku hlbokého mora, v ktorom tonul, s hroznou presnosťou musel počúvať vonkajšie lotrovské pokriky, a koľko ráz ho pokúšalo vykántriť tú háveď.

Jolyho oddanosť zachránila tie dve, Bohom tak kruto milované bytosti. Dobrotivý muž urobil miesto Leopolda mnoho krokov, nekonečných obchôdzok, a často sa s ním delil o zdrvujúcu únavu bedlenia. Vynašiel spôsob, ako žiť, mesačné kombinácie, nepravdepodobné úvery, ako keby bol vo svojom kúte razil peniaze. Skoro iba on sám chodil po kanceláriách Záložní, sama Božia Opatera nebola by to spravila lepšie. V jednom zo svojich záchvatov Klotilda videla jeho lysú hlavu medzi dietkami, ktorým sa nemal zabrániť prístup k Ježišovi.

Raz večer, keď predrahá, hoci bol ne-

ustály, pomaly utichujúci krik, jednako usnula, Leopold nechal doma verného priateľa a odišiel na nevyhnutnú obchôdzku, ktorú nemohol nikomu sveriť.

Prv, než by bol prišiel ku hradbám, hoci rýchle kráčaľ a ničím sa nedal vyrušovať, oči zrazu pobadaly pohyb, ktorý ho zastavil. Pred ním stál exekútor Poulot.

Silne sa zvečeriľo a naokolo nebolo nikoho. Zrezať ho tu ako hada, pre utláčaného, stojaceho blízko zúfalstva bolo by celkom lacnou radosťou, a naozaj, najprv pomysleľ na to. Ale vedel sa natoľko ovládať, aby mu prišlo na um, že ide o policajného šakala, a pomsta toho bedára bola by mohla byť konečnou cenou Klotildinho života, pozbaviac ju na neurčitý čas jeho prítomnosti a jeho starostlivosti. Keď teda udusil svoj hnev, čudo, že ho to nestáľo život, priblížil sa k naničhodníkovi a povedal mu trocha trasúcim sa hlasom:

— Pán Poulot, zbytočne vás nemusím upozorňovať, že sme tu celkom sami, a keby som chcel, mohol by som vám dolámať väzy. Preto ma spokojne a úctivo vypočujete, však? Postačí pár slov. S ľuďmi, ako ste vy, nemám rád dlhé rozhovory. Predpokladám, že viete, čo sa u vás robí. Nie je vám neznáme, že nebezpečenstvo smrti osoby, ktorej meno si nezaslúžite počuť, je dielom vašej

opitej ženy. Upozorňujem vás po prvý a posledný raz, dávajúc vám možnosť rozmyslieť si to. Keď osoba, o ktorej hovorím, podľahne, pán Poulot, či čujete dobre, viem, že na svete už nebudem mať čo stratiť, prisahám vám, že v tej chvíli budete vy a vaša žena vo väčšom nebezpečenstve, ako keby do vášho domu uderel hrom!...

Pri týchto posledných slovách, ktoré vyriekol s prízvukom, schopným ich vtlačiť ako ostrie do vnútorností darebáka, ktorý ináč teraz nevládal ani muknúť, nechal ho tak.

Ale zaraz potom sostúpil na Leopolda nemierny smútok. Načo som to urobil? Či toto hanebné individuum nebolo menej ako nič, človek, ktorý myslel a dýchal iba skrze obludu hniloby a nehanebnosti, v ktorej sa váľal ako v bahne? Hoci predpokladal, že sa svojej ropuche zdôverí so špinavým strachom, ktorý ho na pár dní viditeľne prenikol, bolo to priveľmi pravdepodobné, že ona v tom uvidí príležitosť potvrdiť prevahu svojej odvahy a že zasa oslávi i to, že vie čeliť nebezpečenstvu, ktoré jej v tej chvíli nehrozilo.

Nech bola hocako zbabelá, predtým pravdepodobne neraz obsypaná výpraskmi, jej skúsenosti bezočivej húsky musely jej jednako vnuknúť predsudok, taký tvrdošijný u najšpinavejších uličníc, o nedotknuteľ-

nosti Božieho práva bezočivosťou alebo zlo-myseľnosťou žien.

A čarovná moc a všemohúcnosť presvedčenia tej Poulotky, ako musely účinkovať na odporného spoločníka, kľáčiaceho v lajne svojej spoločnice, žijúcej iba hostine svinstiev, ktoré mu zaiste každý večer servírovala! Ba i cez deň bolo treba znášať ich chrochtanie, ich krikľavé omdlievania, ich vzdychy a stále sa opakujúce úpenia ich dávivej chlipnosti. Lebo nezatvárali okná a za žaluziou sa psovsky hrali.. Ach, podivné veci tam bolo počuť!...

— Potom, — povedal si znechutený Leopold, — takí sú hlúpi, tak bahnite nevedomí! Takí kreténi! Okrem smradľavého strachu, čo v nich môže spôsobiť hrozivá blízkosť výprasku, ktorý vládku pochopiť, a ako by mohli vytušiť čo len nebezpečenstvo, že môžu nahnevať také individuum, akým som ja?

A vtedy tento odvážny muž, prívrženec nemožného, neochvejný vodca, ohýbajúci osud, zlatý umelec, obrúbený plameňami, bol hlboko pokorený.

Cítil prázdnotu sily, neužitočnosť hrdinstva, zúfalú márnosť všetkých darov. Zdalo sa mu, že sa podobá jednému z tých silných chrobákov, sajúcich med, zamotaných v lep-kavých nitkách pavúka. Jeho silné námahy márne trhajú nečisté pradivo. Strašný ne-

priateľ, istý svojou korisťou, odskočí mimo dosahu a znovu rýchle pospája pretrhnuté slučky ohavnej siete na skvejúcom sa pancieriku obetí . . .

Hneď od nasledujúceho dňa ten premožec pravidelne chodieval prijímať na prvú sv. Omšu, a ústami, plnými Krvi Kristovej, po deväť dní dva razy kričal:

— Pane Ježišu, prosím Ťa pre Tvoju Slávu, pre Tvoju Spravodlivosť, *pre Tvoje MENO*, zahanbi tých, čo nás v našom dome urážajú, čo nás nenávidia, čo nás zabíjajú, čo tak kruto a nespravodlivo priťažujú naše pokánie.

Pretože takou sa mi zdá byť konečná forma nepriateľstva démona, ktorý mi tak dlho držal zavreté ústa, a nemajúc už čo dúfať od Iudí, Ty, Ježišu, skrytý v Eucharistii a vo mne, buď mi na pomoci.

Bez fráz a okolkov prosím Ťa proti tým dvom ženám o prísny trest, ktorý by zažal Tvoje meno, to jest trest celkom zjavný, ktorý zviditeľní ich hriech. Nakoniec Ťa prosím, nech ten trest hneď príde.

Kričím to k Tebe, Pane, z hlbokosti svojej priepasti ústami Tvojho Otca Dávida, ústami Patriarchov a Sudcov, Mojžiša a všetkých Tvojich Prorokov, ústami Eliáša a Henocha, svätého Jána Krstiteľa, svätého Petra a Pav-

la, Krvou všetkých Tvojich Mučeníkov, ale nadovšetko srdcom Tvojej Matky!

Pozri, Pane Ježišu, ako výmenu za túto spravodlivosť *obetujem Ti svoj život*, žiadam to takou silou, akú Iudskej modlitbe dalo Tvoje Utrpenie!...

Keď sa Klotilda dozvedela o tej prepodivnej modlitbe, složila ruky, mierne sklonila hlavu, so zaslzenou tvárou povedala iba tie jednoduché slová:

— *Úbohí ľudia! Úbohí ľudia!*

XX

Znova sa dali do práce. Znova začali pracovať na knihe, na tri mesiace prerušenej, ktorá bola ich jediným prameňom budúceho živobytia, keď už Boh tak chce, aby takí úbožiaci mali na zemi nejakú budúcnosť. Ako predtým, tak i teraz túto prácu často prerušovala bieda a úzkosť. Ale keďže obdivuhodný Joly pokračoval v úlohe Prozreteľnosti, bola im tak daná možnosť ďalej pokračovať v diele a začalo sa ukazovať aj jeho dokončenie.

Od *osemnásteho* dňa strašnej modlitby sa zdalo, že nepriateľstvo susedov zachvátila paralýza, a Leopold spokojne, s hroznou dôverou čakal katastrofu. Pre nevedno aký po-

žiar starej handry obe svine sa pohnevaly a stará Grandová sa presťahovala. O pár dní neskôr ju našli mŕtvu v jej izbe na konci dediny, s vnútornosťami, vyžratými jej psom, hrozným psiskom čistej rasy, ktorý sa ponášal na svoju paniu a ktorý mal šťukovitý pysk.

— Teraz je rad na druhej, — spokojne povedal Leopold poštárovi, ktorý mu rozprával tú novinu.

Keď toto slovo počula Poulotová, ktorá nikdy nebola veľmi ďaleko, to bolo pre ňu signálom všetkých nemilostí šťastia. Exekútor, kompromitovaný akýmsi nezdarom, musel predať nábytok svojho *salónu*, ba i najdrahšie relikvie, politúrovaná skriňa so zrkadlom a pohovka panej, ktoré ukazovala s toľkou pýchou ako vyslúžený vojak svoje zbrane a mundúry, zmizly a graciózný pár odišiel do Paríža skryť svoje pokorenie.

Celý týždeň dezinfikovali ich smradľavý byt.

Prenasledovanie sa skončilo. Viac, než skončilo, lebo okolo Leopolda nastal akýsi nízky a poverčivý strach.

Žalujúci jednako ešte čakal. *Vedel*, že tu ešte bude iná vec, že by tu mala byť iná vec, a že nielen preto dal do zálohy Krv Kristovu.

— Beda človekovi, ktorý má božské myšlienky a ktorý sa v prasacích stánkoch roz-pamätáva na Slávu, — povedal raz večer Druide, keď sa bol zďaleka vrátil a takto stručne vyjadril celý vnútorný žalospev nad Marchenoirom a svojimi hostiteľmi, ktorí mu vyrozprávali svoje príhody.

— Zaiste, — riekol Leopold, — po našom drahom Kainovi je to isté aj s L'Isle de Franceom, o ktorom sme už dlho nepočuli. Čo sa s ním stalo?

Po otvorenej knihe tváre toho dobrého Lazára prehnala sa vlna úzkosti a hnevu.

— Čo sa s ním stal! Ach, priatelia moji, sme šťastní, že veríme v spravodlivosť, ktorá je nie od Ľudí! Platí to pre každého z nás. Ale úbohý Bohémond, naozaj, to je až pre-hrozné! Ako? Neviete teda nič?! Ach, prav-da, odpusťte, zabudol som, že sotva vychá-dzate z priepasti. Nuž, — pomaly zomiera vo Folantinových rukách...

Folantini! Neviete teda, čo urobil ten olo-vený maliar, poondiaty natierač, plagiátor ničoty, odporný meštiak — posmievač, ktorý si možno myslí, že Himalája je nízka myš-lienka, neviete? Je to jednoduché. Kúpil si posledné dni básnika, stal sa jediným klie-ntom jeho agónie. Bez jeho rozkazu alebo

povolenia ho nik nemôže navštíviť. Rozumiem to tak, nikto z tých, čo by ho mohli upozorniť... Dobré viem, že to, čo vám hovorím, ťažko uveriť. Ale žiaľbohu, je to až veľmi pravda. A vo mne môžete vidieť jednu z najohromujúcejších a najohromenejších obetí sústavy vylúčenia tých, ktorí mali L'Isle de Francea naozaj radi. Celé dva dni, čo som v Paríži, desať ráz som sa pokúsil dostať sa do nemocnice Bratov svätého Jána z Boha, jeho posledného pobytu pravdepodobne až dovtedy, kým ho neodvezú na cintorín. Neprekonateľné prekážky, neprístupné dvere! Len len že ma pre moje rozhorčené kričanie nevyhodili na ulicu.

— Ale, môj drahý Lazár, — skočil mu do reči Leopold, — ste vôbec pri sebe? Veď osoby sa tak nekonfiškujú. Nezákonné zhabanie!! Na verejnom mieste!! Priateľ môj, vysvetlite mi to trochu.

— Trpezlivosť! Budete mať jasno, iba ak vás slzy neoslepia. L'Isle de France dal sa tam dobrovoľne uväzniť ako väzeň z presvedčenia. Och, trvá to už viac mesiacov. Keď sme ho posledný raz, krátko pred mojím odchodom, spolu videli, pamätáte sa, už bol vážne chorý. Asi v tom čase sa zjavil Folan-tin. Hocaké odporné sú jeho obrazy, to, že získal L'Isle de France, rozhodne je jeho najväčším dielom.

Viete, že náš priateľ ním pohrdal, ba si ho priamo zhnusil. Jeho niektoré slová, povedané o tom sklenárovi, sú odstrašujúce. Nemožno si predstaviť dve protichodnejšie, navzájom si tak dokonale antipatické bytosti. Ale čo chcete? Bohémond, čo sa čo povedalo, bol predovšetkým sentimentálny. Nemajúc, ako Marchenoir alebo vy, Leopold, prísne pravidlo, krédo, ktoré veky nemohly obložiť, pokazené hegelianizmom a vyplienené najnebezpečnejšími všetečnosťami, niekedy neuveriteľne pozbavené rovnováhy, vždy sme ho videli bez odporu proti každému individuu, ktoré bolo dosť obratné, aby sa pokrytecky honosilo reálnou službou alebo úkonom predstieranej dobroty.

— Opis je pevný, — povedal Leopold. — Jednako sa mi zdalo, že bol v ňom posmievač zriedkavej ostražitosti, ktorého by nebolo ľahko prekvapiť.

— Pravda, myslím však, že táto jeho schopnosť bola nakonci otupená. Nech je jeho choroba aká chce, zomiera hlavne omrzenosťou. Naozaj, potreby tohto sveta ho až príliš nezaujímaly, a bieda, proti ktorej bol vždy bezbranný, ho do troch štvrtín zničila. Pamätáte sa na tie jeho nepochopiteľné neprítomnosti, na nemožnosť upútať jeho pozornosť, keď rozprával so svojimi fantomami, ktoré mu boli jedinou skutočnosťou.

stou. Iba Marchenoir niekoľko ráz vedel na chvíľku skrotiť jeho chiméru! A ešte!

Potom, dávajte pozor, Folantin je veľmi obratný chytrák, ktorý vedel prísť v pravom čase. Najprv sa zmocnil úbohého chlapca, veľmi oddaného L'Isle de Franceovi, a vždy pri ňom prítomného. Tento zločinný chlapec, bez toho, aby to vedel, začal pred L'Isle de Franceom s bláznivou vytrvalosťou vychvaľovať kvality natieračovej duše, najlepšie kupčiac svojimi smiešnymi spôsobmi alebo duševnými slabosťami, takže sa Bohémond začal báť, že sa pomýlil v osobnosti, a súhlasil s jeho návštevou. Nelakomý Folantin vedel rozvinúť nekonečný takt, aby od neho prijal peňažitú podporu, ktorú až veľmi potreboval, nečakajúc, aby biedny rojko priznal alebo prezradil svoju tieseň, ba s dokonalou láskavosťou a priamosťou predchádzajúc sám tajné úbožiackove želania. Prostriedok bol neomylný a úspech nad očakávanie.

Krátko, využívajúc dvojakú, fyzickú a intelektuálnu tieseň svojej obeti, ktorej sa stal dobrodincom, dosiahol, ako to robievajú nízke a žiarlivé milenky, že odohnal všetkých starých priateľov, čo by čo boli robili, a sám Boh vie, akými praktikami cigánstiev a podlostí očernil ich v jeho očiach, aby sa

mu zhnusili. Bohémond si to výslovne želal, aby ma k nemu nepripustili.

Ale to je nič alebo skoro nič. Počúvajte ďalej.

Môžete si myslieť, nie pravda, že som tento zákaz tak ľahko nemohol prijať. Slovom, pokúsil som sa ta vniknúť násilne. A vtedy postavili stráž. Na svoje nevýslovné zhrozenie som videl, ako sa pred mňa postavila ohava, ktorá mi vyhlásila, že je nie nič menej než grófka L'Isle de France, zákonitá manželka „in extremis“ zomierajúceho, ktorému za desať rokov čistila nočník a s ktorým pred nedávnom, keď bol raz večer opitý alebo v záchvate, splodila dieťa.

Nemajúc už skoro síl a celkom odlúčený od všetkých, ktorí by za neho mysleli, konečne pristal na *zbožné* dohovárania Folantina, ktorý mu nenavrhol iný spôsob legitimovania dieťaťa, hoci ho bolo možno ľahko previesť bez prostituovania jeho Mena na matku. Mohol som pochopiť, že duchovný nemocnice, rehoľník neodškriepiteľného presvedčenia, v tom prípade však obdivuhodne oklamáný, pričinil sa sám k tomu, aby odstránil ostatný odpor. Obrátil som sa a zutekal som a tu som zamorený bolesťou, duševný odporom.

V rozprávaní nastalo ťažké ticho.

Nakoniec Klotilda, ako by len pre seba, potichy povedala:

— Na svete sa nič nestane, čo by Boh nechcel alebo nedovolil pre Svoju Slávu. Sme teda nútení myslieť, že táto nepekčná vec je príznakom nejakého nám neznámeho a zaiste úctyhodného výsledku. Kto vie, či týmto predbežným obetovaním toho, čo mu bolo princípom jeho zemskeho života, sa tomu biednemu človekovi neuľahčil priebeh smrti? Ale luhári sa klamú sami. Nečudovala by som sa, keby pán Folantin myslel, že urobil chválitebný skutok...

Zasiahol prítomný a doteraz mlčanlivý Herkules Joly.

— Pán Druide, mne je svet umelcov celkom neznámy a nepoznám ich záľuby alebo obyčaje. Dovolíte mi jednu otázku? Čo mohlo pohnúť pána Folantina a aký mal záujem na tom, aby takto zarmútil skonávanie pána L'Isle de Francea? Veď si nemožno predstaviť, že zadarmo chcel hrať úlohu jedného z démonov, usilujúcich sa o to, aby zomierajúcich vohnal do zúfalstva.

Leopold prudko povstal a povedal:

— Na to vám odpoviem ja tak po marchoirovsky, ak budem môcť. Pán Joly, vy ste kresťan a, verím, aj muž modlitby. Nemusím vás teda učiť vznešený výmer katechizmu: *„Závisť je smútok nad majetkom bližného*

a radosť zo zla, ktoré sa mu prihodí.” Naši psychologovia môžu po celej dĺžke toho múru rozložiť svoje rozbory, ani vtedy nepreniknú žulu a bronz podobného ohraničenia.

Pred niekoľkými rokmi som sa raz zastavil u Folantina, keď ešte nebol takým slávnym, akým sa dnes stal. Keď som vstúpil, dočítaval noviny, ktoré hodil na stôl, ako keby sa striasol užovky, na tvári majúť výraz najvyššej nudy a mrazivý úsmev, ktorý, môj drahý Lazár, poznáte. Povedal mi, čo myslel, že mi musí povedať, sú to jeho vlastné slová: „Keď mi prídu do rúk niektoré z tých novín, zaraz hľadám nekrolog *a keď tam nenájdem niekoho zo svojich priateľov, priznávam sa, že som veľmi sklamaný.*”

Odvtedy som ho nemohol vidieť ani počuť jeho meno bez spomienky na tie slová, omnoho vtipnejšie, než si sám myslel, lebo nimi sa pre mňa jeho duša osvetlila v jej nesmrteľných hĺbkach a naplno som ju, jeho strašnú dušu, videl takou, aká bude o desaťtisíc rokov pod „novými nebesami”!

Je celkom možné, ako to povedala moja žena, že si v Bohémondovom prípade namýšľa hrdinský skutok. Zaiste sa musel mnoho namáhať a jeho absolútna nezištnosť je nepochybná. Pravý závistník je najnezištnější, mnoho ráz najmárnوترatnejší z ľudí.

Niet tak náročného božstva, ako je zosinalá Modla.

Zo súčasníkov je L' Isle de France ten, ktorý mu musel najviac rozdrviť srdce. Nesrovnalosti, pred chvíľkou Druidom spomenuté, boly medzi nimi nekonečné. Najvyšší básnik, ktorý ide zomrieť, ktorý hádam v tejto chvíľke zomiera, bol obdarený vari všetkými darmi: krásou, géniom, uhladenosťou, absolútnou odvahou, dobývačnou sympatiou a všemohúcnosťou. Kto si nespomína na jeho imaginatívne a lyrické vlohy, ustavične činné, pripomínajúce bludné ohne zo Svätej Knihy, ale nadovšetko na archanjelskú svižnosť jeho epigramov? Sotva si možno predstaviť, ako to všetko hlboko mučilo muža, upadnutého do nemilosti, ktorého okolnosti tak často postavúvaly pred jeho svietiaceho odrážača.

Pomstil sa mu špinavo, tak, ako sa na neho patrilo, a myslím, že musel rozvinúť démonskú obratnosť, vytrvalosť. Výsledok vyvážil námahu. Len si pomyslíte! Priviesť tú čiernu labuť, ktorou bol Bohémond, toho posledného predstaviteľa hrdého pokolenia ako by z kráľovského potomstva na to, aby, hoci už v súmraku smrteľného zápasu, dal svoje veľkolepé Meno vykladačke kariet z práčovne. Prinútiť ho, aby skončil ako ohlúpn-

nutý libertin, podriadený svojej kuchárke!
Aká odplata!

... Uvidíte, môj drahý Lazár, že ani na pohrebe nebudeme môcť byť prítomní. Keď nie vy, ani by som nebol vedel, že chudák zomiera. Predpokladajúc, že sa im bude ráčiť oficiálne nás upovedomiť o pohrebe, čo je prinajmenšom nepravdepodobné, bude nám, pravda, treba defilovať ako porazeným Sarmatom v sprievode víťaza, kráčať v slzách urodzenej vdovy, počúvať, pukať pritom hanbou a smiechom, vlhké reči, v ktorých sa bude hovoriť „o priateľovi poslednej hodiny“. Nie, naozaj, čo by som mal hladovať, radšej by som v našom samotárskom kostolíku na celý mesiac zaplatil skromné omše!

XXII

Vtom ktosi zazvonil a Leopold prestal hovoriť a šiel otvoriť. Ale, približiac sa k záhradnej bránke, začul kroky kohosi, čo sa dal na útek. Nato sa na konci ulice rozľahol obludný smiech Poulotovej.

Že by bola úmyselne prišla? Sotva, a na tom konečne málo záležalo, či prišla pre toto alebo pre inú vec. Ale ten osudný smiech, ten rehot apokalyptickej paripy, od ktorého už teraz pomaly odvykali a pre kto-

rý sa viac okien dokorán otvorilo, sa v jasnom povetří čudesne ovinul okolo stĺpov noci.

Bol trhavý, odrážavý, odskočný, vracajúci sa, ako povraz v žliebku, náhle sa opakujúci, rozbehávajúci, zúrivo skákajúci; potom oslabil, chvíľku sa tak hrobove rozvinul, že až psy začaly skučať.

Pod chvejúcim sa nebom, pod množstvom hviezd, pod odstrašujúcou ťarchou všetkých mlčaní vesmíru, v samej chvíli, keď všetkých naplňala myšlienka, že jedna z najvznešenejších bytostí, aké boly na zemi, opustí tento svet, toto zaúčinkovalo divne na všetkých štyroch poslucháčov pohaneného pavilónu.

— Často som počula ten smiech, — povedala Klotilda, — a vždy som sa ho bála. Ale dnes večer má niečo, čo neviem vyjadriť... Pre mňa je to, ako by už nešťastnica nebola medzi bytosťami, stvorenými na obraz Boží a ako by za trest, na ktorý chcela zabudnúť tým, že nás urážala, stála teraz pod úrovňou tých zvierat, ktorým naháňa strach. Páni, nezdá sa vám, že jej smiech je výrazom najhroznejšieho zúfalstva?

— Nadovšetko sa mi zdá výrazom pomätenosti, pretože nemá nič spoločného s komikou, ani s uspokojením, — poznamenal dobromyseľný Herkules Joly.

— Bojím sa, — riekla Klõtilda, — že sa vám sama budem zdať zbavenou smyslov. Ale nemôžem sa zdržať, aby som vám nepovedala, čo teraz zakusujem . . . Je isté, že pre duše priestor a čas nejestvujú a o tom, čo sa okolo nás neviditeľne deje, vôbec nič nevieme. V horúčke svojej choroby som videla strašné bytosti, ktoré sa smialy, keď ma videly trpieť, kruto mi označovali iných chorých, nepočetných dokonávajúcich, po celej zemi agonizujúcich a povedalo sa mi, že medzi tými nešťastníkmi a mnou je shoda, tajomný vzťah. Tak, myslím na toho z našich priateľov, ktorý v túto noc bojuje so smrťou, a pýtam sa, či to, čo sme práve počuli, nie je nejaké *upozornenie* . . . Áno, priatelia, so strachom sa pýtam, či ten hrozný rehot nie je umieráčik, či nejestvovalo duchovné vlákno, podobné telesnému putu, ktorým chceli sviazať jeho posledné hodiny, a či v tej istej chvíli každý z nich nepadá do priepasti, ktorú si vyvolil . . .

Hlas Leopoldovej ženy bol *premenený*, a ostatné slová vyslovila, ako keby nebola pri sebe.

Neobyčajne pohnutý Druide si pripamätal, čo bol často počul od dobrého Gacougnola, ako o nej tvrdil, že skutočne má v sebe čosi z prorokyne.

Jazyky utíchly a srdcia vážily toľko ako

svet. Okrem toho noc sa už celkom sniesla. Rozlúčili sa a Klotilda, razom podávajúc obom hosťom svoje krásne ruky, so zvláštnym milým prízvukom im povedala tajomnú vetu, ktorá sa zdala byť pokračovaním jej sna:

— Priatelia drahí, život je otvorená ruka a smrť je ruka zatvorená...

Potom sa s veľkou láskou dlho modlila za živých aj mŕtvych a vo spánku videla chlieb, ktorý delila chudobným. Ten chlieb vrhal však miesto tône *svetlo*.

Na druhý deň sa dozvedeli, že v noci zomrel L'Isle de France a Poulotovú, ktorá prišla celkom o rozum, zavreli do ústavu Sv. Anny, do oddelenia pre zúrivých, odkiaľ mala vyjsť iba s oboma nohami napred a s vykrúteným krkom.

Leopold sa spokojne chystal na smrť.

XXIII

Zajtra treba platiť za október. Zaplatia ako inokedy. Čím? Sám Boh vie. To, čo môžu India vedieť, je, že od založenia Ríma, ktorého Dvanásť pažravých Tabúľ vydávalo nestačného dlžníka jeho veriteľovi, aby ho predal alebo na kúsky rozniesol, istotne sa nikdy nikto nestretol s neúprosnejšou sukou, ako bola Leopoldova majiteľka.

Tu ju máte, práve sedí pred svojim kľadlom, trocha pred Klotildou a Leopoldom, ktorí prišli na veľkú sv. omšu. Istotne už hodne pochválila Pána a poďakovala Mu, že je nie mýtničkou.

Napokon, čo je isté a potešujúce, je to, že zaraz nemôže uhryznúť. „Deň má na-dostač svojej zlosti“, hovorí sa v Reči na Hore.

Na Kazateľnicu vystupuje kňaz. Nie je to farár, ctnostná osobnosť bez prostorekosti a zúrivosti, ktorý, keď sa ho raz Leopold pýtal na náboženské smýšľanie farnosti, odvetil mu: — Ach, pán môj, tu sú iba veľmi malí boháči!!! — a ktorý ani raz neprišiel potešiť svoje nové ovečky, keď boly v úzkostiach svojho veľkého trápenia.

Nie, nie je to on. Na kazateľnicu vystupoval pokorný a bojazlivý kaplán, čo zaopatroval Klotildu. Ona sa ňan milo pozerá a chystá sa ho počúvať. Kto vie, či jej ten „sluha neužitočný“ nepodá pomocnú ruku, ktorú práve potrebuje?

Ináč, aká príležitosť hovoriť chudobným ľuďom, ktorí trpia! XXI. nedeľa po Svätom Duchu. Evanjelium o dvoch Dlžníkoch.

„Podobné je kráľovstvo nebeské Kráľovi, ktorý chcel účtovať so svojimi služobníkmi.

Keď začal účtovať, predstavili mu jedného, ktorý mu dlhoval desaťtisíc hrivien.

Keďže nemal odkiaľ zaplatiť, Pán rozkázal jeho, aj ženu a jeho deti a všetko, čo mal, predať, aby sa dlh mohol zaplatiť.

Služobník preto kľakol, prosil, hovoriac: Pane, maj zľutovanie so mnou, a zaplatím ti všetko.

Tu sa Pán zľutoval, prepustil ho a odpustil mu dlh.

Ale keď ten služobník odišiel, stretol jedného zo spoluslužobníkov, ktorý mu dlhoval sto denárov: chytil ho, hrdúsil ho, hovoriac: Zaplať, čo dlhuješ.

A jeho spoluslužobník padol na svoje kolená, prosil ho, rieknuc: Maj zľutovanie so mnou, a všetko ti zaplatím.

Ale on nechcel, odišiel, dal ho hodiť do žalára, kým nezaplatí celý dlh.

Ale keď videli ostatní sluhovia, čo urobil, zarmútili sa veľmi: šli a všetko porozprávali Pánovi, ako sa stalo.

Vtedy ho Pán zavolať a povedal mu: Služobník zlý, odpustil som ti všetok dlh, lebo si ma prosil. Či si nemal mať zľutovania so spoluslužobníkom, ako som sa ja zľutoval nad tebou?

A nahneval sa Pán, dal ho mučiteľom, kým nezaplatí do posledného haliera."

Aký to text na výklad, pred dňom, keď biednych vešajú. Všetci amnestovaní, všetci oslobodení, všetci majitelia zeme sú tu a nebolo by vari celkom nemožné dotknúť sa svedomia niektorých z nich. Ale kaplán, sám úbožiak, majúci príkaz šetriť plné žalúdky, krátko prechádza na „hrdúsenie“ a vysvetľuje Podobienstvo, ináč tak jasné, tak málo vyhýbavé, nekonečne pružným prikázaním odpúšťania krívd, v kňazskej sladkosti svätého Sulpícia takto potápajúc nerozvážne a urážlivé napomínania Syna Božieho.

Vtom na Klotildu padá mrákota a zaspáva. Teraz k nej hovorí iný kňaz:

— Bratia moji, hľa, tu je Evanjelium a tam vaše srdcia. Aspoň predpokladám, že ste si ich sem doniesli. Chcem byť presvedčený, že ste si ich nezabudli na dne svojich pokladníc alebo účtární a že nehovorím iba vašim telám. Nech mi je teda dovolené opýtať sa vašich sŕdc, či pochopily dačo z podobenstva, ktoré sa vám prečítalo.

Absolútne nič, však? To som si myslel. Je celkom pravdepodobné, že väčšina z vás má dosť roboty s počítaním peňazí, ktoré zajtra dostanete alebo môžete dostať od nájomníkov a ktoré vám veľmi pravdepodobne hodia s vnútorným preklínaním.

Vo chvíli, keď sa hovorilo, ako služobník, svojím pánom oslobodený, chytá za hrdlo

nešťastníka, dlhujúceho nepatrnú sumu, ruky niektorých sa práve tu, pred stánkom Otca Chudobných, musely inštinktívne *sovrieť*. A keď ho dal uvrhnúť do väzenia, nechce-júc ani počuť jeho prosbu, ach, tak ste zaiste jednomyseľne skríkli vo svojom vnútri, že sa mu dobre stalo, a škoda len, že teraz už nejestvuje také väzenie.

Hľa, myslím, to je ovocie nedeľného po-učenia, ktoré so strachom vypočuli iba vaši anjeli strážcovia. Vaši Anjeli, beda, vaši vážni a neviditeľní Anjeli, ktorí sem s vami prišli, a zajtra ešte budú pri vás, práve vte-dy, keď vám vaši dlžníci prinesú chlieb svo-jich detí alebo vás budú márne prosiť o po-zhovenie. Chudobných budú tiež sprevádzať ich Strážcovia a nevysloviteľným spôsobom sa budú shovárať, kým vy budete na tých nešťastníkov vrhať vašu nespokojnosť, alebo ešte ukrutnejšie, vaše uspokojenie.

Ostatok podobenstva nie je pre vás, však? Možnosť nejakého Pána, ktorý by vás hrdú-sil, to je vynález kňazov. Vy ste nie nikomu nič dlžní, vaše účty sú v poriadku, vaše malé alebo veľké bohatstvo získali ste zrej-me najpočestnejším spôsobom na svete, to sa vie, a všetky zákony, ba aj sám Boží zá-kon, stoja za vami.

Doma sa neklaniate modlám, to jest, ne-rozžihate svetlo pred drevenými alebo ka-

mennými obrazmi, uctievať ich. Nerúhate sa. Meno Pánovo je od vašich myšlienok tak ďaleko, že vám ani nenapadne „vziať ho nadarmo“. V nedeľu obsýpate Boha vašou prítomnosťou v Jeho Chráme. Patrí sa to viac než iné, dávate tým dobrý príklad služobníctvu, ostatne, nie je vám od toho ani teplo ani zima. Ctíte si otcov a matky v tom smysle, že im od rána do večera nehádzate do tváre kopy svinstiev. Nezabíjate ani mečom ani jedom. Nepáčilo by sa to ľuďom a mohli by ste tým odstrašiť zákazníkov. Nakoniec, neoddávat sa škandalóznej roztopašnosti, nechrlite zo seba cigánstva ako hory, nekradnete na verejných cestách, kde človek môže tak ľahko zle pochodiť, ani nelúpate verejné, vždy obdivuhodne chránené pokladnice. To sa vzťahuje na prikázania Božie.

Je skoro škoda spomínať cirkevné prikázania. Keď sme v „obchode“, ako hovorievate, musí sa dbať na iné, a nie pozeráť do cirkevného kalendára a všeobecne sa uznáva, že „Boh toho toľko nežiada“. To je vaša najvzácnejšia zásada. Teda nič vám nemožno vyhodiť na oči, vaše duše sú čisté a nemáte sa čoho báť...

... Boh, bratia moji, je, keď chce, strašný. Sú tu také osoby, ktoré sa pokladajú za vybrané duše, často pristupujú ku sviato-

stiam a ktoré na svojich bratov nakladajú bremeno ťažšie nad smrť. Otázka je, aby sme vedeli, či budú vrhnuté k nohám ich Sudcu prv, než sa prebudia zo zastrašujúceho sna...

Bezbožní si myslia, že hrdinsky odporujú Všemohúcemu. Tí pyšní, z ktorých niektorí sú prístupní zľutovaniu, plakali by od hanby, keby mohli vidieť nekonečnú slabosť, nekonečnú biedu, nekonečný zármutok Toho, ktorému vzdorujú a ktorého urážajú. Lebo Boh, ktorý, keď sa stal človekom, urobil sa chudobným, je v určitom smysle stále križovaný, stále opustený, v bolestiach stále zápasiaci so smrťou. Ale čo si myslieť o tých, ktorí, neschopní plakať, nikdy nepoznali milosrdenstvo, a nepokladajú sa za bezbožných? A napokon, čo si myslieť o tých, ktorí snívajú o večnom živote v košeli a v papučiach pri kozube pekelného ohňa?

... Hovoril som vám o chudobných nájomníkoch, ktorých je v našej farnosti mnoho a ktorí, keď si pomyslia, ako im zajtra dáte trpieť, už sa aj trasú. Hovoril som aspoň jednej vskutku kresťanskej duši? Asi sotva.

Ach, kiež by som mohol vo vás skríknúť! Zahučať poplach v základoch vašich telesných sŕdc! vpraviť spasiteľný nepokoj, vzbudiť svätý strach, že sa medzi vašimi obetami nachodí, možno, váš Vykupiteľ. *Ego sum*

Jesus, quem tu persequeris! (Ja som Ježiš, ktorého prenasleduješ!) — povedalo sa svätému Pavlovi, keď zúril nenávisťou proti kresťanom, ktorí vtedy boli ako by nájomníkmi Mesta Démonovho, mečom a fackou prenasledovanými z úkrytu do úkrytu, pokým všetkou svojou krvou nezaplatili večný pobyt v nebesách. *Ja som Ježiš, ktorého prenasleduješ!*

Vieme, že sa Majster často schoval medzi chudobných a keď dávame trpieť celkom biednemu človekovi, nevieme, ktorý Spasiteľov úd trháme. Od toho istého svätého Pavla sme sa naučili, že na utrpení Ježiša Krista vždy čosi chýba a že sa to „čosi“ má doplniť na živých údoch jeho Tela.

— Koľko je hodín, Otec? — po všetky veky volajú k Bohu tie úbohé deti, — lebo bedlíme, „neznajúc dňa ani hodiny“. Kedy bude koniec utrpení? Koľko je hodín na orloji tvojho Utrpenia bez konca? Koľko je hodín? . . .

Je to hodina, keď máš platiť nájomné, alebo ísť na ulicu zdochnúť medzi štence! — odpovedá Domáci pán . . .

Ach, Pane, som veľmi zlý kňaz! Sveril si mi to spíace stádo a neviem ho prebudiť. Je tak odporné, zapáchajúce, vo svojom spánku tak celkom strašné!

A, hľa, ako sa aj mňa chytá spánok, keď

ho vidím takto driemať! Zaspávam, zatiaľ čo k nemu hovorím, zaspávam, Pane, premieňajúc Chlieb a Víno veľkej Obete! Zaspávam pri Krste, pri sviatosti Pokánia, pri Poslednom Pomazaní, pri požehnávaní Stavu manželského! Keď pre tvoju večnosť spájam tvoje dva spánkom otupené obrazy, sám som tak obťažný, že ich požehnávam len ako by zo sna a len len že sa od malátnosti neskydnem na stupňoch tvojho oltára!...

Klotilda sa zobudila, keď pokorný kňaz sostupoval s kazateľnice. Ich pohľady sa stretly, a, pretože jej po tvári kanuly slzy, musel si myslieť, že to pre jeho kázeň. Áno, mal pravdu, lebo táto žena, ktorej bolo dané vidieť mnohé veci, upadla do takého hlbokého spánku, že mohla celkom zreteľne počuť tie *pravé* slová, ktoré sa pokorný kňaz odvážil vysloviť iba v hĺbke svojho srdca.

XXIV

Leopold a Klotilda sú na Bagneuskom cintoríne. Milo im padne poprechádzať sa tam. Shovárajú sa s mŕtvymi a tí im odpovedajú svojím spôsobom. Ich syn Lazár a priateľ Marchenoir sú tu a oba hroby starostlivo opatrujú. Inokedy zájdu na iný cintorín, kde je pochovaný Gacougnol a

L'Isle de France. Vždy tam nemôžu ísť, lebo je to ďaleko a potom Bagneuská spálňa je iba na desať minút od ich domu a páči sa im hlavne preto, že je pre najchudobnejších.

Zriedkavé sú tu postele na večnosť a hostia, každých päť rokov vyberaní zo svojich dosiek, sú v anonymnej kostnici krížom krážom pohádzaní. Ponáhľajú sa iní bedári, aby sa mohli za nimi aj oni schovať trocha pod zemou.

Naši návštevníci dúfajú, že prv, než prejde termín, pred výmenou toho druhého termínu svojim milým budú môcť dať stálejší posledný príbytok. Dovtedy môžu však oni sami umrieť. Nech sa stane Vôľa Božia. Zmŕtvychvstanie bude aj tak a nepredíde ho, ani neprekazí nijaké nariadenie.

Okolie je ináč pekné. Parížska mestská správa, ktorá odsúdila starodávny zvyk náhrobného Kríža práve vtedy, keď systematickým štvorcovaním posmešne rozmnožovala *znamenie* predmestských cintorínov, dovolila po okrajoch cesty vysadiť dosť veľký počet stromov. Tá geometrická rovina bez zelene bola zpočiatku neútešná. Teraz, keď stromy môžu do srdc mŕtvych silnejšie vraziť svoje korene, s ich melancholickou tónou padá aj vážna milota.

Keď sa brány otvorily, koľko ráz v týždni prišiel sem Leopold, chodil od hrobu k hro-

bu, trhal divú burinu, kamene, poprával mladé a skrivené stonky, z ktorých oškra- boval príživníkov. Keď našiel novú ružu, kapucínsku žeruchu, záhradnú povelku, tvár sa mu rozžiarila, mierne ich polievajúc, zabúdaj pritom na celý svet, celé hodiny tráviac pri malom bielom hrobe svojho sy- náčka, s ktorým sa milo rozprával, ktorému polohlasne spieval *Magnificat* alebo *Ave, maris stella*, ako kedysi, keď ho kolísal na kolenách, aby ho uspal! S akým pohnutím sledujú okoloidúci toho speváka so žalost- nou tvárou, plnou slz, kľáčiaceho pri čudnej kolíske. Prichádza k nemu Klotilda a na- chádza ho takto.

— Och, môj drahý, — hovorí mu, — akí sme šťastní, že sme kresťania! Že vieme, že smrť jestvuje iba málo, že v skutočnosti je iba čímsi, čo *pokladáme za niečo iné* a život toho veľkého sveta je iba dokonalá ilúzia!

Pri Ježišovom narodení anjeli zvestovali všetkým ľuďom dobrej vôle *pokoj in terra*, „na zemi alebo v zemi“. Ty si ma naučil ten dvojaký smysel. Pozri na tie kresťanské hro- by. Skoro na všetkých sú slová: *Requiescat in pace*. Nemyslíš, že práve tak môžeme rozumieť Sväté Slová? Odpočinok, pokoj, môj milý, či je to nie meno božského života?

Čím sú ľudské činy v porovnaní s týmto mocným životom, ktorý *pod* zemou, medzi

diamantami a červami, Duch Svätý drží v rezerve až po neznámu chvíľu, keď všetok prach vstane z mŕtvych.

— Táto chvíľa je jediná nádej, — odpovedá Leopold; — Jób sa jej dovolával, už je tomu štyridsaťšesť storočí, Mučeníci ju v mukách pozývali a smrť je sladká pre tých, ktorí ju čakajú.

Obaja chodia sem tam pomedzi hroby. Mnohé sú ošarpané, celkom opustené, suché ako popol. To sú hroby najchudobnejších, ktorí medzi živými nezanechali priateľa a na ktorých si nikto nespomína. Raz ich tu zahrabali, lebo ich bolo treba niekde položiť. Syn alebo brat, niekedy starý otec kúpili kríž, potom si traja alebo štyria sprievodcovia boli vypiť a rozišli sa s opitými myšlienkami. Všetkému je koniec. Jama zasypaná, hrobár, ktorý si bol tiež vypiť, motykou postaví kríž. Nikto hrob neobložil, ani neobloží, aby sa označilo to miesto, kde leží úbožiak, ktorý je v nebi možno na pravici Ježiša Krista... Pod ľarchou dažďov zem klesla a kamene sa objavily tak hojne, že nenarastie ani bodľač. Kríž čoskoro padne, spráchnivie na zemi, meno úbožiaka sa sotrie a jestvuje iba v registri ničoty.

Leopold a Klotilda spolucítia s tými zabudnutými, ale čo ich srdcia napĺňa súcitnou láskou, to je množstvo malých hrobov. Treba

navštíviť veľké cintoríny parížskeho okolia, aby sme poznali, koľko detí sa zabíja v jatkách biedy. Vidieť tu celé rady bielych postielok, obložených nesmyselnými bielymi sklenými vencami a lacnými medajlonkami, na ktorých visia odporné citovôstky.

Sú aj prostodušné. Kde tu, ako by v búde, pripevnenej na križi, s fotografiou malého mŕtveho sa vystavujú skromné hračky, s ktorými sa niekoľko dní zabával. Pred jedným takým hrobom Leopold často videl kľačať smutnú starkú. Bola taká stará, že už nemohla ani plakať. Jej nárek bol však taký bolestný, že cudzinci, ktorí ju počuli, plakali pre ňu.

— Stareny tu niet, — hovorí. — Chcel by som ju ešte vidieť. Zdá sa mi, že dnes by som sa s ňou opovážil prehovoriť pár slov... Možno už i sama tu niekde blízko odpočíva. Posledný raz len len že sa vliekla.

— Blahoslavení sú tí, ktorí trpia a plačú, môj drahý priateľ, — odpovedá mu jeho žena, ktorej krásna tvár sa vyjasňuje. — Nepočul si niekedy, ako mŕtvi spievajú? Len nedávno som hovorila o vianočných anjloch, o nebeskom sbore, spievajúcom: „Sláva Bohu na výsostiach a v zemi pokoj ľuďom.“ Ten vznešený spev neprestal, lebo z Evanjelia nemôže nič prestať. Lenže odvtedy, ako Ježiša položili do Jeho Hrobu,

myslím, že spev anjelov pokračuje pod zemou sborom vykúpených mŕtvych. Mnoho ráz som ho počula v mlčaní stvorení, ktoré ako by žily, a je to hudba nevysloviteľnej sladkosti. Och, dobre rozoznávam hlboké hlasy starcov, pokorné hlasy mužov a žien a prenikavé hlásky malých detí. Je to koncert víťaznej radosti nad ďalekým a zúfalým hrmotom zatratených duchov.

... Medzi všetkými hlasmi počujem jeden, ktorý sa mi zdá hlasom veľmi starého, storočného muža a tento hlas účinkuje na mňa dojmom spokojného svetelného lúča, sálajúceho ku mne z hĺbky zabudnutého sveta.

Tvoja rojčivá žena ti to už, Leopold môj, povedala, pravda, sama nerozumela, čo hovorí. Ale som istá, že vo sne som už toho starca videla celkom zlomeného, rozdrveného, už viactisíc rokov pochovaného, a, hoci ma neoslovil, uhádla som, že je pokrvný a že v nejakej bezmennej krajine pred všetkým, čo história zaznamenáva, musel byť veľkým pred ostatnými mužmi a tajomne sa mu naložilo, aby sa staral osobitne o mňa.

A koľko ráz som rozoznala hlas nášho Lazára!

Keď som veľmi trpela, keď som videla, ako sa moje srdce šmýka do priepasti, celkom zreteľne mi povedal do ucha: Prečo sa zarmucuješ? Som pri tebe a som aj pri Je-

žišovi, lebo pre duše nejestvuje priestor. Som v Svetle, v Kráse, v Láske, v Radosti bez hraníc. Som spolu s najčistejšími, s najmilšími, s najchudobnejšími, ktorých svet nebol hoden a keď si, milovaná matka, pre mňa veľmi dlho plakala, či nevidíš, že práve Boh, sám Boh Otec ťa berie do svojich rúk a na svoje lono kladie tvoju hlavu, aby ťa uspal!...

Pohnutím opojený Leopold si sadol na lavičku a cez závoj slz pozoroval svoju nadchnutú ženu.

— Máš pravdu, — hovoril, — sme šťastní božím spôsobom, zaiste šťastnejší než vtedy, keď sme poznali iba ľudský spôsob šťastia a v tomto slzavom údolí cítime svoju ozajstnú radosť.

Marchenoir mi často rozprával o mŕtvych a hovoril mi skoro tak, ako ty so svojou strašnou mocou. Či vieš, čo mi bol raz povedal? Och, ako sa ti to bude páčiť! Povedal mi, že stratený Raj, to je cintorín a že jediný spôsob, ako ho možno znovu získať, je smrť. Napísal o tom báseň, ktorú medzi jeho papiermi nebolo možno nájsť a ktorá nebola nikdy uverejnená. Prečítal mi ju dva alebo tri razy, ale, nakoľko som pochopil sotva polovicu, iba čiastočne som si ju zapamätal. Na začiatok sa jednako veľmi dobre pamätám. Hovorí sa tu o pútnikovi, akí žili

v Stredoveku, ktorý hľadá po celej zemi „Záhradu Rozkoše“. Počúvaj:

„Nikto nikdy nevidel, ani nikdy neuvidí tak hrozného Pútnika.

Od svojej mladosti hľadal zemský Raj, stratený Eden, Záhradu Rozkoše, ktorá tak hlboko symbolizuje Ženu a do ktorej Pán Boh uložil Svoj Obraz, keď ho utvoril z blata.

Tento pútnik sa na všetkých známych i neznámych cestách stretával s ľuďmi i hadmi, ktorí sa mu vyhýbali, lebo zo všetkých jeho pór vychádzaly žalmy a vyzeral ako zázrak.

Celá jeho osoba podobala sa starej piesni netrpezlivosti, nedávno zaiste složenej v neodhaliteľných vzdychoch.

Slnko ho znepokojovalo. Svetelné vodopády Raka a Kozorožca sa mu, vnútorne ožiarčenému jeho nádejou, zdaly prichádzať zo smutnej zhasínajúcej lampy, zabudnutej v katakombách, plných zajatcov.

Zpomedzi ľudí sa jediný pamätal na vysokú taviacu pec velebností, z ktorých bolo jeho pokolenie vyhnané, aby nastúpily Bolesti a Čas.

Či nebolo treba nájsť ohnisko Blaženosti, ktoré Potopa nemôže zapáliť, keďže

tam vždy stál Cherubín, aby rozpútal kavalériu Riav?

Zaiste stačilo iba správne hľadať, lebo čas nemohol zničiť to, čo mu nepatrilo.

A Pútnik kráčal v úchvatoch, mysliac si, že Záhrada bola doménou tých, ktorí nemali umrieť, a pretože Deväťsto tridsať rokov Otca otcov *mohlo sa pochopiteľne začať až v chvíli, keď sa stal smrteľným*, čas jeho pobytu v Raji nedá sa ľudskými číslicami absolútne označiť, hoci by sme sa opovážili predpokladať milióny rokov vychytenia, tak, ako počítajú synovia smrti . . ."

Ďalej sa už dobre nepamätám, aspoň na slová a na obrazy. Ale postup som si zapamätal.

Pútnik takto hľadá po celý svoj život, stále klamaný a stále schvacovaný nádejou, horiaci vierou a láskou.

Jeho Viera je taká veľká, že, aby mohol prejsť, pred ním ustupujú hory a jeho láska je taká mocná, že ju v noci pokladali za ohnivý stĺp, ktorý viedol židovský národ.

Nepoznal únavy a nebál sa nijakého nedostatku. Hoci už vyše sto rokov hľadá, ešte nebol smutný. Naopak, čím je starší, tým je veselejší, lebo vie, že, kým nenájde, čo hľadá, nemôže umrieť.

Ale, hľa, tá chvíľa sa približuje. Natoľko prekotal zemeguľu, že niet fliačku, hocaký by bol strašný, ktorý by jeho Nádej nebola navštívila. Prešiel hĺbky riek, precestovalorské dná.

Mysliac teda, že napokon došiel, po prvý raz sa zastavil, a od lásky zomrel na cintoríne prašivých, uprostred ktorého stojí Strom Života a kde sa, tak ako my, pomedzi hroby prechádza Duch Pánov.

XXV

„... Nato verenica videla, ako sa otvára akési hrozné a pošmúrne miesto, v ktorom sa ukázalo žeravé ohnisko. A nič nemal spaľovať ten oheň, len démonov a živé duše.

Nad ohniskom týmto však objavila sa oná duša, o ktorej súde už bola reč. Nohy mala v ohnisku a ináč stála vzpriamená. Nestála však ani na najvyššom, ani na najnižšom mieste ohniska, ale ako by zbohu. Jej výzor bol hrozný a čudessný.

Napohľad sa však plameň ohniska vinul vozvých popod nohy duše, ako keď rúrkami vystupuje voda, a vyšľahoval nad hlavu až tak, že jazyky byly ani cievy, ktorými pretekal žeravý oheň.

Uši však byly ako mechy kovolejárov, ktoré ustavičným vanom rozhýbavaly celý mozog.

Oči byly však napohľad vypúlené a vpadnuté a napohľad ako by vo vnútri zátylia pripevnené.

A ústa mala otvorené a jazyk, pretiahnutý nosnými dierkami, visel jej až na pery.

Zuby však mala ako železné klíny, zarazené až k nohám.

Zdalo sa, že obidve ruky držia a stláčajú akúsi masť s horiacou smolou.

Koža však, ktorú bolo vidieť na duši, vyzerala ako srst na tele a bola ako ľanová šata, postriekaná semenom. A táto šata bola taká studená, že sa pri pohľade na ňr každý zatriasol.

A vychádzalo z nej čosi ako hnis z vredu rozloženej krvi a taký hnusný zápach, ktorý nemožno porovnať s nijakým najhorším smradom na svete.

Pri pohľade na toto utrpenie bolo z duše počuť hlas, na päť vrhov zopakovaný, ktorým slziac celou silou volala: beda! . . ."

*Nebeské zjavenia Sv. Brigity,
kn. IV., hl. VII.*

Duch Pánov neprechádza sa iba po cintorínoch. Tí, čo Ho poznajú, môžu Ho stretnúť

všade, hoci aj v pekle, a Sám hovorí, že „pred Jeho Tvárou kráča oheň“.

XXVI

25. mája 1887. Klotilda je sama doma. Manžel odišiel pred pár hodinami. Kniha, na ktorej obaja pracovali, je konečne hotová. Už je aj vytlačená a dostane sa na trh. Možný úspech a možný koniec biedy.

Leopold sa vráti veľmi neskoro. Musel u vydavateľa obedovať a okolo večera navštíviť iných ľudí. Milovaný môže prísť, kedy bude môcť a kedy bude chcieť. Svoju manželku nájde šťastnú a spokojnú.

Pri posledných lúčoch dňa sa terciárka svätého Františka práve pomodlila Hodinky k Panne Márii a teraz, načúvajúc „sladkú noc, ktorá prichádza“, myslí na Boha.

Je v nej vznešený pokoj. Jej živý duch, ako by uvoľnený od váhy tela, v sekunde bez hrôzy a trpkosti prejde tridsaťosem rokov jej života. Strašné mučivé spomienky prijíma s láskou, ako mučeníci prijímali svojich katov, a jej mocný Pokoj im odoberá moc, aby ju roztrhaly.

Láskavo sa túli do seba, vypína sa k nebu a na seba pozerá *zďaleka* ako tí, ktorí zomierajú.

— Čo som pre Teba, Bože, urobila? Ľen-
len že som Ťa doteraz strpela. Vedela som
predsa, že si otcovský, najmä vtedy, keď
bičuješ, a že je dôležitejšie ďakovať Ti za
tvoje tresty než za tvoje štedré dary. Ve-
dela som tiež, že si povedal: „Kto sa nezriek-
ne všetkého, čo má, nemôže byť mojím
učeníkom.“ Tá troška, čo som vedela, po-
stačila, keby som bola chcela, aby som sa
v Tebe stratila... Najvyšší Ježišu! Večný
Kriste! Spasiteľu, nekonečne hodný poklony!
urob ma sväticou, urob z nás svätých. Ne-
dovoľ, aby tí, čo Ťa milujú, zabúdili...
*Cesty sú ťažké a chodníky plačú, lebo nevedú
Ťa, kam by mali viesť.*

Na kostolných hodinách bije deväť hodín.
Klotilda mechanicky ráta a posledný úder
ako by bol udrel na jej srdce. V susedstve
celkom ticho. Vonku hlboká tmavá noc a
spúšťa sa teplý voňavý dážď.

— Deväť hodín! — ticho si hovorí a pri-
tom sa strasie. — Čo ma znepokojuje? Čo sa
v tej chvíli deje?

Veľkým posunkom sa prežehná, čo ju upo-
kojí, zapáli lampu, starostlivo privrie dvere
a obloky, ako jej Leopold viac ráz prikázal,
lebo dnes sa pred polnocou sotva vráti.

Nikdy tak po ňom netúžila, aby bol tu.
Predsa je nie úzkostlivá. Ba ani smutná. Ale
tuší, že hodina, ktorá odbila, je strašná.

Vidiac, že nemôže zaspáť, ponorí sa do modlitby.

Najprv sa veľkými vnútornými výkrikmi dovoľáva pre svojho neprítomného ochrany Božej a všetkých svätých. Všetky city a myšlienky, všetky vzácne predmety svojho spustošeného paláca, všetky drahokamy, emaily, mozaiky, všetky sväte obrazy, trofeje, aj závoj svojich starých ľútostí, cennejší nad slávnú Oponu svätyne Hagia Sofia, ktorej zlaté a strieborné tkanivo odhadli na desaťtisíc mín, toto všetko hodila do priepasti nekonečného vzývania.

Potom náhla premena. V záblesku si je istá, že je *divne* vyslyšaná. Zaplavená slzami, z hĺbok srdca ďakuje za vyslyšanie.

— Pýtala som si iba jedno — šepoce —, aby som po všetky dni svojho života mohla bývať v Dome Božom a pozeráť sa na Rozkoš Pánovu!

Či vie, že tie slová sú zo žalmu ofícia za mŕtvych? poľahne, či tuší, že to tak musí byť? Fakt je, že sa vtedy zapálil oheň duševných Obetí.

Od mladi, ba aj v najvzrušenejších hodinách mnoho ráz pocítila blízkosť Toho, ktorý podpaľuje, ale tak nebola ešte nikdy zasiahnutá.

Začína sa to lietajúcimi a prudkými iskrami, pričom bledne. V zápätí vyšľahnú vyso-

ké plamene. Už, hoc by aj chcela, nemôže utiecť. Ani napravo, ani naľavo, ani hore, ani dolu nemožno uniknúť. Odvaha dvadsiatich levov bola by práve tak neužitočná, ako okrídlená sila najmocnejších orlov. Musí horieť, musí byť spálená, Vidí sa v katedrále ohňa. Hľa, dom, ktorý si pýtala, to je rozkoš, ktorú jej Boh dáva...

Plamene dlho praštia a oblizujú sa okolo nej, s vlnením a skokmi veľkých plazov pohlcujú všetko naokolo. Niekedy sa vztýčia, tlačiac pod oblúkom, vzdúvajú sa pri jej nohách, svojimi jazykmi zlostne olizujú jej tvár, oči, prsia, topiace sa ako vosk...

Kde sú Iudia? A čo pomôžu? Aby si vedela, úbohá Klotilda, že táto vysoká pec je iba mierny závan dýchnutia tvojho Boha... „Možno ťa Duch Svätý poznačil svojím znamením..." — kedysi jej povedal veľký Misionár.

Konečne na ňu s rachotom všeobecného otrasu nebies razom padajú nenásytné plamene, ktoré sa staly tak silné, že by mohli roztopiť najtvrdšie kovy...

„Pane, synovia Iudskí budú opojení hojnosťou domu Tvojho a Ty ich naplníš prívalom rozkoše Svojej.”

Na budúci deň ráno Paríž a Francúzsko sa s hrôzou dozvedely o hroznom požiari

v Komickej Opere, v ktorej ešte dymilo tri alebo štyristo mŕtvov.

Prvé iskry vyletely o *deviatej hodine* a piatich minútach pri podlej hudbe Ambroza Thomasa a dusenie alebo spaľovanie špinavých meštiakov, sídených počúvať tú hudbu, sa začalo vtedy, keď sa spúšťal „teplý vonavý dážď“.

Sladká májová noc bola pobehlicou alebo kurtizánou trýznení, zbabelostí, nevýslovného heroizmu. Tak, ako vždy v podobnom prípade, zaskvely sa aj teraz neznáme duše.

V nepomenovateľnej tlačnici, v trme vrme úteku z toho pekla bolo vidieť zúfalcov, ako si nožom presekávali priechod; niektorých bolo tiež vidieť, ako sa vystavovali najhroznejšej zo všetkých smrtí, aby zachránili vidieckych notárov, cudzoložné advokátky, novomanželov, čerstvo požehnaných parohatým zástupcom starostu, obchodnícke panny, zaistené protiúctom, alebo naozajstné prostitútky.

Napokon niekoľko novín vyličilo strašnú príhodu akéhosi *neznámeho*, ktorý pribehol s päťdesiatistíc zvedavcami, ktorý sa, nevedno koľko ráz, hodil do vulkánu, odtiaľ vynášajúc ženy a deti, vytrhávajúc tak večnej Spravodlivosti neuveriteľný počet hlupákov, podobný ozajstnému pirátovi alebo démonovi, pre ktorého by bolo osviežením kúpať

sa v plameňoch, a ktorý skončil tým, že tam ostal ako „v dome svojho Boha“.

Ktosi tvrdil, že ho ostatný raz videl v strede víru, ako nepohnute horel so *skríženými rukami* . . .

Tak sa spôsobom, ktorý by ani bystrosť Anjelov nebola mohla predvidieť, splnila čudná predpoveď starého Misionára.

XXVII

Klotilda má dnes štyridsaťosem rokov, ale vyzerá, ako keby mala vyše sto. Lež je krajšia než predtým a podobá sa stĺpu modlitby, ostatnému stĺpu, čo ostal z chrámu, zbúraného kataklizmami.

Vlasy jej celkom osively. Jej oči, spálené slzami, ktoré spustošily jej tvár, už skoro vyhasly. Nič však nestratila zo svojej sily.

Nikdy ju nevidieť sedieť. Stále putuje z jedného kostola do druhého, s cintorína do cintorína, zastaví sa iba vtedy, keď kľaká, a mohli by sme povedať, že nepozná iný postoj.

Hlavu jej prikrýva kapucňa veľkého čierneho pláňa, siahajúceho až po zem, a jej neviditeľné bosé nohy, obuté v sandáloch, po desať rokov udržiavané omnoho väčšou energiou, než je ľudská sila, neboja sa ani zimy ani búrky. Jej domovom je padajúci dážď.

Nežobre. S Iúbezným úsmevom vezme, čo jej dajú, a potajomky rozdá nešťastníkom.

Keď stretne dieťa, pokľakne pred ním, ako robieval veľký kardinál de Berulle, a malou čistou rúčkou robí na jeho čele znamenie kríža.

Zámožní a dobre oblečení kresťania, ktorých Nadprirodzeno obťažuje a ktorí „povedali Múdrosti: Ty si moja sestra“, súdia ju, že je bez rozumu, ale nižšie ľudové vrstvy sa k nej chovajú úctivo a niekoľko kostolných žobráčok ju pokladá za svätú.

Keď, mlčanlivá ako nebeské priestory, hovorí, vyzerá, ako keby prichádzala z nejakého šťastného sveta, ležiaceho v neznámom vesmíre. Cíti sa to v jej vzdialenom hlase, ktorý rokmi zväžnel bez toho, aby bol stratil príjemnosť, a ešte lepšie sa to cíti v jej slovách.

— *Všetko, čo sa prihodí, je hodné úcty*, — hovoríeva obyčajne s extatickou tvárou tisíc ráz navštívenej bytosti, ktorá pre všetky pohnutia svojho srdca nenašla iný výraz, či by to už bolo pri plienení moru alebo vtedy, keby ju samu predhodili divým šelmám.

Policajti, prekvapení jej vplyvom, hoci vedia, že je tuláčkou, nikdy ju neznepokojujú.

Po smrti Leopolda, ktorého telo nebolo možno nájsť medzi anonymnými a hroznými pozostatkami, Klotilda sa prispôsobila evan-

jeliovým Radám, ktorých zachovávanie sa pokladá za neznesiteľnejšie nad trest upálenia. Čo mala, predala a rozdala chudobným; s dnes na zajtra sa stala žobráčkou.

Boh vie, čím musely byť prvé roky tejto existencie! Hovorilo sa, že robí divy, podobné zázrakom Svätcov, ale, čo je pravdepodobné, dostala milosť: nikdy necítiť potrebu *odpočinku*.

— Úbohá žena, musíte byť veľmi nešťastná, — povedal jej istý kňaz, vidiac ju pred vyloženou Najsvätejšou Sviatosťou celú v slzách, a bol to našťastie dobrý kňaz.

— Som celkom šťastná, — odpovedala. — Do Raja sa nevstupuje zajtra, ani pozajtra, ani po desiatich rokoch, ak sme chudobní a križovaní, vstupuje sa tam *dnes*.

— *Hodie mecum eris in paradiso* (Dnes budeš so mnou v raji), — odchádzajúc, hovorí si kňaz, vrušený láskou.

Keďže táto živá a silná kresťanka stále trpela, uhádla, že žena sa môže spojiť s Bohom predovšetkým iba jediným spôsobom: Chudobou. Nie tou ľahkou, záujmovou, *spoluvinnou*, ktorá poskytuje almužnu pokrytectvu sveta, ale chudobou ťažkou, poburujúcou, škandalóznou, ktorú treba podporiť bez nádeje na slávu a ktorá nemá čo dať na výmenu.

Ba aj pochopila, a to je veľmi blízko vzne-

šenosti, že Žena ozajstne *jestvuje* iba pod podmienkou, že bude bez chleba, bez domova, bez priateľov, bez manžela a bez detí a že len tak môže svojho Spasiteľa prinútiť, aby sostúpil.

Chuderka sa od smrti svojho manžela z vlastnej vôle stala ešte väčšmi ženou toho mimoriadneho muža, obetujúceho svoj život za Spravodlivosť. Celkom ľúbezná a celkom neúprosná.

Sdružená so všetkými biedami, mohla naplno vidieť vražednú hrôzu takzvanej verejnej karity, a jej ustavičná modlitba je fakľou, burcujúcou proti mocným...

Lazár Druide je jediným svedkom jej minulosti, ktorý sa s ňou niekedy síde. To je jediný styk, ktorý neprerušila. Maliar *Andronika* je privznešeným na to, aby ho mohlo navštíviť šťastie, ktorého storočným zamestnaním je vo výkaloch obracať svoje koleso. To dovoľuje Klotilde prichádzať bez toho, aby blatu svetského prepychu vystavovala svoje tulácke handry „pútničky Svätého Hrobu“.

S času na čas prichádza do duše hlbokého umelca vhodiť trocha svojho pokoja, svojej tajomnej veľkosti, potom sa vráti do svojej veľkej samoty uprostred ulíc, plných ľudí.

— *Jestvuje jediný smútok*, — povedala mu ostatný raz, — *a to, ŽE SME NIE SVÄTÍ...*